

דברי הכנסת

הישיבה השלוש-מאות-ושבעים-ותשע של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, א' בחשוון התשנ"ו (25 באוקטובר 1995)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

תוכן העניינים

הצעה לסדר	
שאלות בעל-פה	
יציאה מהארץ בלי לעבור ביקורת דרכונים	
ספר תורה למושב שאר-ישוב	
שאלות ותשובות	
אי-מתן שירות תיקון מקררי "אמקור" ביש"ע	
הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון – קביעת מועדי בחירות), התשנ"ה–1995	
(הצעת חבר הכנסת ח' מירום)	
הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון מפלגות) (תיקון – קבלת תרומות לרשימות מקומיות) (הוראת שעה), התשנ"ה–1995	
(הצעת חבר הכנסת מ' איתן)	
הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון – שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה–1995	
(הצעת חבר הכנסת א' גולדשמידט)	
הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון – התרעת עובד), התשנ"ה–1994	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – דינו של חבר כנסת הפורש מסיעתו)	
(הצעת חבר הכנסת ר' איתן)	
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – ביטוח עקרת בית), התשנ"ד–1994	
(הצעת קבוצת חברי הכנסת)	
הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון – מתן שירותי דת), התשנ"ה–1995	
(הצעת חבר הכנסת ז' המר)	
הצעות לסדר-היום	
הקטל בדרכים	
הצעה לסדר-היום	
שדה תעופה בין-לאומי חדש באזור עקבה	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
שאלות ותשובות	
מועצת עיריית ירושלים המזרחית	
מפקד האוכלוסין	
עתודות המים של ישראל	
פרסום בדבר תמיכה ישראלית ב"חיזבאללה"	
סיוע לשורש ולנווה-אילן בגין נזקי השרפה	
הפרות הפלשתינים את הסכמי אוסלו וקהיר	
הגירה לתחומי הרשות הפלשתינית	
חילול ספרי קודש בתל-אביב	

פאבים לא מורשים
מלחמות ה"גלדיאטורים"
זנות בצומת אפק בקריית-ביאליק
כניסת אלפי פלשתינים לגליל ללא היתר
נהיגה של קצין משטרה במהירות מופרזת
פרסום של תמונת חשוד בשוד בנק
האזנות הסתר
טיפול בבעיות אישיות של אדם שנידון לעבודות שירות
הוראות ביטחון לשנת הלימודים התשנ"ו
ענידת תג זיהוי על-ידי שוטרים
הצעות לסדר-היום לקבוע כללי ויכוח תרבותיים והוגנים בשנת הבחירות
הצעות לסדר-היום רצח האשה בדליית-אל-כרמל בידי אחיה והתגברות האלימות במשפחה
הצעה לסדר-היום הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת הניהול הכספי בהסתדרות
הצעות לסדר-היום מצעד ההמונים בושינגטון וההתבטאויות האנטישמיות בארצות-הברית
הצעה לסדר-היום
תשע שנים לנפילתו בשבי של הנווט רון ארד
הצעה לסדר-היום מסמכים המוכיחים כי אש"ף שולח את זרועותיו אל תוככי מדינת ישראל
הצעה לסדר-היום
מצבן הכספי של המועצות האזוריות
הצעות לסדר-היום
מפקד האוכלוסין
הצעה לסדר-היום
מצב האשפוז הסיעודי בישראל
הצעות לסדר-היום
החרפת המשבר במושבים וחוק-גל

הצעה לסדר

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, ביום רביעי, א' בחשוון תשנ"ו, 25 באוקטובר 1995.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

משהו לסדר?

יהושע מצא (הליכוד):

כן, אם אפשר.

היו"ר ש' וייס:

רק בקיצור, בבקשה, כי יש לנו יום עמוס.

יהושע מצא (הליכוד):

אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

בארצות-הברית קרה משהו שנוגע לציפור נפשנו – ירושלים כבירת ישראל. אתמול החליטו הן הסנאט והן בית-הנבחרים בארצות-הברית ברוב אדיר להכיר בירושלים כבירת ישראל ולהעביר את השגרירות שלהם לירושלים. נדמה לי, אדוני היושב-ראש, שכולנו נהג בתבונה אם תשגר בשמנו ברכת יישר כוח למנהיגות ולעם בארצות-הברית, שעשו לתיקון העוול בן השנים. הם הוכיחו הגינות ונאמנות לירושלים. יישר כוח לאותם נאמני ירושלים בגבעת הקפיטול.

אם תשגר ברכה זו בשם כולנו בבית הזה, ללא שום הבדל, אני חושב שנעשה את הדבר הנכון, כי הם ראויים ל"יישר כוח" זה. הם עשו צדק עם ירושלים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מודה לחבר הכנסת מצא. חברי הכנסת, בצד הפרלמנטרי, ייתכן שחברי כנסת ירצו להעלות את הנושא לדיון כהצעה רגילה או דחופה, אבל יש כאן תגובה ספונטנית. אני יודע שהנושא הזה מעורר מחלוקת, אך יש בו קטע גדול מאוד – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

איזו מחלוקת?

רחבעם זאבי (מולדת):

איזו מחלוקת?

שר המשטרה מ' שחל:

אין כל מחלוקת.

היו"ר ש' וייס:

תנו לי לגמור את המשפט: יש פה קטע גדול מאוד שמאחד אותנו.

יהושע מצא (הליכוד):

נציג הממשלה מאשר שאין כאן מחלוקת.

היו"ר ש' וייס:

זה מה שאני רוצה לומר עכשיו, אתם לא נותנים לי לגמור משפט: יש בו קטע אחד שמאחד את כולנו אחדות גדולה והוא – א. הבעת הערכה עמוקה להנהגה של העם האמריקני. אתמול היה שם מפגן של אחווה וידידות היסטורית נמשכת והולכת ועולה כלפי מדינת ישראל והעם היהודי. ב. אני לא חושב שיש מישהו במדינת ישראל שמצטער על כך שיותר ויותר מדינות, ובראשן ארצות-הברית, מכירות בעובדה ההיסטורית המובהקת שירושלים היא בירת ישראל. ג. אני לא חושב שיהיה מישהו שיצטער על כך – להיפך, ישמח – שיותר ויותר שגרירויות תעלינה לירושלים.

אשר על כן, אני מקבל בברכה את ההערה שלך. אנסח משהו, ואולי אפילו אעביר בין ראשי הסיעות, כדי שהתגובה תהיה משותפת. נעביר זאת למנהיגי הסנאט והקונגרס בארצות-הברית.

כאשר פתחתי, רציתי להעיר הערה לאלה שיש להם ביקורת. לי אין ביקורת, לכן לא צריך להפסיק אותי באמצע המשפט או בפסיק.

מכיוון שהכול נאמר כאן ספונטנית, אודה לשר שחל, שהוא השר המתאם, אם ירצה להוסיף מלה. בבקשה, המיקרופון שלך. יכול להיות שאפילו את הטקסט הזה נעביר לשלטונות ארצות-הברית.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, ממשלת ישראל ואני בטוח שגם הכנסת מביעות הערכה ותודה מעומק לב לבתי-הנבחרים בארצות-הברית, הקונגרס והסנאט, על התמיכה המסיבית, הכמעט-מוחלטת, בחוק להעברת שגרירות ארצות-הברית לירושלים. ישראל ראתה ורואה – – –

דב שילנסקי (הליכוד):

וזאת בניגוד לרצון ממשלת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

אל תשבור עכשיו את האחדות.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת דב שילנסקי – – –

יהושע מצא (הליכוד):

עכשיו מדברים על המאחד את כל הבית הזה.

היו"ר ש' וייס:

היתה אתמול תגובה חיובית ביותר של ראש הממשלה. בואו נתאחד בקטע הזה.

המשטרה מ' שחל:

ראש הממשלה ושר החוץ שיגרו הבוקר תודה והערכה לבתי-הנבחרים בארצות-הברית על החקיקה הזאת, ואני חושב שצריך לברך את בתי-הנבחרים בארצות-הברית ואת העם האמריקני על ההחלטה.

אנחנו בהחלט מצפים לכך ששגרירויות נוספות תועברנה לירושלים. אני רוצה לציין באוזני חבר הכנסת דב שילנסקי, שמשדד החוץ פועל זה כמה חודשים להעברת שגרירויות של מדינות רבות לירושלים, ואני מקווה שהפעולה הזאת תוכתר בהצלחה בזמן הקרוב ביותר. לידיעתך.

יהושע מצא (הליכוד):

י"ש כוח.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אם אין לכם התנגדות, חברי הכנסת, אבקש ממזכיר הכנסת שאת הפרוטוקול הזה – נוציא ממנו אולי, ברשותכם, את קריאות הביניים, אפילו את ההערה שלי – נתרגם מהר ככל האפשר ונעביר לכתובת המתאימה. ההחלטה נפלה בסנאט?

יהושע מצא (הליכוד):

בסנאט ובבית-הנבחרים גם יחד.

היו"ר ש' וייס:

נעביר את הדברים לשני ראשי הבתים. נעביר זאת בפקס.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אולי גם מכתב של ראשי הסיעות.

היו"ר ש' וייס:

בשם הכנסת כולה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך מאוד על שאפשרת לי להעלות את הנושא.

רחבעם זאבי (מולדת):

לא בשם ראשי הסיעות. יש סיעות שלא תחתומנה על כך.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת זאבי, זאת לא רציתי להגיד. אתה אמרת.

דב שילנסקי (הליכוד):

למען אותה מטרה של אחדות בפני כל אומות העולם והעברה בשם כל הכנסת, אני חוזר בי מדברי.

היו"ר ש' וייס:

אתה מסיר את ההסתייגות.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מסיר את קריאת הביניים שלי.

היו"ר ש' וייס:

אני ממש מודה לך. בראבו.

שר המשטרה מ' שחל:

חזרת בתשובה.

רחבעם זאבי (מולדת):

לא הוא חזר בתשובה, אתם חזרתם בתשובה. הממשלה חזרה בתשובה, לא דב שילנסקי.

היו"ר ש' וייס:

מודה ועוזב ירוחם.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא אמר לחבר הכנסת שילנסקי שהוא חזר בתשובה.

היו"ר ש' וייס:

אבל אתה מרוצה ממה שקרה, נכון?

רחבעם זאבי (מולדת):

כן, אבל הממשלה חזרה בתשובה.

היו"ר ש' וייס:

תראו מה שאתם עושים. יש כאן קטע של חיבור, למה לפוצץ אותו כרגע. השר שחל משכנע תמיד את דב שילנסקי. אתם לא יודעים את הסיבה: הסיבה היא ליטאית מובהקת. נכון, חבר הכנסת שילנסקי? זה המוצא הליטאי של רעיית השר שחל.

ומכיוון שזהו המצב, אני רוצה לומר לכם, חברים יקרים, שביציע האורחים שלנו יושבים מי שהיה הנשיא הראשון של ליטא החופשית, הנשיא לנדסברגיס, ומשפחתו, עם אנשי קיבוץ לוחמי-הגטאות. הוא הגיע לארץ כדי לקבל את אות חסידי אומות העולם. משפחתו הצילה יהודים. הגברת שיושבת לידו היא הניצולה, חברת קיבוץ לוחמי-הגטאות. זו תמונה מרגשת מאוד, שנשיא לשעבר של מדינה

והניצולה יושבים כאן יחד. קודם הוא סיפר לי, שאז הוא היה ילד, והניצולה היתה קצת יותר גדולה. עכשיו הם בגובה שווה. אני מברך אותו, ובאותה הזדמנות אני מברך על המעשה הגדול והחשוב של חסידי העולם. זה הקטע הליטאי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אם תרשה לי, גם בשם אשתו של השר שחל ומשפחתה שהיתה אתי בגטו וגם בשמי: עם כל מה שהשמעתי כאן על העם הליטאי, הרי חסידי אומות העולם הבודדים שהיו יקרים אצלנו מפז, ואנחנו נותנים להם את כל הכבוד וההערכה. כוונתי לכל יהודי ליטא. מכאן אני אומר לאדון פרופסור לנדסברגיס: LABA DIENA IR BUKITE SVEIKI – יום טוב ותהיה בריא.

היו"ר ש' וייס:

הליטאית אומנם לא בהתאם לתקנון, אבל זהו. עכשיו מתחילים בסדר-היום.

שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

שר המשטרה ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 503 של חבר הכנסת יגאל ביבי. הנושא: יציאה מהארץ בלי לעבור ביקורת דרכונים. בבקשה, חבר הכנסת ביבי.

יציאה מהארץ בלי לעבור ביקורת דרכונים

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, מכובדי השר, כיושב-ראש סיעת המפד"ל אני מצטרף לדברים של חבר הכנסת מצא והיושב-ראש. אני רוצה לומר שהחלטה מתאימה לארצות-הברית. בלב שמה של ירושלים נמצאות האותיות US, והחלטה גם מכבדת את ירושלים וגם את שמה של ארצות-הברית שמופיע בשם ירושלים. היום נסגר מעגל היסטורי – לא רק בשם, אלא גם בפועל יש הברכה הזאת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

ברצוני לשאול את שר המשטרה – – –

היו"ר ש' וייס:

עכשיו עליך לקרוא בדיוק.

יגאל ביבי (מפד"ל):

מתחקיר "מעריב" עולה, כי ניתן לצאת מהארץ בנמל התעופה בעירך, בחיפה, בלי לעבור ביקורת דרכונים. רוכשים כרטיסים לטורקיה ולאילת, עוברים לאולם הנוסעים המשותף בלי בדיקה בכרטיס לאילת וטסים לטורקיה. גם בעלי צו עיכוב יציאה מהארץ נמלטו דרך נמל חיפה מהארץ.

ברצוני לשאול:

האם קיימת פרצה כזאת, ומה עושים לביטולה?

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להשיב לחבר הכנסת יגאל ביבי על השאלתא בעל-פה: שדה התעופה בחיפה משמש כשדה תעופה לטיסות פנים ולטיסות בין-לאומיות. שדה התעופה קטן, ואולם הנוסעים בו משמש לכניסה וליציאה. רשות שדות התעופה אחראית לשדה, ומשטרת ישראל מספקת את שירותי ביקורת הגבולות בשדה. בכל יום מעבירה הנהלת שדה התעופה ליחידה לביקורת הגבולות את לוח הטיסות לחוץ-לארץ, והיחידה נערכת בהתאם.

תהליך הביקורת מתבצע כך: הנוסעים מגיעים לאולם הנוסעים כשעה לפני הטיסה. לאחר קבלת כרטיס הטיסה ועריכת הבדיקה הביטחונית, נכנסים הנוסעים לשטח שבו יושבים בקרי הגבול. בקרי הגבול מחתימים את דרכוני הנוסעים היוצאים ישירות למטוס. במקביל בודק קצין הביטחון של החברה שלא נותר אף נוסע באולם, ונערכת השוואה בין מספר הנוסעים היוצאים שעברו ביקורת דרכונים לבין מספר הנוסעים הנמצאים במטוס.

מכיוון שמדובר בשדה תעופה קטן, לא ניתן לבצע בו בזמן ביקורת יציאה לנוסעים לחוץ-לארץ ולנוסעים בטיסות פנים, כך שלא ייתכן מצב שבו נוסעים אשר מתכוונים לצאת את הארץ לא יעברו ביקורת דרכונים.

ואני אוסיף ואומר באופן אישי: העולה על דעתך כי בחיפה אפשר לצאת כל כך בקלות בלי ביקורת?

היור'ר ש' וייס:

אדוני השר, דבר זה אנחנו מבינים. אחר כך צריך לתת לו דברי הסבר. מה שאמר עכשיו השר הוא תוד חיפאי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

שאלה נוספת.

היור'ר ש' וייס:

בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

היושב-ראש חיפאי והשר חיפאי, ואני שייך לאחת מ-30 המשפחות היהודיות הראשונות שייסדו את חיפה – – –

היור'ר ש' וייס:

כן?

יגאל ביבי (מפד"ל):

אמי רחצה שם בחוף כשעדיין לא היה שם נמל.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

והיום אתה מתנחל.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני פלשתיני לפניך. אני מתנחל, ברוך השם, בארץ אבותינו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, תשאיר את האנרגיות להמשך.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אדוני השר, "מעריב" עשה תחקיר. אנשים אמרו, שהיה להם צו עיכוב יציאה מהארץ, והם מצאו את הפרצה הזאת בחיפה. זה אולם משותף, אדם נכנס לנסוע לאילת ועולה למטוס לטורקיה. לא כתוב כמה שעות לפני כן צריך לבוא. אדם יכול לבוא שעתיים לפני כן, יש טיסה לטורקיה – הוא עולה עם הכרטיס השני. הלוא הוא מפסיד כסף. אתם לא חושבים שאנשים מוכנים לקנות שני כרטיסים. יש כאן פרצה, אדוני השר, ואנשים יצאו מן הארץ.

לכן אני שואל מה בדעתך לעשות כדי למנוע את השימוש בפרצה הזאת שנתגלתה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני השר, אם יש לך מה להוסיף על תשובתך הראשונה, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אני איענה לבקשתו של חבר הכנסת יגאל ביבי ואשוחח עם המפכ"ל לבדוק אם הדבר הזה בכלל אפשרי. אני אורה לו לבדוק את העניין.

נדמה לי שבכלל הולכים לעשות שינויים בשדה התעופה. עד כמה שידוע לי, ראש העיר דיבר על תוכניות כאלה. אף-על-פי-כן אנחנו נבדוק את הנושא, אם הדבר הזה אפשרי.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה, אדוני השר. עכשיו השר המתאם בממשלה ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 502 של חבר הכנסת אריה גמליאל. הנושא: ספר תורה למושב שאר-ישוב.

בבקשה, חבר הכנסת גמליאל, שאלתך. אתה יודע שלממשלה יש אחריות קולקטיבית, והשר יכול לענות בשם שר אחר.

ספר תורה למושב שאר-ישוב

אריה גמליאל (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, השבועון "יום ליום" טוען, כי מאז נמצא ספר התורה במושב שאר-ישוב פסול, לפני כשנתיים, אין להם אחר, ואף בחגים ובימים הנוראים התפללו ללא ספר תורה. המועצה האזורית מבואות-חרמון הודיעה, כי תסייע למתפללים אם יחלו בהתרמה.

ברצוני לשאול:

1. הנכונים הפרטים?

2. מה היא תגובתך?

היו"ר ש' וייס:

כבוד השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש – –

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אתה על תקן של שר לענייני דתות.

שר המשטרה מ' שחל:

כן. נתבקשתי על-ידי השר לענייני דתות להשיב במקומו, ואני מתכבד להשיב לחבר הכנסת אריה גמליאל.

1. ספר התורה אכן נמצא פסול. עם זאת, הפתרון הזמני שאומץ על-ידי היישוב היה שאילת ספר תורה מצה"ל לתקופת החגים.

2. שר הדתות הנחה את אנשי המקצוע המתאימים במשרד לענייני דתות לבדוק את הסוגיה ולבחון אפשרויות לסיוע למושב במגבלות הדין ובמגבלות התקציב הקיימות.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת, בבקשה, חבר הכנסת גמליאל.

שר המשטרה מ' שחל:

אני לא אדע לענות.

היו"ר ש' וייס:

השר מבקש התחשבות. תשאל שאלה שהוא יוכל להשיב עליה בתקן של שר דתות.

אריה גמליאל (ש"ס):

אני חושב שהוא יוכל להשיב.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה.

אריה גמליאל (ש"ס):

ידוע לי שבמשרד הדתות הוקמה ועדה מיוחדת לעניין זה, והיא היתה אמורה לספק ספרי תורה למקומות כאלה. מדוע לא סיימה הוועדה את עבודתה? האם שוב הצלחתם לקבוע קריטריונים שאיש לא יוכל לעמוד בהם?

היו"ר ש' וייס:

כבוד השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אני אביא את השאלה מדוע לא סיימה הוועדה את עבודתה, אבל מטיבן של ועדות שהן בדרך כלל לא מסיימות את עבודתן בדיוק בזמן. אני סומך על השר שטרית שהוא יסיים את העניין.

אשר לחלק השני של השאלה – אני מבין שהכוונה היתה למחמאה לשר שטרית, ואני אשמח להעביר לו את הערכתך אליו על קביעת קריטריונים בנושא משרד הדתות.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשניכם.

שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו מבקשים מסגנית שר התעשייה והמסחר, חברת הכנסת מאשה לובלסקי, להשיב על שאלתא רגילה של חבר הכנסת זבולון המר. מכיוון שהוא איננו, התשובה תועבר לפרוטוקול.

גברתי השרה, את יכולה למסור את התשובה לפרוטוקול אפילו בלי לעלות לדוכן. אחד הסדרנים יסייע לך ויעביר את תשובתך כדי שתירשם בפרוטוקול. זה כאילו עלית לדוכן.

אי-מתן שירות תיקון מקררי "אמקור" ביש"ע

חבר הכנסת ז' המר שאל את שר התעשייה והמסחר ביום כ"ו בתמוז התשנ"ה (24 ביולי 1995):

בתקשורת נמסר, ש"אמפא" מסרבת לתקן מקררי "אמקור" ביש"ע למרות התחייבותה לספק שירותים ללקוחותיה.

רצוני לשאול:

1. האם מפירה "אמפא" את התחייבותה?
2. אם כן – מה יעשה כדי לחייב את החברה לספק שירותים?
3. מה יעשה כדי שחברות אחרות לא ילכו בעקבותיה ויספקו שירות ללקוחותיהן ביש"ע?

תשובת סגנית שר התעשייה והמסחר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ברצוני לציין, כי בתשובתי על שאלתך בנוגע לחברת "אמפא", שמסרבת לתקן מקררי "אמקור" ביש"ע, למרות התחייבותה לספק שירותים ללקוחותיה, אני מסתמכת על חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, סעיף 28, האומר כי: "מי שעסקו, או חלק מעסקו, הוא עשיית שירות בר-פיקוח לא יסרב סירוב בלתי סביר לעשיית אותו שירות – – –".

1. אם חברת "אמפא" מסרבת לספק שירות לתיקון המקררים ביש"ע, היא עוברת על חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, המחייב לספק שירות כל עוד הוא סביר, ועל צו הפיקוח על מצרכים ושירותים (מקררים חשמליים ביתיים ומקפיאים), המחייב בפירוש בסעיף 15(ב): "יחולו הוראות צו זה על מקרר חשמלי ביתי שנרכש בישראל בידי מי שמתגורר ביהודה, שומרון וחבל עזה", והמחייב הספקת שירות בתנאים שונים ללקוחות שרכשו מקררים.

נוסף על כך, מבירור שערכתי עם חברת "אמפא" – אין, לדבריהם, מדיניות של סירוב לתיקון מקררים ביש"ע.

2. אם החברה עוברת על החוק, היא תחויב על-ידי משרד התעשייה והמסחר לספק שירות שכזה, וזאת אם ימצא לאחר בדיקת המקרה כי הסירוב בלתי סביר. לצורך עריכת בדיקה וטיפול, יש להפנות את התלונות בנושא למחוז תל-אביב והמרכז במשרד התעשייה והמסחר.

3. על מנת למנוע הישנות מקרים שכאלו בקרב חברות אחרות, משרד התעשייה והמסחר מחייב כל חברה שאינה מספקת שירותים ללקוחות ביש"ע והסיבה לשירות אינה בלתי סבירה, לספק את השירות הנדון. אם החברה אינה מוכנה לספק את השירות לאחר פניית משרד התעשייה והמסחר, שוקל המשרד להגיש תביעה משפטית. עד היום הסתיימו כל התלונות שהתקבלו בנושא לשביעות רצון המתלוננים לאחר הסכמה של החברות לספק את השירות. תלונה אחת הועברה לטיפול של הלשכה המשפטית של משרד התעשייה והמסחר.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום שלנו. יתר התשובות תהיינה אחרי הקטע הבא, עוד מעט.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בקשר לשאלות – אי-אפשר לדעת מתי תינתנה התשובות. הייתי פה, אבל הייתי צריך לצאת. באתי בריצה במיוחד. אני מבקש שיודיעו עשר דקות לפני שתינתנה התשובות על השאלות.

היו"ר ש' וייס:

אתה צודק. לאחרונה אנחנו מאוד משתדלים ודי מצליחים; לא לגמרי. ההערה שלך במקום. זה – קודם כול. אנחנו משתדלים מאוד להשיב על שאלות בראשית הישיבה, ובחודשים האחרונים כמעט שהצלחנו בכך. אני רואה שמדי פעם יש חריגה. אני אפנה למזכיר הכנסת שיגרום לכך שגם בעתיד ייעשה מאמץ שיטתי. צריכה להיות סיבה יוצאת דופן כדי שלא נשיב על שאלות בראשית הישיבה. הייתי אומר כך – זה יכול להיות בהסכמה של חבר כנסת שזה לא נוח לא. במקרה הקונקרטי הזה אנחנו נשתדל להודיע לך. הרי אתה במשכן תמיד.

דב שילנסקי (הליכוד):

כל הזמן אני בבניין.

היו"ר ש' וייס:

יש לך שהות שיא.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני צמוד למקום מהתחלת הישיבה עד סופה.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו נפתור את הבעיה. ההערה שלך במקום.

חברים, אני רוצה לומר עוד משהו, אולי זו דרך נכונה יותר לעשות זאת. היום היה אצלי בלשכה חבר הכנסת זאבי והעיר כמה הערות, חלקן נכונות, בקשר לסדרי-היום שלנו ביום רביעי. לדאבוני, בוויכוח קצת הגבהנו טונים. אני בטוח ששנינו נמחק זאת מסדר-היום.

הבטחתי לחבר הכנסת זאבי, ואני מקווה שביום רביעי הבא, אולי בראשית השבוע הבא, נביא את העניין לוועדת הכנסת, כדי שנשמור מאוד על התקנות. יש פה איזה קטע לגבי הצעות רגילות והצעות דחופות. יש בתקנון שתי הוראות: האחת מאפשרת לנו גמישות מסוימת, והאחרת לא. אני מבין את הנושא, ומנסיוני אני יודע, שעד כה גילתה ועדת הכנסת בענייני תקנון ונוהל אדיקות לגבי הגינותם של כללי משחק.

אני פונה היום גם פה לחבר הכנסת זאבי לגלות קצת גמישות, כי באמת לא עשינו זאת בכוונה. נפתור זאת בדרך ההוגנת ביותר שאפשר.

טוב, חברים, אני מצטער אם היו אי-הבנות. אומנם זה היה בלשכתי, אבל אני רוצה להסדיר את העניינים כדי שיהיה לנו מקסימום הבנה כאן.

הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון – קביעת מועדי בחירות), התשנ"ה-1995

(הצעת חבר הכנסת ח' מירום)

היו"ר ש' וייס:

הצעת חוק ג'קפד, הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון – קביעת מועדי בחירות), התשנ"ה-1995 – הנמקה מהמקום. בבקשה, חברי, חבר הכנסת חגי מירום.

ברשותכם, עוד שנייה. הנשיא לנדסברגיס אתנו כאן. אני רוצה להוסיף לפרוטוקול, שהגברת שהצילה, שהיא ממשפחתו של לנדסברגיס, היא הגברת גורביצ'יוס. והניצולה שנמצאת פה אתנו, שאני מכיר אותה ואת משפחתה, היא גברת בלה רוזנברג. אנחנו נוסיף את זה לפרוטוקול, כי אני חושב שמה שקרה כאן הוא מאוד מיוחד. אני שוב מודה לכם.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני מתכבד להציג את הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון – קביעת מועדי בחירות), התשנ"ה-1995.

אני אדבר בקיצור. ראשית, אני מנמק מהצד מפני שהממשלה מסכימה להצעת החוק.

הצעת החוק של חבר הכנסת דוד מגן בדבר בחירות ברשויות המקומיות קבעה מועד אחד שבו מתקיימות הבחירות בכל הרשויות המקומיות, לרבות המועצות האזוריות. אבל בגלל מועדי בחירות יוצא שחלק מהנבחרים במועצות האזוריות יכהנו קדנציה מאוד קצרה, של שנתיים, שנה וחצי וכן הלאה.

יש גם שאלה מתחום העיקרון באשר למועד אחד גם לרשויות המקומיות העירוניות וגם למועצות האזוריות, שיש להן אופי שונה. בהסכמה של כל ראשי המועצות האזוריות, ואני ביקשתי מהם מכתבי הסכמה, מן העבודה ומן הליכוד, ובהסכמת שר הפנים, אני מנמק את ההצעה שלי כאן מהצד ומבקש את תמיכת הכנסת בהצעה זו, שיש לה הסכמה פוליטית כללית. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, שר הפנים איננו. אני מקווה שהוא יגיע. אני יוצא מתוך הנחה שהנמקה מהמקום – מוסכם.

חגי מירום (העבודה):

יש בידי מכתב.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו גם מאמינים לך, אפילו לא צריך מכתב. נשאר לנו לשאול את רשותכם האם אני יכול להצביע, אף שהצלצול היה רק כרגע.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש להתנגד.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה. בדיוק זה יהיה הזמן. בבקשה, חבר הכנסת דוד מגן, זכות ההתנגדות. חמש דקות.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, צריך להתחשב בריצה במדרגות.

היו"ר ש' וייס:

דקה להסדרת הנשימה, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש להזכיר לחברי, חבר הכנסת חגי מירום, כי הכנסת קיבלה את הצעת החוק לבחירת ראשי המועצות האזוריות. ההצעה מדברת על איחוד מועד הבחירות של כלל הרשויות המקומיות בישראל; דהיינו, קביעת מועד אחיד לבחירת מועצות העיריות, מועצות המועצות המקומיות, מועצות המועצות האזוריות וראשי כל הרשויות הללו.

לאחרונה ראינו, כי השירות המוניציפלי מקבל פרמטרים דומים. אנחנו רואים כי איגוד המועצות האזוריות פועל במסגרת מרכז השלטון המקומי, וחשבנו כי טוב יהיה לערוך את הבחירות לרשויות המקומיות בלי שתהיינה רשויות בעלות סיווג מסוים אשר לא תשתתפנה באותו משחק דמוקרטי, במובן החיובי של המלה, באותו מועד.

אבל, עורך-הדין אהוד שילת, ממשד הפנים, האחראי לבחירות ומטפל בנושא הזה, ביקש במהלך הדיונים בוועדת הפנים ואיכות הסביבה לקבוע איזו תקופת זמן להסתגלות לעניין. בדיונים בין חברים מהסיעה שלך, חגי – את העניין הזה ייצג שמוליק אביטל, במשא-ומתן – ביני לבין יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חבר הכנסת יהושע מצא, סוכם כי בשלב ראשון נסכים כולנו, כי כלל המועצות האזוריות תיבחרנה באותו מועד, ולא במועד הבחירות של הרשויות המקומיות. אם כי הכוונה בהמשך לגרום לאיחוד אותו מועד.

לפי דעתי, ברגע שאתה קובע מועד איחוד, באיזה שהוא מקום יש כמה חללים שנפלים. אבל שמעתי אותך היטב, חוץ מהקטע של הריצה במדרגות, אתה מלין ומצר – –

היו"ר ש' וייס:

גם הוא רץ, שניכם רצתם, כל אחד בזמן אחר.

דוד מגן (הליכוד):

– על האפשרות שתהיינה כמה רשויות, אומנם תהיינה רשויות בודדות, שתקופת הכהונה שלהן תהיה שלוש שנים ולא ארבע שנים. אני חושב, שזה קורבן נסבל, תמורת התרומה והתמורה שאנחנו מקבלים באיחוד הבחירות כשלב ביניים לקראת איחוד הבחירות של כלל הרשויות המקומיות, ואל לנו לסגת מכך.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, חבר הכנסת מירום, יש לך זכות התגובה הטבעית.

חגי מירום (העבודה):

אני אעשה את זה מהצד. חבר הכנסת דוד מגן, אני מאוד מעריך את החקיקה שהובלת בזמנך, ואני לא מערער על העיקרון שבה. מטרת ההצעה היא לפרוס את זה עוד קצת. אני יודע שזה נראה לך לא במקום. אם יש כאלה שצריכים להקריב את הקורבן ולשלם את המחיר, הם יכולים לשלם אותו.

אני רק רוצה לספר לך, שיש חלק מחבריכם – אני בעניין הזה בכלל לא הלכתי פוליטית. לפי דעתי, הואיל והעיקרון שלך מקובל עלי, הרצון לפרוס קצת יותר זמן הוא לא כפירה בעיקרון, ואולי נוכל עוד בוועדת הפנים לבחון אפשרות להגיע לאן שהוא. אני מקווה שלא תתנגד להצעת החוק. אבל, גם אם תתנגד, אני אבין את זה היטב. אני מבקש מחברי הכנסת להבין את זה כך ולתמוך בהצעת החוק.

דוד מגן (הליכוד):

לאור דבריך, אני לא אצביע בעד, אבל אני גם לא אצביע נגד.

חגי מירום (העבודה):

אתה יודע באיזו ועדה וכולם מבינים את העניין. מר שילת ממשרד הפנים יהיה שם, ונחשוב ביחד עוד הלאה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לכם, חברי, על הרוח הטובה, ואנחנו עוברים להצבעה. הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון – קביעת מועדי בחירות) התשנ"ה-1995, מאת חבר הכנסת חגי מירום. מי בעד, מי נגד?

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 11

בעד הצעה להסיר מסדר-היום את הצעת החוק – אין

נמנעים – 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (תיקון קביעת מועדי בחירות), התשנ"ה-1995, לדין מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

11 תומכים, אין מתנגדים, שני נמנעים. אני קובע שהצעת החוק עברה.

הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון מפלגות) (תיקון – קבלת תרומות לרשימות מקומיות) (הוראת שעה), התשנ"ה-1995
(הצעת חבר הכנסת מ' איתן)

היו"ר ש' וייס:

עכשיו אנחנו עוברים להצעת החוק של חבר הכנסת מיכאל איתן, בנושא: הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון מפלגות) (תיקון – קבלת תרומות לרשימות מקומיות) (הוראת שעה), התשנ"ה-1995; הצעת חוק ג'רנג.

אדוני המזכיר, האם העובדה ששר הפנים איננו כאן היא מקרית? אני מקווה. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת הנוכחים, הצעת החוק שמוגשת בקריאה טרומית היא הצעה טכנית. מאחר שהממשלה לא מתערבת, מהבוקר אני מחפש את יושב-ראש הנהלת הקואליציה על מנת לתאם את ההצבעה כאן, אף שהחוק מוגש רק בקריאה טרומית. לא מצאתי אותו, ולכן אני רוצה שתקשיבו לי כרגע על מנת שתדעו על מה אנחנו עומדים להצביע ובמה אני מבקש את תמיכתכם.

אנחנו שינינו את חוק מימון המפלגות ועשינו פעולה משולבת; אנחנו – הכוונה לכל הבית או לרוב המכריע של הבית. מצד אחד, העלינו את מימון המפלגות, מצד שני, קבענו שלמפלגות יהיה אסור לקבל תרומות מהציבור אלא 500 שקל בלבד. כאשר נזקקנו לתיקון הזה, אמרנו שלא יעקפו את החוק הזה על-ידי הרשימות המקומיות. נכון שהטלנו על הרשימות, מה שנקרא סיעות האם, הגבלה שהן לא יכולות לקבל תרומות. אבל מה ימנע מסיעת הליכוד בעירייה פלונית לפתוח מגבית

מוניציפלית? ואז נזקקנו להטיל הגבלה גם על גביית תרומות במישור המוניציפלי. אמרנו, שבמישור המוניציפלי, ההגבלה תהיה 5,000 שקלים מתורם לקדנציה, והפעלנו את החוק.

אז הגיעו אלינו שניים-שלושה נציגים של רשימות מקומיות וטענו, שעשינו להם חקיקה רטרואקטיבית, ויש להם בעיה שקשה להם מאוד לצאת ממנה. מה הבעיה? הם רצו לבחירות המוניציפליות האחרונות, הם נכנסו לחובות, והם רוצים לגייס את הכסף לפי התנאים שהיו קיימים בזמן שהם לקחו את הכסף ונכנסו לחובות. היום קשה להם לגייס את החובות במגבלות החדשות שהטלנו. הם אמרו יותר מכך – למפלגות הגדולות הגדלתם את הקופה המרכזית, הגדלתם את מימון המפלגות, והן נהנו מכך. אנחנו לא מקבלים, כי אין לנו סיעות אם. תנו לנו לצאת מה"בורך".

ההצעה המדוברת היא הצעה טכנית לתקופה של שנה אחת בלבד לגבי רשימות בבחירות המוניציפליות, שביום הקובע בשנת הבחירות הקודמת התמודדו ונשארו, על-פי הדיווחים למבקר המדינה, חייבות כספים. צריך לאפשר להן לגייס אותם על מנת שיוכלו לצאת מהחובות שלהן – בכפוף, כמובן, לכל הסייגים.

אני מניח שיתעוררו שאלות כאלה או אחרות. ההצעה היא בקריאה טרומית. אני מבקש את אישורכם להעברה לוועדת החוקה או לוועדת הכספים.

חגי מירום (העבודה):

ניהלת משא-ומתן עם הממשלה בעניין הזה?

מיכאל איתן (הליכוד):

הממשלה לא מתערבת, כי היא לא התערבה גם בחוק מימון מפלגות. לממשלה אין עמדה, זה עניין שלנו.

חיים אורון (מרצ):

יש לי הצעה. שמעתי את ההצעה שלך, והיא נראית לי מאוד. בהנחיות של הקואליציה כתוב לנו להצביע נגד. אני מציע שההצעה תועבר לוועדת הכספים בהסכמה בקריאה טרומית ואז יתקיים דיון.

מיכאל איתן (הליכוד):

בבוקר חיפשתי את הנייר הזה על מנת לבדוק, ולא מצאו את הנייר. לכן חשבתי שלא היתה התייחסות. על אחריותי אני אומר מה שאמרתי גם בעבר כאשר הגישו הצעות אחרות. הצעות מסוג זה תבואנה רק בהסכמה של המפלגות הגדולות, לפחות. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני לא יכול לפעול לפי התדריך של הקואליציה, אני יכול להצביע על-פי התדריך הזה. גם אין לי אמצעים להביא שרים. אני מניח שלשר הפנים היתה סיבה של ממש.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון מפלגות) (תיקון – קבלת תרומות לרשימות מקומיות) (הוראת שעה), התשנ"ה-1995, של חבר הכנסת מיכאל איתן. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 36

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון מפלגות) (תיקון קבלת תרומות לרשימות מקומיות) (הוראת שעה), התשנ"ה-1995, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני לא רוצה להגיד שיש 36 צדיקים שהצביעו בעד, אבל כך זה יצא.

36 בעד, אין מתנגדים, נמנע אחד. אני מודיע, שהצעת החוק עברה, והיא עוברת לטיפול של ועדת הכספים. דבר זה מוסכם. יש פה גם הסכמה מוקדמת, שאומנם איננה מחייבת פורמלית, אבל ציבורית ומוסרית היא בוודאי חשובה מאוד.

הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון – שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה-1995

(הצעת חבר הכנסת א' גולדשמידט)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון – שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה-1995, של חבר הכנסת אלי גולדשמידט; הצעת חוק ב'תשפ"ו. הנמקה מהמקום. תקשיבו כדי שתדעו כיצד להצביע. בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני מתכבד להציג – בהסכמת הממשלה, לכן זו הנמקה מהמקום – הצעת חוק בקריאה טרומית, חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון – שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה-1995.

החוק מתקן את סעיף 34 לחוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק). בסוף סעיף קטן (ד) יבוא: "על התמורה מהויתור על המכסה יחול מס בשיעור של 10%".

אני רוצה להסביר במה מדובר. בשנים האחרונות החלה רפורמה בענף הלול בניהולו של משרד החקלאות ובתמיכת משרד האוצר. במסגרת הרפורמה הזאת, שהמשמעות המרכזית שלה היא בעיקר לבעלי מכסות לול במשק המושבי, מדובר על כך, שבעל מכסה – ומדובר בדרך כלל על מכסות קטנות יותר – שמוותר על מכסתו כדי לייעל את הענף, יקבל תמורה כספית מהממשלה בגין סכום מסוים פר-ביצה. אני מניח שסגן השר יגדיר יותר במדויק מה הוא שיעור הפיצוי.

ההצעה שלי, והיא נתמכת על-ידי משרד האוצר, היא, ששיעור מס ההכנסה שישולם בגין התמורה שתשולם על הויתור הזה, יהיה 10% בלבד. אני חושב, שההצעה הזאת מבטאת גישה מוסרית וערכית נכונה, משום שפה מדובר בעצם במהלך שיביא, בסופו של דבר, להוצאת בעלי משפחות – לא תמיד מהמושבים המבוססים ביותר, לפעמים ממקומות בעייתיים יותר, כמו מושבי פרודור ירושלים, אולי בגליל העליון, אולי במקומות אחרים. כאשר אנשים מוותרים על מקור הפרנסה שלהם, זה ויתור מרצון, והם מקבלים על כך פיצוי מהממשלה. הדבר נובע מבעיות תכנוניות בתחום החקלאי, ואני חושב שמן הראוי לבוא לקראתם בשיעור מס ההכנסה שהם צריכים לשלם על כך. לכן ההצעה היא לשלם מס הכנסה בשיעור מופחת של 10% בלבד. אני מקווה שתתמכו בהצעה. תודה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן שר החקלאות, תגובתך.

סגן שר החקלאות ו' חאג' יחיא:

אדוני היושב-ראש, אני מברך את חברי אלי גולדשמידט על הצעתו. אני חושב שהיא מיטיבה עם החקלאים, עם בעלי הלולים ועם מגדלי העופות.

אנחנו תומכים בהצעת החוק, מכיוון שהיא הצעה טובה, מיטיבה עם החקלאים ומיטיבה עם העומדים לפרוש מהענף. עד כה, חישוב הפיצויים היה כזה שהפיצוי המגיע כיסה תמורה לעבודה ולהון

לתקופה קצרה ביותר. על כן הוא אינו מפצה את החקלאים בגין ויתור על מכסתם למשך תקופה ארוכה כתחליף לפנסיה. לפיכך מן הדין הוא, כי שיעור המס שייקבע לתשלום זה, כמו תשלום פיצויים עם פרישה מהעבודה, יהיה שיעור מינימלי, כפי שמוצע בהצעת החוק של חבר הכנסת אלי גולדשמידט.

אני חושב שאנחנו צריכים לתמוך בהצעת החוק הזאת, והממשלה תומכת בה, כיוון שאנחנו מכירים את האוכלוסייה שבה אנחנו מדברים, ואנו יודעים שבהגיעה לגיל הזהב לא צריכים להכביד עליה בצורה כזאת, שמנכים ממנה מס בשיעור של תגמולים כמו בכל ענף אחר.

לכן אני מבקש תמיכה בהצעת החוק של חבר הכנסת אלי גולדשמידט.

הי"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לסגן שר החקלאות. לחבר הכנסת כ"ץ-עוז יש עמדה אחרת. כבודו, לרשותך חמש דקות לשכנע אותנו בעמדתך.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המטרה ראויה. ביקשתי את רשות הדיבור, בנוסח הפרלמנטרי הזה, כדי להעלות הצעה אחרת, מתוך חשש שמא אין מקומו של נושא השינוי בגובה מס ההכנסה בתקנות המועצה לענף הלול אלא בתקנות מס הכנסה. כל בקשתי היא, שכאשר הנושא יאושר, אם אומנם ימצא שאין מקומו בתקנות מועצת הלול אלא בתקנות מס הכנסה, יראה האישור הזה כאילו היה לצורך אותו עניין, שהוא ראוי, כפי שאמרתי, ואני מבין שגם הממשלה מקבלת זאת, והוא יועבר לתקנות מס הכנסה על-ידי ועדת הכספים, או כל ועדה שאליה זה יועבר. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לך, חבר הכנסת כ"ץ-עוז.

חבר הכנסת גולדשמידט, לאיזו ועדה זה עובר? ועדת הכלכלה, נכון? אני שואל בעיקר בגלל ההערה של חבר הכנסת כ"ץ-עוז.

אלי גולדשמידט (העבודה):

הנוא הוא נושא חקלאי וגם נושא של מס הכנסה. אני מציע אפוא שזה יועבר לוועדת הכספים.

היו"ר ש' וייס:

טוב. אם נחליט להעביר את הצעת החוק, היא תועבר לוועדת הכספים.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש שיירשם, שאף שאנחנו מתנגדים ל-10%, כי אנחנו חושבים שיש לבטל זאת לגמרי, אנחנו תומכים בהצעה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני רואה שנרקמת כאן היום אחדות לאומית בהמון עניינים.

הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון – שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה–1995, של חבר הכנסת גולדשמידט, אם תאושר תעבור לוועדת הכספים להמשך טיפול. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 24

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק המועצה לענף הלול (ייצור ושיווק) (תיקון שיעור המס בגין ויתור על המכסה), התשנ"ה–1995, לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

24 תומכים, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שההצעה עברה לטיפול של ועדת הכספים. תודה לכם, חברים, נמשיך הלאה.

הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון – התרעת עובד), התשנ"ה-1994

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ש' וייס:

הצעת חוק ב'תקצז, הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון – התרעת עובד), התשנ"ה-1994, של חברי הכנסת יוסי כץ וחגי מירום. יתייחס אליה אחר כך שר המשפטים. בבקשה, חבר הכנסת חגי מירום, הבמה שלך.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, בראשית דברי אני רוצה לומר כאן, שהצעת החוק הזו היא פרי יוזמתו של חבר הכנסת יוסי כץ, חברי, שצירף אותי אליה. אני הצטרפתי אליה בחום, כי אני מאוד מאמין בה. ולא זו בלבד שחבר הכנסת יוסי כץ צירף אותי להצעת החוק שלו, אלא הוא גם נתן בידי את האפשרות לנמק אותה, כדי שאוכל ליהנות מהקרדיטים שלה.

חבר הכנסת כץ ואני נחפש דרך להמשיך לעבוד על הצעת החוק הזו, פרי יוזמתך, חבר הכנסת כץ, בוועדת העבודה והרווחה, אני מקווה, אם הכנסת תאשר זאת ותיתן לנו אפשרות להוביל אותה, ואז תוכל בוודאי להביא לידי ביטוי את תפיסת העולם שלך, שהיא צודקת ונכונה, ומשום כך באמת הצטרפתי אליה.

היו"ר ש' וייס:

זה קו יפעת-טבעון.

חגי מירום (העבודה):

קיים צורך חיוני מאוד להגן על עובדים שבמהלך עבודתם חשפו מעשים בלתי תקינים שבהם נתקלו, לעתים אפילו מעשים פליליים. עובדים כאלה, שהתריעו על מעשים בלתי תקינים מתוך שראו זאת כחובה הנובעת מנאמנותם למקום עבודתם, מוצאים את עצמם לא אחת חשופים להתנכלות ולרדיפה מצד מעבידים, מצד ממונים עליהם וחברים לעבודה, ובמקרים הקיצוניים ביותר הם אפילו נידונים לפיטורים.

מה קורה כאן? אדם זיהה מעשה עבריינות בתוך המפעל שבו הוא עובד; אדם זיהה החלטות לא-חוקיות ולא-תקינות של מעבידו, והוא חשב שאסור לתת יד לדברים בלתי חוקיים שנעשים במקום העבודה שלו, והנה הוא מוצא את עצמו חשוף ומורחק ממקום העבודה כיוון שהעז לעשות מעשה שכל אזרח טוב חייב היה לעשותו, שכל מגלה מעשה שחיתות חייב היה לעשותו.

חבר הכנסת כץ ואנוכי חשבנו, שאי-אפשר לתת לעובדים כאלה, שחושפים מעשי שחיתות או מעשים בלתי תקינים, להיות חשופים כך להתעמרות מצד המעבידים בגין הדבר הזה. החובה להגן על עובד כאילו יורדת לשורש מערכת יחסי העבודה במקום העבודה, והחיוניות שלה אינה מוטלת בספק בעינינו.

מעל ומעבר לחובה להגן על העובד עצמו, גם מקום העבודה נהנה מחשיפת שחיתות או מעשים בלתי תקינים שנעשים בו. בין השאר יכולה החקיקה הזו לסייע לפעול גם לביעור מעשי שחיתות, למניעת בזבז, ולאפשר מידע חופשי בלא חשש ממקום העבודה ודברים מהסוג הזה.

אני רוצה להוסיף, שאין אנו מסייעים למלשינים, ובמהלך החקיקה הזאת נצטרך לראות גם כיצד ניתן להגדיר ענישה למי שמופיע כחושף שחיתות – – –

דן תיכון (הליכוד):

אולי תסביר את עמדתה של מבקרת המדינה בעניין זה, שהיא שונה מדעתך. למבקרת המדינה יש עמדה ברורה ומוצקה בעניין הזה, והיא מתנגדת להצעת החוק שלך, ויש לה שיקולים כבדי משקל.

היו"ר ש' וייס:

אתה תוכל להתנגד, חבר הכנסת דן תיכון, ולהסביר את עמדתך.

דן תיכון (הליכוד):

אני מניח ששר המשפטים יעשה זאת.

חגי מירום (העבודה):

לא, אני לא מניח כך. אני מקווה ששר המשפטים יתמוך במעשה החקיקה הזה. חבר הכנסת דן תיכון
— — —

דן תיכון (הליכוד):

אין מחלוקת לגבי הצורך, אבל מבקרת המדינה מעלה נימוקים כבדי משקל – – –

חגי מירום (העבודה):

רגע אחד. אני מקווה שמבקרת המדינה לא תתנגד לחקיקה הזאת. יש נימוקים כבדי משקל לבעייתיות של החקיקה הזאת, אבל, כנורמה אין לי כל ספק שהיא נחוצה. אני חושב, שבחוק הזה צריך לעשות דבר שלא עשינו עד כה, חבר הכנסת יוסי כץ ואנוכי, ולייחד פרק האומר מה קורה אם "חושף שחיתות" התגולל על מעבדו, חיפש אותו וניסה לטפול עליו דברים שלא היו ולא נבראו. אגב, גם בחוק העונשין יש הוראות ברורות לגבי מי שטופל על חברו דברים שלא נעשו.

אני חושב, שצריך גם לדאוג לכך שידיו של בית-הדין לעבודה לא תהיינה כבולות, ושייתן סעדים נחוצים בנסיבות העניין. לבית-דין לעבודה, חבר הכנסת דן תיכון, אין היום אפשרות לתת סעד למי שמפטרים אותו מפני שחשף מעשי שחיתות במפעל שבו עבד, ואין לו דרך לאחוז בו. יש שורה של פסקי-דין שבהם מביע בית-המשפט את תחושת הלב שלו, שטוב עשה העובד, ונכון עשה העובד, ובכל זאת – הוא אומר – ידי קצרו מלהושיע, שכן אין בידי הוראת חוק שמאפשרת לי לתת סעד לעובד כזה שהורחק מן המפעל.

לכן אנחנו מתמודדים בהצעת החוק הזו גם עם מצב שבית-הדין קובע שקיימים פגמים או פגיעות שעובד התריע עליהם, וקובע גם שעל המעביד תהיה חובת הראיה, שהרעה בתנאי העבודה של העובד או סילוקו לא באו עקב התרעה כזו שהתריע העובד.

זאת אומרת שאנחנו רוצים לנסות להביא כאן לקיומו של מנגנון מוסת ונכון, המאפשר לעובד להגיד את האמת, להתריע על מעשה בלתי חוקי ומושחת, מצד אחד. מצד שני, לאפשר לבית-הדין לעבודה לשקול את זה ולהעניק סעדים. מצד שלישי – אני אומר כאן שלא כללנו את זה – נצטרך לכלול אמירה מפורשת לגבי מי שינצל את החוק הזה לרעה.

בסך הכול, אני רוצה לומר כאן, שקיימת גם עמותה בראשות הגברת מיה קור, איך היא נקראת חבר הכנסת יוסי כץ?

יוסי כץ (העבודה):

עמותת "עוגן".

חגי מירום (העבודה):

עמותת "עוגן". השופט בדימוס חיים כהן ניסח את ההצעה הזאת ניסוח ראשוני, אחר כך היא עברה כמובן את המשפטים של הכנסת, ועמותת "עוגן" עמדה אף היא על כך.

במהלך גיבוש הצעת החוק נפגשנו עם שורה ארוכה של אנשים שנפגעו בתוך מפעלים, מקומות עבודה, בגין התרעות על מעשים שלא ייעשו. אני חושב, שאנחנו יכולים להוסיף פה נדבך קטן שהוא בתחום טוהר המידות הציבורי, בתחום טוהר המידות בתוך מקומות העבודה, בלי שאנחנו חושפים

את העובדים, את האנשים שמתריעים, לפגיעה, להרעה בתנאים, להזזה מהפונקציה שהם מילאו במקום עבודתם, וחלילה, רחמנא ליצלן, לסילוק ממקום העבודה.

היו"ר ש' וייס:

גם לאי-קידום.

חגי מירום (העבודה):

גם לאי-קידום, אדוני היושב-ראש, אני מקבל את ההערה.

חברי הכנסת, אני יודע שגם לממשלה היה קושי לקבל את הצעת החוק הזאת, שכן נמצאו בה ליקויים לא מעטים. אבל, בשיחות שקיימתי בעיקר עם שר המשפטים מצאתי אוזן קשבת לכיוון שאנחנו הולכים אליו, וכך הודעתי, ואני מודיע גם כאן, שאת מהלך החקיקה נעשה כאן עקב בצד אגודל עם הממשלה, שתעלה בפנינו את העניין, עם הערות מבקרת המדינה – אם יהיו כאלה, ונבקש אותן וננסה לעמוד על טיבן כי אנחנו לא יודעים אותן עד הסוף. אני מקווה שהרעיון שהצבנו פה בהצעת החוק שלנו בקריאה טרומית יגובש למשהו יותר חכם, יותר מנוסח, יותר זהיר, שנותן מענה יותר טוב על הבעיות השונות העשויות להתעורר כאן.

בסיכומי של דבר, אני מבקש, כמובן בשם חבר הכנסת יוסי כץ ובשמי, את תמיכת הכנסת בהעברת הצעת החוק בקריאה טרומית. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת חגי מירום. אדוני שר המשפטים, בבקשה תשובתך.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, עיקר דברי יהיו מכוונים להסביר מדוע הצעת החוק כמות שהיא, כפי שהונחה, אינה נתמכת על-ידי הממשלה, אבל הרעיון הגלום בה – שיש לאפשר לבית-הדין לעבודה לעיין ולדון בתביעות של חושפי שחיתות נרדפים – הרעיון עצמו יש לו מקום והוא ראוי לבחינה נוספת.

משהוכנה הצעת חוק מתוקנת, שעיקרה מקובלים על המציעים, ונוכח אמירתם כאן שהם מוכנים שהליך החקיקה ימשך מתוך תיאום עם משרד המשפטים ומשרד העבודה, אני אציע לכנסת בכל זאת להשתמש בהצעת החוק וברעיונותיה ולהעביר אותה לוועדה המתאימה.

אדוני היושב-ראש, אין חולק על העיקרון שעומד מאחורי הצעת חוק זו, והוא שיש לתת סעד אפקטיבי לעובד שפוטר או שנפגעו תנאי עבודתו בשל חשיפת שחיתות או הפרת חוק במקום עבודתו.

עם זאת נראה, וכך הוחלט בוועדת השרים לענייני חקיקה, כי הצעת החוק כפי שהיא איננה מקובלת במתכונת המוצעת. ידוע הוא, שמערכת יחסי עבודה תקינה דורשת איזונים עדינים בין אינטרסים שונים. מצד אחד יש צורך, כאמור, במתן סעד אפקטיבי לעובדים המתלוננים על מעשי שחיתות. אך מצד שני יש להבחין בין מקרים אלה לבין תביעות סרק ותלונות שווא של עובדים, ואף מקרים שבהם עובדים העומדים בפני סנקציה מוצדקת או אף בפני פיטורים יוזמים תלונה כדי לטעון שהם הופכים קורבנות המעביד בשל היותם חושפי שחיתות.

כיום, מלבד החובה הכללית לפי חוק החוזים החלה על מעבידים לפעול בתום לב, קיים הסדר חקיקתי אשר לחושפי שחיתות, והוא נמצא בסעיפים 45א–45ה לחוק מבקר המדינה. הסדר זה מקנה לנציב תלונות הציבור סמכות לתת כל צו שימצא לנכון ולצודק להגן על זכויות עובד שהודיע בתום לב ועל-פי נהלים תקינים על מעשה שחיתות, לרבות צו בדבר ביטול פיטורים של אותו עובד. יש לשים לב כי הסדר זה חל רק במגזר הציבורי.

לעומת זאת, בהצעה שלפנינו מוצע להעניק סעדים מרחיקי לכת גם נגד מעבידים במגזר הפרטי. בהסדר זה, כמו בכל הסדר החל על המגזר העסקי, חשה הכנסת אחריות נוספת לצעוד בזהירות בכל הקשור להתערבות ביחסי עבודה.

הצעת החוק במתכונת המוצעת, נראה לנו שאינה יוצרת את האיזון הנדרש מכמה בחינות:

ראשית, הגדרת התלונה או ההתרעה המוגנת היא רחבה למדי: הוראה המגינה לא רק על תלונה בדבר מעשי שחיתות אלא גם על תלונה בדבר יעילות המעביד פותחת פתח לניצול לרעה.

שנית, הוא הדין לגבי ההוראה המוצעת בדבר נטל ההוכחה. מוצע, כי במצב שעובד מוכיח פגמים או פגיעות שהתריע עליהם, על המעביד הראיה שההרעה בתנאי עבודתו של העובד לא באה עקב ההתרעות, תוך סטייה מהדרישה הרגילה כי התובע יוכיח את טענתו על כל מרכיביו מבחינת "המוציא מחברו עליו הראיה".

שלישית, סעד של החזרה למקום עבודה, כמוצע כאן, הוא דבר חריג מבחינת דיני עבודה. ייתכנו מקרים שסעד זה הוא סעד ראוי, אך מוטב ללכת על-פי ההסדר בחוק שוויון ההזדמנויות בעבודה, שלפיו בית-הדין מונחה להביא בחשבון את השפעת הצו על יחסי עבודה.

רביעית, אין זה מקובל שהקביעות של גוף שאינו שיפוטי יחייבו פורום שיפוטי, כמו בית-הדין לעבודה.

חמישית, הצעת חוק זו יוצרת עילה מהותית, ולכן אין מקומו בחוק בית-הדין לעבודה, כפי שמוצע, שהוא חוק שדן בבית-הדין עצמו – סמכויותיו, הרכבו וכיוצא בזה – ולא בדיני העבודה החלים בו, אלא מקום ההוראות בחוק מיוחד.

לאור כל הפגמים, לאור כל ההערות שהערתי, החליטה ועדת השרים שלא לתמוך בהצעת החוק במתכונת הנוכחית שלה. אבל, כדרכנו לא אחת באנו בדברים עם מגישי הצעת החוק, ובסיוע נציגי משרד המשפטים ומשרד העבודה הוכנה הצעה מתוקנת, שהוסכם שהיא תידון בוועדה. ההצעה הזאת גם היא מונחת בפני. אני לא אלאה אתכם עכשיו בפרטיה, כי בעיקרה הצעת חוק זו קובעת, שלא יפגע מעביד בתנאי עבודתו של עובד ולא יפטר מחמת תלונה או מחמת שסייע לעובד אחר בקשר לתלונה, וכן לא ירע מעביד את תנאי עבודתו של עובד אחר באותו מקום עבודה מחמת תלונה או מחמת שסייע כאמור בקשר לתלונה.

לא אקרא בפניכם את פרטיה, אלא עיקרו של עניין שהיא מקנה סמכות לבית-הדין לעבודה לדון בהליך של הפרת חוק זה אם על-ידי פסיקת פיצויים ואם על-ידי מתן סמכות ליתן צו מניעה או צו עשה, או במקום שראה שהענקת פיצויים בלבד אינה צודקת.

בלי להיכנס לפרטים, הדיון בנושא הקשה הזה יהיה בפני הוועדה המתאימה. ולכן, אם מקובל הדבר על המציעים, אנחנו נתקדם בחקיקת החוק בתיאום בין שני חברי הכנסת המציעים הנכבדים – חבר הכנסת יוסי כץ וחבר הכנסת חגי מירום – לבין משרד המשפטים ומשרד העבודה.

ברוח הדברים הללו, כפי ששמענו גם מחבר הכנסת חגי מירום, אני מציע שנעביר נושא זה לוועדה המתאימה, והיא ועדת העבודה והרווחה של הכנסת. תודה רבה.

דן תיכון (הליכוד):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת דן תיכון ביקש להסיר. את המחלוקת ביניכם אפשר לפתור על-ידי העברת העניין לוועדת הכנסת, והיא תחליט.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין יושב-ראש ועדה לענייני ביקורת המדינה שהעניין הזה של המתריעים בשער לא הונח על שולחנו. והרי כל מי שנפגש עם הגברת מיה קורן, קורבן "תנובה", או מי שנפגש עם אליאב מענף הלול במשרד החקלאות, ועוד כהנה וכהנה מקרים – הקריאה על המקרים

הצודקים הללו מזעזעת כל אדם. אנשים אלה התריעו וחשפו שחיתויות, ונזרקו ממקום העבודה שלהם על לא כלום ולא נמצא להם מושיע, גם לא נמצא להם גואל.

לפחות בתקופתי כיושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה יזמתי כמה דיונים כדי לקדם את ההתארגנות הזאת שנקראה "עוגן". זו התארגנות שמאגדת חלק גדול מאותם נפגעים.

אבל, צריך להאזין לדברי מבקרת המדינה בעניין הזה, שהרי יש לה משקל חשוב ביותר. היא אומרת, שכל מה שאתה מחפש לעשות מצוי במסגרת חוק מבקר המדינה, כפי שאמר שר המשפטים. והרי אם כבר מצויים הכלים במסגרת החוק, לשם מה יבוא המחוקק, קרי, חברי הכנסת, וינסו להעתיק אותם כלים במסגרת הצעת חוק פרטית?

אם הבנתי נכון מה שאומר שר המשפטים, הוא מסביר פחות או יותר מה שאני אומר, אבל הוא מבין שאנחנו עומדים בפני תקופה קריטית, וחברי הכנסת רוצים בכל זאת שהעניין ימצא את תיקונו בספר החוקים.

ניקח את אותו אליאב שניהל מלחמה – ואני באמת מטיל ספק אם מישהו מאזרחי מדינת ישראל היה יכול לעבור, בעקביות חסרת תקדים, מגוף לגוף ולזעוק כך שייעשה לו צדק. מבקרת המדינה אכן פנתה לשר החקלאות דאז, חבר הכנסת דהיום, ולא אנקוב בשמו, והורתה לו להחזיר אותו אדם למקום עבודתו. ואכן, בצו חסר תקדים הוחזר העובד למקום עבודתו, אלא שאז הוא דרש לחזור למקום עבודתו באותו תפקיד. מסתבר שבדרך כלל המעסיק די מתוחכם, והוא יוצר רה-אורגניזציה כזו, שאותו תפקיד נעלם ולא היה קיים יותר. ואכן, טענתו של מר אליאב היתה צודקת. הוא עתר בעצמו כמה וכמה פעמים לבית-המשפט העליון, ונדמה לי שחבר כנסת בכיר מכאן היה גם צד בעניין הזה ובא לבית-המשפט העליון. הוא עתר בעצמו, ללא עזרת עורכי-דין.

היו"ר ע' עלי:

הוא טען בעצמו.

דן תיכון (הליכוד):

עתר וטען בעצמו. אני התרשמתי מאוד מהצורה ומעומק הטיעון. אלא שבית-המשפט פסק את אשר פסק, כנראה בניגוד לדעתו של העותר, וקיבל את טענתו של חבר הכנסת המכובד.

השאלה היא, איך אתה יכול לעשות צדק בעניין הזה. קשה מאוד לעשות צדק, שכן המעביד יתמרן בצורה כזו, שהאיש לעולם לא יחזור ולא יבוא על סיפוקו. ולא יעזרו חוקים – כשהמעביד איננו רוצה, הוא יעשה הכול ותמיד יצליח.

אני זוכר את השידור של קרפין נגד מבקרת המדינה, שבו הופיעו כמה וכמה אנשים שטענו, שבמסגרת תפקידה כאומבודסמן נעשה להם עוול. בדקתי גם את העניין הזה, וגם שם צדקה מבקרת המדינה.

מאחר שאני חושב שיש מקום להגן על אלה שפונים, מלינים, מתלוננים, מה שנקרא מתריעים בשער, ואני חושב שלחלק מהם נעשה עוול, אני לא יכול להיות נגד החוק. אבל מאחר שהחוק יעבור, והממשלה מתנגדת לו, אני מבקש, ראשית, להעביר את החוק הזה לדיון בוועדה לענייני ביקורת המדינה, כי זה המקום שבו דבר כזה צריך להיות נדון. הבקשה השנייה היא, שעם תחילת הדיונים תוזמן מבקרת המדינה ותשמיע את השגותיה כפתיח לתחילת הדיון. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דן תיכון.

רבתי, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון – התרעת עובד), התשנ"ה-1994, של חברי הכנסת יוסי כץ וחגי מירום והעברתה לוועדת הכנסת שתחליט היכן תידון להכנה לקריאה ראשונה? מי נגד?

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 17

בעד ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת החוק – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון התרעת עובד),

התשנ"ה-1994, לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

הי"ר ע' עלי:

17 בעד, אין מתנגדים, אחד נמנע. ובכן, הצעת החוק אושרה, והיא תועבר, כאמור, לוועדת הכנסת, שתחליט באיזו ועדה החוק יידון.

הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – דינו של חבר כנסת הפורש מסיעתו)

(הצעת חבר הכנסת ר' איתן)

היו"ר ע' עלי:

הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – דינו של חבר כנסת הפורש מסיעתו), של חבר הכנסת רפאל איתן; הצעת חוק ג'רנח. בבקשה.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק שאני מעלה עכשיו היא העתק מדויק של הצעת חוק של חבר הכנסת שבח וייס בכנסת השתיים-עשרה, מ-7 ביוני 1989. ובמה מדובר? – "חבר הכנסת הפורש מסיעתו, רואים אותו כמי שהתפטר מן הכנסת; הוראה זו לא תחול על חברי הכנסת אשר שובצו ברשימת המועמדים במסגרת הסכם בין-מפלגתי או בין-תנועתי על הופעה בסיעה משותפת, אם הסיעה מתפלגת לקבוצות שייסדו אותה".

כל זמן שאין בחירות אישיות אזוריות, נהגו חברי כנסת בעבר הרחוק והלא-רחוק במנדט שלהם כעולה על רוחם. בבחירות אזוריות הם יצטרכו לתת דין-וחשבון לבוחרים שלהם. היום – לא. זה מצב של זלזול בבחור, פתח לשחיתויות מכל סוג וכיוון ופגיעה בתדמית הכנסת וחבריה.

לפני כמה ימים ראינו כותרת ב"מעריב": "קרקס החורף מתחיל". כך מתייחסים אלינו, כך רואים אותנו, תדמיות כאלה יש לנו.

אני מבקש מחברי הכנסת לתרום בהצבעה – בעד, כמובן – לתדמית הכנסת וחבריה בתמיכה בחוק הזה. אם יש למישהו הערות או הסתייגויות, נעביר את הצעת החוק בקריאה טרומית, נלך לקריאה ראשונה, שנייה ושלישית, ולקראת הכנסת הארבע-עשרה עשינו משהו חיובי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל איתן. שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, הסוגיה שמעלה בפנינו חבר הכנסת רפאל איתן בהצעת החוק הנדונה היא סוגיה המוכרת היטב לכל חברי הכנסת. כבר נדמן לנו לדון בה בכנסות קודמות. השאלה היא בעצם, האם המנדט שניתן לחבר הכנסת שנבחר לפי השיטה הקיימת ברשימת מועמדים הוא שלו באופן שאם הוא מחליט לפרוש מסיעתו הוא רשאי ליטול עמו את המנדט הזה – אם להעבירו

לסיעה אחרת או להתקיים כסיעת יחיד – או שעליו, במקרה כזה, לפרוש גם מהכנסת ולהחזיר את המנדט לסיעתו.

בנושא הזה יש לפחות שתי דעות מקובלות: האחת גורסת, שמאחר שחבר הכנסת, לפי השיטה הנוכחית, לא נבחר באופן אישי ובאופן ישיר, המנדט בעצם ניתן לרשימת המועמדים שלו, למפלגתו, ואם הוא הגיע למצב שהוא איננו יכול לפעול עוד עם הרוב בסיעתו, עליו להחזיר את המנדט אם הוא מבקש לפרוש מהכנסת. הגישה השנייה מעלה חשש שמא גזירה שכזאת במצוות המחוקק תביא לכך שחברי כנסת לא יוכלו לגלות מידה מסוימת של עצמאות, ואם יגיעו למחשבה שבפניהם או לפרוש מהכנסת או להיכנס לעמדת הרוב גם במקרים שחבר הכנסת היה חש מבחינת מצפונם צורך לגלות עמדה עצמאית בשאלות יסוד, בשאלות בעלות חשיבות אידיאולוגית, הוא יראה הכרח לעצמו לאכוף על עצמו את המשמעת, אולי גם במקום שראוי היה שיישאר בעמדתו.

ההשקפות האלה ידועות. אני אישית גורס אותה עמדה שחבר הכנסת רפאל איתן הביע פה. אני אמרתי זאת בדיונים קודמים, הדברים רשומים בדברי ימי ועדת הכנסת, שדנה בנושא, ולאחר מכן הגשתי הסתייגות לעמדה שהרוב בוועדה קיבל, והיא עמדת פשרה, המאפשרת לחבר הכנסת לפרוש מסיעתו ולהישאר חבר כנסת עם סייגים מסוימים.

לכן, באופן אישי אני מבין את היוזמה המחודשת של חבר הכנסת רפאל איתן. מבחינתי, היא מתיישבת עם הקונצפציה שלי על המשטר הנוכחי ועל החובה של חבר כנסת לחיות על-פי מצע הרוב ועל-פי החלטות הרוב בסיעתו. אם הוא רוצה לפרוש, הוא צריך להחזיר את המנדט, כי לפי דעתי בשיטה הנוכחית המנדט ניתן לסיעה בכנסת. יש מקום לשינוי השיטה, אבל זה נושא בפני עצמו.

עם זאת, כיוון שזה נושא שיש בו דעות שונות גם בסיעות, גם בקרב חברי הכנסת, אנחנו כממשלה לא נקטנו עמדה ואיננו נוקטים עמדה, ומבחינתנו הדבר נתון לשיקול דעת חופשי ומצפוני של כל חבר כנסת. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היז"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת חיים אורון מבקש להסיר. הואיל והשר לא נקט עמדה, יש לך זכות לחמש דקות.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתנגד להצעת החוק של חבר הכנסת רפאל איתן וגם לעמדה האישית שביטא שר המשפטים, אף שלפי דעתי ראוי לה לכנסת להמשיך את הדיון בנושא הזה, אבל בוודאי לא בלוח הזמנים ובלוח השנה שבו אנחנו נתונים עכשיו. המועד הכי פחות מתאים שהכנסת תחוקק ותעסוק בנושאים מהסוג הזה הוא המועד הזה, כשכולנו כבר נתונים בתוך שנת בחירות. אני מביע עמדה שיש בה ממד כפול: האחד – שלא בעיתוי הזה; ואם היה מתקיים עכשיו הדיאלוג הזה, הייתי מציע שלא להפר את האיזון המאוד-עדין שקיים עכשיו בכיוון של הפקעת עצמאותו של חבר הכנסת כמעט עד לקצה.

הכנסת חוותה בשנים האחרונות כמה פרישות שלא הוסיפו לה כבוד, אבל ההיסטוריה הפרלמנטרית במדינת ישראל רצופה כמה פילוגים אמיתיים, ענייניים, שבהם אפשר לשפוט את העמדות של האנשים אולי על-פי היחס לעמדה לגופה, אבל לא על-פי הזכות שלהם למלא את חובתם המוסרית ולפרוש, כמו חברת הכנסת לשעבר גאולה כהן בעקבות הסכמי קמפ-דיוויד, או חבר הכנסת יוסי שריד בעקבות מלחמת לבנון. ואני בכוונה נוח לי להביא דוגמאות משני הקטבים, כשאני חושב שהמשך חברות באותה סיעה בעמדה כל כך ביקורתית וכל כך קוטבית יש בה מידה רבה של אי-מילוי החובה הבסיסית של חבר הכנסת, אף שאני מאוד מאוד תומך בחיזוק מעמדה של המפלגה או הרשימה על חשבון כל מיני נושאים אחרים, כמו פריימריס וכו' וכו'. אבל, פה מוצעת הפרת איזון בקטע מסוים, שהיא מאוד מאוד בעייתית.

ניקח דוגמה מן החיים, למשל מרשימת מרצ. נאמר שאחד מחברי רשימת מרצ פורש היום על רקע אידיאולוגי. הבא בתור ברשימת מרצ הוא היום חבר בדרך השלישית. יש בזה מידה רבה יותר של היגיון וצדק? אם הייתי עומד אישית בפני דילמה כזאת, שהגעתי בסיעתי למציאות שאני לא יכול להיות חבר בה, ואני מצביע נגדה, אני חייב לפרוש מהכנסת.

היז"ר ע' עלי:

אתה משכנע את האגף הזה עכשיו? אני רוצה לדעת.

חיים אורון (מרצ):

יכול להיות, אבל אני לא עומד לנקוט את דרך הזאת.

זאת אומרת, בכל מקרה לא ניתן לדון בעניין הזה – – –

דוד מגן (הליכוד):

אתה תתפלא לראות בבחירות, שהרבה מאוד צעירים לא ידעו להבחין בין הדרך השלישית למרצ, כמו בין מרצ לצומת.

חיים אורון (מרצ):

חבר הכנסת דוד מגן, יש אגדה כזאת מהבחירות הקודמות, וכבר מתחילים ליצור את האגדה החדשה לבחירות הבאות. לי יש הרגשה, שכמו בחלק מהאגדות, הקשר בינה לבין המציאות מאוד מצומצם. אבל נעזב את החלק הזה.

אני אומר: כל המבנה הזה, או כל הטיפול בעניין הזה צריך להיעשות בנושא שאינו מחובר לדברים אחרים. מהי חטיבה אפשר. ואם, נאמר, מפלגה מתפלגת על בסיס חטיבותיה, ואחד

מחבריה הצטרף באופן כן לחטיבה השנייה – הוא לא יכול, הוא חייב לפרוש מהכנסת. ראו למשל מה שקרה בעבר בד"ש.

לכן, אני מציע להיזהר מאוד מהפרת האיזון הקיים היום, שאנחנו שינינו אותו בכיוון של הצעתך, בדרך של הטלת סנקציות על חבר הכנסת בכך שחבר הכנסת שפוגע או משתתף בהצבעת אי-אמון וכו' וכו' – הוא לא יוכל להיבחר פעם נוספת. האיום על חברות בכנסת ממש – לפי דעתי אסור לעשות זאת.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון. חבר הכנסת איתן, אתה רוצה להשיב?

רפאל איתן (צומת):

מוותר.

הי"ר ע' עלי:

אנחנו מצביעים. מי בעד הצעת חוק-יסוד: הכנסת, של חבר הכנסת רפאל איתן? מי נגד?

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 12

בעד ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת החוק – 16

נמנעים – 2

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון דינו של

חבר כנסת הפורש מסיעתו) נתקבלה.

הי"ר ע' עלי:

בעד – 12, נגד – 16. הצעת החוק לא התקבלה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – ביטוח עקרת בית), התשנ"ד–1994

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ע' עלי:

הצעת חוק ב'לה, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – ביטוח עקרת בית), התשנ"ד–1994. חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ב-11 ביולי 1994 הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – ביטוח עקרת בית), ביוזמת חבר הכנסת עמיר פרץ, הנמצא עכשיו בשליחות, וביוזמתי. ההצעה באה להבטיח, כי התפיסה המדברת על עבודתה של עקרת הבית כעניין התורם לרווחת התא המשפחתי, שאין בו כביכול להוסיף על מה שהממשלה מכנה "העושר הלאומי" – תפיסה זו פסה ועברה מהעולם. חשבנו, בעקבות דוח מבקרת המדינה מס' 44 – – –

דן תיכון (הליכוד):

נדמה לי שהשבוע הניחה הממשלה הצעת חוק דומה על שולחנו. האם הממשלה מבקשת שתאחד את הצעת החוק שלך?

דוד מגן (הליכוד):

בדיוק לדבר זה אני רוצה להתייחס.

מאז יולי 1994 קיבלה הממשלה שתי החלטות. האחת, במסמך ועדת השרים לחקיקה מ-7 באוגוסט 1994, והשנייה – מ-13 במרס 1995.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת מגן, סליחה. רבותי, זה לא ייתכן, אני מבקש להפסיק עם ההתרוצצות כאן. בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

בשתי ההחלטות האלה של הממשלה היתה, למעשה, פנייה אל חבר הכנסת עמיר פרץ ואלי להמתין עם העלאת הנושא, הגם שהוא היה כלול בסדר-היום באחד מימי רביעי בכנס הקודם, וביקשו מעמנו לשלב את יוזמתנו עם יוזמת הממשלה לכשתבוא.

ברוך השם, ביום שני השבוע, עם פתיחת הכנס של הכנסת, הניחה הממשלה הצעת חוק דומה לאחר שאנחנו יזמנו אותה עוד ביולי 1994, כפי שהזכרתי.

לאחר ששוחחתי גם עם יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה והסתבר שאנחנו רואים את העניין עין בעין, אפשר להתקדם בחקיקה, כשהכנסת והממשלה, ברעיון שנראה בעיני נשגב, צמודות, שלובות זרוע ומתאמות את העניין החשוב כל כך.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן.

חבר הכנסת תיכון, אתה רוצה להסיר או שאנחנו יכולים להצביע?

דן תיכון (הליכוד):

להסיר.

היו"ר ע' עלי:

בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה להעיר שתי הערות.

הצעת חוק זו היא חשובה ביותר, וצריך לעזור לה להתקדם. אני מבקש שמעמדה של הצעת החוק של חבר הכנסת דוד מגן יהיה שווה למעמדה של הצעת החוק של הממשלה. בעצם, הממשלה ראתה שהוא מגיש את הצעת החוק והיא מקדימה אותו כביכול.

לכן חובה להעביר אותה מייד, כדי שהדיון יתקיים במשולב.

דוד מגן (הליכוד):

בוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ע' עלי:

תודה. מי בעד הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – ביטוח עקרת בית), התשנ"ד–1994, של חברי הכנסת דוד מגן ועמיר פרץ והעברתה לוועדת העבודה והרווחה – יצביע.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 12

בעד ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת החוק – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון ביטוח עקרת בית),

התשנ"ד–1994, לדין מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

12 בעד, שני מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק אושרה, והיא תועבר לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון – מתן שירותי דת), התשנ"ה–1995

(הצעת חבר הכנסת ז' המר)

היו"ר ע' עלי:

הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון – מתן שירותי דת), התשנ"ה–1995; הצעת חוק ג'רמה. חבר הכנסת זבולון המר, בבקשה. על הצעת החוק הזאת ישיב שר המשפטים במקום שרת העבודה והרווחה.

זבולון המר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החוק הזאת מתכוונת לחזק את זכויות הזקנים שלנו, לכבד אותם ולסייע להם.

אנחנו רואים יותר ויותר שהזקן סובל מספיק גם פיזית, גם נפשית, גם כלכלית. ככל שניתן להטרידו פחות ולהיטיב עמו יותר, ראוי לעשות זאת.

ההצעה אומרת, שכל מוסד ציבורי, בתי-אבות ציבוריים הנתמכים על-ידי המדינה, בפיקוח משרד העבודה והרווחה, יאפשרו כשרות בתחומיהם, כדי שאנשים זקנים שרוצים לשמור כשרות לא יצטרכו להיטלטל לבתי-זקנים פרטיים ואחרים שיעלו להם יותר; אם רוב האנשים שם שומרי שבת, שיהיו תחומים כאלה שהם יוכלו ליהנות מהשבת גם בלי שתהיה מחוללת על-ידם.

אני לא מבין למה הממשלה צריכה להתנגד להצעה כזאת. מדוע לא ראוי שתהיה חקיקה ראשית ולא משנית של רשות וחובה, אלא באמת לאפשר בכל בית-זקנים את האוכל הכשר, כפי שנוהגים במוסדות ציבור אחרים שבהם נמצאים אנשים דתיים ולא-דתיים? נדמה לי שזה יהיה לטובת הזקן ולא לרעת שום אדם אחר.

אני פונה לכנסת ומבקשה לאשר את הצעת החוק.

היז"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת זבולון המר. שר המשפטים, בבקשה. נא לצלצל.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, על הצעת חוק זאת היתה אמורה להשיב שרת העבודה והרווחה. בהיעדרה אני מבקש להשיב בקצרה.

הנימוק המרכזי להתנגדות שלנו נובע מכך, שאת הנושא שמבקש להסדיר חבר הכנסת המר הנכבד בתיקון חוק הפיקוח על המעונות ניתן להסדיר בצורה מלאה ומשביעת רצון בתקנות. כך נעשה הדבר גם בעבר. ראוי, למשל, את תקנות הפיקוח על מעונות (החזקת זקנים עצמאיים ותשושים במעון), התשמ"ו-1986.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מה נקבע באותן תקנות בנושא זה?

שר המשפטים ד' ליבאי:

התקנות ארוכות ומפורטות, והן מכוח חוק הפיקוח על המעונות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

זה ברור, אבל נקבע משהו בנושא של הצעת חוק זו?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני יכול להשאיר לך את הבדיקה היותר-מהותית. כל מה שאמרתי הוא, שניתן מכוח החוק להסדיר בתקנות את הנושא. ובמקום שניתן מכוח החוק להסדיר נושא בתקנות, מן הראוי להשתמש בסמכות הזאת על-ידי הרשות המתאימה לכך.

אנו עוסקים פה בנושא רגיש מאוד בתחום הסטטוס-קוו בענייני דת. חברי הכנסת ערים לכך. אנחנו מנסים שלא להיכנס לתחום הזה ולא לערער אותו לפי יחסי הכוחות בכנסת בין חילונים לבין דתיים, לנסות לשמור עד כמה שאפשר על הבנה רחבה ולהימנע מחילוקי דעות מיותרים.

הוגשו לנו חוות דעת – אגב, על-ידי אנשים יראי שמים, לא על-ידי אפיקורסים או אפיקורסים להכעיס – ועל-פיהן מן הראוי להסדיר את הנושא בתקנות.

אומרים עוד, שיש ספקות בכמה מההוראות המוצעות, משום שכפי שהם אומרים, סעיף 2א(ב)(3) בהצעת החוק יכול שייראה כפוגע בזכויות מיעוט שאיננו שומר שבת ומועדי ישראל. אומרים שיש כאן פירוט יתר לגבי יהודים, מה שאין כן לגבי מי שאינם יהודים. אני ער לכך שאתה מציע שמי שאינם יהודים יוכלו לחיות לפי דתם, אבל את ענייניהם לא באת להסדיר באותו פירוט שבאת להסדיר את ענייניהם של יהודים.

זבולון המר (מפד"ל):

אדרבה, תרחיבו.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אינני בא בטענה על כך כלפיך, אבל הרגישות בנושאים האלה קיימת. לכן מוצע להשאיר את הנושא הזה למוסדות, להשאיר זאת לרשות המתאימה, ולא לחוקק בתחום הזה חוקים בשלב זה בכנסת. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. חבר הכנסת המר, אתה רוצה להשיב?

זבולון המר (מפד"ל):

כן.

אני פונה עוד הפעם לכנסת וגם לממשלה להבחין קודם כול בין שני דברים: נושא הכשרות ונושא השבת. אדוני שר המשפטים, אם היית אומר לי שנושא הכשרות יכול להיות מוסדר ונושא השבת בעייתי, אולי, במוסדות מעורבים, הייתי מבין זאת. אבל מה מפריע בנושא הכשרות לאדם לא-דתי – והוא במיעוט בבית-אבות – לאכול אוכל כשר כדי שגם חברו המקפיד על כשרות יאכל אוכל כשר?

אלא אם כן זאת לא בעיה של סטטוס-קוו, אלא אומרים: לא נאפשר לאנשים זקנים דתיים שרוצים לאכול אוכל כשר להיות במוסדותינו.

אם תאמר שאתה מבחין, אני מוכן להציע אפילו שהסעיף הזה של השבת יידון בנפרד, אבל זאת אם אתם מסכימים לנושא הכשרות.

לכן אני פונה לכנסת לאשר באופן עקרוני את הצעתי.

אילו היית אומר שהממשלות החליטו בתקנות שלהן שאפשר להנהיג כשרות ושבת – בסדר, אבל הממשלות לא מחליטות ולא יחליטו על כך, אולי מאותם טעמים ונימוקים שנימקת.

לכן אני פונה לכנסת לאשר את הצעת החוק.

שאול יהלום (מפד"ל):

האם אפשר לשאול שאלה?

זבולון המר (מפד"ל):

ברשות היושב-ראש, בבקשה.

היו"ר ע' עלי:

בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

בתשובה על שאלתך, חבר הכנסת יהלום, תרשה לי להשיב.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אולי תשמע קודם את שאלתי הנוספת, אדוני השר.

גם אלי הגיעה בקשה מכמה קשישים, ואני מתייחס לעניין המיעוטים. בתי-אבות של ערבים כמעט לא קיימים, אבל אם קיים דבר כזה, שם אין בעיה, כי אין עניין של חילוניות. איש לא יכניס בשר חזיר לבית-אבות של ערבים מוסלמים שמתנגדים לכך. שם כולם מכבדים את הדת, לשמחתנו, כמי שבאמת רוצים בכיבוד דתות מונותאיסטיות בכל צורה. אבל מדובר על בתי-אבות מעורבים, שבין היהודים יש כמה ערבים.

היו"ר ע' עלי:

סליחה, רגע, זו הרצאה. אמרת: שאלה. תודה. בבקשה, השר.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, נשאלתי האם באותן תקנות שהזכרתי, תקנות הפיקוח על מעונות, יש גם הוראות המתייחסות לענייני דת, ולא רציתי להשיב לפני בדיקה נוספת. תרשה לי, היושב-ראש, לצטט תקנה מס' 50: "א) מנהל המעון ידאג לספק לכל זקן הרוצה בכך מזון כשר ואפשרות לשמירת שבת ומועדי ישראל. (ב) על-פי בקשת רוב הזקנים שבמעון ידאג מנהל המעון לשמירת שבת ומועדי ישראל בשטחיו הציבוריים של המעון. (ג) במעון שבו הזקנים אינם יהודים יאפשר מנהל המעון לכל זקן הרוצה בכך לקיים את מנהגי הדת המקובלים עליו".

לכן אמרתי, אדוני, ברשותכם, שנראה לי שהנושא מוסדר בתקנות. מוטב היה שלא להעלותו עכשיו לרמת דיונים בכנסת, לרמת חקיקה, בהתחשב בהיבטים הכוללים שאותם הזכרתי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר.

זבולון המר (מפד"ל):

אם תרשה לי, רק הערה אחת לדבריו של שר המשפטים.

היו"ר ע' עלי:

בבקשה.

זבולון המר (מפד"ל):

זה בדיוק מה שהייתי מצפה גם משר המשפטים וגם מהמשלה, לא לומר שאם יש זקנים אחדים שרוצים לאכול כשר, הם יאכלו כמנודים, בפינת הבניין; הכול יהיה לא כשר, ויביאו להם מנות מחוממות מ"אל על" כדי שהם יאכלו אותן, אלא שיהיו חלק מבית-האבות.

לכן אני אומר, שנושא הזקנים אינו מוסדר בתקנות האלה, ואני פונה לכנסת לתת את דעתה לכך שראויים הזקנים שלנו לא לאכול בפינה אם הם אוכלים כשר, אלא לאכול יחד עם כולם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת זבולון המר.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון – מתן שירותי דת), התשנ"ה–1995, של חבר הכנסת זבולון המר, והעברתה לוועדת העבודה והרווחה והכנתה לקריאה ראשונה?

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 11

בעד ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת החוק – 27

נמנעים – 2

ההצעה להסיר מסדר-היום את הצעת חוק הפיקוח על מעונות (תיקון

מתן שירותי דת), התשנ"ה-1995, נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 11, נגד – 27, ללא נמנעים. ובכן, הצעת החוק לא אושרה.

הצעות לסדר-היום

הקטל בדרכים

היו"ר ע' עלי:

רבתי, אני מבקש לאפשר לי להמשיך בסדר-היום, ולא אעשה זאת כל זמן שלא יהיה כאן סדר, כמובן.

אנחנו ממשיכים בסדר-היום: הקטל בדרכים; הצעות לסדר-היום מס' 7574, 7575, 7576, 7577, 7578, 7579, 7580, 7581, 7582 ו-7583. ראשון הדוברים – חבר הכנסת רפאל איתן, ואחריו – חבר הכנסת רן כהן. בבקשה, חבר הכנסת איתן.

הקטל בדרכים הפך מכת מדינה, מכה איומה, וטוב עשתה הכנסת שהנושא אושר והוא עולה על סדר-יומה. אני מקווה שהדיון הזה יהיה דיון מקיף, ולא עוד דיון כמו על מזג האוויר, כך שבסופו נוכל גם להציע אי-אלו הצעות יותר מעשיות, לפחות שנקבל הצעות מעשיות משר התחבורה, כדי שאחת ולתמיד נוכל להיאבק בנגע הממאיר הזה בצורה נאותה. בבקשה.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הקטל בדרכים – אילו היו החללים שנפלים בתאונות נספים בפעולות איבה, המדינה היתה יוצאת למלחמה, לפעולות תגמול, להפגזות, להפצצות, לנקמה. אבל כשמדובר בתאונות דרכים, ההתייחסות שונה, כאילו יש פה כוח עליון, יש כאילו השלמה, כאילו אין מה לעשות. אבל יש, יש מה לעשות, וחייבים לנסות כל שיטה ורעיון כדי לבלום ולצמצם את הטבח בדרכים.

במערכת החינוך – לא מבצעים אחת לשנה ולא התקפות, אלא תוכניות קבועות, שיטתיות וחכמות. יש ללמד ציוד, התנהגות, סובלנות, התחשבות והבנת הסכנות החל מהגיל הרך ועד החטיבה העליונה, באופן שיטתי ובהתמדה. אני מציע שנחשוב על פרק חובה בבחינות הבגרות, שיכלול את כל הנושאים של בטיחות בדרכים.

התקשורת הממלכתית חייבת לשמש כלי עזר כדי ללמד, לא להפחיד; ללמד להסיק מסקנות, ללמד להעריך מצב במהירות גבוהה יחסית – לפעמים זה במהירות של 200 קילומטר בשעה – ללמד לפעול במצבים מסוכנים, ללמד שהציות אינו מרובעות.

בתי-ספר לנהיגה, שם מלמדים להניע מכונה פראית, חזקה, מהירה, מסוכנת – בתי-הספר האלה אינם מותאמים לצרכים של היום. עובדה, תאונות רבות נגרמות על-ידי נהגים צעירים שזכו זה עתה ברשיון להניע מכשיר רצחני ששמו מכונית ולסכן אחרים הנעים באותה פיסת נתיב, שבהרף עין הופך לקטלני. ראיינו לא מזמן מנהל בית-ספר לנהיגה. הוא אמר: השיטות היום דומות לשיטות של 1969; כשהוא היה פעיל בבית-ספר לנהיגה. בתי-הספר לנהיגה חייבים ברוויזיה מעמיקה ובפיקוח קפדני ביותר על-ידי הממשלה, עם מבחנים חמורים ויסודיים. יותר זמן, יותר כסף, פחות דם.

אני חושב, שמוכרחים לבחון את האפשרות להנהיג מבחנים פסיכוטכניים לכל מי שבא לבית-ספר לנהיגה, ומי שלא עובר את המבחנים האלה – יש לפסול אותו מלקבל רשיון, או ללמוד לקבלת רשיון.

הממשלה חייבת לבלום את הגידול בצי הרכב ולהתאימו לקצב השיפור בתשתית, עם כל המשמעויות הנובעות מצעד כזה, כי הגידול בצי הרכב הנע בכבישים אינו מבוקר, ושיפור התשתית מתנהל בעצלתיים, יחסית, ואולי גם בצדק – מהרבה סיבות תקציביות.

עבירות תנועה חמורות תגררנה עונשים חמורים, ובעיקר עבירות משמעת: אי-ציות לתמרור, לפס לבן, לשלט וכדומה. אני חושב שצריך לבחון את האפשרות שיהיו בתי-דין שדה, בשטח, ישבו באיזה מקום בצפון, בדרום, במרכז. על כל עבירת תנועה שנתפסת בסביבתם, ברדיוס מסוים, מביאים את העבריינים אליהם, הם שופטים אותם במקום, שוללים רשיון, מכניסים לבית-סוהר, קונסים – יחליטו מה שיחליטו, ולא לחכות בתור לבתי-המשפט חודשים, ולפעמים יותר מזה.

אין שוטר בכל מקום ובכל זמן – שמענו את זה מהמשטרה – אבל צריך לבחון רעיון נוסף על הרעיונות הקיימים, והוא: מגדלי תצפית בנקודות מסוימות לאורך צירי תנועה, מאוישים על-ידי שוטרים המצוידים במכשירי קשר ובאמצעי ראייה, יום ולילה.

מהמשרה שמענו לפני כמה ימים, שבכביש תל-אביב-ירושלים הולכים להציב הרבה ניידות, הרבה שוטרים שירוצו על הכביש הזה. אני חושב שזה בזבז של מאמץ. ארבעה-חמישה מגדלי תצפית כאלה בין תל-אביב לירושלים מספיקים כדי להבהיל את הנהגים, להפחיד אותם או להרתיע אותם, ואם על כל מגדל כזה תהיה מנורה כחולה, נהגים ייזהרו.

מי שעלולים לסכן אחרים חייבים לעבור מבחן פסיכוטכני כדי לזכות ברשיון נהיגה – הזכרתי את זה קודם – או להיכנס לבית-ספר לנהיגה. בצבא כל מי שהולך להנהיג חיילים או לעמוד בראשם או להוביל אותם בקרב עובר מבחנים כאלה, כי הוא אחראי לחיים של אחרים. אותו דבר הנהגים.

היור'ר ע' עלי:

שר התחבורה, ברוך הבא.

רפאל איתן (צומת):

אחרי התאונה הקטלנית שהיתה לפני יומיים למדנו לדעת, ש-90% מנהגי המשאיות בישראל, לרבות אלה שנוהגים שנים רבות, לא עברו הכשרה מעשית בנהיגה. הרבה נהגי משאיות פשוט לא יודעים לנהוג, טוען חגי הרפז, מנהל בית-ספר למקצועות תחבורה באשדוד, של משרד התחבורה.

הזכרתי קודם את מה שנהוג בצבא. לדעתי, נהגים חייבים לעבור מבחן פסיכוטכני, כדי לדעת אם אתה נותן רשיון למשוגע, לאדם שלא שולט בעצביו, לאדם שלא יודע להעריך מצב, לאדם עצבני, לאדם חולה.

הם לא נמצאים תחת פיקוח, הנהגים האלה, הם לעצמם, הם עושים בכביש מה שהם רוצים, לא תמיד הם יודעים מה לרצות ולא תמיד הם יודעים מה לעשות. הם מתנהגים כפראים.

מי שהשתמש בסמים או מגלה נטייה לשימוש באלכוהול לא יוכל לזכות ברשיון נהיגה, ומי שמשתמש ונתפס – יישלל ממנו רשיון הנהיגה. זה לא סיכון אישי אלא סיכון אחרים, וכאן אין פשרה וסלחנות.

את הדברים האלה אמרתי, בין היתר, ב-5 בינואר 1995. מאז נהרגו בכבישים יותר מ-500 אנשים. לנהג הקטלני משלשום היו תשע עבירות דומות קודמות. הוא נהג בסך הכול שנתיים, והוא לא הגיע לקורס לנהיגה מונעת כפי שחויב.

עכשיו אני ממשיך בדברים שאמרתי לפני שמונה-תשעה חודשים. ריבוי משרדי ממשלה שעוסקים באותו נושא מביא לחוסר תיאום, לבזבז זמן וכסף, למאבקים על סמכויות ולביורוקרטיה. כל מה שקשור לבטיחות בדרכים, פרט לאכיפת חוק ושיפוט, ירוכז בגוף אחד – רשות במשרד ראש הממשלה, והרשות הזאת חייבת לצאת עם תוכנית חירום לבטיחות בדרכים, על כל המשתמע מכך. הלוא הוגש חוק, והחוק הזה לא מומש בגלל חוסר תקציב – 800 מיליון שקל. האוצר ומשרד ראש הממשלה אומרים: אין כסף. כמה עולים, אם אפשר למדוד בכסף, 500 חללים, הפצועים והנזקים?

מקצוע חובה בבחינות בגרות, הזכרתי קודם, חייב להיות הנושא של בטיחות בדרכים, משמעת, סבלנות, נימוס, חוקים, תמרורים, סימנים וכן הלאה.

אכיפה: דיברתי על תצפיות של ניידות של המשטרה. זה יחסוך הרבה כוח אדם וזה הרבה יותר מועיל מניידת שרצה ממקום למקום, וכאשר היא עוברת למקום אחד – העבירה נעשית במקום אחר.

בתי-דין – נקרא להם: בתי-דין שדה, ששופטים מייד. תוך שעה העבריין מובא אליהם – זה יכול להיות בצומת מסמיה, זה יכול להיות בצומת גולני – ושם הוא חוטף את מה שמגיע לו על המקום.

במה שנוגע לתשתית – אי-אפשר מהיום למחר לשפר את התשתית או לבצע בה שינויים דרסטיים, אבל צריך לקבוע נתיבים לרכבים כבדים. אני יודע שיש ארצות שהשיטה הזאת נהוגה בהן – רכב כבד לא יכול לסטות מהנתיב המוקצה לו, בין שזה הנתיב הימני ובין שזה נתיב אחר, ואסור לו לעקוף. הוא צריך לנסוע בנתיב הזה.

השילוט שלנו והסימון אינם מתאימים למי שנוסע מהר, למי שנוסע בחושך – שר התחבורה, אני מדבר גם אליך. השילוט והסימונים הם לא בסמכותו של שר התחבורה, הם בסמכות מע"צ ומשרד הבינוי והשיכון. לא תמיד הם מתאימים למצב, לא תמיד הם מתאימים לרמה הממוצעת של הנהגים, לא תמיד הם עונים על צרכים של יום ולילה.

אפשר לחשוב על הקטנת העומס על הכבישים במונחים של מגרשי חנייה גדולים מחוץ לשטחים הבנויים, מחוץ למרכזי האוכלוסייה. לדוגמה, אזור וינגייט עבור תל-אביב, ומשם תהיה לאוכלוסייה תחבורה ציבורית לתל-אביב, להרצלייה, לרמת-גן ולכל גוש-דן. מגרש החנייה הזה יהיה מאובטח, שמור, ולא יצטרכו לשלם בו דמי חנייה, כדי להפחית את הצפיפות בכבישים.

בתי-הספר לנהיגה – דיברתי על כך קודם, אני חושב שהם לא עונים על הצרכים של רכב חדיש, חזק, מהיר; עם כל מה שמתפרסם שמתבצע בהם בניגוד לחוק.

בתקשורת: הממשלה רשאית וחייבת לדרוש מהתקשורת, או לחייב אותה באיזו צורה להקדיש כל יום פרק או זמן ללמד את הציבור; לא להפחיד אותו אלא לדבר, להסביר, לנתח מפגעים, לדווח על מה שקורה בכבישים ולהיות אוזן קשבת לפניות מן הציבור.

אני חושב, שמדי פעם, כאשר מתרחש אסון, חלה התעוררות, ואחרי כמה זמן יש רגיעה, וחוזרים לעסקי היום-יום. אבל יותר מ-500 הרוגים ועדיין לא הסתיימה השנה – אי-אפשר להתעלם ואי-אפשר לעבור לסדר-היום ואי-אפשר לומר: אין ברירה. תודה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל איתן. רבותי חברי הכנסת, היום מתנהל הדיון במסגרת הצעות דחופות לסדר-היום, ואני מבקש להזכיר לכולם, שלרשות כל דובר עומדות שלוש דקות, ויש לנו סדר-יום עמוס. כמו כל סגן יושב-ראש אחר, לא כל כך נעים לי להפסיק אנשים באמצע, אז אל תגרמו לי אי-נעימות. בכל אופן, אני מבקש מאוד לדבר שלוש דקות, ולא כדאי לחזור על דברים שכבר נאמרו, על הצעות שכבר הוצעו.

יוסף עזרון (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, הרי פה עוסקים, בעיקר, בתאונות שנגרמות בגלל בלמים – – –

היו"ר ע' עלי:

חכה, עכשיו חבר הכנסת רן כהן.

יוסף עזרון (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אנחנו עוסקים בנושא שבו רוב התאונות נגרמות בגלל בלמים לא תקינים, אז אני מבקש בלמים של חברי הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש שכל אחד יבלום את עצמו. כן, בבקשה.

רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כבוד השרים, רבותי חברי הכנסת, מה שקרה אתמול מזעזע, קטלני, ואני רוצה קודם כול להשתתף בצערן של המשפחות, של כל משפחת העיר נצרת ומשפחת הנפגע הנוסף.

אתמול ראינו דוגמה מחרידה של מה שמשתולל אצלנו בכבישים, שבהם גם אם מיליון נהגים שומרים על הנהיגה הנכונה והתרבותית יכול מיעוט של נהגים קטלניים לדהור ולהשתולל על הכבישים ולגרום לרצח נורא ואיום.

אני מוכרח לומר, שאתמול היתה לי תחושה, שככל שאנחנו מצליחים – במאמצים אדירים, אבל מצליחים – להפחית את הטרור של השטחים והעימות הישראלי-הערבי, בעיקר הישראלי-הפלשתיני, ואנחנו מורידים אותו באופן דרסטי, הקטל בכבישים הופך להיות המלחמה העיקרית שבה צריך להילחם.

בחודש הזה כבר נפלו, נהרגו בשטחים 36 הרוגים – – –

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

בכבישים.

רן כהן (מרצ):

בכבישים, סליחה, 36 הרוגים בכבישים. תארו לעצמכם, חברי הכנסת, אם היה היום דיון על כך שבחודש הזה נהרגו מידי הטרור 36 הרוגים – כל הכנסת, כל מדינת ישראל, כל התקשורת כבר היו בהלם מוחלט. אנחנו מקבלים, לדאבוני הרב, את הקטל בכבישים כאילו זאת גזירת גורל, ואני לא מקבל זאת.

רבותי חברי הכנסת, מדי חודש עולים על הכביש 10,000 מכוניות חדשות ואלפי נהגים חדשים. כל חודש. מה רמת הבדיקה? הרי גם אם הממשלה תמשיך לסלול כבישים בקצב המסחרר שבו היא סוללת, עדיין אין חלל מספיק כדי להעמיד את כל המכוניות האלה בטור. עשיתי חשבון שצריך משהו כמו 60-70 ק"מ רק כדי לתת מספיק נפח למכוניות האלה לשבת על הכבישים.

אבל, מה שחמור הרבה יותר הוא הגורם האנושי. הרי ברור לחלוטין שזה הגורם הקטלני ביותר, ומי מפקח עליו?

נפלה לידי הזכות, יחד עם חבר הכנסת צחי הנגבי, לנסות ולקדם חוק משותף. אני ממליץ, אדוני שר התחבורה, שעכשיו – לא בגלל התאונה וכן בגלל התאונה – תהיה הסכמה בין הממשלה לבין הכנסת. אני מציע שנתאחד בעניין זה, שאין בו קואליציה ואין בו אופוזיציה. זו מלחמה של העם נגד הטרור בכבישים, כדי להביא להסדרת המאבק בתאונות הדרכים ובעד הבטיחות בכבישים. מדובר בפיזור הנושא בין משרדי הממשלה, בתקציבים זעומים בהשוואה לסכומים שהממשלה גובה מהנהגים על כלי הרכב. צריכה להיות תקינה של כבישים ותקינה של בטיחות, צריך להגדיל את התקציבים ולהגביר את הפיקוח, והכול צריך להיות מרוכז בידי רשות אחת, דוגמת הרשות למלחמה בסמים, אשר תנהל את המלחמה ברצח בכבישים; אין לי מונח אחר לאחר אתמול, מלבד הרצח בכבישים.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת רן כהן. חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד. אני מבקש מאוד להקפיד על לוח הזמנים. אני אקפיד עליו, אז תמנעו ממני אי-נעימות כאשר יתברר פתאום שאת העיקר לא אמרתם. תתחילו בעיקר.

יוסף עזרון (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אתן ספיד. יש לי רק שלוש דקות.

הי"ר ע' עלי:

אתה תלמיד חכם. בשלוש דקות אתה יכול להגיד הרבה.

יוסף עזרון (ש"ס):

אבל שהמשטרה כאן לא תיתן לי דוח על מהירות מופרזת.

הי"ר ע' עלי:

מעט המחזיק את המרובה.

יוסף עזרון (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, שאלו סוציולוג מפורסם על תאונות הדרכים, והוא ענה: תארו לעצמכם יצור מתוחכם מאוד המגיע אלינו מהחלל החיצון ויוצר תנאים טכנולוגיים המשנים לטובה, בצורה דרמטית ודרסטית, את חיי החברה ואת נוחיות האדם. כולם שמחים, אבל מתברר שיש לאותו יצור מפלצתי תנאי: כל שנה יגישו לו כקורבן 50,000 אנשים, כדי לשתות את דמם. אני חושב שלכך איש לא היה מסכים, אף בתמורה למהפכה טכנולוגית המשנה את חיי האדם.

האנושות הסכימה, הביאו אלינו יצור נפלא ומתקדם אשר שינה את מהלך החיים של האנושות – המכונת, אך היא דורשת לתומה ובתמימותה 50,000 קורבנות. נאמר כאן 50,000, אך היום היא דורשת, לצערי הרב, הרבה יותר.

אבל, האם באמת המכונת דורשת? האדם. אני רוצה לומר לכם, רבותי, שההרג והקטל בדרכים הם השתקפות האלימות החברתית והמילולית של החברה שלנו. באיטליה יש נהגים מטורפים, אבל אדיבים ומפרגנים, נהגים שיודעים להסתדר. אני נהגתי שם. ביוון גרוע עוד יותר, ולמרות זאת יש פחות תאונות דרכים.

פה יש בעיה חינוכית. אדוני השר, יוצאים לג'יהאד אפילו בשל עקיפה חוקית והוגנת. יש רצח על כבוד החנייה. היה רצח על כבוד המשפחה, שהוא אסון, אך הוא היסוד והבסיס לרצח על כבוד החנייה. היו הרבה אנשים נפלאים, אנשים שכנים, שאחד מהם הרג את השני על כבוד החנייה. רצח על כבוד החנייה – האם זו בעיה של המכונת, האם היא המפלצת? האדם מסגל לעצמו תכונות מפלצתיות.

אני רוצה לומר לכם, רבותי, שאם במקביל לנהלים ולתקנות של אכיפה, אשר יסדירו וירסנו את האנשים האלה, לא יהיה חינוך – המצב שלנו יהיה גרוע יותר. קודם כול העניין החינוכי.

שנית, אדוני השר, אני פונה אליך בשאלה: איפה פועלת שיטת הניקוד? אתה יודע מה אתה צריך לעשות, אולי להעביר זאת בחקיקה ראשית. מובן שלכל עבירה יהיה הדירוג שלה מבחינת חומרתה. חייבים להוסיף כל עבירה לפרמיה של הביטוח. אם אדם ידע, שכאשר תהיינה לו עשר עבירות תנועה הוא ישלם מחיר כפול עבור הביטוח – אני מבטיח לך שדבר זה יהיה האקט החינוכי היעיל ביותר והמלחמה הטובה ביותר בקטל בדרכים.

שר התחבורה י' קיסר:

הבעיה היא שהביטוח הוא על המכונית ולא על הנהג. אנחנו מנסים לחפש לכך פתרון.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת סאלח סלים.

הבעיה המרכזית היא המשאיות. זה דבר איום. הכתב חיים הכט חשף פעם דבר איום בעניין הזה. עד מתי תמתינו עם המשאיות ונהגי המשאיות?

דן תיכון (הליכוד):

הוא חשף, אך מה נעשה מאז? חודש היה רעש.

היו"ר ע' עלי:

והנה אתמול היו עשרה הרוגים.

שר התחבורה י' קיסר:

אדוני היושב-ראש, אתה רוצה תשובה עכשיו?

היו"ר ע' עלי:

אחר כך, תרשום את הדברים. ניצלתי את הזמן עד לבואו של חבר הכנסת בא-גד לדוכן.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד שר התחבורה, טענו תמיד, שהכבישים לא תקינים, שמזג האוויר לא תקין, שגורמים צדדיים הם הגורמים לתאונות הדרכים. והנה אתמול קרה האסון הנורא. כולנו עם משפחות החללים, ואני מדגיש – יהודים כערבים. חביב אדם שנברא בצלם. אין הבדל, כל אדם הוא יצור אנושי נפלא. לפי עדות מפקד מחלקת התנועה, הראות היתה טובה, מזג האוויר היה טוב, לא היה גשם, הכביש סביר. הגורם לכך הוא אחד בלבד – הגורם האנושי; הוא שגרם לכול.

נאמר: רק אין יראת אלוקים במקום הזה, והרגוני. כאשר אין יראת אלוקים, כאשר אין מוסר, כאשר יש התפרקות מוחלטת, זה מגיע גם לזה. יהודי אמן על תורה ומוסר יודע שכתוב ונשמרתם לנפשותיכם, והתורה הוסיפה מלה – מאוד. לא מספיק להישמר, אלא מאוד. לכן מוכרחים להתייחס לגורם האנושי נוסף על כל הדברים האחרים, ואני לא מתנגד לכל ההצעות הטובות שנשמעו כאן. חייבים לחנך את הגורם האנושי.

לי יש עצה שלא התקבלה, והיושב-ראש אמר לי אתמול שהוא נגד. אני חושב, כבוד שר התחבורה, שבכל מקרה של תאונת דרכים המתרחשת אי-שם במדינת ישראל, חייבת להיות צפירת התרעה ברדיו, וכל התחבורה צריכה להיעצר לדקת דומייה בכל רחבי מדינת ישראל, ואז כל הנהגים המתעצבנים יעצרו. כן, אדוני, ברגע זה כבר יש מישהו שלא יוכל לעצור לדקת דומייה, כי הוא הולך לקבר. ואז הציבור יזדעזע. ככל שיעצרו יותר, סוף סוף יתחילו להבין. לכן, אני אומר לך, כבוד השר, עם כל ההצעות הטובות, צפירת דומייה, דקת דומייה על כל תאונת דרכים, וזה יזעזע את הגורם האנושי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. חבר הכנסת סאלח סלים, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת דליה איציק.

יוסף בא-גד (מולדת):

היושב-ראש בטוח שהשעון שלו בסדר? אני מציע לבדוק את זה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת בא-גד, אני אפילו לא מוצא לנכון להגיב על ההערה שלך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מבקש לבדוק את השעון.

היור'ע' עלי:

נא לשבת כעת, לפני שאקרא אותך לסדר.

סאלח סלים (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני משתתף בצערן של המשפחות על הטרגדיה שקרתה אתמול, כל המשפחות, ערבים ויהודים, וכל אלה שנופלים בטבח הדרכים. זו סוגיה שעולה כל שבוע, כל שבועיים. כל רגע שיש איזה טבח, מדברים על זה, ולצערי, למחרת שוכחים את זה ועוברים לנושא אחר.

השנה, רק מהתחלת השנה, כ-580 אנשים נהרגו בדרכים. זה מספר גדול מאוד בשביל מדינה כל כך קטנה. יש מי שמקבלים רשיון נהיגה, אבל זה נהפך בדרכים או בכבישים לרשיון הריגה. לצערי הרב, למרות כל הדיבורים, למרות כל המעשים, למרות הרחבת הכבישים, מספר התאונות ממשיך לגדול ולגדול.

בכבישים שלנו, לצערי הרב, פה נזכר קודם שיש הרבה נהגים מופרעים. הייתי רוצה להציע לכבוד השר לשקול, אם יש אפשרות, גם בזמן שלילת רשיון של הנהג, במיוחד של נהגי משאיות, של השבתת הרכב לתקופה מסוימת. אותו רכב שגרם לתאונה יושבת למשך שלושה חודשים או שישה חודשים. כי מה קורה? שוללים את הרשיון של הנהג, הנהג שכיר, בעל הבית שולח אותו הביתה, מביא נהג אחר, והמשאית ממשיכה לעבוד. אם נגיע למצב שהמשאית תושבת, גם לבעל המשאית תהיה אחריות לכך שהמשאית שלו לא תהיה שותפה במעשים כאלה.

אני חושב, שיש צורך דחוף לנקוט צעדים יותר חמורים נגד הנהגים המופרעים, ובמיוחד המשאיות הגדולות.

אני חושב, שהרחבת הכבישים בשנתיים-שלוש השנים האחרונות היתה מאוד חשובה. לצערי הרב, התחילו בהרחבת הכבישים רק בשנתיים-שלוש השנים האחרונות. אם היו משקיעים את הכספים האלה בהרחבת הכבישים עוד לפני כן, זה היה מאוד עוזר.

יש לי פנייה חשובה לשר התחבורה, לחשוב ולקחת את העניין בכל הרצינות כדי להפסיק את המצב שאנחנו נמצאים בו.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת סאלח סלים. חברת הכנסת דליה איציק. אחריה – חבר הכנסת עוזי לנדאו.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, נדמה לי שהבית הזה מגלה צביעות גדולה מאוד בנושא של תאונות הדרכים. כולנו מתראיינים ברדיו ובטלוויזיה ומדברים גבוהה גבוהה על נושא תאונות הדרכים. שערנו בנפשכם שהיה דיון כזה עכשיו על עשרה חיילים, חס וחלילה, שנהרגו בצפון, וראש הממשלה או שר החוץ או מישהו אחר היו מבקשים דיון או מוסרים הודעה. הבית הזה היה מלא מקיר לקיר. שים לב לנוכחות של חברי הכנסת.

מתחוללת מלחמה, אדוני השר, מלחמה. אני אומרת לך, שכל זמן שאתה לא תקים קבינט מלחמתי של ממש להיאבק בדבר הזה, יפילו עליך את כל התיקים האלה, ואולי גם בצדק, במובן הזה שאתה הוא ראש המערכת, לא אחראי אישית אבל אתה אחראי למערכת.

אני יכולה להראות לך עשרות נאומים, מיליוני ראינות. זה לא רציני עכשיו לבוא לכאן ולהגיד לך תעשה יום כזה ותעשה יום אחר. אני בהרגשה שאתה, אדוני השר, לא מבין שמתחוללת פה מלחמה, רצח נוראי, מפני שיש לך עסק עם נהג ישראלי שוויצר, אלים, בעייתי, ואנחנו צריכים לטפל בבעיה הזאת טיפול עומק, לא בפרויקטים ולא במבצעים.

אני יודעת שהממשלה קיימה דיון אחד כזה. קיימה דיון, הוציאה הודעה לעיתונות, יפה מאוד. חשבת: כל הכבוד, ממשלת ישראל התפנתה סוף סוף, קיימה דיון. מה יצא מזה? מישהו מכם עקב אחר העניין? האם באת אל ראש הממשלה ואמרת לו: אדוני ראש הממשלה, אני רוצה פה את שר המשפטים, אני רוצה פה את שר המשטרה, אני רוצה פה עובדים סוציאליים, אני רוצה פה פסיכולוגים ואולי גם פסיכיאטרים, כי הנהג הישראלי צריך גם פסיכיאטרים, כי משפחות שלמות מתאבדות. אומה שלמה מתאבדת לדעת, אומה שלמה החליטה להירצח, להרוג את עצמה?

פעם אחר פעם אני פונה אליך, אדוני השר. אני משוכנעת שבחלקה הקטנה שלך אתה עושה. אתה לא יוצר אפילו אווירה של דרמה. זאת מלחמה, והתפקיד הוא שלך. אנחנו חיילים שלך. אתה צריך להיעזר בנו ולהשתמש בנו. אני בהרגשה שאתה לא עושה את זה מספיק.

דן תיכון (הליכוד):

למה הוא ולא שר השיכון, שהוא האחראי לכבישים?

דליה איציק (העבודה):

כי הוא שר התחבורה. הוא היה צריך לגרור את שר השיכון ואת שר המשפטים.

דן תיכון (הליכוד):

צריך לאחד את הכול תחת קורת גג אחת.

דליה איציק (העבודה):

אתה צודק. לכן זה התפקיד שלו, ליצור אותה דרמה, ליצור את הבקשה, ליצור את הצעקה. אדוני השר, זה איננו משנה אם אתה יושב כאן.

שר התחבורה י' קיסר:

את בעצמך הרמת יד נגד הצעת החוק של חבר הכנסת הנגבי.

דליה איציק (העבודה):

אני חושבת שהיא הצעת חוק פופוליסטית.

שר התחבורה י' קיסר:

היא לא פופוליסטית. כל אחד דואג לנאום שנחוץ לו באותו רגע. אם כל חבר כנסת היה מתרכז בעסק שלו, כמו שר התחבורה, המדינה היתה נראית אחרת. אנשים מתרוצצים מאולפן לאולפן כדי להתראיין.

דן תיכון (הליכוד):

ראש הממשלה לא נותן להקים רשות אחת.

דליה איציק (העבודה):

אדוני השר, אני מציעה לך להירגע. אני מבינה שאתה נסער, אני מבינה שאתה במצב לא נעים, אבל תאמין לי, שאם היה יושב פה רן כהן או דן תיכון או כל אחד אחר, הייתי פונה אליו באותה צורה. אתה יודע מה הבעיה שלך, אדוני השר? שאתה לא יצרת אותו דבר שאני מבקשת שאתה תיצור. היית

צריך לבוא אל ראש הממשלה, לדפוק על השולחן ולהגיד לו: אני צריך את שר השיכון, אני צריך את שר המשפטים, אני צריך את שרת העבודה והרווחה, ואני לא אניח לך, אחת לארבעה שבועות תקיים דיון. את זה אתה לא עושה.

שר התחבורה י' קיסר:

מאין לך?

דליה איציק (העבודה):

תסלח לי, אני קצת יודעת. יש שר אחד או שניים, אדוני השר, בממשלת ישראל, שבדרך כלל מדליפים מה קורה אצלכם בממשלה. מה לעשות, הדיונים על נושא תאונות הדרכים לא ממש מתקיימים בממשלה הזאת. משום כך אני מבקשת ממך, אני נורא מצטערת אם אני מדברת אליך בנימה אישית. זה לא אישי. העניין כל כך חמור, ולפי דעתי חלק מהבית הזה וממשלת ישראל לא מבינים זאת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת דליה איציק. כעת חבר הכנסת עוזי לנדאו, ואחריו – חבר הכנסת שאול יהלום.

רן כהן (מרצ):

אין שום סיבה בעולם שלא נעשה את זה, הכנסת יחד עם הממשלה.

דליה איציק (העבודה):

אפשר.

היו"ר ע' עלי:

סליחה, כבוד השר, אם תרצה אני מוכן לאפשר לך, אתה מאוד סוער, דקה ליד המיקרופון כדי להירגע. מעין נאום ביניים.

שר התחבורה י' קיסר:

אם הייתי יכול תוך דקה להירגע, הייתי לוקח אותה.

הי"ר ע' עלי:

יש סיבה אמיתית לסערה, ואפשר לקיים את זה גם בלי להפריע לנואמים. כל אחד בתורו ידבר. זה הכול. זה לא בדיוק נוהג מכובד של חילופי דברים בין שרים לבין חבר כנסת שעלה כאן על הדוכן.

שר התחבורה י' קיסר:

אני בסדר.

הי"ר ע' עלי:

אתה בסדר. אתה תמיד אדיב ומנומס ואציל, ואולי זאת הסיבה שחברת הכנסת דליה איציק התרעמה. חברת הכנסת דליה איציק היא תמיד בסדר, אבל יש לה גם ניסיון אישי בעניין זה, ואני מבין את הדברים שהיא אמרה. צריך להעלות את זה כאן גם בנימה האישית. בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, והנה שוב אנחנו מזדעזעים מן התאונה שהתרחשה, וכולנו כמובן שולחים תנחומים למשפחות החללים ומאחלים רפואה שלמה לפצועים.

שוב מדברים על מאבק, כאשר יש כוונה טובה לכולם, ויש כספים, ויש רבים שעושים כמיטב יכולתם בשטח, וזה איננו מועט. ובכל אופן, התאונות בשנים האחרונות מתגברות, לדעתי משום שאין אנחנו עושים את מה שדרוש ואין אנו מתמקדים במה שדרוש.

אפשר במאבק הזה להצליח. היו למדינת ישראל הצלחות ב-20 השנים האחרונות. אזכיר, שלפני 20 שנה, בשנות ה-70, היו שנים שמספר ההרוגים בהן היה יותר מ-700 איש. נדמה לי שהשנה היתה 1974. היו שנים שמספר ההרוגים בהן היה יותר מ-600 איש. בעשור של שנות ה-70 היו כ-627 הרוגים בממוצע לשנה. אבל, לקראת סוף העשור הוא שר התחבורה דאז חיים לנדאו, זיכרונו לברכה, החל במאבק מרוכז, והמספר לקראת סוף שנות ה-70 – 1979-1980-1981 – נשק את ה-400. במהלך העשור של שנות ה-80 הוסיפו גם המספרים האלה לרדת. בעשור ההוא היה מספר ההרוגים הממוצע, בשנות ה-80 הראשונות, כ-437. אז היו השרים קורפו וקצב.

כמובן, יחד עם תופעות אחרות, טבעיות, שיש בשטח, עם גידול ניכר מאוד באוכלוסייה, עם עליית רמת החיים, עם רכישת מכוניות רבות, התנועה גדלה ובאופן טבעי צריך לצפות למספר ניכר, לרוע המזל, של תאונות שיתרחשו, ועמן אבדות, אבל, בשנים האחרונות – 1992-1993-1994-1995 – יש עלייה, שלצערי לא היה בה הכרח.

אני אומר את הדברים האלה משום שיש תקווה. אם נעשה בדברים הדרושים, אפשר להוריד את המספר. אם אז הורידו אותו מרמה של 700 ו-600 למספר נמוך בהרבה, אפשר גם היום לעשות את הדברים האלה.

רק שאלה קטנה לשר גונן שגב, וזו הערת אגב. ראיתי היום כותרת בעיתון שמדברת על כך שכוונתו להקים צוות אשר יצמצם את העברת הדלק במכליות ויגביר שימוש בצנרת קיימת. זה בוודאי דבר חשוב, רק צריך לשאול את השר גונן שגב, מדוע לפני כמה חודשים הוא פרסם צוים שבהם הוא העלה את התעריפים להעברת דלק בצנרת. מדוע הוא עשה זאת אז, ומה היו הסיבות לכך אז, מדוע הוא לא הביא בחשבון את הדברים כאשר עשה זאת.

היה כאן השר רפול. אני קורא את החוברת שמפרסם משרד התחבורה, את החומר שמפרסם מינהל הבטיחות בדרכים, ובראשו עמנואל שנלר, על הגישה המערכתית, על אוסף ניכר מאוד של צעדים שצריך לנקוט. הכול נכון, אבל מה שאנחנו "מפספסים" זה את ריכוז המאמץ, במה אנחנו מתמקדים. כאשר ניגשים למלחמה אין יורים בכל הכיוונים. צריך לראות מה הוא הדבר העיקרי שאותו יש לבצע בטווח הקצר ועמו יש סיכוי ניכר מאוד להפחתת מספר התאונות הדרכים.

בזמן הקצר שנותר אני אבקש להדגיש דבר אחד. אם יש נושא שבו צריך להתמקד, והוא יביא להורדה ניכרת מאוד במספר התאונות, לדעתי זה נושא האכיפה: יותר משטרה, יותר שפיטה, יותר אנשים.

כאשר מדובר על משטרה, לא מדובר על משטרת תנועה אנמית, מין דחליל בדרכים, שכל שנה נוסף לו מספר קטן של מאות אנשים. צריך שיהיו 3,000-4,000 שוטרים במשטרת תנועה הכי מוקדם שאפשר. מייד.

אומרים שהממשלה קיבלה החלטות בדברים האלה אפילו בחודשים האחרונים. שום דבר בתחום הזה, לפי מיטב הידוע, לפחות לפי מה שפורסם בעיתון היום, לא נעשה. אני מדבר על המספר הזה, אדוני השר.

אשר לשפיטה, צריך לא רק שיפוט מהיר.

שר התחבורה י' קיסר:

הממשלה קיבלה החלטה על ועדה בראשותי, שתוסיף 150 שוטרי תנועה ב-1995 ו-200 שוטרים ב-1996.

דן תיכון (הליכוד):

איפה הם?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני השר, זה כל הוויכוח.

שר התחבורה י' קיסר:

תן לי לגמור את המשפט. סוכם, ששר האוצר, עם ראש הממשלה, ימצאו ביניהם את המקורות הכספיים ולא ייתנו תקציב בשביל להוסיף 500 שוטרים, לרבות אנשי משפט, מגישי תביעות, לצורך הגברת האכיפה. אתה צודק באמירה שלך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני השר, היא הנותנת. 150 שוטרים בשנה, עוד 200 בשנה הם קומץ שאינו משביע את הארי.

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש לסיים את הוויכוח הזה. הנושא ברור.

עוזי לנדאו (הליכוד):

על כן, אם אנחנו מתכוונים להיאבק בתופעה הזאת כראוי, צריך להגדיל את מספר השוטרים. לדבר הזה לא יהיה רק ביטוי במאבק יעיל בתאונות דרכים. האווירה הכללית של שמירת החוק תשתפר לאין שיעור. ואין צורך להוסיף על כך דברים בימים אלה.

נקודה שנייה, יותר שופטים והליכי שפיטה מהירים. יש סוגים די פשוטים של עבירות תנועה שעליהן יש להביא את האיש למשפט מייד במקום. ובפעמים אחרות – לאחר שנתפס, להביא אותו בתוך חודש, בתוך חודשיים לבית-דין.

וחלק האחרון, אדוני היושב-ראש – יש להגדיל את העונשים באורח ניכר. אז שרשרת האכיפה תהיה ברורה ויעילה. אדם ידע, שכשיש הרבה שוטרים סיכויי להתפס גדולים, שהוא יובא למשפט מייד

והעונש שיוטל עליו יהיה חריף. מה שעושה כל מדינה באירופה ומה שעושים בארצות-הברית, יכולים גם אנחנו לעשות.

עוד משפט אחד שקשור בכביש הזה עצמו. אדוני השר, הכביש הזה הוא עורק כניסה חשוב לירושלים, והוא אמור להיות אחת מן התוספות החשובות לקשר עם השפלה, כאשר העיר תהפוך להיות גדולה הרבה יותר, ובירה, כפי שהממשלה הזאת אומרת, בלתי מחולקת. הכביש הנוכחי הקיים בלתי מספיק. כדי שפיתוח ירושלים לא ייחנק ולא ייעצר, חיוני שהכביש הזה יוגדל לכביש שיש בו שני מסלולים נפרדים, אוטוסטרדה בלעז. הדבר הזה חיוני לבטיחות בדרכים. הדבר הזה חיוני לפיתוחה של ירושלים. אני מבקש מאדוני, שיסב את תשומת לב ראש הממשלה לכך, שהסכמי אוסלו, שהיום אינם מאפשרים את זה, ישונו בתחום הזה, ויתאפשר כביש גישה נוסף, חיוני, בבטיחותי לבירתנו – ירושלים.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת עוזי לנדאו. חבר הכנסת שאול יהלום, ואחריו – חבר הכנסת אברהם רביץ.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, אנחנו נמצאים כאן יום לאחר אסון קשה, סופרים את הרוגי מדינת ישראל 36 בחודש, 580 בשנה, וכולנו במצב של בכי וצער.

רעיונות יש למכביר, וכל חבר כנסת שקדם לי בדיון הזה העלה כמה רעיונות שיישומם בוודאי חייב לבוא. אבל, ההרגשה שלנו, אדוני השר, והיא גם בוטאה בדברי כמה מחברי הכנסת שקדמו לי, היא שיש מחדלים קשים, שהממשלה אינה מתמודדת אתם בנחישות.

אני אביא שתיים-שלוש דוגמאות. אתמול, אחרי התאונה, התראיין יושב-ראש איגוד המשאיות והמובילים ואמר: יש בעיות שאנחנו מתריעים עליהן, של נהגים לא ממוסדים; של נהגי משאיות שאינם עוברים הדרכה מעשית חובה, נניח במכון באשדוד; לא מענישים את המפעל השולח, רק את הנהג. אני רוצה להזכיר לשר, שלפני כמה שבועות מחצה משאית עמוסה ביתר מכונית בצומת-יוקנעם והרגה את נהגת המכונית. זאת אומרת, לא רק הנהג צריך להיענש אלא גם בעל חברת ההובלה צריך לדעת שיוטל עליו עונש חמור.

יושב-ראש האיגוד שיבח אותך, אדוני השר, אך הוסיף ואמר: יש מחדלים, אבל הכול נעצר אחרי שגומרים את השיחה עם השר, ושום דבר לא נעשה. הממשלה לא מטפלת בעניין הזה.

אדוני השר, יש נושא שקשור במגזר הערבי, שלא הייתי מעלה אותו אילולא היו אתמול שמונה הרוגים ערבים מנצרת. יש 10% נהגים ערבים בכלל הנהגים, אבל הם מעורבים ב-30% מהתאונות הקטלניות. זאת אומרת, יש בעיה במגזר הערבי.

כשיש בעיה בקשר לבחינות בגרות במגזר הערבי, לא מתביישים לטפל בזה. למה כשמדובר בתאונות דרכים לא מטפלים בזה בבתי-הספר שם? למה לא מעמיקים את ההדרכה שם? למה לא בודקים את הבוחנים שם? אם המגזר הערבי מעורב ב-30%-32% מהתאונות, כאשר שיעור הנהגים הוא רק 10% – מישהו צריך לטפל בכך. הנה, אתמול המגזר הערבי עצמו חטף את המכה.

אדוני השר, מה עם תחבורה ציבורית? אתה יודע שחלק מהעניין זה פיתוח התחבורה הציבורית, ואז אנשים היו משתמשים בה. אם אנשים היו נוסעים בתחבורה הציבורית, חלק גדול מהעומס בכבישים היה יורד. אבל, אתה תודה שיש עלייה ריאלית, לא נומינלית, במחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית. אתה מוביל את המאבק בעניין הזה, אבל לא שומעים בקולך, אין נחישות בכוונה להוריד ריאלית את מחירי הנסיעות בתחבורה הציבורית.

הנה, ביום מסוים עשו ניסיון בירושלים וראו שאנשים מעדיפים תחבורה ציבורית, אם זה לא עולה להם. אבל, אם היום זוג צריך לנסוע מקריית-שמונה לתל-אביב, או מירושלים לתל-אביב, ונסיעה במכונית פרטית לא עולה להם יותר מנסיעה בתחבורה ציבורית – זה רע מאוד. מחיר הנסיעה במכונית פרטית צריך היה להיות כפול ממחיר הנסיעה בתחבורה הציבורית.

לכן אני בא ואומר, אדוני השר, שלא מטפלים בבעיה. ההרגשה היא, שיש מחדלים שלא מטפלים בשורשם, שאין כאן מטה משותף לממשלה ולכנסת, המובל על-ידי הממשלה, כמאבק יומיומי. זה בנפשנו, ואנשים הולכים ונקטפים. זה על מצפוננו. עם קצת יותר מאמץ היינו יכולים למנוע חלק גדול מהתאונות. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. יכול להיות שאחוז הנהגים הערבים מוסבר בכך שחלק גדול מנהגי המשאיות הם ערבים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

נכון. 30% מהתאונות.

הי"ר ע' עלי:

יכול להיות שיש יותר נהגים ערבים שנוהגים במשאיות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

לא, לא. רק 10%, אבל הם מעורבים ב-30% מהתאונות במשאיות וב-32% בתאונות רגילות.

היור' ע' עלי:

חבר הכנסת הרב רביץ, בבקשה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, פעמיים ח"י הרוגים בחודש אחד – זה חייב להביא אותנו למחשבה מחודשת. יש אומרים: הכבישים אשמים, ויש אומרים: יש לנו היום כבישים טובים. יש אומרים: המכוניות אשמות, ויש אומרים: היום רוב המכוניות חדישות ובמצב טוב. יש אומרים: המשטרה אשמה, היא לא במקום כשצריך. ויש אומרים: המשטרה אשמה כי היא מעצבנת, היא בכל מקום. יש אומרים: התמרורים אשמים, הם אינם עכשוויים ואינם נמצאים בכל מקום. ויש אומרים: אנחנו משופעים כיום בתמרורים בולטים ונאים. יש אומרים: החוקים אינם מחמירים מספיק. אחרים יאמרו: החוקים קשים מדי, ולא הם יפתרו את הבעיה.

מדינת ישראל נחשבת כיום לאחת המדינות שבהן תאונות דרכים קטלניות רבות ביחס לעורקי הכבישים ולמספר תושביה, כאשר במדינות רבות, שהן נחשלות יותר מבחינת מערכת הכבישים והמכוניות – יש פחות תאונות. והשאלה היא למה, וכמה מחברי הכנסת שקדמו לי הזכירו זאת.

אני רוצה לומר משהו לחברת הכנסת דליה איציק, שהיא יושבת-ראש ועדת החינוך. אני חושב שכולנו אשמים. אני חושב שבראש ובראשונה האדם הוא האשם. המוסך של האדם הוא בית-האולפנא, הוא מקום החינוך. אני חושב שיש בעיה שבגדול אני קורא לה בעיה חינוכית. יש בעיה של האזרח הישראלי, ואנחנו יכולים לבדוק את זה במצב המדיני, הצבאי, הביטחוני, הכלכלי, בהרגשת ההסגר של מדינת ישראל, בכל מיני דברים. אלה הם תרגילי פסיכולוגיה למיניהם. אנחנו יודעים שיש לנו בעיה קשה מאוד עם הנהג הישראלי, ואת הזכרת אותו, את השוויצר, קראת לו שוויצר. יש בעיה של הנהג הישראלי, שאיננו יודע לכבד מספיק את הזולת, איננו יודע להתחשב מספיק בזולת.

אני רוצה לספר לכם סיפור. נסעתי פעם בשווייץ, עם חבר שלי. לא היה רמזור לפנייה שמאלה והיינו צריכים לעבור שמאלה. היה תור ארוך מאוד והחבר שלי נסע לראש התור. אני אומר לו: אתה משוגע, איך מסתכלים עליך? הוא אומר: פשוט מאוד, מבינים שאני ממחר ונתנים לי לעקוף.

זאת אומרת, יש לנו בעיה אמיתית עם עצמנו. יש לנו בעיה חינוכית. אני חושב, שחלק מפתרון הבעיה אנחנו צריכים למצוא במערכת החינוך בגילים השונים, לדבר על התופעה הזאת. זה אומנם פתרון שלא יהיה מהיום למחר – אולי מהיום למחר צריך יותר משטרה וכל הדברים שהוזכרו כאן – אבל אם יש לנו בעיה יסודית, בסיסית במבנה החברתי שלנו, בצורה שאנחנו מתנהגים עם הזולת – אנחנו חייבים למצוא פתרון שורש, ולא הייתי מפנה אותו כל כך לשר התחבורה אלא למערכת החינוך. צריך להקדיש לעניין הזה הרבה מאוד שיחות, דיבורים, למידה, בכלל לשנות את האדם מן היסוד. זה לא קל, אבל זה מה שאנחנו צריכים לעשות. תודה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רביץ. חבר הכנסת טלב אלסאנע, אחרון הדוברים, בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי רצוני לשלוח את תנחומי למשפחות ההרוגים ולאחל החלמה מהירה לפצועים. ואומר את הדברים בערבית.

(נושא דברים בערבית)

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לציין, שהאירועים הקשים שפוקדים לאחרונה את המדינה ומתבטאים בעלייה תלולה במספר ההרוגים, הם לא מקריים. תשאל כל נהג וכל אזרח, הוא יכול לתת הרצאות ולומר מה בדיוק הסיבות לכך, מדוע זה קורה ולמה זה רע. אף אחד איננו עושה לעצמו חראקירי ורוצה להתאבד. אנשים רוצים לחיות. אבל יש משהו פגום ביסוד, בחומר האנושי של הנהג הישראלי.

ניתן אומנם לומר שיש כמה מרכיבים הגורמים לתאונות: הרכב, התקינות הטכנית, תנאי הכבישים, התשתית הפיזית. אבל, הגורם העיקרי והאחראי הישיר לתאונה זה הנהג, והנהג הישראלי מאופיין בהיותו לחוץ. הוא נתון תמיד ללחצים, צעקות, מריבות, ונראה שזה מתבטא גם בנהיגה. כל לחץ מתבטא גם בנהיגה ובתגובה של הנהג האחר. כנראה גם ההכשרה והקורסים שנותן משרד הרישוי אינם מתאימים. לא מספיק ללמד אותו איך לאחוז בהגה ומתי לבלום. לא מספיק ללמד אותו את כללי התיאוריה, שאנחנו למדנו לפני 30 שנה ולא חל בהם שום שינוי, אלא צריך ללמד אותו כללי התנהגות, איך מתנהגים על הכביש, איך מתנהגים כלפי בני אדם, מהי גישה סלחנית. לדעתי, הדברים הבסיסיים האלה הם גורם חשוב להקטנת מספר תאונות הדרכים.

אני רוצה לציין, שעל-פי הסקרים שמתפרסמים, ב-1991 היו 19,417 תאונות דרכים, ובשנת 1994 – 18,000 תאונות דרכים. יש אומנם ירידה במספר התאונות, אבל יש עלייה במספר ההרוגים. התאונות הופכות להיות קשות יותר, קטלניות יותר.

על-פי הנתונים שקיבלתי מחבר הכנסת יהלום, ואני מודה לו על כך, אחוז גבוה מהתאונות מתרחש בכבישים עירוניים, בתוך הערים, ולא בכבישים הבין-עירוניים. הדבר הזה אומר, שצריך לדאוג לתשתית של כבישים עוקפים, ובמיוחד להובלות ולהסעות.

אני שואל אותך, אדוני השר, מדוע משאיות שמובילות חצץ, עפר או מכלים כימיים חייבות לעבור את באר-שבע, למשל? מדוע אי-אפשר לעשות כביש עוקף-באר-שבע, שיהיה מיועד להובלות ולנסיעה של רכבים כבדים?

כל האירועים הקשים האלה, נוסף על אובדן נפש ועל עוגמת הנפש אצל המשפחות השכולות ואצל היתומים, גם עולים הון תועפות למדינה בכל הקשור לפיצויים. עדיף להשקיע את סכומי הכסף הגדולים האלה בתשתית הפיזית, בהדרכה ובהכשרה, ולחסוף בחיי אדם.

היור'ר ע' עלי:

תודה רבה. שר התחבורה, בבקשה. בכל הדברים שנאמרו כאן לא שמעתי שמבקשים דוגמה אישית מחברי הכנסת, שלא ייסעו במהירות של 140 או 150 קמ"ש, או יעקפו בתמרור – – –

קריאה:

אל מי אדוני מתכוון?

יוסף אחימאיר (הליכוד):

אל תחשוד בכשרים.

היור'ר ע' עלי:

לא רציתי לומר זאת בצמוד לנאום של מישהו, כדי שלא יחשבו שאני מייחס לו את הדברים האלה – – –

דן תיכון (הליכוד):

הצרה היא, שכל אחד שומר על השני – – –

היור'ר ע' עלי:

– – – ולא עוצרים בתמרור "עצור", ועוד מיני תופעות שאנחנו שומעים עליהן.

אדוני השר, עשר דקות לרשותך.

שר התחבורה י' קיסר:

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אתרכז הפעם אך ורק במשאיות.

היו"ר ע' עלי:

בסדר, אני חושב שזו באמת הבעיה המרכזית.

שר התחבורה י' קיסר:

אני אומר זאת מפני שאין זו הפעם הראשונה שאני נדרש, לצערי, להופיע ולדבר מעל במה זו על תאונות דרכים.

חברי, יושב-ראש ועדת האתיקה – – –

היו"ר ע' עלי:

יושב-ראש ועדת האתיקה, גזבר ההסתדרות.

דן תיכון (הליכוד):

אתה עוד מדבר אתו?

שר התחבורה י' קיסר:

צרות עשו מספיק. שלפחות ישמע.

כמו שאמרו כל מי שהעלו כאן את ההצעה לסדר-היום, גם אני לא חושב שיש אדם במדינה שאינו מזועזע מהתאונה המחרידה הזאת שאירעה אתמול, שעל-פי כל קנה מידה היא אכן יוצאת דופן. היא יוצאת דופן בחומרתה, היא יוצאת דופן במספר ההרוגים בה, ולכן לי זה מובן שהכנסת נזעקה והציבור נזעק, שלא לדבר על המשפחות בנצרת העיר, מהרצח המיותר של האנשים בתאונה הזאת.

אבל, כדי שלא להיות רק בבחינת מנחם, צריך לומר גם זאת. הרי בכל פעם שאני עולה אל הבמה הזאת – – –

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, אתה יכול אולי לדבר אל המיקרופון, מפני שכשאתה פונה אל היושב-ראש, אנחנו לא שומעים אותך.

שר התחבורה י' קיסר:

זה נעשה מתוך כבוד.

כפי שאמרתי, יוצא לי להופיע מעל במה זו לעתים קרובות, וגם שלחתי דברים בכתובים, ואני מקפיד לשלוח דין-וחשבון, ולא מפני שמישהו מחייב אותי, על מנת שילמדו גם חברי הכנסת וגם גופים ציבוריים מה נעשה ומה צריך להיעשות כדי להגביר את התודעה לנושא תאונות הדרכים, שזו בהחלט משימה לאומית. ועל זה אין בכלל ויכוח.

לצערי, זה טוב לכל חבר כנסת ולכל שר כשהוא נואם על הנושא כאן, אבל הוא לא מגיע למסקנה המתאימה כשזה נוגע בנושא התקציב, ואפילו לא מתבטא בנוכחות כאן. ובצדק נאמר כאן, שאילו הועלה פה נושא של הרג על-ידי ה"חיזבאללה", שהוא אויב, כי אז כל הכנסת היתה נוכחת פה, כולם היו עומדים על הרגליים ומנהלים ויכוחים חוצבי להבות בעד ונגד.

כשדנים בתאונות דרכים, כל אחד מהנרשמים נושא את הנאום שלו והולך הביתה. ויש שנרשמים רק כדי ששמן יופיע ברשימה. כל דובר אומר משהו לשר, אומר משהו לממשלה, ואני מבין שאנחנו כתובת לביקורת, כי אנחנו נושאים באחריות, אבל, צריך להבין שקודם כול זו אחריותו של האזרח. והרי כל העם רואה איך מתייחסת הכנסת אל נושא תאונות הדרכים.

הרי אני לא צריך לספר לכם, שחברי הכנסת נואמים לערוץ-33. אני אומר זאת מפני שאני כשר התחבורה קבעתי לעצמי כלל אחד: לעסוק בנושא התחבורה ובכל הקשור בו. אתם לא תראו אותי ליד הברזלים אחרי ישיבות הממשלה. אתם לא רואים אותי רץ מאולפן לאולפן כדי לקדם את הפריימריס. יש נושא אחד שאני רואה אותו כנושא לאומי ממדרגה ראשונה, ואני מתכוון למלחמה בתאונות הדרכים. המלחמה בתאונות הדרכים היא משימה לאומית, ואת כל זמני, עתותי ומחשבותי, ביכולת שיש לי, ואולי היא מוגבלת, ושל חברי במשרדי ובמשרדים אחרים, שאתם אני משתף פעולה – משרדי המשפטים, המשטרה, השיכון, החינוך, ומי לא? – אנחנו עושים למען המשימה הלאומית, שאיננה נופלת מהמשימה של המלחמה בטרור.

אבל, בזמן שאת הטרור כופים עלינו, הרי על תאונות הדרכים אנחנו בעלי הבית העיקריים וכמעט הבלעדיים. לכן חשוב לנקוט מדיניות נכונה כדי להוריד את מספר תאונות הדרכים. לצערי יש פה, ויש לב; דיבור לחוד, ולחוד הסקת מסקנות אמיתיות, החל בממשלה וכלה באזרח הנהג, שהוא הקובע בסופו של דבר אם תהיה תאונה או לא.

דן תיכון (הליכוד):

האם שקלת להתפטר כתוצאה מאוזלת ידה של הממשלה?

שר התחבורה י' קיסר:

לא על כל דבר רצים ומתפטרים. אם יהיה צורך בכך, אל תדאג, אינני מחזיק בשום קרנות מזבח.

רן כהן (מרצ):

אמרת זאת גם לשר התחבורה הקודם?

דן תיכון (הליכוד):

כן. תשאל אותו.

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אני מבקש מכם. חבר הכנסת רן כהן, אתם מפריעים לשר. אתם קוטעים אותו באמצע הנאום ומקפדים את פתיל המחשבה שלו. חבר הכנסת דן תיכון, אנא.

שר התחבורה י' קיסר:

אמר כאן חברי חבר הכנסת עוזי לנדאו, שמספר ההרוגים בתאונות דרכים לפני 20 שנה היה 700, ובאותה תקופה הגיע מספר כלי הרכב שנעו בכבישים לרבע ממספר כלי הרכב שנעים היום במדינה. עלינו לזכור, שמדי שנה נוספים אצלנו 40,000 כלי רכב. הם דורשים כביש, הם מגדילים את הצפיפות, הם מגדילים את העצבנות ומגדילים את מספר התאונות.

יש בידי נתונים השוואתיים – ל-10,000 כלי רכב ל-100,000 ק"מ; והם מראים שהתמונה איננה כל כך גרועה. אבל, אני אומר לחברי, שאנחנו נשתמש במספרים מוחלטים, ולא יחסיים, למרות הגידול באוכלוסייה, למרות הגידול במספר העולים, גידול במספר כלי הרכב וכו', כדי להכביד עלינו ולגרומם לכך שנעשה הכול כדי להוריד את מספר תאונות הדרכים. אנחנו משתמשים במספרים מוחלטים, ולא יחסיים. אילו השתמשתי במספרים יחסיים, הייתי יכול לבשר לכנסת שיש ירידה. הייתי יכול להצביע על ירידה אילו התייחסתי ל-10,000 כלי רכב ל-100,000 ק"מ וכו'. יש ניתוחים כאלה, והייתי יכול להביא אותם לכאן. אבל אני לא עושה זאת, כי אני לא רוצה להקל על אף אחד – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

צריך לומר את זה. תאמר את זה, כי זה חשוב.

שר התחבורה י' קיסר:

אני אומר שנביא את המספרים המוחלטים, כאילו לא קרה כלום ולא השתנה דבר, ורק מספר ההרוגים הוא שיקבע.

ומה בכל זאת קרה? אמרו שהיה גידול במספר תאונות הדרכים. חודש יולי היה חודש קשה, וגם אז הייתי צריך להופיע בעניין זה כאן בכנסת, על הבמה הזאת. אם נסכם את המצב עד לרגע זה, עד חודש אוקטובר, הרי מספר ההרוגים ירד במספרים מוחלטים. נכון שהתאונה המזעזעת האחרונה תשנה בוודאי את הסטטיסטיקה, כי זו מכה גדולה אחת. אבל המאמצים שאנחנו עושים בחינוך, בשיטור, בהסברה, באכיפה, בשיפוט – מתחילים לשאת פרי ויישאו פרי. אמרתי שהיום אני לא אפרט את כל הדברים, ואני אתייחס רק לנושא המשאיות.

בנושא המשאיות, אנחנו אולי המדינה היחידה בעולם, אני לא יודע מתוך כמה מדינות, שיש לה צמיחה. שר האוצר יבוא בוודאי בעוד כמה ימים לכנסת וישתבח בגידול בתוצר, שהוא מהגבוהים בעולם – כמדינה מפותחת, לא מתפתחת – יותר ממה שהעריכו בכלל. מה זה גידול בתוצר? – יותר הובלה, יותר רמת חיים, יותר כלי רכב, יותר תאונות. צריך לחבר את הנתונים. עובדה שכלי הרכב, מספר המשאיות – אמרתי שאני אדבר היום רק על המשאיות – גדל ב-10% בשנה. גידול ב-10% כל שנה, בשנתיים האחרונות, כשהאוכלוסייה גדלה ב-2.5%. 10%.

אבל זה לא כל הסיפור. היום למדו בעלי המשאיות, שהם קונים רכבות ולא משאיות. הוא קונה מה שנקרא סוס ורכבו.

קריאה:

עגלה.

שר התחבורה י' קיסר:

ואז הוא אומר, אם יש לך כבר סוס צרף אליו עוד קרון ועוד קרון, ובאותה הזדמנות תיקח לך סוס עם דאבל-קבינה, ואז אתה רואה בכבישים כמו שיש לנו אוטו מפרקי, שהוא ארוך, יש לנו היום גם משאיות ארוכות. היום כבר לא קונים משאיות קטנות, של 4 טונות. היום קונים משאיות של 20 טונות, 30 טונות ו-50 טונות, סמיטריילרים.

98% מהתובלה במדינת ישראל נעשית על-ידי משאיות, דבר שאיננו קיים בעולם, כי שם יש רכבות, שם יש נהרות, שם יש ימים. אצלנו הכול מובל במשאיות.

אנחנו אומרים לממשלה – וזו גם אחריותה של הכנסת – תנו לנו אמצעים לפתח קצת יותר את הרכבת, כדי שאפשר יהיה לפחות לעשות תובלה ברכבת. אם אין נוסעים, שלפחות תהיה תובלה. סוף סוף קיבלתי תשובה מהאוצר, לאחר מאמצים ושינוי החלטה אסטרטגית, שהממשלה אחראית לתשתית רכבתית – קיבלתי 50 מיליון שקל לרכבות, כי רשות הנמלים אומרת: מה אתה רוצה ממני? על הטונה שלי אתה רוצה שאני אבנה לך מסילה? מה זה שייך לי? אתה גם רוצה שאני אכסה את הגירעון של נסיעות ברכבת? מה זה שייך לי? אתה רוצה שאני אמכור יותר בזול. אני הבאתי את הממשלה להחליט החלטה אסטרטגית, שהיא חייבת להשקיע בתשתית רכבתית כמו שהיא משקיעה בכבישים. אבל כסף זורם באופן אטי. יושבים פה חברים מוועדת הכספים, יושבים פה אנשים שיש להם השפעה – שיחברו את הנאומים.

אני אומר, היום לא רק שמספר התאונות יגדל, גם לא נוכל לנוע בכבישי הארץ אם לא תהיה תשתית רכבתית ראויה לשמה. אם ירצו לנסעים – לנוסעים, בעיקר במרכז הארץ. אם למשאות – משאות. עכשיו יש לנו אוסלו ב'. ביקשנו דבר פשוט, כדי שמשאיות של הפלשתינים ייסעו פחות – צריך לחזק את הרכבת מאשדוד לכיוון ארז או קרני. האוצר אומר שזה לא כדאי. לא כדאי? 18 מיליון שקל לשיפור התשתית הקיימת של מסילה רכבתית מנמל אשדוד לנקודת ארז – זה לא כלכלי, רחמנא ליצלן.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש ממך לתת לי עוד כמה דקות.

הי"ר ע' עלי:

אני נותן לך.

שר התחבורה י' קיסר:

אני מעלה רק דברים חשובים. אם אומר דבר מיותר, תפסיק אותי.

הי"ר ע' עלי:

אדוני השר, אני נותן לך.

שר התחבורה י' קיסר:

השעון הזה משגע אותי. בתימן לא ראיתי שעונים.

הי"ר ע' עלי:

בתימן לא ראית, אבל מאז תימן עברו כמה שנים.

שר התחבורה י' קיסר:

היה פה בכנסת דיון דרמטי בנושא עומס יתר. אני אעבור צעד צעד על מה שנעשה. אמרו חברים, ואני תמים דעים גם עם חבר הכנסת עוזי לנדאו ועם חברים אחרים, שעניין האכיפה בכלל במדינת ישראל הוא בכי רע. אין אכיפה, ולאו דווקא בתחום התחבורה.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

יש עקיפה.

שר התחבורה י' קיסר:

אני מדבר על אכיפה משטרתית.

דליה איציק (העבודה):

הוא אמר שיש עקיפה ואין אכיפה.

שר התחבורה י' קיסר:

אני לא יודע עברית, מה אני יכול לעשות? זה מה שלימדו אותי. יכול להיות. בעברית אני מוכן ללכת עם כל אחד.

היו"ר ע' עלי:

הוא התבדח. הוא אמר שיש עקיפה ואין אכיפה.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

יש עקיפה של משאיות.

שר התחבורה י' קיסר:

לגבי אכיפה, כיוון שיש ללמד זכות על המשטרה – ידי המשטרה מלאות עבודה: הפגנות, שמירה על מנהיגים, וברוך השם בשפע – – –

משה קצב (הליכוד):

היום כתוב בעיתון, שיושב-ראש איגוד בעלי המשאיות מתלונן שמשד המשפטים מעכב בעדך לאשר תקנות בעניין המשאיות.

שר התחבורה י' קיסר:

רגע, אני אגיע לזה, תאמין לי. אמרתי שהפעם אתרכז במשאיות, לכן לא ארחיב את הדיבור על נושאים אחרים.

בנושא עומס היתר – היה, בצדק, סקנדל. אחזתי את השור בקרניו, והיום אני יכול להגיד לחברי הכנסת: התחלנו את הפעולה, אני לא רוצה להגיד מבצע, כי זה לא מבצע, כי זו פעולה שוטפת; אם בנמלים היה במשאיות עומס יתר של 40%, היום הוא ירד ל-2.5%. למה? כי אני הכרחתי את הנמלים להכניס כל שקילה במחשב שלהם, וכדי לקבל רשיון לצאת כל משאית נשקלת, לרבות עומס יתר. ובזה לא גמרנו.

אמרתי לכם, שהזמנו משקל נייד לבדיקת עומס יתר. אנחנו פורסים אותו על הכביש, והוא מחובר למשרד הרישוי, ובתוך שלוש דקות אנחנו אומרים לנהג כמה עומס יתר יש לו, אפילו בלי להוריד את הנהג מהקבינה. יש היום שמירה בכבישים כדי לבדוק עומס יתר. הגענו להסכם עם מע"צ על בניית עשר תחנות לאורך הכבישים – בשביל הזפת והחצץ והאבנים – כדי שתהיה אפשרות לבדוק את המשאיות בכבישים. בנושא עומס יתר יש התחלת הצלחה.

הבעיה השנייה היא עבודת יתר, שעות יתר. נכון שבעלי העסקים, בשם הכלכלה החופשית – וצריך להזכיר זאת גם פה בכנסת, כלכלה חופשית, יש מי שחושב שכלכלה חופשית היא חופשית בכול – מרשים לעצמם להעסיק עובדים, בעיקר ערבים, בדואים, עולים חדשים, 20 שעות, 22 שעות רצופות. מצפצפים על החוק. מצפצפים על הטכוגרף.

נתתי הנחיה לחברי קציני הבטיחות להביא לי דיווחים, ונגיש משפטים. שנים לא הגישו משפט אחד במשרד התחבורה על עבירות מסוג זה. היום, ברוך השם, יש משפטים. אני לא צריך את המשפטים, אני רוצה שייסעו כהלכה.

נדברנו עם ארגון המובילים ועם קציני הבטיחות להקים ועדת אתיקה, שתורכב מהמפקח על התעבורה, מארגון קציני הבטיחות, מארגון המובילים, שכל עבריון שוללים ממנו את הסמכות לפקח על תחבורה.

היום יש לנו בארץ 1,100 קציני בטיחות במשרה מלאה, "פול-טיים ג'וב", שמפקחים על המכוניות, בעיקר על משאיות. 1,100. אני רוצה להזכיר לכם, שכל עובדי משרד התחבורה על כל אגפיו מהווים 600 איש. כאן רק קציני בטיחות ב"פול-טיים ג'וב", על-פי הוראה של משרד התחבורה – 1,100. בשנתיים האחרונות הכפלנו את המספר.

תפקידם לפקח, ואנחנו עומדים על כך, שאם יעמסו, אומרים שיפטרו אותם אם הם יתלוננו, ואני, לצערי, עומד לשנות חוק, שהם יהיו מוגנים, שלא יוכלו לפטר אותם אם הם שומרים על הבטיחות.

עניין ההדרכה. כשאני באתי למשרד התחבורה, מי שרצה לעבור מנהיגה ברכב של עד 4 טונות, 8 טונות, מספיק שהיה עובר קורס עיוני, ואחריו הוא יכול היה לקבל רשיון לרכב של 14 ו-20 טונות. העברתי תקנה, והיא עובדת, שלא יעבור נהג מקטגוריה נמוכה לקטגוריה גבוהה יותר של משאית בלי לעבור מבחן מעשי, כדי לראות איך הוא מוביל את המשאית, ולא מה הוא למד בכיתה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

הנהג של אתמול עבר מבחן מעשי?

שר התחבורה י' קיסר:

אני אשיב על כך, רק תן לי זמן. אמרתי שאני אטפל רק בנושא המשאיות.

הבינותי שאנחנו צריכים להתקדם, והוצאנו מכרז ציבורי בין-לאומי לרכישת דמיינים, מה שקוראים "סימולטורים", כדי להביא לכך שנהג ילמד קודם כולו כמו שלומד טייס, טנקיסט, בתוך דמיין, לפני שהוא עולה על הכביש. ניגשו למכרז 14 חברות, ואנחנו עכשיו מתדיינים אתן. אנחנו רוצים דמיינים לרכב פרטי, לאוטובוס ולמשאיות.

העברתי תקנה, ולפיה החל ב-1 בינואר 1996, כל משאית וכל אוטובוס שייבואו לארץ יהיה בו מכשיר שיגביל את מהירותו באופן מכני כך שהוא לא יוכל לפתח מהירות מעבר למותר במדינות השוק האירופי המשותף. בעניין זה היתה לי מריבה גדולה מאוד עם הרבה גורמים. אמרתי: לא יהיה. כל משאית וכל אוטובוס שייבואו לארץ החל מ-1996, בתוך המתקן עצמו, גם אם הנהג ילחץ במלוא כובד רגלו על דוושת הבנזין, הוא לא יוכל לפתח מהירות מעל המהירות המותרת, שהיא המהירות האירופית, למשאיות ולאוטובוסים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

כמה זה?

שר התחבורה י' קיסר:

בסביבות ה-90. לאוטובוסים יותר ולמשאיות פחות.

העברתי תקנה נוספת, שלפיה כל משאית, בעיקר בעלייה לירושלים או במקומות אחרים, חייבת לזוז הצדה גם אם הקו הצהוב איננו מקווקו אלא שלם, כדי לאפשר למכוניות לנסוע חופשי, ושלא יידחקו פתאום שלוש מכוניות ויעשו תאונה. לא היתה תקנה כזאת, ואני הכנסתי אותה. הנהגים עדיין לא מבחינים בה, ואנחנו נקיים אותה כדי להבטיח את זרימת התנועה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

בכל הארץ או רק בדרך לירושלים?

שר התחבורה י' קיסר:

אנחנו לקחנו כמה צירים חשובים. ברור שהרעיון הוא במקומות שבהם אנחנו רואים שיש עומס, שיש יותר ממסלול אחד, להגיד למשאית לזוז הצדה – ואתם כבר רואים את זה בדרך – שתעבור את השוליים ותאפשר לכלי רכב לנוע.

עוזי לנדאו (הליכוד):

בציר בן-שמן זה כבר קיים.

שר התחבורה י' קיסר:

הקמתי ועדה מקצועית שתווסת את נושא התנועה, הכוללת בין השאר משאיות. הפרק הראשון שנבצע, אני מקווה לקראת סוף השנה, הוא, שבצירים המרכזיים, ובהם ירושלים, רכב שיש בו חומר מסוכן, קרי דלק, בנזין וחומרים עוד יותר מסוכנים, לא יוכל לנוע בכבישים בשעות שבין 06:30 ל-09:30, בצירים מרכזיים. לצערי, כיוון שהאחריות כולה איננה בידי, אני מתדיין עם מע"צ שתשים שלטים, כי יש תקנה לשים את השלטים בכניסה לשער-הגיא: בשעות 06:30-09:30, וכלי רכב עם חומרים מסוכנים כמו דלק, בנזין וגז, לא יוכלו לעבור.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה בסמכות משרד התחבורה, לא בסמכות מע"צ. אתה צריך אותם בשביל לשים שלט?

שר התחבורה י' קיסר:

אני יודע שהסמכות בידי, אבל הוא כביכול בעל הכביש. תעשה שיעבירו את האחריות לרשות אחת, הגיע הזמן. זה לא חשוב אם אני שר התחבורה או מחר יהיה שר תחבורה אחר.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אמרתי את כל הדברים האלה לא מפני שאני חושב שדי בזה. לא אגיד מה עשינו לגבי הכשרה. באנו בדברים עם כל החברות, אבל יש דבר אחד שקשור לכנסת, והכנסת מוכרחה לדעת אותו.

הקמתי ועדה בראשותו של השופט קמא, שופט שבקיא בתחבורה, שופט בעל רמה – – –

היו"ר ע' עלי:

בעל שיעור קומה.

דן תיכון (הליכוד):

הוא היה יועץ משפטי של משרד התחבורה.

שר התחבורה י' קיסר:

בין שאר ההמלצות שהוא המליץ בפני היתה המלצה, וקיבלתי אותה, שמי שרוצה לעסוק בהובלת משא, צריך שיהיה לו רשיון עיסוק, כמו מכולת, כמו קיוסק. אתה רוצה להתפרנס מהובלת משא? לא מספיק שיש לך רשיון רכב ורשיון משאית, אתה צריך רשיון עיסוק. וחשבתי שיהיה לי כלי, בעיקר לאלה שאינם חברות, כי היום כל מי שיש לו קצת כסף קונה משאית או שתיים, לוקח נהגים בזול ומסיע. הוא לא צריך רישוי. הוא רק צריך לקנות את הרכב ולמצוא נהג. חשבתי שזה יהיה נכון שיהיה לנו עוד כלי להגיד, שאם הוא לא מקיים את כללי הבטיחות – מוסך, שעות נהיגה, עומס – אני אקח ממנו את הרשיון.

באנו לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ואמרו לנו: זה עומד בניגוד לחוק-יסוד: חופש העיסוק, והרגו אותנו. בימים ההם אין מלך בישראל, אין קיסר בישראל, איש הישר בעיניו יעשה.

אני לא מבין, שתחליט הכנסת מה היא רוצה. יש מי שמטפל בנושאים הללו. אני אומר זאת במלוא גילוי הלב, כי זה בדמי, ואני רואה בנושא הזה משימה עליונה; לא נושא לפריימריס, לא נושא לקידום אישי, נושא לקידום עם ישראל. כשאני באתי להגדיל את העונשים, בוועדה החוקה של הכנסת אמרו: זה יותר מדי, לא יוכלו לעמוד בזה. כל אחד מסתכל מה יגידו עליו בערוץ-33. ואז לא הורידו את הקנסות, כי לא הסכימו.

אני הבאתי החלטה לממשלה, ואילצתי אותה לקבל אותה, אחרי גמר התקציב – וזה לא תפקידי, יש שר משטרה – כיוון שהגברת האכיפה היא דבר חיוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הכי חיוני.

שר התחבורה י' קיסר:

הבאתי לכך שהממשלה תאשר תוספת של 150 שוטרים למשטרת התנועה בשנת 1995, ותוספת של 275 שוטרים ב-1996. כל זה עשיתי רק מפני שחשבתי שזה נושא חשוב.

לכן, חברי, אני מבקש מכם, מכל מי שהדבר הזה באמת כואב לו, והוא לא זורק משפטים כדי למצוא חן, אדרבה, שייתן יד, ואני אומר זאת במלוא האמונה, ויחד נוכל להוריד את מספר התאונות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. אפשרתי לשר לדבר כפול מהזמן שהוקצב לו, היות שהנושא מאוד חשוב.

חברת הכנסת איציק, ביקשת נאום דרמטי, אז קיבלת תשובה דרמטית. בבקשה, משפט אחד.

שר התחבורה רק לא אמר לנו מה הוא מציע לעשות עם ההצעות לסדר-היום.

שר התחבורה י' קיסר:

אתה יכול להעביר אותן לוועדת הכלכלה בראשות חבר הכנסת גדעון פת.

היו"ר ע' עלי:

בראשות חבר הכנסת צחי הנגבי.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מאוד מודה לך על ההזדמנות שנתת לי. זה בכל זאת נושא מאוד מיוחד, מאוד קשה.

אדוני השר, שמעתי כל מלה שלך. אני גם יודעת שאתה הרבה פעמים מתמודד במשרדך הקטן, שלפעמים נראה אפור מבחוץ, ובכל זאת אני רוצה להגיד לך ולהציק לך בשני משפטים. אילו היית עושה את זה ביוזמתך כמה פעמים – פעם בסיעה, פעם בהנהלת הקואליציה, פעם בכנסת – ומגייס את חברי הכנסת, אני משוכנעת שיש פה הרבה מאוד חיילים שלך שמוכנים לצאת לקרב, עם ראש הממשלה, נגד הממשלה, רק שהנושא יהיה נושא הפחתת תאונות הדרכים. אני מזמינה אותך להיות המפקד שלנו, לעשות את זה פעם אחר פעם וגם בתקציב. בוא תנצל את התקציב הזה. אנחנו, יחד אתך, נלך על העניין כדי שנוכל סוף סוף לממש אותן שאיפות שלנו. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת דליה איציק.

חבר הכנסת רפאל אלול מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת איתן.

רפאל אלול (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יד הגורל היא, שחלק מאתנו, חברי הכנסת, הוזמנו היום לאזכרה ליער הנקטפים, סמוך מאוד לאותו מקום שקרתה בו התאונה. אני מציע לכולנו, ללא הבדל מפלגה: מה שצריך כאן זה גם אומץ לב וגם משאבים. שמעתי את השר, גם את ההתרגשות בדבריו וגם את הידע הרחב שלו, ואני מניח, שאם נתאחד כולנו – אין ברירה, צריך גם אומץ לב אבל גם תקציבים – נדע השנה להשיג את מה שצריך להשיג בכסף לנושא הזה, ואז אולי מערכת הכבישים תשתפר.

אגב, חלק גדול מהכסף מגיע מהמסים על המכוניות. אם ננצל את הכסף הזה שהמדינה מכניסה מהמכוניות, אפשר לשפר את הכבישים ואולי למנוע את האסון הבא. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רפי אלול. אני מקווה שכולם ילמדו דוגמה מחבר הכנסת רפי אלול.

חבר הכנסת דן תיכון יציע להסיר את ההצעה של חבר הכנסת רן כהן.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני השר, שמעת פעם את שתי המלים "מצב חירום"? אתה צריך להכריז על מצב חירום. כל מי שעובר עבירה, שוללים לו את הרשיון לחודש ימים ללא משפט. כשתיקה לאנשים את הרגליים – רק בדרך הזאת הם יבינו.

לממשלת ישראל: חבר הכנסת גדליה גל, ספר להם על הצעת החוק המשותפת שלנו לרכז את כל ענייני הכבישים תחת רשות אחת, כפי שמבקשת מבקרת המדינה – הצעה משותפת של ועדת הכספים, של חבר הכנסת גדליה גל ושל חבר הכנסת דן תיכון. תשובת ראש הממשלה: לא בא בחשבון. במצב כזה שום דבר לא ישתנה. דיבורים ועוד דיבורים ועוד נפגעים ועוד הרוגים, וחבל.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת משה קצב.

משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני העדפתי שחבר הכנסת עוזי לנדאו יציג את העמדה, ואף-על-פי-כן בדקה אחת: לפי דעתי, משרד התחבורה והממשלה צריכים לאתר את הגורמים המרכזיים והעיקריים למספר הגדול ביותר של הנפגעים וההרוגים בתאונות הדרכים, וסביב אותם גורמים מרכזיים למקד ולרכז את כל המאמץ. אני מאמין שבעבודה סיסטמטית כזאת אפשר להצליח.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת משה קצב, שהיה שר התחבורה, שפעל בעניין הזה. אני חושב שאתה גם הקמת את המינהל לבטיחות – – –

משה קצב (הליכוד):

לא, זה היה עוד לפני.

היו"ר ע' עלי:

הניסיון האישי כאן הוא חשוב, כדאי לשמוע.

חבר הכנסת דוד מנע מסיר את ההצעה של חברת הכנסת איציק.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני השר, אני רוצה לומר לך דבר אחד בנושא של נהגי משאיות. אני חושב, שנהגי המשאיות במדינת ישראל נוהגים הרבה שעות, אני חושב שלא מקפידים על מנוחה לאותם נהגי משאיות, אני חושב שנהגי המשאיות עולים על הכבישים ללא שום – – –

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

דוד מנע (הליכוד):

סלח לי, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, אני לפחות מומחה למשאיות כמו שאתה מומחה לחקלאות.

אני מציע: אתם חייבים לקרוא לארגוני המשאיות, למועצה שלהם, ולהתחיל להתריע על כך שנהגי משאיות לא יכולים לעבוד 16 שעות ו-15 שעות, להוביל רכבים או פוספטים מאילת לצפון ומהצפון לאילת. הם עובדים סביב השעון, הם רוצים להרוויח יותר ולא מקפידים על שעות עבודה ומנוחה. צריך להקפיד על החוק בנושא הזה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת ויינשטיין מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת יהלום.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני השר, אני מבקש ממך לדון בהצעתי לפגוע בכיסם של בעלי חברות הובלה ובעלי משאיות השולחים לעבודה בכבישים נהגים שהם עברייני דרכים מועדים, או לעבודה מסביב לשעון ללא שינה. הפגיעה, הענישה, תתבטא בכך שחברות כאלה לא תזכינה בפיצויים מחברות הביטוח עבור המשאיות שנהרסו בתאונות קטלניות באשמתם, לפי דין. לשם זה לא צריך תקציב ולא דברים אחרים. זו ענישה מאיימת ומונעת, ואני בטוח שלנוכח פגיעה אפשרית כזאת הם לא ישלחו נהגים כמו אותו נהג שנשלח על-ידם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת יוסי אחימאיר יסיר את ההצעה של חבר הכנסת אלסאנע.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

חברי הכנסת, יש לי הרושם, שכל הדיון הזה היה מלאכותי, בעקבות תאונה קשה אחת – ואני באמת שולח את תנחומי למשפחות. בעוד אנחנו מדברים פה ומשחיתים את זמננו, מי יודע כמה אנשים וכמה תאונות אירעו, והדברים האלה נמשכים. ומה יש, אם יש תאונה אחת, לא צריך לדון על הנושא הזה ועל קבלת החלטות? אני חושב, שגם הדברים הנרגשים של השר לא עוזרים ולא יעזרו, ובעוד כמה זמן ניפגש עוד פעם, ועוד פעם נקיים את הדיון הזה. אני מקווה שלא תהיה תאונה קשה, אבל אני חושש שאכן תהיה.

מה שאני מציע לחברי הכנסת: הנושא הוא נושא מאוד מאחד, הוא נוגע לכולנו, בלי חילוקי דעות. עד שנעביר אותו לוועדה, עד שנדון עליו, בואו נתאחד, נצא לאיזו הפגנה בצמתים. 100, 120 חברי כנסת, נתייצב כל אחד בצומת אחר עם שלט, נתריע בפני הנהגים, ואולי נחסוך על-ידי כך את התאונה הבאה ואת מחלת תאונות הדרכים. תודה רבה.

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת רון נחמן יסיר את ההצעה של חבר הכנסת יוסף עזרן. אחריו – חבר הכנסת דראושה, ובזה אנחנו גומרים. דקה אחת ומצביעים.

רון נחמן (הליכוד):

אדוני השר, בארצות-הברית נהגי משאיות נוסעים מהחוף המזרחי לחוף המערבי, והם נוסעים הרבה שעות. לא המצאנו את הגלגל. אומנם ישראל גדולה, אבל אמריקה היא גם כן משהו. באמריקה בונים אוטוסטרדות כמו שצריך, ואתה יודע מה זה נקרא free way ואתה יודע שיש בצדי הדרכים מקומות שבהם מתרעננים.

אני, הקטן מכולם, הצעתי הצעה פשוטה, שנהגי משאיות יחויבו בחוק, בתקנות, להיות צמודים לימין הדרך. ועדת השרים לחקיקה דחתה את זה. הצעתי שכל כמה קילומטרים יהיה פס, שהמשאית תרד למטה מהכביש, תיתן לתחבורה לעבור, ולא יעשו את העקיפות. ועדת השרים דחתה את זה. אז אני שואל את עצמי: אם כולנו מדברים על כל כך הרבה דברים ולכל אחד יש עצות, מדוע לא נלקט אותם ונעשה במטה רציני, פעם אחת לתמיד, ריכוז של כל ההצעות האלה ונטפל בהן?

הי"ר ע' עלי:

תודה רבה. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה להביע תנחומים על ההרוגים שהיו בתאונות הדרכים אתמול. ברצוני לשלוח מכאן, במיוחד לעיר נצרת, למשפחות האבלות, את השתתפותי והשתתפות כל חברי הכנסת בצערם.

בו בזמן ברצוני לצאת מכאן בקריאה לממשלה להשקיע יותר בפיתוח הכבישים וגם בפיתוח הרכבת.

לשר קיסר ברצוני לומר, כיוון שאחוז הנהגים הערבים המעורבים בתאונות קטלניות הרבה יותר גבוה מהאחוז שלהם בין הנהגים, 32% מעורבים בתאונות בעוד הם רק 10% מהנהגים בכלל במדינה, יש צורך להשקיע יותר בהדרכה, בהכנת הנהגים הערבים, במערכת החינוך העל-יסודית, ואולי בכך נעזור גם בהקטנת אחוז התאונות וההרוגים במדינה.

הי"ר ע' מאור:

תודה רבה. אחרון המסירים, חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה. הוא מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת סאלח סלים.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני השר, אין ספק שהנושא מורכב ואינו פשוט. יש לו פנים רבות, וכאן חייבת להיות מלחמה כוללת בכל התחומים, גם באכיפה, גם בחקיקה, גם בטיפול בבעלי המשאיות ובנהגי המשאיות.

אבל, אני מבקש להוסיף כאן דבר פשוט. אמרתי זאת בהערת הביניים, כשישבתי על כס היושב-ראש. כולם מדברים כאן גבוהה גבוהה, אבל עלינו לפחות לדעת, שמצפים מאתנו לשמש דוגמה אישית, ולא תמיד אנחנו עומדים במבחן הקטן הזה. כשרואים חברי כנסת משתוללים על הכבישים, לא נשמעים לשוטרים, עוקפים עקיפה אסורה, לא נשמעים לתמרור "עצור", מה לנו כי נלין על האזרח הפשוט.

מאוד הרגיז אותי לשמוע כאן את הטענות רק נגד הנהגים. אני אומר: קשוט עצמך תחילה. קודם כול, עלינו לשמש דוגמה אישית. אם נעשה זאת, לפנייה המוסרית שלנו יהיה איזה תוקף. אם לא נעשה זאת, אני לא מאמין בתוקף המוסרי של פנייה שלנו אל הציבור, גם כאשר הנושא כל כך כואב וכל כך נורא.

אני מצרף את תנחומי לכל המשפחות האבלות, גם אלה הקשורות לתאונה הנוראה והאיומה, וגם לתאונות האחרות. הלוואי שלא יוסיפו לדאבה עוד.

הי"ר ע' מאור:

תודה רבה.

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

חבר הכנסת רפאל איתן, האם אתה מסכים להעברת הצעתך לוועדה?

רפאל איתן (צומת):

כן.

הי"ר ע' מאור:

חבר הכנסת רן כהן?

רן כהן (מרצ):

כן.

הי"ר ע' מאור:

חבר הכנסת יוסף עזרן איננו, והצעתו לא תועבר.

חבר הכנסת יוסף בא-גד, האם אתה מסכים להעברה לוועדה?

יוסף בא-גד (מולדת):

כן.

הי"ר ע' מאור:

חבר הכנסת סאלח סלים איננו.

חברת הכנסת דליה איציק?

דליה איציק (העבודה):

אני מבינה שרוב הדוברים ציינו כאן את העלויות הכספיות הענקיות. אולי פעם "נסברך" את חבר הכנסת גדליה גל ונעביר את הנושא לוועדת הכספים.

היו"ר ע' מאור:

אם תהיה הצעה על שתי ועדות, ועדת הכנסת תחליט. את מציעה לוועדת הכספים.

חבר הכנסת עוזי לנדאו איננו.

חבר הכנסת שאול יהלום?

שאול יהלום (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת אברהם רביץ?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מסכים.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת טלב אלסאנע – איננו.

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על הצעת שר התחבורה, בהסכמת המציעים חברי הכנסת רפאל איתן, רן כהן, יוסף בא-גד, דליה איציק, שאול יהלום ואברהם רביץ, להעביר את הנושא לוועדה. יש שתי הצעות, וועדת הכנסת תחליט באיזו משתי הוועדות, ועדת הכספים או ועדת הכלכלה, יידון הנושא.

ההצבעה החלה, בבקשה.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה – 23

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת ר' איתן, רן כהן, י' בא-גד, ד' איציק, ש' יהלום וא' רביץ לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

23 תומכים, אין מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת, שהנושא יועבר לדיון בוועדת הכנסת, שתחליט באיזו ועדה הוא יידון.

אנחנו באמת מקווים, שהדיון תרם למאמץ המשותף והרב-כיווני להתגבר על הנושא הכאוב, הגובה מחירים מאוד מאוד גבוהים, גם אישית וגם מהחברה כולה.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להעיר הערה לסדר-היום.

היו"ר ע' מאור:

בבקשה, חבר הכנסת זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי היושבת בראש, סעיף 33(א) לתקנון קובע: "בכל ישיבה תהא זכות קדימה להודעה של הממשלה, להצעות לסדר-היום של חברי הכנסת שדחיפותן אושרה". ובכן, הצעה דחופה לסדר-היום שאני ועוד ארבעה חברי כנסת הגשנו תידון רק אחרי חמש הצעות לא דחופות.

אני הערתי על כך מהבוקר למזכירות הכנסת וליושב-ראש הכנסת. מודים שאני צודק, אבל לא פתרו את הבעיה. אני מוחה על כך שחמש הצעות לא דחופות תידונה לפני הצעה דחופה. זוהי הפרה בוטה של תקנון הכנסת.

היו"ר ע' מאור:

תודה. ראשית, הדברים נרשמו בפרוטוקול, ואני גם אעביר זאת למזכירות הכנסת.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

מה הסיבה?

היו"ר ע' מאור:

אני בדיוק רוצה להסביר ולהבהיר. חברי הכנסת מודעים לכך, שמאחר שהמשיבים הם שרי הממשלה, בין שזו הצעה דחופה ובין שזו הצעה רגילה, הרי שהסדר נבנה לפי ריכוז נושאים ששייך לכל שר, על מנת לאפשר לו להשיב במרוכז. עם זאת, כאמור, הדברים יועברו למזכירות הכנסת ויבדקו מחדש.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

סליחה, זה בניגוד מוחלט לתקנון.

היו"ר ע' מאור:

אני הבהרתי את הדברים.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

הכנסת צריכה להתקומם נגד זה. לא יכול להיות שהכנסת תעבוד בהתאם לסדרי העבודה של הממשלה. זה לא ייתכן.

רחבעם זאבי (מולדת):

יום רביעי הוא יום של הכנסת. ימי שני ושלישי הם הימים של הממשלה.

הי"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, ההערות נשמעו. אני הבהרתי מה שיקול הדעת שהמזכירות מפעילה.

עם זאת, כפי שאמרתי, נעביר את הדברים לבדיקה מחודשת בנשיאות. תודה.

הצעה לסדר-היום

שדה תעופה בין-לאומי חדש באזור עקבה

הי"ר ע' מאור:

אני מזמינה את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין להעלות הצעה לסדר-היום, מס' 7556, בנושא: שדה תעופה בין-לאומי חדש באזור עקבה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר התחבורה, חברי כנסת נכבדים, אנו עומדים בפני פרויקט גדול, אולי מהגדולים שהיו בשנים האחרונות במדינה, מפירות השלום עם ירדן, השלום המיוחל, שכולנו רצינו בו. יקום שדה תעופה בין-לאומי באזור עקבה, שיהיה משותף לישראל ולירדן.

אדוני השר, התעוררתי לבעיה כאשר קראתי את דברי שר החוץ, שהשדה הבין-לאומי הזה אמור לשרת בשנות האלפיים כ-1.8 מיליון תיירים לאילת, וכ-300,000 תיירים לעקבה. השדה הזה יוקם בשטח ירדן, עם אחוריים אולי לישראל, באמצעות פתח של בית-נתיבות שיהיה בישראל.

הידיעות על כך אינן ברורות, אבל עד כמה שביררתי, הממשלה עצמה כממשלה עדיין לא קיימה דיון בנושא.

בוועידת-עמאן, האמורה להיפתח בימים אלה, ובדיונים של ועדות שרים והתייעצויות שרים כן נדון הנושא.

הקמת שדה כזה יש לה השלכות עצומות על פיתוחו של הנגב, על פיתוחה של העיר אילת וכלכלתה, על רכוש מדינת ישראל, על איכות החיים והסביבה ועל נושאים רבים אחרים.

אני חושב, שהפרויקט הזה ראוי שיידון בצורה זו או אחרת בכנסת, ולכן הגשתי את ההצעה לסדר-היום.

אדוני השר, מה הבעיות שיכולות להיות בשדה? קודם כול, איכות חיים וסביבה. מסלולים, טרמינל, שירותי תדלוק, אחזקה, דרכי תחבורה, אחסנה, כבישים, החיות בסביבה, חיות הבר, הצומח, השפעה אדירה.

אבל, אם נדבר על הצד הכלכלי, יש בשדה בין-לאומי שטחים מסחריים, שירותי תדלוק, שירותי אחסנה, שירותי קייטרינג, שירותי "דיוטי פרי", שירותי חנייה. שטחים עצומים מסביב לשדה, מחסני ערובה וכן הלאה.

אם זה שדה שייבנה בשטח ירדן, הרי היא זו שתפיק תועלת מההכנסות שיהיו מהמערכת הזאת. אנחנו יודעים, שההכנסות של רשות התעופה הישראלית משדה התעופה בן-גוריון בלוד מגיעות לעשרות מיליונים גלויים ולעשרות מיליונים שאינם גלויים.

יש לנו בשדה נושא של זכויות טיס. אנחנו יודעים שזכות טיס היא אחד הנכסים הגדולים ביותר שיש בידי מדינה בתחום התעופה והתחבורה, השינוע הבין-לאומי. כשאתה נותן למטוס TWA או AIR FRANCE לנחות בארץ, אתה מקבל זכויות לנחות בפריס, וחברות התעופה שלך מפיקות מכך תועלת וגם אתה. יש אגרות תעופה, יש אגרות שדה תעופה. אלה נושאים חשובים, ואנחנו צריכים לדעת למי יהיו הנכסים האלה מפיתוח השטחים המסחריים.

העיר אילת – העיר אילת, אדוני השר, גברתי היושבת-ראש, סובלת היום מכך, שיש שם עובדים ארעיים רבים, מכך שיש שם עבודה ארעית, כי זה ענף התיירות. העיר אילת צריכה חיזוק סוציו-אקונומי של מהנדסים, אנשי מחשבים, חברות בנייה, פיננסים, חברות הובלה, נציגויות של חברות בין-לאומיות שיחזקו את העיר. אבל בשדה ירדני הנכסים האנושיים האלה נמצאים בצד הירדני, ואנחנו צריכים את העובדים האלה באילת, כישראלים.

יש לנו הנושא הבטיחותי. שלום עם ירדן – כולנו מאמינים בו, והיום יש משטר ששולט ומחזיק, אבל אירוע אחד בדומה לאירוע ראס-בורקה, אדוני השר, יכול לחרוץ את גורלו של הנגב מבחינת פיתוח התיירות לשנה-שנתיים ואולי שלוש. אירוע כזה יכול לחרוץ את גורלו של הנגב מבחינת התיירות, ואנחנו רוצים ומצפים לנגב תיירותי, חוץ מהעיר אילת שמושכת היום תיירים.

כשאתה מקים שדה ירדני כרוחו וכמשמעותו, שדה כזה, עם סידורי ביטחון, עם אחריות ירדנית – בבקשה, אבל יש לנו או אין לנו יד בביטחון בשדה הירדני? ואני אומר, שצריכה להיות לנו, לאנשים

שלנו, אחיזה, עם הידע, עם הניסיון שלנו, עם האמינות שלנו, למנוע מקרים – לא של ירדנים, חס וחלילה, אבל מקרים דומים לאלה שהיו לנו בשדה התעופה לוד, עם היפני, מקרה ראס-בורקה ומקרים אחרים יוצאי דופן, גם בתנאים של שלום. וכולנו מניחים שאנחנו צריכים עוד שנים רבות לחרוד, לשמור, לשקוד על הביטחון האישי בתחום הזה. מה קורה בשדה ירדני?

מה יכול להיות הפתרון? אני יודע, שכאשר אנחנו הולכים לפרויקט משותף – שדה התעופה לא צריך להיות שדה ישראלי, הוא יכול להיות שדה משותף, ביחד, אבל נדמה לי שכאן רותמים את העגלה לפני הסוסים. כי מה צריך להיות תהליך קבלת ההחלטה, אדוני השר? תהליך קבלת ההחלטה צריך להיות בראש ובראשונה הכרזה על רשות תעופה משותפת לישראל ולירדן. השדה הבין-לאומי הגדול הזה יוקם על-ידי רשות משותפת שבה תהיה שוויוניות ותהיה שותפות לגבי כל הנכסים של שתי המדינות. אם אתה מקים רשות תעופה משותפת ורוצים כך את הסוסים לפני העגלה, הרשות עושה הערכה כלכלית, הערכה פיזית של השדה, הערכה של זכויות, איך מחלקים אותן, איך מחלקים את כוח האדם, את כל המערכת בשדה משותף.

אבל, לא הקמנו את הרשות המשותפת הזאת. במקום זה אנחנו שומעים, שהשדה יוקם בעקבה; כך אמר שר החוץ. ולא מספיק לי שיאמרו: כן, חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, אבל בתחומים האלה ה"דיוטי פרי" יהיה ישראלי. לא זאת השאלה. העניין הוא, שאתה מקים פרויקט לדורות, והוא יגדל ויעצם. איך אתה שומר על זכויותיך?

אילו באו ואמרו לי, גברתי היושבת-ראש, שאנחנו הולכים לקראת שלום עם ירדן, וזה התנאי שלה, שהפרויקט הזה יהיה שלה, ובלי זה אין שלום – אולי הייתי מצר על כך, כואב על כך שנותנים להם את השדה, אבל הייתי אומר: נו, בשביל השלום. אבל הכול בא לאחר השלום. יש לנו שלום עם ירדן, יש לנו חוזה שלום אתה. בחוזה אין תנאי, הם לא התנו. אולי התנו ולא ידענו, הכנסת לא ידעה על כך. אנחנו אחרי השלום שנחתם, אחרי ההסכם, בתנאים של שווים, בני-חורין. כך אנחנו באים?

אם זה כך, אינני יודע, אבל אני אומר, אדוני השר – ולכן תשובתך והדיון חשובים – שהכנסת, באמצעות ועדה, צריכה, לדעתי, ללוות את הפרויקט הזה, שהוא פרויקט של עשור ויותר. הפיתוח של שדה לוד כשדה בין-לאומי לא נפסק, כמובן. גם זה לא ייפסק. אבל הכנסת צריכה להתחיל לעקוב, ולא מעמדה של ביקורת נגד ממשלה זו או אחרת. השדה הזה יהיה נחלתן של ממשלה זו ושל זו שתקום אחריה ושל זו שתקום אחריה, אבל הליווי של הנושא הזה חייב להיות על-ידי הכנסת.

זה פרויקט גדול, בדומה לתעלת הימים שלא קמה, בדומה למוביל הנגב. אנחנו עומדים בפני דבר גדול, דבר חשוב, ויש לברך עליו. אני רוצה לומר לך, אדוני שר התחבורה, שאני חושב, שכל שר בישראל יכול להיות מאושר על שהוא פותח במבצע הזה ושהוא שותף לו, אבל אנחנו צריכים לדאוג וללוות את הפרויקט הזה, בין שהוא יהיה הצלחה לכולנו, לחברה הישראלית ולמשק הישראלי, ובין שהוא יהיה בכייה לדורות.

לכן אני מצפה, אדוני השר, שתיענה להצעתי שהנושא הזה ילווה על-ידי הכנסת וידון בה. אף שזו הצעה לסדר-היום ונהוג שמבקשים לדון בה במליאה, אני חושב שהנושא צריך להיות נדון בוועדה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני מזמינה את שר התחבורה. השר קיסר, בבקשה להשיב בשם הממשלה על הצעה לסדר-
היום על שדה תעופה בין-לאומי חדש באזור עקבה. עשר דקות.

שר התחבורה י' קיסר:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני שמח על העובדה שחבר הכנסת ויינשטיין העלה את הנושא.
חבר הכנסת נחמן, אתה אומר שאתה חבר שלי.

רון נחמן (הליכוד):

חבר חבר, לא סתם, לא כמו במפלגה שלך.

שלמה בוחבוט (העבודה):

תאמין לי, במפלגה יש לו הרבה מאוד חברים.

שאול יהלום (מפד"ל):

רואים, רואים.

שר התחבורה י' קיסר:

הנושא כפי שהצגת אותו – – –

רון נחמן (הליכוד):

אני חבר של קיסר, לא כמו החברים במפלגה שלו.

היו"ר ע' מאור:

שמעת שגם במפלגתו יש לו חברים, ואנחנו נאפשר עכשיו לשר התחבורה להשיב בנושא שדה
התעופה. בבקשה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

שר התחבורה י' קיסר:

אני רוצה להביא לידיעת חברי הכנסת, גם אם הכנסת איננה משופעת במשתתפים רבים – אני מודיע מראש ליושבת-ראש שאני אסכים להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה. אני בהחלט חושב, שצריך וראוי שהכנסת תדון בו בוועדה, כי שם יש לפחות נוכחות רבה יותר ויש אנשי מקצוע בנושא.

יש הסכם אחד, לפחות, שרוב רובם של יושבי הבית הזה מאוחדים בו, והוא ההסכם עם ירדן. הסכם אוסלו ב' שנוי במחלוקת, יש בעד, יש נגד, ראינו זאת. ההסכם עם ירדן הוא הסכם מעבר לכתובים; הסכם חם, הסכם שהמנהיגות, ובראשה המלך והנסיך, דוחפת אותו במלוא המרץ. אנחנו לא צריכים להגיד שמצדנו – – –

היו"ר ע' מאור:

העיקר שיש מרצ.

שר התחבורה י' קיסר:

לנו יש, בעיקר במרצ, ואני שמח שעל כך שדבר זה נעשה במרץ ומשקיעים הרבה עבודה ומלכודים סביב ההסכם, אפילו אלה שעומדים בצומת.

קודם כול אני רוצה להביא בפניך כמה עובדות. בהסכם בינינו לבין הירדנים יש סעיף שקובע, שעקרונית אנחנו מסכימים על הקמת שדה תעופה משותף שישרת את ישראל ואת ירדן במסגרת מה שאנחנו מכנים הפיתוח האזורי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

המיקום?

שר התחבורה י' קיסר:

מדובר על עקבה – – –

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

שר התחבורה י' קיסר:

תיכף אני אגיד. מדובר על עקבה, מכיוון שלעקבה יש מרחב ושדה. אומנם יש בו רק מסלול אחד – ביקרתי בו יחד עם שר התחבורה הירדני – אבל הוא מסלול ארוך, והם, לפי התכנון שלהם, עומדים להכפיל את המסלול גם לצרכים שלהם. סיכמנו אתם, שהמסלול המקביל ייבנה קרוב לגבול שלנו, היינו, בצדו המערבי של מסלול התעופה הקיים היום בעקבה.

היה ויכוח קשה, ואני שמח על שנתקבלה דעתנו. במלוא הצניעות, אני הובלתי את הוויכוח הזה. היה ויכוח האם בשדה יהיה טרמינל אחד, היינו כולם באים לאותו הטרמינל, או יהיו שני טרמינלים, אחד לאלה הבאים לתיירות, או ישראלים לאילת, ואלו הבאים לירדן. היה לנו ויכוח קשה, והמבין יבין.

אם אני אביא לכם את סדר תנועת הנוסעים לאילת ולעובדה, היינו, תנועה ארצית ובין-ארצית, בין-לאומית וארצית, יש לנו תנועה של כמיליון נוסעים לאילת ולעובדה, תיירים וישראלים, מהם כ-400,000 בטיסות בין-לאומיות וכ-600,000 ישראלים בטיסות פנים-ארציות. לעקבה יש, בסך הכול, 56,000 נוסעים. מובן שאם היה מוקם טרמינל אחד – כל המיליון, והמספר הזה ילך ויגדל, היה צריך לעבור דרך הטרמינל הזה. מלבד הצד הכלכלי יש גם הצד הביטחוני – הנוסע יצטרך כאילו פעמיים לעבור גבול, לבוא לטרמינל, אחר כך לעבור את הגבול הישראלי. לכן הגענו להסכמה אתם.

היתה התעקשות גדולה מצדם, ואז, באותה פגישה שהתקיימה עם שר החוץ יחד עם הנסיך ויחד אתי ועם שר התחבורה הירדני, שיודע שמבחינה כלכלית למיליון נוסעים בטרמינל אחד יש משמעות כלכלית אדירה לעומת 50,000, 60,000 או 80,000 שבאים לירדן, הכריע הנסיך חסן, שייבנה טרמינל על הגבול הישראלי-הירדני, מחציתו תשרת את הירדנים בצד המזרחי, בטרטוריה ירדנית, ומחציתו תשרת את הישראלים בצד המערבי, בטרטוריה ישראלית.

מה אנחנו מרוויחים מהסכם זה? א. העובדה שכל מי שיבוא, אם תהיינה בתחילה טיסות בין-לאומיות וגם אם נוסף להן טיסות פנים-ארציות – ואני לא אפרט, כרגע, את הבעיות עם הטיסות הפנים-ארציות – המטוס נוחת, הוא יורד, מגיע לטרמינל, בטרמינל הוא כאילו נכנס לשדה התעופה בן-גוריון או לשדה התעופה אילת, עם כל המשמעויות; משטרה, "דיוטי פרי שופ", נסיעה, הוא יוצא משם ולא צריך לעבור שום גבול, כי הוא כבר נמצא בטרטוריה ישראלית. זה, לפי דעתי, אם אתה שואל לדעתי, היה ההישג המרכזי, חבר הכנסת סילבן שלום.

זה היה אולי ההישג המרכזי שאני יכול לציין ברצון שלנו לחיזוק השלום בינינו לבין הירדנים, ההסכמה שלהם להקמת שני טרמינלים ולא טרמינל אחד, כשכל אחד אחראי לטרמינל שלו. אומנם עדיין לא החלטנו איך ינוהל השדה – על-ידי חברה בין-לאומית או על-ידי חברה משותפת לנו ולהם – אני כרגע מדבר על העקרונות הבסיסיים כשמדובר על הקמת פרויקט משותף.

היתה בעיה לכאורה פשוטה – איך ייקרא השדה? אם הוא ייקרא עקבה, מי שיבוא מגרמניה לאילת נוסע לעקבה ולא מבין. בהתחלה חשבנו שנקרא לשדה שדה ערבה, מכיוון שערבה היא מלה בערבית, אבל אז התברר שהמלה ערבה לא עומדת בפני עצמה, וצריך להגיד ואדי ערבה. אמרנו, שאלה שני שמות שיבלבלו את הנוסעים. בשבוע שעבר הוסכם, בפגישה של הנסיך חסן ושר החוץ פרס ועוד כמה שרים יחד אתי ועם השר המקביל שלי, ששדה התעופה הזו ייקרא שדה התעופה שלום, שם נייטרלי כדי שהנוסע לא יתבלבל. השם הזה יש לו גם תוכן – שדה תעופה שלום. ההצעה נתקבלה, ושדה התעופה הזו, שייבנה לצורכי ישראל וירדן ואולי גם לצורכי האזור, ייקרא שדה התעופה שלום.

יש לנו תוכנית מגירה שנקראת תוכנית שדה התעופה בעין-עברונה. אבן הפינה שלה הונחה לפני כ- 20 שנה על-ידי שר התחבורה גד יעקבי. הממשלה הקודמת יצאה למכרז, ואיש לא ניגש אליו, כי לא ידעו היכן יקום השדה. אני לקחתי את העניין יותר ברצינות, ונתתי הוראה להכין תוכנית עבודה. יש לנו תוכנית מסודרת. אם ביום מן הימים נרצה לפתח שדה תעופה בעין-עברונה – תהיה לנו האפשרות.

משפט לפני אחרון, לצורך העניין הזה, איך יהיה האופי – חבר הכנסת ויינשטיין, דיברת על כל מיני שאלות שעדיין מוקדם להעלות, אבל יש שאלות כבדות יותר, כגון המרחב האווירי, שליטה אווירית, האם הם ישלטו במרחב האוויר שלנו? לכך, כמובן, לא יכולנו להסכים. מדובר על כך, אם הוא גם אחראי לשדה, שלגבי המרחב האווירי הצר של הטיסות תהיה פעולה משותפת. על המרחב האווירי של מדינת ישראל לא תהיה להם שליטה, והמבין יבין, כי הרי יש לנו גם טיסות לאו דווקא אזרחיות. המדינה מצמצמת, לצערנו, ואין לנו מרחבים גדולים כדי לערוך את כל הדברים שאנחנו זקוקים להם. אנו זקוקים למרחבים האלה גם לצורך אימונים.

לכן הוסכם, שחלקם של האמריקנים בעסק – הם הסכימו לתרום חצי מיליון דולר לעריכת סקר היתכנות, terms of reference, או מה הם צריכים לעשות. גם על כך היה ויכוח, כיוון שהם כבר הזמינו את הסקר לפני שישבנו אתם על פרטים ושינינו את ה-terms of reference, את השאלות שהם צריכים לבדוק על-פי העקרונות שכרגע מניתי בפני הכנסת ובפניך. החברה הזאת התחייבה לתת לנו סקר היתכנות, לראות מה משמעות דבר כזה. אני כשלעצמי חושב שזה פרויקט חשוב מאוד.

אולי משפט אחרון. אמרתי שאין ויכוח באולם הזה לגבי חשיבותו של השלום עם הירדנים. כל פעם כשמתעוררת שאלה אומרים: אבל אנחנו עומדים להפסיד. צריכים לזכור דבר אחד – אנחנו עושים עם הירדנים כאילו trade in, עסקת חליפין. הם נותנים לנו תמיכה מדינית ששווה הרבה מאוד למדינת ישראל ולהמשך תהליך השלום בכל הגזרות ועם כל מדינות ערב. עכשיו יש לנו ויכוח, האם נוכל לעבור דרך סעודיה למזרח הרחוק, והירדנים יסייעו לנו בנושא הזה. תהיינה עוד שאלות. לכן אנחנו כאילו עושים אתם עסקת חליפין. אולי אנחנו מפסידים משהו מבחינה כלכלית, אבל אני לא רואה בכך אסון. הרווח המדיני שאנחנו מקבלים מהירדנים – ואני מרשה לעצמי לומר שאני קצת בקיא בכלכלה – מצדיק את עסקת החליפין הזאת.

ראיתי את ההבדל בין מספר הנוסעים לירדן לבין מספר הנוסעים לישראל – 80,000 מול מיליון. יכול להיות שיהיה להם איזה רווח מהעסק הזה, אבל אני לא רואה בכך שום אסון אם יהיה להם רווח כלכלי תמורת התמיכה הבלתי-מסויגת שנותנת לנו ירדן, ובראשה המלך. אלה הם סימני דרך של לגיטימציה להמשך תהליך השלום גם עם המדינות האחרות.

לכן אני מקבל את ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה, אדוני השר. חבר הכנסת כ"ץ-עוז מבקש רשמית להסיר. הצעה אחרת, מן המקום, חבר הכנסת כ"ץ-עוז. דקה מן המקום. זאת לא הצעת חוק.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, תמהני על שחבר הכנסת אריאל ויינשטיין מעלה את הנושא הזה בצורה שהעלה אותו, כאילו כל ענייננו – ונגע בכך שר התחבורה בסוף דבריו – בדיונים על פרויקטים שונים במזרח התיכון, בנושא של ה"דיוטי פרי", כמה אנשים יעבדו וכמה משכורות ישולמו. גם אתה, אם כבר העלית את הנושא, היית צריך להעלותו ברוח שיתוף הפעולה במזרח התיכון עם ירדן, כפי שהדבר התקבל ומתקבל.

אני חושב, שברוח שהעלה חבר הכנסת אריאל ויינשטיין את הדברים, אין מקום שהכנסת תדון בכך, כי בעיקרו של דבר היא הסכימה לכך, וכל מה שייעשה בפרויקט הזה ובפרויקטים רבים אחרים – בין בנמל חיפה ובין שבמקומות אחרים, בין שזה רכבת משותפת ובין שזה נמל משותף באילת – אל תעלה את שאלת ה"דיוטי פרי". זו לא השאלה שלנו, לא במזרח התיכון ולא בהסדרי השלום. על כן אני מתנגד להצעה של אריאל ויינשטיין.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אם כן, חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על העברת ההצעה לסדר-היום לוועדת הכלכלה. חבר הכנסת ויינשטיין אמר מראש שהוא מסכים לכך.

גדליה גל (העבודה):

אולי לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ע' מאור:

קודם כול נצביע.

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 6

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' מאור:

שישה תומכים, שני מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שההצעה מועברת לוועדה. ועדת הכנסת תחליט בין ועדת הכלכלה לוועדת החוץ והביטחון.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' מאור:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמינה את שר המשטרה, השר משה שחל, להשיב על שאלות של חברי הכנסת. עד שיגיע השר, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה, מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט, הצעת חוק בית-הדין לעבודה (תיקון מס' 29) (סמכות בית-דין אזורי), התשנ"ו-1995, של חבר הכנסת יוסי כץ. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

שאלות ותשובות

היו"ר ע' מאור:

בבקשה, אדוני השר. השר ישיב על שאילתות כשר המשטרה: מס' 5097 – לפרוטוקול. מס' 5153 – לפרוטוקול, מס' 5162 – לפרוטוקול.

שר המשטרה מ' שחל:

גברתי, איזה שאילתות את קוראת?

היו"ר ע' מאור:

סליחה, על השאילתות הראשונות כראש הממשלה.

שר המשטרה מ' שחל:

בלבלת אותי.

היו"ר ע' מאור:

אתה צודק, אדוני השר. נתחיל לפי הסדר הרשום. ניקח את השאילתות שהוגשו לשר כמתאם מטעם ראש הממשלה. מס' 5097 – לפרוטוקול, מס' 5153 – לפרוטוקול, מס' 5162 – לפרוטוקול, מס' 5215 – לפרוטוקול.

מועצת עיריית ירושלים המזרחית

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את ראש הממשלה ביום י"ד בתמוז התשנ"ה (12 ביולי 1995):

בעיתון "אל-קודס" התפרסמה ידיעה, כי מועצת הרשות הפלשתינית עומדת להפעיל מחדש את מועצת עיריית ירושלים המזרחית. ההחלטה נסמכת על מכתב שהעביר ב-11 באוקטובר 1993 שר החוץ פרס לשר החוץ הנורבגי, בעניין שמירת מעמדן של המוסדות הפלשתיניים בירושלים.

רצוני לשאול:

1. האם ידוע לראש הממשלה על החלטה זו?

2. האומנם תואמת ההחלטה את הבטחת שר החוץ?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. קראנו בתקשורת על החלטה זו.

2. בירושלים המאוחדת בריבונות ישראל ובירת המדינה תהיה רק עירייה אחת, והיא העירייה הנבחרת על-פי חוקי מדינת ישראל.

מפקד האוכלוסין

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את ראש הממשלה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

מדינת ישראל מתכוונת לערוך מפקד אוכלוסין כולל.

רצוני לשאול:

1. מה היא עלותו של המפקד, ומה תהיה עלותו של מפקד מדגמי של 5,000 איש בלבד?

2. מה היא הסטייה באחוזים בין שני סוגי המפקדים, והאם אין הבדל זה מחייב עריכת מפקד מדגמי? אם לא – מדוע?

3. כיצד נערך משרדך למפקד, והאם נבדקו מפקדים דומים בחוץ-לארץ?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשל פגרת הכנסת – להלן תשובתי בכתב על שאילתא רגילה מס' 5153 בנושא מפקד האוכלוסין.

מפקד האוכלוסין והדיוור העומד להיערך בארץ בחודשים נובמבר-דצמבר השנה הוא המפקד החמישי במדינת ישראל. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, האחראית על-פי חוק לתכנון המפקד, לביצועו ולפרסום תוצאותיו, נמצאת עתה בשלבים מתקדמים של ההיערכות לקראת מבצע גדול ומורכב זה.

בימים אלה מוקמת רשת של כ-150 יחידות שדה של המפקד, והן פרוסות ברחבי הארץ. ראשי היחידות האלה, שהוכשרו לניהול המפקד באזוריהם, נערכים עכשיו לגיוס פוקדים, רב-פוקדים ובעלי תפקידים אחרים במערך השדה ולהדרכתם לקראת ביצוע המפקד. לצורך הפקידה הוכנו אלפי מפות של אזורי פקידה בכל יישובי הארץ וחומר עזר רב אחר, שיסייעו לפוקדים לפקוד את כל הדירות, להפיץ בהן את שאלוני המפקד ולאוספם לאחר שימולאו בהם נתונים על כל משקי הבית וכל הנפשות.

המפקד החדש תוכנן בפירוט ובקפדנות מרבית, בניצול הטכנולוגיות המתקדמות ביותר הקיימות בתחום זה ובהסתמכות על הניסיון שנרכש במפקדי האוכלוסין הקודמים בארץ ועל ניסיון עריכת המפקדים בארצות אחרות. תוצאות ראשונות מעיבוד הנתונים שייאספו במהלך המפקד יתפרסמו ברבים כשלושה חודשים אחרי סיום עבודת השדה, כלומר במרס 1996.

כמו קודמיו, יכלול מפקד האוכלוסין הקרוב את כל תושבי ישראל, כשם שכל המפקדים בעולם כוללים את כלל תושבי המדינה שבה הם נערכים. רק מידע המבוסס על פקידת כל התושבים יכול לשמש נקודת מוצא חדשה לעדכון מערכות סטטיסטיות לאומיות ומקומיות שוטפות, שבסיסן מתיישן בחלוף השנים. רק מפקד מלא מאפשר להציג מידע בפירוט גיאוגרפי מרבי, בכלל זה יישובים קטנים ושכונות בערים, ולעבד נתונים מפורטים על קבוצות ספציפיות באוכלוסייה, וכל זאת בשמירה קפדנית על סודיות הנתונים הנמסרים על-ידי התושבים.

רק מפקד כזה יכול לשמש מוסדות מדינה מרכזיים ומקומיים כמקור שאין לו תחליף לקביעת מדיניות חברתית וכלכלית ולתכנון מפורט של כוח אדם ותעסוקה, חינוך, טיפול בשכבות שונות באוכלוסייה, בריאות, רווחה, בינוי, תחבורה ושירותים אחרים. מפקד אוכלוסין כללי הוא גם מקור חיוני למחקר מדעי יישומי ועיוני על מגמות בהרכב האוכלוסייה ובפיזור ולניתוח השינויים וכיווני ההתפתחות של המבנה הדמוגרפי ושל המבנה החברתי-הכלכלי של החברה הישראלית.

כל בר-דעת יכול להבין, שאין כל אפשרות להשיג מטרות אלו באמצעות סקר מדגמי שיערך בקרב 500,000 איש, אלא רק על-ידי פקידת כל 5,500,000 תושבי המדינה. יתירה מזאת, הפקידה המלאה של אוכלוסייה היא המספקת את המסגרת הבסיסית להכרחת לעריכת סקרים מדגמיים לחקירה מעמיקה של קבוצות אוכלוסייה שונות. ואכן, סקרים מדגמיים כאלה נערכים באופן שוטף על-ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מפקד אוכלוסין איננו המצאה ישראלית וגם לא המצאה חדשה. מפקדי אוכלוסין כלליים מתקיימים כמעט בכל ארצות תבל לפחות פעם בעשור, והם מקיפים היום כ-95% מכלל אוכלוסיית העולם.

בהוראות התקציב לשנת 1995 הוקצבו לצורך המפקד 103,925 אלפי ש"ח.

עתודות המים של ישראל

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את ראש הממשלה ביום י"ט בתמוז התשנ"ה (17 ביולי 1995):

לאחרונה התפרסם סקר של חברת "מקורות", ולפיו עקב הגידול הפתאומי באוכלוסיית מדינת ישראל, אנו מנצלים מקורות מים מתחת לקו האדום שנקבע כרזרבה ארצית.

רצוני לשאול:

1. האם נתוני הסקר האלה מצויים בידי כבוד ראש הממשלה?

2. האם הובאו נתונים אלה בחשבון בעת שמדינת ישראל ויתרה על מיליוני מ"ק ממי הירדן לטובת הממלכה ההאשמית, כדי להקל על מצוקת המים בעמאן?

3. האם כך גם בעניין ניהול המשא-ומתן עם הסורים?

4. האם יש ברשות ממשלת ישראל תוכנית אופרטיבית לפיתוח מקורות מים חלופיים, ואם כן – מה הם?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשל פגרת הכנסת, להלן תשובתי בכתב על שאילתא רגילה מס' 5162 בנושא עתודות המים של ישראל.

הסקר שעליו מתבססת השאילתא אינו מצוי בידינו. למותר לציין כי חברת "מקורות" אינה אחראית לעריכת סקרים עבור המדינה.

פרסום בדבר תמיכה ישראלית ב"חיזבאללה"

חבר הכנסת א' זנדברג שאל את ראש הממשלה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

מצורף העתק מאמר מגיליון 31 במרס 1995 של policy strategic. מהמאמר עולה, כי ישראל מממנת פעולות "חיזבאללה" בלבנון במטרה להבטיח פעילות קיצונית של הארגון בדרום-לבנון המקנה לגיטימציה להמשך האחיזה הישראלית בדרום-לבנון ונותנת עמדת ניהול משא-ומתן משמעותית לישראל מול סוריה.

רצוני לשאול:

1. האם הידיעה נכונה?

2. אם כן – באילו סכומים מדובר?

3. אם לא – האם ידוע למשרדך מה הוא מקור הידיעה?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. התשובה היא: לא היה ולא נברא.

היו"ר ע' מאור:

שאילתא מס' 5288, של חבר הכנסת שאול יהלום. בבקשה, אדוני השר. אחר כך ישיב השר כשר המשטרה. לא דילגנו על שאילתות. עכשיו ישיב השר כשר המתאם בממשלה, בשם ראש הממשלה.

שר המשטרה מ' שחל:

בלבלו אותי, פעם אמרו לי כך ופעם כך.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אם כך, ראש הממשלה התבלבל, אולי תעשו עסקת חליפין?

שר המשטרה מ' שחל:

אתה יודע מה, אני מוכן.

היו"ר ע' מאור:

למינוי כזה הוא מוכן.

סיוע לשורש ולנווה-אילן בגין נזקי השרפה

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את ראש הממשלה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

על-פי הידיעה שפורסמה ב"ידיעות אחרונות" בכ"ז בתמוז התשנ"ה, 25 ביולי 1995, לא ממומשת הבטחת הסיוע של ראש הממשלה ליישובים שורש ונווה-אילן בשל הנזקים שנגרמו להם בשרפה הגדולה, והממשלה לא מעבירה את 2 מיליוני הדולרים הדרושים להשלמת תיקון הנזקים.

רצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן – מדוע לא מועבר הסכום הדרוש?

3. מה הוא הסכום שהעבירה הממשלה?

4. האם יעמוד ראש הממשלה בהבטחתו לתיקון מלא של הנזקים?

שר המשטרה מ' שחל:

אני מתכבד להשיב לחבר הכנסת שאול יהלום.

2-1. הנזק למושב שורש נאמד על-ידי אנשי מס רכוש ב-10 מיליוני שקל. הוועדה שהוקמה על-ידי ראש הממשלה לבחינת הדרכים לסיוע למושבים שורש ונווה-אילן, בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה, גיבשה המלצות לכיסוי הנזקים לשביעות רצונם של התושבים.

3. בסך הכול העבירה העבירה יותר מ-3 מיליוני שקלים, על מנת לסייע לשני המושבים.

4. עם הגשת המלצות הוועדה, עוקב משרד ראש הממשלה מקרוב אחר יישום ההמלצות לשביעות רצונם של הצדדים השונים.

היו"ר ע' מאור:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יהלום, בבקשה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, בתוקף ההרגשה של כולנו שרוצים לעזור בעקבות אותם נזקים, והממשלה רוצה לכסות, אני רוצה לשאול: אותה ועדה שהשר מדבר עליה, מה היה הסכום המדויק שהחליטה עליו, 3 מיליונים או יותר? והאם 3 המיליונים האלה הועברו או רק הובטחו? למיטב ידיעתי, הם עדיין לא הועברו.

היו"ר ע' מאור:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת יהלום, תרשה לי להגיד לך כי אני יכול לחזור רק על מה שעיני רואות. מה שנאמר בתשובה שהועברה, והיא חתומה על-ידי מר רבין כראש הממשלה, הוא, שהממשלה העבירה יותר מ-3 מיליוני שקלים, כלומר, בלשון עבר. בעברית קלה ופשוטה, המשמעות היא שהסכום הזה כן הועבר.

שאלו יהלום (מפד"ל):

שר המשטרה מ' שחל:

לא נאמר מה הוא הסכום, אלא נאמר שהוא הועבר לשביעות רצונם המלאה של כל הנוגעים בדבר.

שאלו יהלום (מפד"ל):

השאלה היא מה הוא ההפרש בין שביעות הרצון לבין הסכום המלא.

שר המשטרה מ' שחל:

שביעות הרצון היא ההפרש בין הסכום שהועבר לבין מה שהם תובעים, כך אני מניח.

היו"ר ע' מאור:

אולי, ברשותך, אדוני השר, נקבל את פנייתו של חבר הכנסת יהלום לענות על השאלה שלו ולשאול את משרד ראש הממשלה האם הסכום הועבר. הנושא חשוב ורגיש.

שאול יהלום (מפד"ל):

יש בעיה כאשר השר עונה בשם ראש הממשלה ולנו יש הזכות לשאול שאלה נוספת.

היו"ר ע' מאור:

השר המתאם עונה היטב בשם ראש הממשלה, אבל נכון שאת השאלה הנוספת חשוב להעביר.

שר המשטרה מ' שחל:

עד עכשיו לא התעוררה בעיה. אני חושב שלשון התשובה ברורה מאוד. אני מוכן לברר ולבקש תוספת.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה על הנכונות. שאילתא מס' 5312 – לפרוטוקול, שאילתא מס' 5386 – לפרוטוקול.

הפרות הפלשתינים את הסכמי אוסלו וקהיר

חבר הכנסת ר' נחמן שאל את ראש הממשלה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

מאז חתימת הסכמי אוסלו וקהיר היו הפרות שלהם מהצד הפלשתיני.

רצוני לשאול:

1. כמה הפרות היו, של אילו סעיפים, וכיצד הופרו?

2. האם קרה שישראל הפירה את ההסכם?

3. מה עשתה ותעשה הממשלה כנגד ההפרות מלבד דיבורים, ומה השיגה בעניין עד היום?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1, 3. אינני מוצא טעם להציג את מספר ההפרות של ההסכם על-ידי הפלשתינים, שכן יש בו כדי להטעות. חלק מן ההפרות נושא אופי טכני לחלוטין, חלק אחר שייך לשלבים הראשונים של מימוש ההסכמים. בכל מקרה, חלק מן ההפרות תוקן.

בין ההפרות הנמשכות יש לציין את אלה הנוגעות להפעלת מוסדות של הרשות הפלשתינית בירושלים, אי-העברה של חשודים ברצח לידי ישראל והימנעות מביטולם של סעיפים באמנה הפלשתינית. יודגש כי עניין המוסדות בירושלים מטופל על-ידי פרקליטות המדינה והמשטרה, סוגיית העברתם של חשודים לידי ישראל מצויה על סדר-היום במגעים בינינו לבין הרשות הפלשתינית, ואילו בנושא האמנה הפלשתינית קיבלנו התחייבות של ערפאת להביא לביטולה תוך חודשיים מכינונה של המועצה הפלשתינית הנבחרת.

2. יצוין, כי גם ישראל "הפירה" באופן פורמלי את ההסכם, אולם הפרה זו באה בעיקר כתגובה על בעיות ביטחון, כגון אי-הפעלת "המעבר הבטוח".

הגירה לתחומי הרשות הפלשתינית

חבר הכנסת מ' איתן שאל את ראש הממשלה ביום י"א באב התשנ"ה (7 באוגוסט 1995):

מאז נחתם הסכם קהיר נוספו בשטחים המצויים באחריות הרשות הפלשתינית אלפי תושבים שהגיעו לאזור מחוץ-לארץ, חלקם תושבים זמניים וחלקם תושבי קבע.

רצוני לשאול:

1. מה הוא מספרם הכולל של הנכנסים עד היום?

2. מה הוא מספר היוצאים?

3. מה הוא ההסבר לפער הגדול שבין מספר הנכנסים למספר היוצאים?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מאז נחתם הסכם קהיר במאי 1994 ועד היום נכנסו כ-117,771 מבקרים.

2. מתוך המבקרים שנכנסו בתקופה הנ"ל יצאו כ-81,247.

3. הפער בין מספר הנכנסים למספר היוצאים הוא כ-36,524. כ-7,798 איש נשארו במסגרת איחוד משפחות, באיזור יהודה ושומרון ובאזור חבל עזה, וכן אושרה שהיית קבע לאנשי המשטרה הפלשתינית, הרשות הפלשתינית – כ-11,235 איש ובני משפחותיהם. בסך הכול – 19,033 איש.

היתרה בסך כ-17,491 כוללת מבקרים מאחרים שלא יצאו מן השטחים בתום תוקף רשיון הביקור, מהם כ-12,275 שוהים בשטחי הרשות הפלשתינית – אזור חבל עזה ויריחו – והיתר באזור יהודה ושומרון.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אם כן, עכשיו בכובע המקורי של שר המשטרה, שאילתא מס' 5051, של חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה, אדוני השר.

חילול ספרי קודש בתל-אביב

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שר המשטרה ביום ל' בסיוון התשנ"ה (28 ביוני 1995):

פורסם, כי אלמונים חיללו, השחיתו ופגעו בספרי הקודש של בית-המדרש בכולל "היכל התלמוד" בתל-אביב, קרעו את הפרוכות של ארון הקודש והרסו ציוד השייך לבית-המדרש.

רצוני לשאול:

1. מה העלתה חקירת המשטרה בנושא זה ובמקרים דומים שאירעו לאחרונה בבתי-כנסת באזור תל-אביב בפרט ובישראל בכלל?

2. האם המשטרה פועלת לחקירת המקור לתופעה זו ואת הגורמים שהביאו לכך?

שר המשטרה מ' שחל:

אני מתכבד להשיב לחבר הכנסת אברהם רביץ:

2-1. משטרת ישראל חקרה את מקרי ההתפרצות לבית-המדרש "היכל התלמוד" בתל-אביב. מן החקירה עלה, כי הבניין היה מוזנח, וכי לא היו מעשי ונדליזם במקום ולא הושחתו ספרי קודש. תיק החקירה נסגר, כי העברייני לא נודע.

מתחילת שנת 1995 נפתחו בכל הארץ 26 תיקים פליליים בגין גרימת נזק לבתי-כנסת, ארבעה תיקים בגין הצתת בתי-כנסת ו-72 תיקים בגין התפרצות לבתי-כנסת. במחוז תל-אביב לבדו נפתחו חמישה תיקים פליליים בגין גרימת נזק לבתי-כנסת, שני תיקים בגין הצתת בתי-כנסת ו-25 תיקים בגין התפרצות לבתי-כנסת. משטרת ישראל חוקרת כל מקרה לגופו ופועלת בכל האמצעים העומדים לרשותה כדי למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אנחנו עוברים לשאלות הבאות: מס' 5114 – לפרוטוקול.

פאבים לא מורשים

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר המשטרה ביום י"ד בתמוז התשנ"ה (12 ביולי 1995):

לאחר רצח החייל משה סויסה, זיכרונו לברכה, בתגרה בפאב על-ידי חבריו, נמסר בעיתונות, כי רוב הפאבים פועלים ללא רשיון, ללא פיקוח וללא שיטור.

רצוני לשאול:

1. האומנם פועלים רוב המועדונים ללא רשיון?

2. עקב ריבוי המקרים הטרגיים שאירעו השנה במועדונים בכמה ערים במדינה, האם נשקל לסגור את אלו הפועלים ללא רשיון, ועל השאר לפקח ולהעמיד שוטרים, אם אומנם כה חשוב לנו שהפאבים למיניהם ישרתו את האוכלוסייה הצעירה?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. בישראל פועלים בסך הכול 546 מועדוני לילה, מהם 386 מועדונים ברשיון ו-160 מועדונים ללא רשיון. על-פי סעיף 14(א) בחוק רישוי עסקים, התשכ"ח-1968, אדם שעסק בניהול עסק המצריך רישוי ללא רשיון, או שלא קיים תנאי מתנאי הרשיון, דינו קנס של 7,000 ש"ח או מאסר של שישה חודשים.

משטרת ישראל אוכפת את החוק באמצעות מתן התראות לבעלי עסקים לא מורשים והגשת דוחות חטאים. נוסף על כך רשאית הרשות המקומית להורות על הפסקת העיסוק לתקופה של 30 יום, עם אפשרות להארכה נוספת של 30 יום, כשלב על העסק נשמרת הזכות לערער על הוצאת הצו המינהלי נגדו.

שוטרי משטרת ישראל עורכים סיורים באזורים שבהם פועלים מועדוני הלילה, כדי להבטיח שמירה על הסדר הציבורי במקום.

היו"ר ע' מאור:

שאלתא מס' 5143, של חבר הכנסת שאול עמור.

מלחמות ה"גלדיאטורים"

חבר הכנסת ש' עמור שאל את שר המשטרה ביום י"ד בתמוז התשנ"ה (12 ביולי 1995):

לאחרונה נודע כי קיימת תופעה של מלחמות "גלדיאטורים", המתקיימות במקומות נסתרים. הקרבות נערכים בין נערים צעירים בני 15-18, והצופים מהמרים בכסף על המנצח. לעתים מסתיימים הקרבות באיבוד הכרה של אחד המשתתפים.

רצוני לשאול:

1. האם ידועה התופעה למשטרה?

2. מדוע אין המשטרה פועלת להפסקת התופעה, אף-על-פי שעדיין לא הוגשה תלונה בנושא?

שר המשטרה מ' שחל:

אני מתכבד להשיב על השאלתא של חבר הכנסת שאול עמור.

2-1. למשטרת ישראל לא ידוע על התופעה שהועלתה בשאלתא, ולא הוגשו תלונות בנושא זה. משטרת ישראל פועלת באמצעות יחידות הנוער לאיתור תופעות מסוג זה ומטפלת בהן בהתאם לחוק. ראוי לציין, כי בעקבות המלצות הוועדה הבין-משרדית לטיפול בעבירות אלימות של בני נוער, גבר שיתוף הפעולה בין המערכות השונות העוסקות בטיפול בבני נוער.

אני רוצה להוסיף, שהמועצה הציבורית לצמצום העבריינות הונחתה על-ידי לפעילות המוקדשת בעיקר לבעיית האלימות בקרב בני נוער, ואני מציע לחבר הכנסת שאול עמור – אם לא התחלתם – אני מאיץ ומפציר בך, כראש עיר, לעמוד בקשר עם המועצה. נשמח מאוד להגיע לשיתוף פעולה, בעיקר חינוכי, בטיפול בתופעה הזאת של עבריינות.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת שאול עמור, בבקשה.

שאול עמור (הליכוד):

אני מברך את שר המשטרה על היוזמה החדשה הזאת. מגדל-העמק כבר נקטה יוזמה הזאת, ואנו בהילוך גבוה.

בעקבות ריבוי המקרים של התעללות מצד בני נוער – בשוליים, כמובן – בחיות, ושמענו לאחרונה על "כת השטן", והאלימות הפכה לנורמה כמעט בחברה הישראלית – האם אין בכוונתך לשתף פעולה עם צמרת משרד החינוך ולצאת במאבק רציני באלימות?

שר המשטרה מ' שחל:

שיתוף הפעולה קיים בתיאום בין-משרדי. האלימות בחברה הישראלית היא אחד משלושה נושאים שהיתה בהם, לצערי הרב, עלייה. בתחום הפלילי דווקא היתה ירידה. אני יכול לבוא ולהגיד, שבמדינת ישראל יש עצירה יחסית במצב. יש עצירה, למשל, בעניין הסמים. בשלושה תחומים היתה עלייה, עלייה שצריכה להדאיג אותנו: תאונות דרכים, גנבות רכב ואלימות בכלל, וכלל זה אלימות בקרב בני נוער.

הפעולה של המועצה לצמצום העבריינות – אני רואה אותה כאחד הדברים החשובים ביותר, כי היא צריכה להקיף ציבור רחב, מורים, בתי-ספר, מועצות תלמידים, ראשי רשויות. אני משבח את שיתוף הפעולה עם כל הגורמים. הזמנתי את נציגי תנועות הנוער כולם, בלי יוצא מן הכלל, והיתה פגישה מצוינת. הפעולה הזאת נמצאת עכשיו בעיצומה. זו הפעם הראשונה שמנסים לטפל לא רק באכיפה וענישה אלא במניעה. ואם אתה אומר לי, שגם למגדל-העמק דבר המועצה הזאת הגיע, אני תולה בכך תקוות רבות לדרך המועצה.

אנחנו גם משתפים פעולה עם משרד החינוך.

זנות בצומת אפק בקריית-ביאליק

חבר הכנסת ד' מנע שאל את שר המשטרה ביום י"ד בתמוז התשנ"ה (12 ביולי 1995):

בצומת אפק בקריית-ביאליק, לאורך כביש חיפה-עכו, מתקיימת בשעות החשכה פעילות של שתי זונות המציעות שירותיהן לעוברי אורח. פעילותן גורמת סבל והטרדה לתושבי הבתים הסמוכים, וכן לאלה העושים שימוש בתחנת "אגד", בשל צעקות ולכלוך.

לא בוצעה פעילות של המשטרה למיגור התופעה.

רצוני לשאול:

1. האם ידוע למשטרה על המטרד הנ"ל?

2. מה תעשה משטרת ישראל להפסקת פעילות של זנות בצומת אפק בקריית-ביאליק?

שר המשטרה מ' שחל:

2-1. למשטרת זבולון ידוע על פעילות של זונות בצומת אפק, ותחנת המשטרה פועלת למיגור התופעה במקום.

משטרת ישראל רואה בזנות הרחוב מטרד המפריע לתושבים ומטפלת בעבירות הזנות באמצעות פעילות יזומה למיגור התופעה וטיפול בתלונות של אזרחים המתלוננים על פעילות הזונות כעל מטרד.

היו"ר ע' מאור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד מנע.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני השר, אני מבקש, ברשותך, לנצל את הדקה הזו ולהתריע בפניך על תופעה באזור הבורסה ליהלומים ברמת-גן. האזור הזה הפך להיות אזור פריצות ממדרגה ראשונה. אי-אפשר לעבור שם לא ביום ולא בלילה. הרבה תושבים מתלוננים, גם אלי לכנסת מגיעות המון המון פניות. אני מבקש ממך, אם אפשר, להביא לתשומת לבה של משטרת מחוז תל-אביב, שיש למגר את התופעה הזו, משום שהאזור הזה של הבורסה ליהלומים ברמת-גן הפך אזור פרוץ. הדברים האלה גובלים פשוט בשערורייה. אזור זה הפך להיות רובע עירוני מלא פריצות. אני חושב, שחייבים לבער את התופעה הזאת, ומהר ככל האפשר.

היו"ר ע' מאור:

תודה. בבקשה, אדוני השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אני בהחלט מקבל את הפנייה, ואני אבקש ממפקד מחוז תל-אביב. אני רק רוצה להדגיש, שהיתה תופעה של זנות ברחוב ארלזורוב ליד הרכבת. היו תלונות, וטיפלנו בהן. נראה שבגלל היצע וביקוש המעבר היה לאזור הזה. שם גם אין מגורים, ולכן אין מתלוננים מייד. אני אפנה את תשומת לבו של מפקד מחוז תל-אביב לבעיה.

כניסת אלפי פלשתינים לגליל ללא היתר

חבר הכנסת י' כץ שאל את שר המשטרה ביום כ"ו בתמוז התשנ"ה (24 ביולי 1995):

בעיתון "הד הקריות" פורסם, שאלפי פלשתינים מועסקים בגליל ללא היתר.

רצוני לשאול:

1. האם המשטרה ערה לנתונים הנ"ל?

2. מה תעשה המשטרה כדי למנוע את כניסתם של פלשתינים ללא היתר?

3. האם אין אפשרות להבטיח פיקוח ורישום נאות?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. משטרת המחוז הצפוני מבצעת פעילות שוטפת נגד תושבים פלשתינים השוהים באופן בלתי חוקי בתחומי מדינת ישראל ויוזמת מבצעים מתוכננים למיגור התופעה. נוסף על כך, פועלת משטרת מחוז הצפון בכוחות מתוגברים לאורך קו התפר כדי למנוע את כניסת התושבים הפלשתינים.

3. אין אפשרות לערוך פיקוח ורישום, מכיוון שהכניסה לתחומי מדינת ישראל אינה מתבצעת רק דרך מחסום או מעבר גבול מסודר, אלא במקרים רבים הכניסה מתבצעת דרך כבישים צדדיים או מקומות פרועים.

עם זאת, המשטרה נערכת להתמודד עם התופעה באמצעות ריכוז מידע על מעסיקים ומלינים של תושבים פלשתינים.

נהיגה של קצין משטרה במהירות מופרזת

חבר הכנסת ש' יהלום שאל את שר המשטרה ביום כ"ו בתמוז התשנ"ה (24 ביולי 1995):

על-פי הפרסום בעיתונות, נתפס קצין המשטרה המיועד לתפקיד קצין הפיקוח בלשכת התנועה של משטרת הנגב כשהוא נוסע במהירות של 147 קמ"ש.

רצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. האם ישונה הקידום של הקצין? האם הוא יועבר מתחום התנועה?

שר המשטרה מ' שחל:

1. אכן קצין משטרה בדרגת פקד נתפס שהוא נוהג ברכבו הפרטי שלא בתפקיד במהירות 147 קמ"ש בכביש בבאר-שבע-תל-אביב.

2. הקצין משמש כקצין סיור במרחב הנגב, ואין כוונה להעבירו למערך התנועה או לתפקיד אחר.

היו"ר ע' מאור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, אני מצטער על מה שקרה אתמול, אבל במידה מסוימת אני יכול להגיד, שהשאלה שלי עכשיו היא שאלה משמעותית מאוד דווקא אחרי מה שקרה אתמול. אם בארזים נפלה שלהבת? קציני משטרה האמונים על שמירת החוק – ולא משנה כרגע אם באמת יעבירו אותו למשטרת התנועה. הרי משטרת התנועה היא סניף של המשטרה, בסך הכול. אם אדם נוסע לא במהירות של 110-120 קמ"ש אלא 147 קמ"ש – ואין לי ספק שגם לא שללו לו למשך חודש את הרשיון, מה שעושים לאזרח פשוט. אני כמעט בטוח שלקצין לא עשו זאת. אם לא אומרים לאדם כזה: שלום, ישפטו אותך, ומקומך לא אתנו בשירות החוק של מדינת ישראל, האזרחים יודעים על כך – והרי זה משמש דוגמה עד כמה הממשלה והמשטרה, שעוצרת נהגים נסיעה במהירות פחותה בהרבה, לא לוחמת כיאות בתאונות הדרכים. מן הראוי היה להפסיק את עבודתו של אותו קצין במשטרה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. שר המשטרה, בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת יהלום, קודם כול, כדי שתיווכח עד כמה יעיל שר המשטרה, משרד המשטרה, אני יכול להגיד לך ככה: רשיונו של הקצין נפסל ל-30 יום, אולם שופט בית-משפט הורה על השבת הרשיון. הקצין, כפי שנאמר, משמש קצין סיור. אנחנו נמתין עד לאחר המשפט כדי להתייחס לשאלות המשמעותיות האחרות שהעלית.

שאול יהלום (מפד"ל):

העניין הגיע לשר המשטרה במהירות של 147 קמ"ש.

שר המשטרה מ' שחל:

כמעט, כמעט. אני יכול להודות לעובדות הטובות של משרד המשטרה.

היו"ר ע' מאור:

וליעילות הרבה של העבודה.

פרסום של תמונת חשוד בשוד בנק

חבר הכנסת ר' פנחסי שאל את שר המשטרה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

בעיתון "מעריב" פורסם צילום של שני שוטרים האוחזים בחשוד בשוד בנק. ברקע הצילום נראית תחנת המשטרה, כשגב השוטרים לתחנה.

רצוני לשאול:

1. באיזו תחנה מדובר?

2. לאן לקחו השוטרים את העצור בעת הצילום?

3. איך ידעו הצלמים להגיע לתחנה?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מדובר בתחנת המשטרה יפו.

2. שוטרי תחנת יפו לקחו את העצור שבצילום אל היחידה המרכזית של משטרת ישראל ברחוב דיזנגוף בתל-אביב.

3. צלמי העיתונות והעיתונאים מאזינים לעתים קרובות לרשתות הקשר המשטריות, ומשום כך הם ידעו להגיע לתחנה.

האזנות הסתר

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר המשטרה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

בדוח המשטרה לשנת 1994 נכתב על פרשיית האזנת הסתר, כי "חלק ניכר מתיקי החקירה הועברו לפרקליטות כהמלצה להבאתם לדין", וכי "החקירה בעיצומה, וסיומה טרם נראה באופק".

רצוני לשאול:

1. לכמה תיקים מתייחסת המשטרה בכותבה "חלק ניכר"?

2. מי הם האנשים שיש המלצה להעמידם לדין באותם מקרים?

3. האם האמירה שסיומה של החקירה "אינו נראה באופק" מתיישבת עם הצהרתך בעבר שבחקירה זו אתה רואה מבחן אישי לתפקודך?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בפרשיית האזנות הסתר נפתחו 110 תיקי פ.א., מהם הועברו לפרקליטות 106 תיקים בהמלצות שונות.

2. משטרת ישראל איננה נוהגת לפרסם את פרטי ההמלצות בתיקים המועברים לפרקליטות.

3. התשובה על שאלה מס' 1 עונה בכך שהמבחן הסתיים בתוצאה המביאה כבוד למשטרת ישראל.

טיפול בבעיות אישיות של אדם שנידון לעבודות שירות

חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שר המשטרה ביום ד' באב התשנ"ה (31 ביולי 1995):

מר א"א – שמו המלא מופיע במקור – שנידון לעבודות שירות, נופל בין הכיסאות, מכיוון שאין שום גוף ציבורי או ממלכתי המטפל בבעיותיו האישיות. שירות הרווחה ברשות המקומית אינו מטפל בו, מאחר שהוא אסיר, ושירות בתי-הסוהר לא מטפל בו, כי הנ"ל עובד שירות.

לעובד השירות יש מפקח אחראי הממונה על מספר רב של אנשים, ולכן הוא מסתפק ברישום נוכחות, ואין בידיו הכלים לטפל בבעיותיו.

רצוני לשאול:

מה הוא הפתרון למצוקת עובד השירות?

שר המשטרה מ' שחל:

בסעיף 51ג(א) בחוק העונשין, התשל"ז-1977, נקבע, בין היתר, כי אדם שבית-המשפט החליט לגביו על עבודת שירות, לא ייאסר, ויחל בעבודת השירות כפי שקבע בית-המשפט.

עובד השירות ממשיך לחיות במסגרת הקהילה, ופרט לשעות העבודה שהוטלו עליו במסגרת עבודת השירות, נותרה בידיו החירות לעשות כעולה על רוחו בשעותיו הפנויות.

כפי שעובד השירות ממשיך לקבל מהקהילה את כלל השירותים שהיה זכאי להם בטרם נגזר דינו – כמו, למשל, טיפול רפואי – נשמרת לו גם הזכות לקבל טיפול נפשי וסוציאלי ככל אזרח.

מעבר לכך, הזדקקות לטיפול סוציאלי במסגרת שב"ס עלולה להכשיל את מטרות עבודת השירות, שכן טיפול כזה יצריך את כניסתו של העובד לבית-הסוהר.

היו"ר ע' מאור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני השר, אני מוכרח לשבח כמשפטן – התשובה המשפטית טובה במלוא מובן המלה. לא רציתי לקבל תשובה כמשפטן וגם לא כשר, רציתי תשובה, ואני מבקש התייחסות למקרה כאדם וכיהודי. פה מדובר באדם חסר בית שלן בגן ציבורי. הוא קיבל את העונש שקיבל. דרך אגב, אני מכיר אותו אישית, ואני יודע שהוא אדם חיובי. הוא גדל בלי חום, בלי אהבה, בלי לטיפת אם, עם צרות.

אני מסכים עם השר – אם הוא קיבל עבודת שירות, ובית-המשפט לא שלח אותו לבית-סוהר, הרי לא נכניס אותו לבית-סוהר על מנת שיקבל את הטיפול האישי. עם זאת, אומר משרד העבודה והרווחה: אתה על תקן של אסיר, של אדם שנידון – אנחנו לא מטפלים בך.

זה אדם שאפשר לתת לו עתיד, אפשר לעזור לו. הוא אדם חיובי אפילו אם עבר עבירה. יש עוד דוגמאות. הוא לך בגן ציבורי בחיפה של אדוני השר. שם הוא חי. אין מי שיטפל בו, והוא נופל בין הכיסאות. אני רואה שגם אני, עם השאילתא שלי, נפלתי בין הכיסאות. אני שאלתי את שר המשטרה, אבל אולי העניין לא שייך לשר המשטרה. הרי אתה מייצג גם את כל הממשלה בעניין הזה, אולי אדוני ימצא פתרון לעניין הזה.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת שילנסקי, הגדרת נכון את הבעיה. רצית להתנדב, כדי שיהיה לך ניסיון אישי, ולחוות חוויה של אסיר בבית-הסוהר, וביקשת ממני שאני אכלא אותך לכמה ימים בבית-כלא. לאחר שביררתי בירור משפטי אמרתי לך, שאני לא יכול לעשות זאת בלי צו של בית-המשפט, כי לבית-הכלא נכנסים עם פסק-דין של בית-משפט. נדמה לי שגם חבר הכנסת אלי גולדשמידט ביקש אותה בקשה. בכל זאת, נדמה לי שאפשרתי לך לשהות בבית-הכלא מחצות הלילה עד למחרת בבוקר.

אף-על-פי-כן אפנה אישית בכתב לשרת העבודה ואבקש ממנה שתהיה התייחסות. האיש לא נמצא בשירותו בתי-הסוהר, ואני לא יכול לטפל בו כשהוא מחוץ לכותלי בית-הסוהר. כפי שאמרתי, אני אפנה אישית בכתב לשרת העבודה והרווחה, ואבקש ממנה התייחסות קונקרטיית למקרה הזה.

דב שילנסקי (הליכוד):

תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה.

הוראות ביטחון לשנת הלימודים התשנ"ו

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שר המשטרה ביום י"א באב התשנ"ה (7 באוגוסט 1995):

לקראת היערכות לשנת הלימודים התשנ"ו קיימת במערכת החינוך מבוכה בנושא האבטחה והביטחון.

רצוני לשאול:

1. מדוע לא פרסם משרדך עד כה הוראות ביטחון מפורטות לקראת שנת הלימודים הקרובה?
2. מתי יפרט המשרד לבתי-הספר את ההוראות הללו?
3. האם תינתן הוראה לקבוע בדחיפות מרבית את הוראות האבטחה ולהעבירן מייד לבתי-הספר על מנת שייערכו בהתאם?

תשובת שר המשטרה מ' שחל:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משטרת ישראל כן פרסמה הנחיות והוראות ביטחון מפורטות לקראת שנת הלימודים התשנ"ו. מטבע הדברים, הוראות והנחיות הביטחון לא פורסמו ברבים אלא בקרב אנשי המשטרה העוסקים בנושא, אגף האבטחה של משרד החינוך, קב"טים של הרשויות המקומיות וגורמי מג"ב וצה"ל.
- 2-3. משרד המשטרה העביר את הנחיות הביטחון לבתי-הספר באמצעות חוזרי מנכ"ל משרד החינוך.

ענידת תג זיהוי על-ידי שוטרים

- חבר הכנסת ד' שילנסקי שאל את שר המשטרה ביום י"א באב התשנ"ה (7 באוגוסט 1995):
- הסכנה האורבת למדינת ישראל כתוצאה מעמדת ממשלה זו מביאה אותי להשתתף בהפגנות רבות, שם נתקלתי בהרבה שוטרים שלא עונדים תג. הם הסבירו לי, כי התג כבד.

רצוני לשאול:

1. הידוע למשטרה שאפשר להזמין תגים מחומר דק וקל?
2. האם נכונה גרסת מפגינים רבים, כי זו התחמקות מעבירות של שוטרים נגד מפגינים?

3. מתי יתוקן המצב?

שר המשטרה מ' שחל:

3-1. על-פי פקודת המשטרה, חובה על כל שוטר לענווד תג זיהוי כאשר הוא בתפקיד ובמדים.

תגי הזיהוי של שוטרי משטרת ישראל דקים וקלים.

ב-12 ביולי 1995 פורסמה "הוראת שינון" על-ידי ראש אגף כוח אדם במשטרה, ובה נאמר, כי אנשי משטרה אשר יופיעו במדים ללא תג זיהוי שמי, יינקטו נגדם הליכים משמעתיים וימוצה עמם הדין.

אני רואה את המפקדים כאחראים אחריות אישית לכך שהשוטרים יענדו תגי זיהוי, ושוטר אשר יפר את ההוראה ייענש.

עכשיו אנחנו בודקים אפשרות של תפירת השם על החולצה או על הבגד, כדי שלא יהיה צורך בתג המתכת שהשוטר עונד על דש בגדו.

היו"ר ע' מאור:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שילנסקי, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני השר, אני מצטער על שבמקרה זה אינני יכול להיות כה ליברלי וכה צמחוני, כפי שאומרים, כבמקרה הקודם.

במקרה הזה מדובר על עצם קיומו. מדובר על המפגינים. המפגינים היום הם אנשי ארץ-ישראל הכואבים כאב עמוק. כבוד השר, אני משתתף בהפגנות רבות, אני לא מתבייש, אני גאה בכך שאני רץ מהפגנה להפגנה. אולי אינני עושה מספיק בכך שאני רץ, ואולי צריך הייתי לעשות יותר.

והנה, במו עיני אני רואה איך משטרת ישראל מתגרה במפגינים. אני רואה שעושים דברים שאני לא הייתי מעלה אותם על דעתי. ראיתי – לא אומר שראיתי זאת בשבוע או בשבועיים האחרונים, כי אז לא היו הפגנות כאלה – ראיתי עשרות-עשרות שוטרים, ואני יודע שהם קיבלו גיבוי מגבוה, הוראות מהמפקדים שלהם, ואני מאשים בעיקר את אנשי ירושלים, הולכים בלי תגים. זאת אומרת, אומרים לשוטר: תתעלל בהם, תרביץ להם, תכה אותם, תשפיל אותם, אתה ממילא בלי תג.

העברתי לאדוני תמונות ופרטים, ואני מקווה לטיפול נמרץ לפחות במקרים האלה.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת דב שילנסקי, חשבתי וחשבתי, ועם כל הידידות, החיבה, ההערכה והקרבה, אני חייב להגיד, שהכלל הזה, שכשאתה לא צודק אתה מרים את הקול, מתקיים עכשיו הלכה למעשה. אני חושב שהרמת הקול בדברים שלך באה משום שאתה יודע שאינך צודק.

דב שילנסקי (הליכוד):

זו הרמת קול?

שר המשטרה מ' שחל:

באמת, באמת, למשטרה אין מה לעשות? היא מתעללת? על מה אתה מדבר? זו משטרה של יהודים עם לב רחמן, משטרה מצוינת, למה להעלות זאת עוד הפעם? השבוע התחלנו את מושב הכנסת, תן שבוע-שבועיים שיתחמם, לא צריך מהתחלה, לא קרה כלום.

אין הוראות מגבוה, והשוטרים לא מתעמרים. תאמין לי, כואב להם כשהם צריכים לטפל במפגינים שאינם שומרים על החוק. אני אומר לך את הדבר הזה באחריות מלאה.

דב שילנסקי (הליכוד):

כבוד יושבת-ראש הישיבה, השר שחל חשב שצעקתי. אני עוד אצעק כי זה כואב לי.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת שילנסקי, אני חושבת שהדיאלוג שהיה כרגע בינך לבין השר הוא בדיוק הפתיחה הנאותה לנושא הבא.

הצעות לסדר-היום לקבוע כללי ויכוח תרבותיים והוגנים בשנת הבחירות

הי"ר ע' מאור:

הנושא הבא – הצעות לסדר-היום מס' 7521, 3535, 7546, 7551, 7553, 7569, 7550 ו-7564, בנושא: לקבוע כללי ויכוח והוגנים בשנת הבחירות.

אני מתכבדת להזמין את חבר הכנסת סילבן שלום לפתוח. אחריו – חבר הכנסת רפאל איתן.

אני מזכירה שזו הצעה דחופה לסדר-היום, שלוש דקות לכל דובר. נא שתפו פעולה, כי סדר-היום עמוס.

סילבן שלום (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, בשבועות האחרונים אנו עדים למין מחזה חדש, שבו מפלגת השלטון מנסה לרכוש לה אוהדים, מעודדים, הפגנות תמיכה, דבר שלא ראינו בעבר.

ראש הממשלה אמר ביום חמישי האחרון, שהוא לא זקוק למעודדים שילוו אותו בסיווריו, הוא אינו זקוק למוחאי כפיים מקצועיים. זה שב-1992 הוא ומפלגתו שכרו אנשים שיפריעו מקצועית – על כך כתב גם נחום ברנע – זה בסדר, אבל היום הוא לא צריך אנשים שימחאו לו כפיים באופן מאורגן.

מדוע, רבין? אתה פופולרי כל כך? אתה חושב, שכשאתה תבוא לציבור, לכיכרות, יקבלו אותך בזרועות פתוחות? הרי אתה אינך יכול להיכנס היום לשום מקום. לא סתם ביטלת את הביקור שלך ב"סהרנה", ידעת שאתה לא יכול להיכנס לשם. לא שאני מעודד את התופעה הזאת, חלילה וחס, אבל מה שקרה עם האנגלוסקסים ב"ווינגייט", מה שקרה לשר שטרית בכותל, מה שקרה לפרס ברחובות, אלה הן פשוט תופעות – אינני רוצה לומר לשמחתי, כי זה לא לשמחתי – אלה הן תופעות ועובדות שקורות וימשיכו לקרות עד יום הבחירות, כי האנשים אומרים "לא" למדיניות שלכם. האנשים מרגישים, שאתם מצויים היום במקום שאתם מצויים בגלל אנשים שערקו, אנשים שגנבו, אנשים שעושים, בסופו של דבר, בדיוק את ההיפך ממה שהם התחייבו לבוחר.

לאחר שהשר שגב אמר בשנת 1993, שלדראושה אין זכות להצביע ולאף אחד מהערבים אין זכות להצביע – הוא אמר זאת בנאום שקראתי כאן במליאה לפני שבוע – היום הוא יכול להיות בקואליציה עם דראושה ועם רק"ח. הוא אמר אז, שהוא מאמין לערפאת ולא לרבין. איך הוא יכול היום להאמין לרבין? וגולדפרב אמר, שהסכם אוסלו א' יביא למדינה פלשתינית ולקריעת ארץ-ישראל. עליהם אתם נשענים היום. הציבור רואה את הדברים האלה ואינו מוכן לקבל אותם. הוא אינו מוכן לקבל שאתם עושים הכרעות כה גורליות כאשר אין לכם רוב.

ההסתה שלכם, שהיא לחם חוקכם, היא הסתה של שנים. הציגו את רבין במדי א.א.א. – זו תופעה נלוזה. אני בחור צעיר, קיבלתי תמונות של תעמולת בחירות בשנות ה-50 וה-60 – אתם נשאתם תמונות של בגין לבוש במדי צבא ומרים ידו, במועל יד. האם לא רציתם לדמות אותו למוסוליני או להיטלר? מדוע עשיתם זאת בשנות ה-50 ובשנות ה-60 במערכות בחירות? שכחתם את התקופה הזאת?

אבל מעבר לזה, אני אקרא לך – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מה עם האופנועים אז?

סילבן שלום (הליכוד):

עם האופנועים אז. הסיפור של האופנועים – לכן הייתם צריכים לצייר אותו כדיקטטור פאשיסט?

אדוני שר המשטרה, אני אקרא לך קטע מעיתון "הארץ": בהפגנה מול בית ראש הממשלה בבירה שהתקיימה אתמול בבוקר, בוקר ראש-השנה, בוקר 1 בספטמבר 1982, השתתפו על-פי אומדן לא רשמי כ-1,000 איש. היא אורגנה על-ידי שישה חברי כנסת: יוסי שריד, שולמית אלוני, יאיר צבן, אלעזר גרנות, יעקב גיל ועוזי ברעם וראשי "שלום עכשיו". בין קהל המפגינים היו הסופרים האלה והאלה וכו'. המפגינים נשאו שלטים וקראו קריאות: "ביירות", "דיר-יאסין", "שרון פושע מלחמה", "בגין טרוריסט", "בגין רוצח".

המפגינים נדרשו, עם פתיחת ההתכנסות, להתרחק מביתו של ראש הממשלה, זה היה בלתי חוקי, אולם סירבו לעשות כן. לאחר מכן אמרו מה שאמרו – ואומרת אמא של חייל שנפל: רוצחים מבינים רק את שפת הכוח. מאין התייפיות הנפש?

לימור לבנת (הליכוד):

מי היו חברי הכנסת שם?

סילבן שלום (הליכוד):

יוסי שריד, שולמית אלוני, יאיר צבן, אלעזר גרנות, יעקב גיל, עוזי ברעם, ראשי "שלום עכשיו" ושורה של סופרים.

בערב ראש-השנה, כשיצאו אליהם מתפללים וביקשו מהם להפסיק להפריע, כי זה מול בית-הכנסת, הם סירבו. האם ראש-השנה בכלל עניין אותם?

אנשים שהיו אמונים על הסתה כל הזמן, יכולים עכשיו לבוא ולהגיד: הימין מסית?

אני מגנה, גברתי היושבת-ראש, כל תופעה של הסתה. אם יש שוליים קיצוניים במחנה הלאומי או בימין, צריכים להוקיע אותם ולהוציא אותם. אבל לבוא ולשפוך את כל האש והגופרית הזאת עלינו, כשאתם עשיתם את העבודה הזאת? זה אפילו בהתארגנות הספונטנית של ראשי מפלגת העבודה למטה על הרחוב. יושבים להם אנשי הסתדרות, עסקני הסתדרות, ושולחים פקסים מבית הסתדרות. כאילו מה שיעלה פה לדין בעוד חצי שעה, ועדת החקירה שלי לעניין ההסתדרות, לא רלוונטי כלל. לפני שבוע שלחו פקסים לארגן את המטה על הרחוב של מפלגת העבודה.

לימור לבנת (הליכוד):

הם כבר רגילים לכך. 50 שנה הם נוהגים כך.

סילבן שלום (הליכוד):

חברת הכנסת לימור לבנת, הרי את מכירה את דרכי פעולתם, הם נהגו עשרות שנים בהסתדרות כבתוך שלהם, אבל השבוע ממשיכים לעשות את מה שעשו. על כך אני מדבר. הרי יש עוד דיון על ועדת חקירה להסתדרות, אני כבר אמשיך בעניין הזה בפעם הבאה.

בסיכומי של דבר, הייתי מבקש, אדוני השר, שתוקיע כל ניסיון להסתה משני הצדדים, אבל שיהיה ברור, שאנחנו הולכים למערכת בחירות נקייה, שנה של בחירות הוגנות, למען לא יקרו תופעות כאלה בעתיד. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת רפאל איתן. אחריו – חבר הכנסת שאול גוטמן. חבר הכנסת סאלח טריף יהיה בסוף הרשימה.

רפאל איתן (צומת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, האלימות הפוליטית לצורותיה מאיימת על הדמוקרטיה, כפי שאני מבין אותה. אם הדמוקרטיה מאוימת, הברירה פשוטה למדי: אנרכיה שלטונית ואלימות פיזית. הוסיפו על כך אויבים מבחוץ, ואנחנו בסכנה קיומית. הציבור עייף, הציבור מזלזל, התקשורת לועגת, והתדמית פגועה.

אם הרחוב יפגע בתפקוד השלטון, יקיץ הקץ על ממשל תקין והוגן, כי אז כל רחוב, פעם מכאן ופעם משם, יכתוב לממשלה לגיטימית וימנע ממנה פעילות על-פי האינטרס הלאומי, על-פי הבנתה ועל-פי מדיניותה.

בושה שראש הממשלה ושרים מוקפים בנחילי מאבטחים, וחרפה לאומית שראש הממשלה אינו חופשי בהליכותיו, בביקוריו ובהופעותיו, תהיינה דעותיו אשר תהיינה.

אני קורא את סעיפי האמנה כפי שהוצעו על-ידי מיקי בר-זהר; אני מניח שכולם קיבלו אותם. אני מציע לכולנו שנאמץ אותם ונפעל על-פיהם. אבל לפני כן, להזכירכם, הצעת החוק שנפלה קודם היא חלק מההתנהגות וקנה המידה. חבל שהיא נפלה. במצב כזה אינני תולה תקוות בשום אמנה מוסרית, כי האינטרס האישי עדיף על האינטרס הציבורי-המוסרי.

מה מיקי בר-זהר מציע? – לנהוג בכבוד בשאר המתמודדים; להימנע מחדירה לחיים האישיים של המתמודדים; להימנע מאלימות מילולית ומהשמצת היריבים ולשמור על שפה מכובדת; לשלול ולהוקיע כל ביטוי של אלימות או הסתה לאלימות; לכבד את חוקי המדינה ואת תקנוני המפלגות; לעשות שימוש הוגן בכספים בשמירה קפדנית על מגבלות החוק וההוראות בנושא; להימנע מהבטחות שווא לבוחרים; להימנע מניצול התקשורת לרעה; להימנע מניצול אנשי ציבור ומערכות מוסדיות לקידום אינטרסים אישיים; לפעול ליצירת תדמית פוליטית נקייה.

חבל שאנחנו צריכים לעסוק בדברים כאלה, בפרטים כאלה, והדברים כבר מזמן לא מובנים מאליהם בחיים הפוליטיים שלנו. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת שאול גוטמן. אחריו – חבר הכנסת זבולון המר. אם הוא לא יהיה – חבר הכנסת רענן כהן. סליחה, חבר הכנסת רביץ קיבל אישור לדבר במקום חבר הכנסת גפני.

שאול גוטמן (ימין ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לאחרונה אנו עדים לחריפות הולכת וגוברת בהתייחסות הציבור אל ראש הממשלה ואל שרי הממשלה. אני מבקש לציין מדוכן נכבד זה, כי זועזעתי, כמו רבים אחרים, ממראה תצלום ראש הממשלה הלבוש במדים של קצין אס.אס. כדי שנוכל להבין את התופעה ולטפל בה בתבונה, אנו חייבים לנתח את הנסיבות שהביאו חלק מאזרחי המדינה לתת לתחושותיהם ביטוי כה חריף.

רבותי חברי הכנסת, כבר בהיכנסו לתפקידו הרשה לעצמו ראש הממשלה להביע זלזול ביריבי דרכו הפוליטית וכינה אותם "פרופלורים", תוך רמז ברור כי אין דעתם או מחאתם מעניינת אותו. "הם אינם מזיזים לי", קבע ראש הממשלה. היה בכך ניסיון לדה-לגיטימציה של ציבור שלם של אזרחים, אשר מתוצאות הבחירות לכנסת עולה כי הם רבים ממספר האזרחים שהצביעו למען מפלגות הקואליציה. גסות הרוח של מר רבין חוצה קווים וגבולות, ואת חברי סיעתו הוא מכנה "מטומטמים".

כעבור שנה לכהונתו, חשף ראש הממשלה את העובדה המדהימה, שנציגי ממשלתו ניהלו מגעים עם ראשי ארגון אש"ף, צאצאי עמלק, שעליו נאמר: "תמחה את זכר עמלק", ואף הגיעו עמם לראשון בסדרת הסכמים, אוסלו, קהיר, אוסלו ב' וכו', על כינון ממשל עצמי לערביי ארץ-ישראל ביש"ע. זאת

עשו נציגי ממשלתו של ראש הממשלה רבין, בלי שיבטלו תחילה נציגי הארגון את אמנתם הכופרת בזכות מדינת ישראל להתקיים והקוראת אף לחיסולה. רשמית, עד היום הזה מוגדר אש"ף ארגון טרור על-פי החוק הישראלי, וממשלת ישראל כבר מסכימה לאפשר לאנשים מטעמו, לטרוריסטים, להיכנס לשטחי יש"ע וליטול שם אחריות לביטחון.

זמן לא רב לאחר מכן נתבשרנו, כי ראש הממשלה פתח, בהפרה בוטה של סעיף 97 לחוק העונשין, 1977, סעיף הבגידה, במגעים עם שליט סוריה, והביע נכונות לוותורים מפליגים עד כדי ירידה מוחלטת מרמת-הגולן, אשר לפי שרת התקשורת והמדע היא שטח סורי, אולם לפי חוקי מדינת ישראל היא שטח ריבוני של מדינת ישראל.

רבתי חברי הכנסת, בחודש אדר התשנ"ד הפעיל ראש הממשלה לפתע, ללא שום סיבה מוצדקת, תקנות לשעת-חירום, ללא התגרות, ללא סיבה, נגד אזרחים יהודים תמימים, החרים את רכושם וכלא אותם לחודשים ארוכים ללא משפט. אף לאחר שחרורם המשיך וממשיך ראש הממשלה להתעלל בהם, שוב ללא משפט, וממשיך לפגוע בזכויות האדם ללא כל סיבה מוכחת. יתירה מכך, הוא משתמש בשב"כ, הנמצא תחת פיקוחו, כבמכשיר פוליטי.

גברתי היושבת-ראש, לאחרונה אנו עדים לתופעה נוראה, אשר מקומה לא יכירנה בשום משטר נאור. ראש הממשלה, אולי באמצעות שר המשטרה, שולח יחידות חמושות מיוחדות להכות בנשים, בקשישים ובילדים ללא רחם. הוא עושה זאת, לטענת ממשלתו, כדי לשמור על הסדר הציבורי, אולם השימוש בברוטליות משטרתית בוטה מאפיין דווקא את הגרועים במשטרים שהאנושות ידעה מעולם.

לסיכום, אני בהחלט מזועזע מהעובדה שהידרדרנו למדרגה כזו, שחלק מהציבור משווה את ראש ממשלת ישראל לקצין א.ס.א.ס., ואני מגנה את התופעה הזאת. אולם נראה לי, כי הדרך הטובה ביותר לטפל בתופעה המזעזעת הזאת היא בכך ששייב ראש הממשלה עצמו אורחות דמוקרטיה לחיינו הציבוריים. מעל הכול, על מר רבין לרסן עצמו ולבלום לפעמים את פיו. תודה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת המר – איננו. חבר הכנסת אברהם רביץ, בבקשה. אחריו – שתי הצעות רגילות, של חבר הכנסת רענן כהן וחבר הכנסת משה קצב.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, נאמר: תולה ארץ על בלימה. חז"ל מפרשים, שהעולם קיים על מי שבולם פיו בשעת מריבה.

מערכת הבחירות היא מריבה. החיים בכלל הם מריבה אחת גדולה. החוכמה היא לשחות בים הסוער ולצלוח אותו אולי בלי להטביע את הזולת.

אדוני השר, מה הוא, אם כן, הסוד שעל-פיו נוכל לחיות יחד בכבוד גם כאשר אנו רבים ולא מסכימים זה עם זה?

ראשית, חייבת להיות החלטה קולקטיבית של כל המפלגות, שהן מעוניינות להתייצב על דרך חדשה, ולא מן השפה ולחוץ. דרך-ארץ זו לא תוכל להיות חד-סטרית. לכן גם נכון שנשנן לעצמנו, כי ראוי שכל אחד מאתנו יקשוט את עצמו לפני שהוא קושט אחרים. ואני לא חושב, שנכון שננהג מנהג שאנו מבקרים אדם שהשיב לזולתו בחריפות, בלי להגיב כלל מול האחר או האחרת כאילו הם צדיקים גמורים. לא כך ניצור ויכוח תרבותי הוגן בשנת הבחירות.

סאלח טריף (העבודה):

אולי אדוני חבר הכנסת רביץ – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא ידוע. אתה רוצה שאני אומר מי?

סאלח טריף (העבודה):

לא, לא.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני כבר בשנת בחירות.

סאלח טריף (העבודה):

אולי זו הזדמנות טובה לאדוני – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אמרתי והודעתי מכל במה, גם פה וגם בתקשורת, שאני מוכן לעמוד עם הגברת אלוני ולהתנצל ולעשות כל מה שאתה רוצה, ובתנאי שגם היא תעשה כך. כך עושים את הדבר. אבל לא חד-סטרית. לא לבוא אל האדם שמגיב, אולי בחריפות, ולהגיד: אתה, אתה. והיכן היא?

דה-גול שאל פעם את השאלה הקלאסית: מי התחיל? זו היתה שאלה חשובה מאוד בשעתה. צריך לשאול את השאלה הזאת כאשר אנחנו מדברים על מריבה. אי-אפשר לבוא אל האדם שמתגונן בשם ציבור ענק שנפגע כבר 30 שנה מאותה גברת, 30 שנה מחריפות לשונה, והוא פעם משיב, ואז כולם מתרעמים ותוקפים את המתגונן.

רפאל איתן (צומת):

לא כולם.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא כולם, סליחה. אני מצטער.

צריך לדעת, ואתה קצת מצוי בדברי חוכמה, אדוני השר, כי כמו שיש פסוק: אל תען כסיל כאיוולתו פן תשווה לו גם אתה, משלי פרק כ"ו פסוק ד', באותו פרק יש גם פסוק שאומר: ענה כסיל כאיוולתו פן יהיה חכם בעיניו. גם את הפסוק הזה צריך לשנן.

אני חושב, שאם אכן כך ננהג – צריך, לפי דעתי, לשנן בכלל את כל פרק כ"ו לקראת שנת הבחירות, הוא פרק נפלא ביחסי אנוש. ואם אנחנו ננהג כך, בהחלט נוכל להעלות את הוויכוח לרמה אחרת, לרמה כזאת שנוכל גם לחדש משהו במחשבה הציבורית של אזרחי מדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. אני בכל זאת אאפשר לחבר הכנסת זבולון המר לדבר עכשיו, מאחר שזה לא דיון רגיל אלא הצעות לסדר-היום. בבקשה, חבר הכנסת המר. לא היית בתורך, ואני מאפשרת לך עכשיו לדבר.

סאלח טריף (העבודה):

כעת אנחנו בסימן של סובלנות הדדית.

זבולון המר (מפד"ל):

זהו, הנושא מצדיק זאת.

היו"ר ע' מאור:

נהגתי לקולא, כי אלה הצעות דחופות לסדר-היום. שזה יהיה סימן ואות לבאות.

זבולון המר (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני גם מצטרף לדברי כל המשתתפים בדיון הזה ומקווה שהרצון הטוב שכולנו רוצים לגלות גם יתממש ויתגשם.

אני לא רוצה לפרוס כאן רעיונות מדויקים איך אפשר ליצור אווירה חיובית, או איך אפשר למנוע אווירה שלילית בבחירות. מה שבטוח, שאין בעיה שעניינים אלימים או עניינים שוליים יקבלו הדגשה גדולה, וזאת חובה גם של הסכמה עם העיתונות וגם הסכמה עם המפלגות וגם הסכמה עם נוער. כלומר, שייענשו על-ידי הציבור אלה שינהגו מעבר לנורמות שדמוקרטיה ועדינות מצדיקות אותן.

אני מקווה, שיושב-ראש הכנסת או גורמים אחרים בכנסת יוכלו לכנס את נציגי המפלגות לקראת השנה הקרובה על מנת להגיע להבנה בינינו וגם למצוא דרכים איך לממש אותה באופן נכון, כך שכל מיני דברים שיכולים להביא לאלימות או לפגיעות אישיות, כפי שיכול לקרות לנו מפני שיש מתח גם בנושאים שעומדים על הפרק, וגם מתח רגיל של בחירות – והפעם יהיו בחירות בנושאים רגישים מאוד וכואבים מאוד לאנשים – צריך לתעל את האווירה הרוויה באלימות, לתעל אותה להידברות ככל שניתן.

אני מקווה שבדיון הזה, שאולי המשכו יהיה בכנסת, ימצאו דרכים לגייס את הכנסת כולה כדי לעשות את הדברים. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. חבר הכנסת רענן כהן, עשר דקות. אחריו – חבר הכנסת משה קצב. אלה הצעות רגילות.

סאלח טריף (העבודה):

לא חייבים עשר דקות.

היו"ר ע' מאור:

עד עשר דקות. תודה על התיקון.

רענן כהן (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר המשטרה, חברי חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לברך את הקונגרס האמריקני, שקיבל אמש החלטה היסטורית ברוב עצום – –

דן תיכון (הליכוד):

הסנאט.

לימור לבנת (הליכוד):

למרות עמדת ממשלת ישראל.

רענן כהן (העבודה):

ורק בגלל עמדת ממשלת ישראל. לא יעזור לכם, הרי אתם לא מסוגלים.

משה קצב (הליכוד):

אתם התנגדתם.

רענן כהן (העבודה):

הנה, זה דיון על הבריונות. עדיין לא התחלתי לדבר, ואתם מתחילים עם הבריונות.

לימור לבנת (הליכוד):

זאת הערת ביניים, מותר.

רענן כהן (העבודה):

מותר, מותר. איזו שאלה. אם את זה לא נעשה, מה נשאר לנו?

-- להעביר את שגרירות ארצות-הברית לירושלים, ואני מאמין כי בעקבות ממשלת ארצות-הברית יבואו ממשלות נוספות ויקבלו החלטה דומה.

אני רוצה להזכיר לעם ישראל, שממשלת ישראל שבראשות מפלגת העבודה ניסתה להרחיב את שטח ירושלים, ובגלל תרגילי הליכוד ההצעה הזאת לא הגיעה ליישומה.

דן תיכון (הליכוד):

בגלל תרגילי הליכוד בטח השטח קטן. הכול בגלל הליכוד.

רענן כהן (העבודה):

ההחלטה על העברת השגרירות היא תוצאה ישירה של תהליך השלום והוכחה נוספת לחשיבותו. פעם נוספת אנו נוכחים בצדקת דרכה של הממשלה; ממשלה שפועלת ומשיגה תוצאות, ממשלה שמציגה מדיניות שפויה ונכונה שתבטיח את עתיד ילדינו.

אברהם ורדיגר (יהדות התורה):

לימור לבנת (הליכוד):

מדיניות שתויה, לא שפויה.

רענן כהן (העבודה):

רבותי חברי הכנסת, ככל שקרב מועד הבחירות בישראל, ככל שמצליחים לראות את פירות השלום, הולכת ומתרחבת תופעה שלילית ומסוכנת, תופעה שעלולה, אם לא נטפל בה, להביא לקרע בעם. אני מדבר על האלימות המילולית ועל ההסתה הפרועה של מנהיגי האופוזיציה, ובראשם ביבי נתניהו, צחי הנגבי, לימור לבנת ואחרים; אלימות מילולית שמנסה לבטל את הלגיטימציה של ממשלת ישראל, אלימות מילולית שהגיעה לתחתית הבור, שהגיעה לשפל המדרגה.

אתם, אנשי הליכוד, עושים שימוש ציני ומכוער בתפקידכם כחברי כנסת. ויכוח הוא דבר לגיטימי, אך הוא חייב להיות תרבותי, מנומס. אתם חייבים לשמש דוגמה. במקום זאת אתם מסתובבים -- --

לימור לבנת (הליכוד):

כמו הדוגמה של ראש הממשלה שקורא לכם "דרעקים", "מטומטמים". זאת דוגמה?

רענן כהן (העבודה):

לא מפריע לי לענות על קריאות ביניים, ראשית – משום זה לא על חשבון זמני.

היו"ר ע' מאור:

זה כן על חשבון זמנך, ואל תאפשר קריאות ביניים.

רענן כהן (העבודה):

שנית, להראות לעם ישראל איך ההתנהגות ממשיכה להיות כזאת – – –

משה קצב (הליכוד):

ודבר שלישי, שתיקה כהודאה.

רענן כהן (העבודה):

– – – שאין לכם אלטרנטיבה, אין לכם אפילו תוכנית. אתם לא מסוגלים להציג לעם ישראל תוכנית. לכן אתם מציגים את ההתנהגות שלכם. זה הדבר היחיד שאתם מסוגלים לעשות.

דן תיכון (הליכוד):

תגיד לי, אתה מאמין במה שאתה אומר?

רענן כהן (העבודה):

כן. כפי שטענתם שמעזה יעופו מטחי "קטיושות" על אשקלון, עכשיו אתם מדברים על ערי מקלט לטרור. אתם מסיתים ומפחידים בכל דרך אפשרית, ואין גבול שלא עברתם. מה הפחד? הרי אתם

אלה שהצעתם בקמפ-דייוויד אוטונומיה ובחירות ומשטרה. אז ממה אתם פוחדים? – מהמדיניות שלכם שהצעתם, אבל לא הייתם מסוגלים ליישם אותה.

הנה באה ממשלה שפויה עם יכולת, עם אמונה, הצליחה להביא את מה שאחרים לא הצליחו – לא רק את השלום, אלא גם בתחום החברתי והכלכלי. אין ממשלה שעשתה יותר מהממשלה בראשותנו.

איזו חוצפה זו לנתק רמקולים לראש הממשלה? זה לא מעשה קונדס, זה מעשה חסר אחריות, שמאותת ומשדר לכולם, לעם בישראל, שהכול מותר, שאין עוד גבולות. אין פלא שאחר כך באים הפעילים שלכם ומנסים לפגוע פיזית בשרים ובחברי כנסת. חותכים צמיגים, מכים, קורעים טופסי התפקדות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

אתם מיעוט ותישאר מיעוט, אבל זה מיעוט שלא מפסיק, לצערי, לעשות כל מיני תרגילים, כל מיני קונצים, כל מיני פעולות ראוה; מיעוט שפוגע בערכים הדמוקרטיים, משום שאתם, בתאוותכם לשלטון, כבר לא מתייחסים לתוכן. כל מה שאתם רואים מול עיניכם הוא רק להפיל את הממשלה, להקדים את הבחירות, ולא חשוב איך, אפילו במחיר הצבעה נגד הפקעת אדמות בירושלים. אתם רומסים את מעט האידיאולוגיה שבגללה נבחרתם, ואחרי כן מתלוננים שלנו אין אידיאולוגיה. אתם מנסים לשחד חברי כנסת, ואחר כך צועקים בצביעות שאנחנו גונבי מנדטים. עד לאן תגיע הצביעות שלכם, אנשי הליכוד? או לטעון שאין לנו רוב יהודי. זו גזענות, ואסור להשלים אתה.

לימור לבנת (הליכוד):

איפה ה"מיצובישי" של גולדפרב?

רענן כהן (העבודה):

הייתי מצפה שפעם אחת, ולו רק פעם אחת, תכנסו מסיבת עיתונאים ותציגו את התוכנית המדינית שלכם, אם יש לכם כזאת. מדינה דו-לאומית זה הסגנון שלכם? אנחנו רוצים מדינה עם רוב יהודי. זה ההבדל הגדול ביותר, כי באנו לכאן להקים מדינה יהודית עם רוב יהודי.

לימור לבנת (הליכוד):

אתה לא מתבייש לדבר כך על הערבים? מה, אתה גזען?

רענן כהן (העבודה):

את אפילו לא מסוגלת להקשיב. רוב יהודי, ואתם רוצים מדינה שהרוב בה לא רוב יהודי, בסופו של דבר.

לימור לבנת (הליכוד):

אלה דברי גזענות ממש.

רענן כהן (העבודה):

אוהו, מזמן לא שמעתי אותך. מזמן לא שמעתי אותך. מי מדבר על גזענות. הנה עוד אחת שמדברת על גזענות. היא בעד הדמוקרטיה.

לימור לבנת (הליכוד):

אל תתבטא פה – – –

זבולון המר (מפד"ל):

מה הנושא?

רענן כהן (העבודה):

הנושא הוא האלימות שלכם.

לימור לבנת (הליכוד):

– – – כשנגמרים הנימוקים.

רענן כהן (העבודה):

אנחנו לא רוצים אלימות. לנו יש אידיאולוגיה, יש לנו דרך, יש לנו מדיניות, יש לנו שלום, יש לנו כלכלה. לכם אין כלום, יש רק צעקנות.

תציגו אלטרנטיבה אמיתית, במה אתם מאמינים. ארץ-ישראל השלמה? אם אתם רוצים לשלוט על 2.5 מיליוני ערבים, תעשו זאת. למה לא עשיתם? מי הפריע לכם? אתם רוצים לחזור לעזה? תציגו

משהו, ואל תברברו את המוח בססמאות ריקות מתוכן. הרי העם אינו טיפש, הוא מבין שהליכוד הוא לא אלטרנטיבה, כי לו אין תוכנית, הוא חי על הסתה.

דן תיכון (הליכוד):

את הנאום הזה נשאת שלשום. באמת.

רענן כהן (העבודה):

חבר הכנסת דן תיכון, הרי אתה לא מאמין לאיש בכנסת. אתה מאמין רק לעצמך.

דן תיכון (הליכוד):

אני שמעתי.

רענן כהן (העבודה):

חבר הכנסת דן תיכון, אני מכיר אותך שנים רבות – – –

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת תיכון, לא למחזר נאומים ששומעים פה ב-02:00.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת רענן כהן, את הנאום הזה בדיוק, אפילו לא שינית אותו.

היו"ר ע' מאור:

כן, אבל זה לא מקורי.

רענן כהן (העבודה):

אתה אפילו לא שומע את הנאום ואתה אומר מה דעתך. אתה אומר דברים נגד מפלגת העבודה, אתה אפילו לא יודע על מה אנחנו מדברים. הרי אתם לא שומעים כלום. אתם מברברים, אין לכם תוכנית, אין לכם אידיאולוגיה, אין לכם כלום. איבדתם את הדרך.

אני רוצה פעם נוספת לנצל את הבמה ולפנות אליכם. תפסיקו את הדרך הזאת של הסתה ואלימות מילולית. היא לא מובילה לשום מקום. זו דרך ללא מוצא. הצעתי, ואני חוזר ומציע, להוריד באוקטבה אחת או בכמה אוקטבות את טון הדיבור שלכם.

דן תיכון (הליכוד):

אחרי נאום כזה?

רענן כהן (העבודה):

אני כבר מכיר אותך, חבר הכנסת דן תיכון. אני אפילו לא מתייחס להערות שאתה מעיר.

דן תיכון (הליכוד):

דווקא אתה מתייחס.

לימור לבנת (הליכוד):

ומתרגז.

רענן כהן (העבודה):

לא, מחבר הכנסת דן תיכון אני לעולם לא מתרגז.

היו"ר ע' מאור:

אני בכל זאת מבקשת לסיים.

רענן כהן (העבודה):

בלי להשתמש במלים רוצח ובוגד נגד ראש הממשלה, בלי להציגו לבוש מדי נאצים – לאיזו רמה אתם מגיעים? אני מציע לכם פגישה עם ראשי הסיעות, ובה נחליט יחדיו על כללי התנהגות. אני מזמין אתכם למסיבת עיתונאים משותפת, שבה תבטיחו ונבטיח גם אנחנו לנהל מערכת בחירות הגונה, תרבותית, בלי הסתה, בלי אלימות מילולית. תחשבו על כך, ותנו לנו תשובה.

לימור לבנת (הליכוד):

ראש הממשלה לא היה מוכן להיפגש עם נתניהו.

רענן כהן (העבודה):

הממשלה הזאת הגיעה להישגים נפלאים, ולא רק בתהליך השלום.

דן תיכון (הליכוד):

רענן כהן (העבודה):

אני אחזור, אני אחזור ואחזור. זה מרגיז אותך. אני אוהב לחזור על הדברים האלה.

דן תיכון (הליכוד):

אני שומע את הנאום שלך כל הזמן.

היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת תיכון, אני מבקשת להפסיק.

רענן כהן (העבודה):

זה מרגיז אותך, מה לעשות? באינפלציה, באבטלה, בשלום – זה לא יעזור לך. אתם לא עשיתם כלום. אתם נכנסתם לעזה והכנסתם את המדינה לתסבוכת. נכנסתם ללבנון, הכנסתם אותנו לבוץ. אנחנו הוצאנו את המדינה הזאת מכל הרעות שאתם הכנסתם אותה אליהן.

היו"ר ע' מאור:

זה לסיום. אני מצטערת, חבר הכנסת רענן כהן. ברשותך, אני מבקשת לסיים.

רענן כהן (העבודה):

אני רוצה לפנות אל יושב-ראש סיעת הליכוד, חבר הכנסת קצב, בידידות הגמורה ביותר. הגיע הזמן שלפחות בכנסת הזאת ננהל את כנס החורף כך שהוא לא יהיה חם אלא סביר, טוב. נקיים ויכוח אידיאולוגי עם מסר שתעבירו לעם, כי מנצחים על בסיס מסר. אין לכם כלום, אז לפחות תודיעו לעם שאין לכם כלום.

דן תיכון (הליכוד):

רענן כהן (העבודה):

אפילו אל תחשבו על השלטון, כי לא מגיע לכם להיות בשלטון, ולא תגיעו לשלטון. תודה רבה.

היו"ר ע' מאור:

תודה. חבר הכנסת משה קצב, בבקשה.

סאלח טריף (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אני יכול לעלות ולדבר לפני חבר הכנסת קצב? יש לי שלוש דקות.

סאלח טריף (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, ידידי חברי הכנסת, סברתי לתומי, שהדיון הזה על תרבות הוויכוח הפוליטי לא יגלוש להחלפת דברים, לא על רעיונות פוליטיים ולא על אידיאולוגיות ולא על מדיניות ממשלה ולא על ויכוחים אישיים קשים שנשמעים כאן לפעמים, אלא יתרכז יותר, אדוני השר, במה שניתן לעשות היום כדי לתקן את מה שאנחנו כבר קלקלנו בבית הזה.

חבל שחברת הכנסת לבנת יצאה, כי רציתי שהיא תשמע את דברי. גם כאשר הדברים שאמר כאן חבר הכנסת רענן כהן לא מוצאים חן בעיניכם, היו נא סבלניים.

דן תיכון (הליכוד):

לא היינו סבלניים?

משה קצב (הליכוד):

לא התרגזנו. צחקנו.

דן תיכון (הליכוד):

בסך הכול הערתי ששמעתי את הנאום הזה כבר ביום שני. מה לעשות שאני בין הבודדים בבית הזה שיושבים כל הזמן, כך שכבר שמעתי את הנאום שלו.

סאלח טריף (העבודה):

שלוש דקות בלבד עומדות לרשותי, אז אנא.

אני חושב, שלפני שיושב-ראש סיעת הליכוד, חבר הכנסת קצב, עולה לכאן, כבר חצינו קווים אדומים. אנחנו כאן, בבית הזה, עשינו זאת בוויכוחים רבים. מאוד הצטערתי כשעלה לכאן חבר הכנסת רביץ ואמר: אני לא מתנצל עד שהיא מתנצלת. אדוני, אני מעריך אותך מאוד, ואני מבקש ממך שתתנצל ואל תחכה לאיש.

השבוע שימשתי דוגמה להתקפה, להכפשה, לאלימות מילולית, וזה לא פשוט – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אבל המשטרה התנצלה בפניך.

סאלח טריף (העבודה):

לא התנצלה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן. ראיתי זאת בעיתון.

סאלח טריף (העבודה):

אני מוכן לקרוא את הדברים. השר יושב כאן, ואני אגיד את אשר על לבי. אני אומר – – –

דן תיכון (הליכוד):

מה באמת קרה שם?

סאלח טריף (העבודה):

אני רואה שאין לך סבלנות. זה לא תקציב המדינה, זו איננה בעיה כלכלית – – –

דן תיכון (הליכוד):

להיפך, אני מבקש לדעת מה באמת קרה. אנחנו לא מבינים, כן לקחו או לא לקחו?

סאלח טריף (העבודה):

בהזדמנות זו אני רוצה לקרוא לכולנו להיות מאופקים יותר. אני קם הבוקר, ילדי מעירים אותי ואומרים לי, שאני עברייני תנועה ונוהג בלי רשיון. אני פותח את העיתון ואני רואה שקיבלתי בו כותרת האומרת שחבר הכנסת טריף נהג בזמן פסילה. הרי זה דבר איום ונורא. שמו תמונה שלי במקום הבולט ביותר בעיתון, ואני אומר לכם שיום לפני כן התקשרה אלי העיתונאית ואני אמרתי לה: גברתי, תאמיני לי שיש לי רשיון. יש פה טעות. אבל זה לא עזר. "תפסו" חבר כנסת, והרי זו "מציאה", ואי-אפשר לוותר על כך.

רק אחרי שאני מאיים, רק אז, בשעות אחר הצהריים, מוציאים לי במשטרה הודעה האומרת שאכן היתה טעות, וכל זאת אחרי שלושה ימים. לפני כן כבר קיבלו פקס בעניין זה. ומי עשה זאת? המשטרה, אותו שוטר תנועה. ואני שואל: מדוע לעשות זאת? תאר לעצמך מה קורה במקרה כזה לאזרח רגיל. אם המסוף של המשטרה איננו מעודכן – ומייד תשמע מה קורה אתי אחרי כל

הפרסומים שהיו – אותו אזרח, חבר הכנסת תיכון, מתבקש להתלוות אל השוטר לתחנת המשטרה, והוא לא יכול לנהוג. עוברים חודשיים עד שמאתרים זאת במסוף. אתה מבין מה קורה?

מעולם לא נפסלתי. לא נפסלתי. פסק-הדין הוא בוטל מייד. ובכל זאת מאשימים אותי אחר כך. רק אחרי שהעורך-דין הטוב שלי, מר חוטר-ישי, מאיים על העיתון, אני מקבל ידיעה "מסכנה" האומרת, שהמשטרה טעתה, ושחבר הכנסת טריף לא נהג בשלילת רשיון. את הדברים האלה לא קראו כולם במדינת ישראל.

לכן, אדוני, כאשר באתי אליך אתמול בזמן טקס החתימה עם הירדנים – כולם פנו אלי ושאלו: אתה עדיין נוהג בשלילה? ובכן, לא היתה לי ברירה ולקחתי את רשיון הנהיגה שלי, הנה אתם רואים אותו בידי, צילמתי אותו בהגדלה, והנה כל העם יכול לראות אותו, כדי להוכיח שאני נוהג כחוק, שיש לי רשיון, ואין לי בעיה. מי שאיננו בסדר הוא המסוף המשטרת. זאת אני צריך להסביר לנהגים הפוגשים בי בצמתים, צריך להסביר זאת לכל חברי חברי הכנסת. אולי הייתי צריך לחלק להם תצלום של הרשיון שלי.

תראו מה טעות כזאת עושה לי שעה שאני נמצא בתקופה של פריימריס, בתקופה של בחירות. אני מודה ליושב-ראש הכנסת שנזעק ובירר זאת מייד. אני רוצה להוסיף ולציין שאני התנצלתי על שעשיתי עבירת תנועה. אבל אני אדם, ואני טועה. אבל אולי תדע גם המשטרה להתנצל ולתקן.

אדוני שר המשטרה, אני פונה אליך. למען השם, נכון לרגע זה אני מופיע במסוף של המשטרה כאילו אני בפסילה. תקנו זאת. והבה נתקן כולנו את התנהגותנו בשנת הבחירות הקרובה. היא לא תהיה קלה, כי היא עומדת על פערים תהומיים בנושאים אידיאולוגיים. נהיה מאופקים ונדאג לכך שהשנה הזאת תיגמר בכי טוב, בדמוקרטיה ישראלית טובה. תודה.

הי"ר ע' מאור:

תודה רבה לחבר הכנסת טריף; הקשבנו בקשב רב לדבריך האישיים.

חבר הכנסת משה קצב, בבקשה.

משה קצב (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מאז קום המדינה עוד לא היתה מדיניות ממשלה שהיתה כל כך שנויה במחלוקת, כל כך טרגית. חילוקי הדעות לגבי המדיניות הזאת הם עמוקים ביותר.

אדוני השר, חלק גדול ונכבד מאזרחי ישראל – גם על-פי שיטתכם, ואתה לא יכול להכחיש זאת – מאמינים, שמדיניות זו מהווה סכנה למדינת ישראל. אנחנו טוענים שמדובר בלמעלה מ-50%, אתה תטען שהם פחות. אבל אין ספק שהם חלק גדול ונכבד מאזרחי ישראל. מעולם לא עמדנו בפני

מחלוקת כזאת, בפני סוגיות דרמטיות כל כך ויסודיות כל כך. והרי זה טבעי שאותו חלק בעם מחפש כל דרך לגיטימית, כיאה וכמקובל בכל משטר דמוקרטי, לסכל את מדיניות הממשלה.

אתם משתמשים בכל אמצעי כדי לדכא, כדי לעשות דה-לגיטימציה של מי שמתנגד למדיניות שלכם. ודווקא בשעה זו, אתם שמנהלים את המדיניות שלדעתנו מסוכנת כל כך, אתם לא רוצים להידבר עם האופוזיציה. אינכם רוצים? אל תדברו. אתם לא רוצים להגיע אתנו להסכמות? זכותכם. אתם לא רוצים קונסנסוס לאומי בנושאים קיומיים? זו טעות, אבל זכותכם. אך האומנם אסור לאותו מיעוט, שלדעתנו הוא רוב, להשתמש בכל האמצעים הלגיטימיים כדי לסכל את המדיניות שלכם?

והמצב חמור יותר, אדוני השר. אתם הייתם צריכים להיות מי שנזהרים שלא להעמיק את הקרע, די בכך שאתם מנהלים מדיניות כל כך שנוייה במחלוקת, מדיניות שעוברת בכנסת על חודו של קול, על חודם של שני קולות שערקו מהאופוזיציה לקואליציה בגלל שררה, מי שהתחייבו לבוחרים שלהם נאמנות למצע של צומת ואימצו את מצע מפלגת העבודה, חברי הכנסת אלכס גולדפרב וגונן שגב. די בכך שאתם כופים על חבר הכנסת זיסמן ועל חבר הכנסת אביגדור קהלני להצביע בניגוד לאמונתם ולהשקפת עולמם, ואתם כופים משמעת סיעתית ונוקטים נגדם סנקציות ומאיימים שלא יהיו עוד ברשימת העבודה לכנסת, מפני שהם היו נאמנים למצע מפלגת העבודה.

די בכל אלה, ולכן, מדוע אתם צריכים להשתמש גם בביטויים גסים כלפי אותו מגזר ישראלי שמתנגד למדיניותכם? מדוע צריך ראש הממשלה להשתמש בביטויי גנאי כלפיהם? מדוע הוא לא יכול להתאפק? ומדוע שר החוץ חייב לעלוב ולהעליב את המתנגדים למדיניות הממשלה? ואחרי כל זאת אתם באים, כאותו קוזק נגזל, ועוד צועקים חמס.

קריאה:

משה קצב (הליכוד):

אנחנו גינינו את התופעות הפסולות. אבל אין לנו שליטה על כל אחד בהפגנה של 20,000-30,000 איש. אם אדם בודד אחד הניף איזו כרזת נאצה, גינינו והוקענו זאת. זה התפקיד שלך, אדוני שר המשטרה, לגלות ולעצור אותו פרחח שהניף את תמונתו של ראש הממשלה במדי ח"ל א.ס.א., ולא תפקידו של מי שנמצא על מרפסת ולא רואה זאת.

לימור לבנת (הליכוד):

בדיוק.

משה קצב (הליכוד):

אילו ראינו זאת, ודאי שהיינו מגנים ומוקיעים זאת בכל פה.

לימור לבנת (הליכוד):

במקום לעצור מפגינים, תעצרו את אנשי "כך" ו"כהנא חי".

משה קצב (הליכוד):

אנשי כהנא היו בין אותם 20,000 המשתתפים בהפגנה. האם יש לנו אפשרות למנוע בעדם להשתתף בהפגנה ענקית כזאת? זה תפקידה של המשטרה.

ואז מוצא לו ראש הממשלה אליבי, תירוץ, אמתלה כדי להתנגד ולא לאפשר אפילו לראש האופוזיציה לגנות את התופעה הזאת, והוא עזב במחאה את הכנסת. האם זו התנהגות מכובדת? זו התנהגות שיכולה להבטיח אחדות בעם? הרי זו בדיוק הגישה שמעמיקה את הקרע בחברה הישראלית, ואתם ורק אתם בלבד נושאים באחריות, לא אנחנו.

אתם מפנים את האצבע המאשימה אלינו, אבל אין בנו שום אשמה. אנחנו מגנים את התופעות האלה, את התופעות השוליות של קבוצות קיצוניות. אבל אנחנו מגנים גם אתכם כמי שלא ידעתם ולא השכלתם לחפש את הדרך – לא לקרבה אידיאולוגית בינינו, אבל לפחות לדיון מכובד ומתורבת.

אני צריך להזכיר לך וליושב-ראש הקואליציה נשכחות? אתם טובלים ושרץ בידיכם. בהפגנה בראש השנה מול ביתו של ראש הממשלה אתם – ארבעה שרים משרי הממשלה השתתפו באותה הפגנה – צועקים: בגין טרוריסט, שרון פושע, בגין רוצח; ארבעה מחבריך שיושבים אתך בממשלה. בראש השנה, כשראש הממשלה מנחם בגין הלך להתפלל את תפילת הימים הנוראים בבית-הכנסת, עמדו מול ביתו וזעקו ארבעה שרים מחבריך בממשלה. אתם באים להטיף לנו מוסר על כבוד, על יושר, על אחריות, על אחדות לאומית. אנחנו אנשי התנועה הלאומית – מנחם בגין בראשית דרכו, עוד לפני שיצא מהמחתרת, הטיף שלא להרים יד, שלא לגרום למלחמת אחים, שלא לגרום לקרע בחברה היהודית-הישראלית – לנו אתם באים להטיף מוסר?

ואתם עשיתם זאת עם אותם יפי נפש, ס. יזהר, עמוס עוז, יורם קניוק. הם עמדו יחד עם ארבעה מעמיתך בממשלה וזעקו: בגין רוצח; בהפגנה בלתי חוקית, ביום המקודש ביותר לעם היהודי.

ואנחנו צריכים לעמוד פה בכנסת ולהתנצל ולהצטדק, וגם כשאנו רוצים לגנות ראש הממשלה לא מאפשר לנו, לא מוכן להתיר לביבי נתניהו לקום ולגנות את התופעות האלה, והוא זועק על יושב-ראש הכנסת מדוע הוא התיר לו ללכת הצדה לדקה לומר מלת גינוי. אתם הייתם צריכים לומר לנו כל הכבוד.

בתנאים האלה באים ודורשים מאתנו לגלות איפוק, לגלות אחריות. עד כמה? האם בנושאים קיומיים – אם אזרח חושב שביתו הולך ונהרס ונחרב, האם מותר לו לבכות? מותר לו לזעוק? מותר לו להפגין? אם אזרח מאמין שהמדיניות הזאת הולכת להרוס את מדינת ישראל, האם יש לו זכות לשבות, להפגין, לזעוק? ואתם מנסים – על-ידי כינויי גנאי, על-ידי סטיגמות, על-ידי דה-לגיטימציה, על-ידי הכפשות, עלבונות – לשלול את הזכות הבסיסית הזאת מאתנו. וגם זה לא יעזור לכם, לא אלימות מילולית שלכם ולא זלזול ולא עלבונות שלכם.

אנו שלמים עם עצמנו, מצפוננו נקי. בשלוש השנים האחרונות נהגנו בגישה אחראית, נהגנו באיפוק. ידענו להשתמש בכלים לגיטימיים בלבד כדי לנהל מאבק נגד הממשלה, כלים פרלמנטריים וחוץ-פרלמנטריים.

תפקיד ראש הממשלה והממשלה לא להעמיק את הקרע מעבר לחילוקי הדעות הפוליטיים.

עכשיו התבשרנו, שהממשלה ומפלגת העבודה שוכרים בריונים כדי להגן על ראש הממשלה, והם מפיצים בדותות כאילו השב"כ אמר שרוצים לפגוע בראש הממשלה. בהודעה חסרת תקדים של ראש השב"כ לעיתונות, חסרת תקדים – אינני זוכר שראש השב"כ אי-פעם נהג בשיטה כזו בעבר – הוא פרסם הודעת הכחשה. מדוע אתם צריכים להשתמש בכלים האלה? זה מכובד? זה מתאים לראש ממשלה עם עבר מפואר כל כך? רמטכ"ל, יליד ירושלים, שגאה בכך.

לבי לבי על יושב-ראש הקואליציה שעומד פה ומשבח את הקונגרס האמריקני שהחליט להעביר את השגרירות לירושלים. אילו זה היה תלוי בכם זה היה עובר? בכנות, בגילוי לב, עם היד על הלב. הרי אתם התנגדתם, חששתם, עמדתם פה אחוזי פיק ברכיים, רעד אחז בכם כאשר הסנאט האמריקני, גוף ריבוני שאין לנו שום שליטה עליו, רצה באופן עצמאי לאשר את ההחלטה הזאת, להעביר את השגרירות מתל-אביב לירושלים. כולכם רעדתם לפני כמה שבועות, כשהנושא עלה לראשונה. עכשיו כולכם ממהרים לשבח. מגיע לשבח ולברך, אבל מדוע להתקשט בנוצות לא לכם ולומר שאתם עודדתם, דחפתם, יזמתם? כל הכבוד לקונגרס האמריקני, כל הכבוד לעם האמריקני הגדול. זו החלטה היסטורית. חבל שהחלטה הזו עברה לידיכם, לא היתה לכם הזכות להיות שותפים לה. אנחנו, האופוזיציה, יש לנו הזכות והכבוד לומר: ליוניו את התהליך הזה בכבוד ובהערכה ובברכה ועודדנו אותו.

ונחזור לעניין: אתם רוצים לשכור בריונים כדי להגן על ראש הממשלה על-ידי הפצת בדותות. עשרות שנים ניצלתם את משאבי ההסתדרות והתנועה הקיבוצית והמפעלים לפעילות פוליטית גלויה וסמויה. חילקתם טובות הנאה על חשבון ציבור המבוטחים, על חשבון רמת השירות הרפואי; הורדתם את רמת השירות הרפואי כדי לממן פעילות פוליטית במשך עשרות שנים. ועכשיו אתם שוב רוצים להשתמש באותן שיטות פסולות, להשתמש בנכסי ההסתדרות וקופת-חולים ומוסדות הממשלה כדי לנהל נגדנו מאבק פוליטי?

אחריות לאומית, אדוני השר, מחייבת גם אחדות לאומית ושמירה על עקרונות הדמוקרטיה וסובלנות כלפי מתנגדים, ואמירת אמת ואי-הולכת שולל הן גם כן תנאי חיוני לשמירת האחדות בעם. העם נמצא בפני אחת הסוגיות הקשות ביותר. אנחנו נתרומם את חלקנו כדי להבטיח שהוויכוח הקשה שנובע מכך שאתם מנהלים מדיניות מסוכנת לקיומה של המדינה – אנחנו מבטיחים להשתמש אך

ורק באמצעים לגיטימיים במאבק הזה נגדכם. אתם צריכים להתחייב, שתהיו ראויים לרגש האחריות שלנו, לכנות שלנו, ליושר שלנו ולמידת הסובלנות הרבה שאנחנו מגלים כלפי ממשלת ישראל.

היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את השר משה שחל להשיב בשם הממשלה. בבקשה, אדוני השר. בפנינו הצעות לסדר-היום רגילות ודחופות ביחד. אם כן, אדוני השר, לרשותך 15 דקות.

שר המשטרה מ' שחל:

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בדברי חז"ל נאמר: על קמצא ובר-קמצא חרבה ירושלים. האמת היא, שהחלטתי לייחד את הדיבור שלי יותר מכל דבר אחר לבעיות, הדאגות שיש בלבי כחבר כנסת ותיק, עם חבר הכנסת זבולון המר, המכיר את הכנסת על תהפוכותיה, על הסערות שהיו בה, לעומת התקופה הזאת – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

חבר הכנסת ורדיגר היה לפני אדוני השר.

שר המשטרה מ' שחל:

אבל הוא היה בהפסקות, וזה ההבדל. לנו יש זכות הרציפות.

– – ולהתייחס באמת לבעיה שצריכה אולי להדאיג את כולנו. בבואי להכין את דברי תשובתי כתבתי שלושה נאומים והלכתי להרבה השוואות מן העבר, ולא ידעתי איזו מהן לבחור. והנה הדברים שנאמרו כאן – לא על-ידי כולם, אני לא רוצה לדבר בהכללה – על-ידי חלק מחברי הכנסת, העמידו אותי בפני דילמה. בסך הכול הם הזכירו לי את הסיפור על אותם שני יהודים שהיה ביניהם ריב מתמשך ואחד קילל את השני והשמיץ את השני, עד שבסוף הפצירו בהם שילכו לרב שיהיה בורר. והנה הרב בירר, דיבר אל לבם, שכנע אותם שישלימו ביניהם, דורש ומבקש שילחצו ידיים. בעת לחיצת הידיים, כאשר האחד לחץ את ידו של השני, הוא אמר לו: שמע, אני מאחל לך מה שאתה מאחל לי. השני פונה לרב ואומר לו: אתה רואה, הוא מתחיל עוד הפעם.

זבולון המר (מפד"ל):

אם מותר: יש סיפור על שני אנשים שרבים, ובסוף אחד אומר שכל העסק התחיל כאשר הוא החזיר לו סטירה.

שר המשטרה מ' שחל:

זה בערך כך.

אני רואה את הכותרת – הצעות לסדר-היום בנושא: הצורך בחיזוק כללי המשחק הדמוקרטיים ושליטת האלימות. וכל אחד קם, משלם מס שפתיים על האמרה הזאת באיזה משפט שהוא כלל אותו בסדר-היום, ואחרי כן הוא חוזר מייד ואומר על השני: אתה מנוול, אתה כזה, אתה כזה.

דן תיכון (הליכוד):

מי ניסח את הכותרת? מזכיר הכנסת.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת דן תיכון, אני חשבתי על דבר עמוק יותר.

רחבעם זאבי (מולדת):

חלק מהדוברים צדקו.

שר המשטרה מ' שחל:

אוה, הרי המסקנה היא ששניהם צודקים.

המסקנה שאליה הגעתי, חבר הכנסת זאבי, היא, שלכל אחד יש דעה טובה על עצמו, והוא משוכנע שהוא תמים – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אבל אני אובייקטיבי.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת זאבי, אל תגרור אותי, כי גם לי באיזה מקום היה חשבון והזזתי אותו הצדה. אמרתי: אני לא אתייחס אליו. אני לא אתייחס לא לפנקסים, לא לרישומים ולא למשטרה. החלטתי היום בכלל לא לדבר עליו, אז אל תגרור אותי.

ניסיתי לבוא ולהגיד: אולי אחרי הפגרה התפכחו חברי הכנסת – כולנו חייבים להיות מודאגים – והחליטו לבוא לכאן ולהגיד: די לנו בתופעות המשונות שהיינו עדים להן. בלי להזכיר, חלילה, שמו של איש, אומר לזכותי, שבמשך כ-25 שנה בכנסת – יעידו עלי חברים – אני לא חושב שהשתמשי אי-פעם בשפה לא נקייה בוויכוחים די נוקבים ודי קשים שהיו, מטבע הדברים, בין שני חלקי הבית, פעם באופוזיציה, פעם בקואליציה.

היו תופעות, והן זכורות לכולנו במושב הקודם, של חבר כנסת שהחליט להתנחל באמצע הבמה כאן, לבוא ולהגיד: אני לא אתן לאיש להצביע. זה הוסיף למישהו כבוד? לאיש מאתנו לא, תאמינו לי, ואני לא מבחין כאן בין הצד הזה – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

כבוד השר, באופוזיציה התנהגת יפה יותר, תחזור לאופוזיציה.

שר המשטרה מ' שחל:

אתה יודע מה? גם זה לא אסון.

היו דברים אחרים, שכשאני שומע אותם אני באמת נדהם. אגב, פעם השתעשעתי, חשבתי להוציא מילון על התבטאויות בכנסת, והלכתי לראות מה קרה בכנסות אחרות. אל תחשבו שבכנסות הראשונות, עם אנשים, זכרם לברכה, שאינם אתנו, אבל הם היו, ללא ספק, מנהיגים בעלי שם, ידועים – בן-גוריון, מנחם בגין, זיכרונם לברכה – היה אחרת. והיו ביניהם ויכוחים קשים. חבר הכנסת קצב, היו דברים שהסעירו את הבית הזה בין במשכנו כאן ובין במשכנו בבית-פרומין. היו דברים, היו שילומים, היו נושאים. מתי במדינה הזאת אין סערת רוחות ואין דאגה ואין ויכוח?

ואני אומר לכם יותר מזה, אולי דבר משעשע מאוד מבחינה פרלמנטרית. בן-גוריון היה פרלמנטר שידע להשתמש בכלי הזה של הכנסת כאמצעי לוויכוח וגם לניגוח יריבים – יש כאלה שמכירים את התקופה ויודעים אותה – כפי שמנחם בגין ידע להשתמש בכנסת ככלי פרלמנטרי, כבמה. אני ראיתי, שמתילב שהיו מקרים שבהם לבן-גוריון לא היה נוח נושא מסוים, והוא יצר ויכוח בכנסת; לא שהוא לא נבע מספסלי הקואליציה, הוא קרא תיגר. ויש דוגמאות, אגב, מאלפות מאוד, משעשעות מאוד, דברים שהיו בבית הזה בשנות ה-50 וה-60.

באוקטובר 1956 מתח בן-גוריון ביקורת על חברי חרות, שטענו, לדבריו, כי כל שעה היא שעת רצון למלחמה ולכיבושים. זאת היתה הטענה. "אנשים שנותנים עצות אלה" – אמר בן-גוריון – "אינני מאמין לדמעות התנין שהם שופכים על חללי צה"ל"; ביטוי קשה מאוד, ללא ספק. אני אומר לך, חבר הכנסת המר, גם אני הופתעתי, אבל בספרים הנשכחים אתה קורא את הדברים האלה. חברי חרות,

שהגיבו אז בקריאות זעם ומחאה, ענו לו: "חסר בושה אתה", "מופקר שכמותך". היו ביטויים כאלה בכנסת.

היה גם מקרה אחר: במאי 1963 הוציא בן-גוריון את חברי חרות מן הכלים כשטען שהם פיארו ושיבחו ונשאו את שמו של היטלר והעמידו אותו כדוגמה. בסערת הזעם שהתעוררה קרא בגין: "בזל לך", "אתה עשית הסכם עם היטלר", "שחור שכמותך", "מלשין", "משתף פעולה". היו ביטויים. אגב, יש בלקסיקון הזה דברים מדהימים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הכי יפה מה שהם אמרו ביידיש: פסקודניאק – – –

שר המשטרה מ' שחל:

גם זה יש לי.

מה ההבדל בין מה שהיה ובין מה שיש היום? במה למעשה שונה הוויכוח? – בשנאה, שהיא חידוש. ותאמינו לי, אני אומר זאת עם הרבה כאב בלב. לגיטימי להתווכח, יש בינינו מחלוקת, ואני אומר – חלקה לשם שמים, חלקה פוליטיקה טהורה, בלי גוזמה. יושבים כאן אנשים מפוכחים, ואל תגידו לי לא.

חבר הכנסת משה קצב, אני מכבד אותך, באמת, כפי שאני מכבד חברים רבים כאן. אתה מאמין בסתר לברך שיש פה ממשלה שרוצה בכוונה להרע את מצבה של ישראל? ודאי שלא – – –

משה קצב (הליכוד):

לא אמרתי את הדבר הזה.

שר המשטרה מ' שחל:

– – – ושדאגת הביטחון לתושבים בעתיד אינה לנגד עיניה? אפשר לחלוק על הדרך, אבל אני גם אינני חושב שמה שנאמר כאן בטון – – –

משה קצב (הליכוד):

את הדבר השני אני לא שולל.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת משה קצב, תאמין לי, גם בקשר לירושלים אתה לא מאמין ולא מתכוון, זו איננה אמת. זו איננה אמת מידיעה אישית. אבל אתה יודע מה? בפוליטיקה – אנחנו מתקרבים לשנת בחירות – צריך להדגיש דברים. אני מוכן לקבל עלי דברים.

אני אגיד לך באופן אישי איזה דבר כואב לי תמיד כשאתם אומרים לי אותו, כואב לי ממש, אישית, לי, לא כחבר ממשלה ולא כחבר קואליציה. אתם באים ואומרים: אנחנו המחנה הלאומי. אפילו אתה אמרת זאת כאן. מדוע? אתה באמת חושב שאני אינני שייך למחנה הזה? מי בכלל יכול להעמיד את עצמו – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

וכשאתם אומרים "המחנה השפוי" – אנחנו לא שפויים?

משה קצב (הליכוד):

ואתם אומרים "מחנה השלום".

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת זאבי, יש הבדל, תאמין לי, בין "שפוי" לבין "מחנה לאומי".

משה קצב (הליכוד):

"מחנה השלום", אתם אומרים.

שר המשטרה מ' שחל:

הרי "מחנה לאומי" הוא תרגום למה שמקובל בעולם כפטריוטי. אתה בא ואומר: אני הפטריוט, כל היתר לא. ואני בא ואומר: רבותי, על סמך מה החלוקה הזאת? אני בדרכי מאמין, באמת באמונה שלמה, שהציונות שלי היא לא פחות לאומית משלך, ואולי אפילו יותר.

רחבעם זאבי (מולדת):

והשלום שלי הוא לא שלום? אנחנו לא מחנה השלום?

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת זאבי, אני לא רוצה להתווכח, אני רק בא אליך ואומר לך באופן אישי מה מקומם אותי. זה מרגיז אותי אישית.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני השר, תסלח לי, חברי לא צודקים בהשוואה. אתם עושים מעשים אנטי-ציוניים ואנטי-לאומיים, לכן אתם לא מחנה לאומי.

שר המשטרה מ' שחל:

הנה, הנה. רצית דוגמה? וזה לא ממי שאני לא מכיר. דב שילנסקי, ידידי הטוב, בלי גוזמה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני אומר זאת בגלוי, בפומבי: אתם לא מחנה לאומי. זהו זה.

שר המשטרה מ' שחל:

הוא קם ובדיוק מוכיח את מה שאני חשבתי שהדיון הזה בא למנוע.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני אומר מה שכולם חושבים ולא כולם מעזים להגיד.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת דב שילנסקי, תאמין לי, כעורך-דין לא קיבלת ייפוי כוח מכולם, אני מוכן להישבע. קיבלת מחלק, ואולם חלק אחר עומד גם הוא להצביע בפריימריס שלפנינו, ואני לא יודע כמה הוא ייתן לך. אל תבוא ותגיד "כולם". אתה יכול להיות בטוח? במה? גם אני לא אומר "כולם".

דב שילנסקי (הליכוד):

זה מה שאנשי המחנה הלאומי חושבים.

היו"ר ע' מאור:

אפשרנו קצת קריאות ביניים, ואני מבקשת לאפשר לשר להמשיך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני השר, אני גדלתי במחנה שלך על ברכיהם של ברל ובן-גוריון. חינכו אותי לשנוא את הרוויזיוניסטים, ז'בוטינסקי היה מושא לשנאה, הצה"ר – הציונים הרוויזיוניסטים – היו דבר איום, בית"ר – צריך לשבור אותם, לשרוף את הקנים שלהם. חינכו אותי לשנאה. כשאני נמצא היום בסביבה הזאת, אני לא מוצא שנאה כזאת. בסביבה הזאת של מפד"ל, ליכוד וצומת אני לא מוצא שנאה כפי שגדלתי עליה – – –

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת זאבי, אני לא אתווכח אתך. אתה מעיד על עצמך – ואיך כתוב בתורה? אין אדם משים עצמו רשע. אם אתה בא ומודה, אני אתווכח? למה לי?

אני רוצה לומר לך, גם בצד הזה ז'בוטינסקי איננו. אתה באמת משווה? מה שנאמר פה הוא באותה רמה, אותו ויכוח, אותו סגנון?

רחבעם זאבי (מולדת):

למדו לשנוא, למדו לשנוא.

שר המשטרה מ' שחל:

סלח לי, גם כאן, כי אתה משווה זאת, אבל מה ההשוואה? אם נדבר בגילוי לב, כולנו, בצורה זו או אחרת, מי פחות או מי יותר, חיים בגלל המכשיר הזה של הטלוויזיה. הוא משגע את כל הבית. זאת האמת, ולא יועיל כלום – למצוא גימיקים כדי לתפוס את עין המצלמה. יש חברי כנסת עם בעיה מבחינת ריסון הלשון.

ועוד דבר, מעל ומעבר לכל דבר אחר, בהשוואה לפרלמנטים אחרים בעולם, הכנסת הזאת הופכת כנסת אלימה. הרי אין בכלל אפשרות להתבטא בנושאים אלה או אחרים עד הסוף. מהמשפט הראשון – מייד קריאות ביניים. זה בסדר אם קריאת ביניים נאמרת מדי פעם בחוכמה ובתבונה, אבל לא חייב להיות ניגוח תמידי.

ואשר לחברי מן הצד השני, אין לי אלא לומר, שאנשים שמכבדים את הכנסת חייבים היו לשבת על כיסאותיהם, אבל הם לא עושים זאת.

אני רוצה לסכם את דברי ולומר עוד כמה דברים.

חבר הכנסת סילבן שלום, אני יודע שאתה לא סבלני לאורך הנאום, אבל אני עדיין לא מדבר 20 דקות.

הי"ר ע' מאור:

אדוני השר, מגיעות לך עוד שתי דקות, וזמנך בידך.

שר המשטרה מ' שחל:

למה אני אומר לך את הדבר הזה?

סילבן שלום (הליכוד):

לנו ניתנו שלוש דקות, ואתה כבר מדבר 20 דקות במקום עשר דקות.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת סילבן שלום, מתוך 15 דקות יש לי עדיין עוד שתיים. אני אומר לך את הדברים האלה, מפני שיש לי שמיעה אבסולוטית. מי שגדל בחיפה רואה גם לאחור ושומע מכל הצדדים.

סילבן שלום (הליכוד):

גם בבאר-שבע אותו הדבר.

שר המשטרה מ' שחל:

דע לך, שמעתי מה לחשת לחבר הכנסת קצב. אני עדיין לא סיימתי את מכסת הזמן שלי.

היו"ר ע' מאור:

מזכיר הכנסת אפילו מעיר לי שייטכן שמגיעות לשר 20 דקות. בווריאציה בין הצעות רגילות לבין הצעות דחופות – – –

סילבן שלום (הליכוד):

זה לא משנה, על-פי התקנון מגיעות לו עשר דקות כתשובת השר.

היו"ר ע' מאור:

עשר דקות בהצעות רגילות, אבל יש כאן גם הצעות דחופות, ולכן מגיעות 20 דקות.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת סילבן שלום, יושב כאן סגן יושב-ראש הכנסת, ואני מכבד את דעתו. הוא יושב מאחוריך, חבר הכנסת עובדיה עלי, תשאל אותו.

סילבן שלום (הליכוד):

הוא יודע בדיוק את התשובה.

שר המשטרה מ' שחל:

אפילו אם נדבר על נימוס, זה לא בדיוק מנומס להעיר את ההערה הזאת. הרי בסך הכול אני לא בא להשמיץ אותך או להתוכח אתך.

אבל אני אומר לכם דבר אחד – אותה הפגנה שדיבר עליה משה קצב, נניח שלא ראו את התמונה ולא יכלו לגנות. אבל למה לא נתנו לדוד לוי לדבר? היה מותר באותה הפגנה להגיד מלה כדי להגן עליו?

סילבן שלום (הליכוד):

ממתי אתה מגן על דוד לוי?

שר המשטרה מ' שחל:

למה אני מגן? כי זה חלק מהסגנון שעליו אנחנו מדברים כאן.

משה קצב (הליכוד):

זה לא בסדר שלא נתנו לו לדבר, ואמרנו זאת. כולנו אמרנו.

שר המשטרה מ' שחל:

חבר הכנסת קצב, איש לא קם להגן עליו. למה לא היה אפשר לעשות זאת?

ועוד דבר, חבר הכנסת קצב – כשאנשים רואים את השלטים שכתוב עליהם: "רבין בוגד", או "מוות לרבין", "רבין פושע", "ממשלת רוצחים", "בדם ואש את רבין נגרש" – – –

משה קצב (הליכוד):

מגנים זאת.

שר המשטרה מ' שחל:

לא מספיק. אתה רוצה לשמוע ממני? אני אומר לך, ידידי חבר הכנסת משה קצב, באמת בכל הכנות: לא מגנים מספיק. אולי באיזה מקום מישהו חושב שזה ייתן לו סיכוי לתמיכה ציבורית, אבל זו טעות, האמינו לי.

משה קצב (הליכוד):

לא, להיפך, הוא משרת אתכם. מי שמניף סממאות כאלה משרת אתכם.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, אם רוצים לדון בנושא הזה בכנות וברצינות, אני מציע לערוך דיון במליאה, כדי שהכנסת תתייחס לנושא זה לא בססמה שעלתה כאן: אני אתחיל במשפט אחד בעד נוהל פרלנטרי תקין, ולאחר מכן אתחיל להרביץ לצד השני. אני מעיר זאת לשני הצדדים, לשני חלקי הבית.

אני רוצה לשבח את חבר הכנסת רפאל איתן. הנאום שלו היה באמת ענייני, והוא הציע הצעה קונקרטיית.

היו"ר י' עזרן:

אני לא ידעתי שמגבילים גם את השרים, אבל אני שומע שהכרונומטר מצלצל.

שר המשטרה מ' שחל:

אני מסיים. אני מציע לקיים דיון במליאה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. יש לנו כמה הצעות אחרות. חבר הכנסת דן תיכון מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רענן כהן, אבל אני לא רואה אותו כאן, אני מצטער. הנה הוא הגיע. סליחה, לא היית כשהתחלתי לומר את הדברים.

דן תיכון (הליכוד):

הוא הגיע, אבל זה לא משנה, הוא לא חייב להיות כשאני מציע להסיר את הצעתו.

היו"ר י' עזרן:

אני לא אתווכח אתך עכשיו, אבל יש תקנון חדש.

הי"ר ע' עלי:

אם הוא נאם, אפשר להציע להסיר את הצעתו.

הי"ר י' עזרן:

גם אם הוא איננו?

דן תיכון (הליכוד):

לא מצביעים, אבל לי יש זכות להציע הצעה אחרת.

הי"ר י' עזרן:

יש לך זכות תמיד, חבר הכנסת דן תיכון. אתה תאמר את דבריך, ואני אקרא בינתיים את הסעיף החדש בתקנון. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני שר המשטרה, אני שומע שבכוונתכם לארגן הפגנה גדולה. אני שומע גם שעיקר האנשים יבוא להפגנה הזאת כדי לסייע לממשלה כתגובה על ההפגנות של מה שנקרא "הימין".

אתם פניתם אל התק"ם ואל תנועות הנוער, ואתם מבקשים לגייס את חברי התק"ם ואת חברי תנועות הנוער.

התק"ם נקלע לקשיים, ואתה יודע זאת, חבר הכנסת רענן כהן, כתבת מאמר על כך.

הי"ר י' עזרן:

אדוני, אדוני, מה הצעתך?

דן תיכון (הליכוד):

מייד אומר.

אני פונה אליך ומבקש, בהתחשב בעובדה שגם התק"ם וגם תנועות הנוער הן בבחינת מוסדות הנתמכים ישירות על-ידי תקציב המדינה, שאתם תורו לאותם גורמים שלא לנדב את כספי הציבור לצורך גיוס אנשים לאותן הפגנות.

אתה זוכר בוודאי את ההפגנות של חב"ד, כשאתם פניתם אל שר החינוך ודרשתם – – –

היו"ר י' עזרן:

אדוני, אתה נואם, זה לא בסדר. אני מצטער.

דן תיכון (הליכוד):

רק רגע.

היו"ר י' עזרן:

לא. אין רגע, עברו דקותיים. אני מצטער. תציע את הצעתך.

דן תיכון (הליכוד):

אני מסיים, אל תהיה עצבני.

היו"ר י' עזרן:

ביקשתי "בבקשה" שלוש פעמים.

דן תיכון (הליכוד):

לכן אני מסיים ואומר: כספי ציבור – לא לצורך ההפגנות שלכם.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת עובדיה עלי מבקש להעביר את הנושא לוועדה. מותר לו להציע.

אני לא מתווכח, אני מתכוון לכך שצריך להקפיד על הזמן. מותר לך בהחלט.

עובדיה עלי (הליכוד):

בוודאי.

היו"ר י' עזרן:

לא על כך אני מעיר, אלא אני מעיר לאדוני שאני כמוך, אנחנו מוגבלים בזמן.

עובדיה עלי (הליכוד):

סלח לי, אדוני היושב-ראש, עם כל הכבוד, לא עברתי את הזמן, עדיין לא התחלתי.

היו"ר י' עזרן:

התכוונתי לחבר הכנסת דן תיכון. אתה ניצלת פי שלושה מהזמן.

דן תיכון (הליכוד):

מה יש לך היום, אדוני היושב-ראש? מה קרה לך?

היו"ר י' עזרן:

קרה לי שאתה מנצל פי שלושה מהזמן.

דן תיכון (הליכוד):

אתה ליברל גדול, בדרך כלל. למה אתה עצבני היום? ברוח התקופה, כנראה.

היו"ר י' עזרן:

אדוני עצבני כשהוא מאריך כאורך הגלות. יש לו דקה, והוא מאריך כפליים וכפלי כפליים. אבל בוא נפסיק את הוויכוח הזה. אני מכבד ומעריך אותך מאוד, ואני לא רוצה להתווכח אתך. בבקשה, אדוני חבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא ירדתי לסוף דעתך ולא הבנתי את הערתך על ההגבלה בזמן. כבר עברתי את מכסת הזמן?

היו"ר י' עזרן:

לא, אדוני, לא הערתי לכבודו. אני דיברתי עם חבר הכנסת דן תיכון.

עובדיה עלי (הליכוד):

אם כך, בסדר.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה לומר לשר המשטרה פעם נוספת, לנצל גם את הבמה וגם את ערוץ-33 ולומר, שאני אישית, כמו חברי, כמו מנהיגי התנועה שלי, מגנה כל תופעה של אלימות.

יתירה מזאת – ואני אומר זאת גם לקהל הצופים – אלימות כזאת אינה משרתת אותנו. היא פוגעת בנו, היא ממש פועלת כבומרנג כנגד המחנה הלאומי. לכן – ולא רק בגלל דבר זה – אני נגד כל פעולה שאינה חוקית ונגד כל אלימות מכל סוג שהוא, גם כשהיא אלימות מילולית, ואנחנו מוקיעים ומגנים את העניין הזה.

אני לא מבין את ההערות האלה שעולות מדי פעם בפעם: אתם ראיתם איזו כרזה שמישהו הניף בהפגנה, ואתם לא הערתם על כך. היום לא שמעתי זאת ממך, שמעתי מאחרים. היו שם רבבות אנשים. אתה חושב שכל אחד ראה כל כרזה שהונפה שם? מי היה יכול לראות כרזה מהסוג הזה? היה שם חבר הכנסת המר. אתה ראית את הדבר הזה? היה שם חבר הכנסת קצב. הוא ראה זאת? אני הייתי שם. ראיתי זאת? לכן ההערה הזאת היא הערה לא-רצינית. אומרים: מדוע לא פניתם

ודרשתם שיורידו את הכרזה האומללה שהונפה שם, ובה השוואתו של רבין לקצין א.ס.א.ס? איש לא ראה את הכרזה הזאת, ואני משוכנע, שאם מישהו מהמנהיגים היה רואה אותה, הוא גם היה מעיר.

יתירה מזו, אדוני שר המשטרה, הייתי נוכח שם, עמדתי ליד המפכ"ל, על הגג למעלה – ביבי נתניהו ביקש אישית שלא לקרוא לרבין "בוגד", ביקש להתנהג כמו שצריך, והמנהיגים האחרים עשו מאמצים אדירים כדי שההפגנה תהיה הפגנה שקטה וטובה. יש שוליים בחברה, וצריך להקיא אותם מתוכנו, ואני חושב שהשוליים האלה אינם משרתים לא את ארץ-ישראל וודאי שלא את הדמוקרטיה בישראל.

אבל עם זאת אני מבקש להעיר הערה – ואני מבקש לקבל אותה ברוח טובה, ואולי לשמוע את דעתו של השר בעניין הזה. אתה חושב שראש הממשלה, שצריך לשמש כאן דוגמה – ואני יודע שהוא עומד בוודאי בלחצים, תפקיד של ראש ממשלה בישראל הוא תפקיד קשה מאוד, והוא עומד במערכת לחצים גדולה מאוד בתחומים רבים מאוד – אכן משמש דוגמה בהתבטאויות שלו, בהתנהגות שלו? זה שהוא משתלח ללא רסן באופוזיציה, במתנחלים, ביהודי ארצות-הברית – –

הי"ר י' עזרן:

ולכן, אדוני חבר הכנסת?

עובדיה עלי (הליכוד):

– – האם זה דבר תקין, זאת דוגמה אישית נאותה?

הי"ר י' עזרן:

ואדוני מבקש, אם כן, להעביר את הנושא לוועדה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אמרתי זאת בתחילת דברי.

הי"ר י' עזרן:

תודה. רבותי, עכשיו חבר הכנסת דב שילנסקי מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זבולון המר.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני רק מבקש להעיר ליושב-ראש, שאתמול הייתי יושב-ראש ישיבה ולא יכולתי לנאום על שלוש הצעות חוק, משום שלא היה לי מחליף. לכן, אם פעם מישהו חורג בחצי דקה, תהיה קצת סבלני.

היו"ר י' עזרן:

לאדוני היתה חצי דקה. מותר לי להעיר.

עובדיה עלי (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

אתה מעיר ואני מעיר.

עובדיה עלי (הליכוד):

תקבל זאת ברוח טובה.

היו"ר י' עזרן:

ברוח טובה. עד שסיימת עברו דקתיים וחצי ולא הערתי.

בבקשה, אדוני חבר הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר – – –

עובדיה עלי (הליכוד):

אני לימדתי עליך זכות, חבר הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מבין, ואני מודה לך, זה מאוד חברי.

היור"ר י' עזרן:

הוא דואג לחברו, זה לגיטימי.

דב שילנסקי (הליכוד):

תודה רבה.

אדוני השר, אני רוצה להפנות אליך כמה מלים. לי יש השקפות משלי. מוצאות חן בעיני מישהו או לא מוצאות חן – אלה השקפותי, אני נלחם בכל כוחותי למען, אבל אני משתמש תמיד בלשון נקייה. אינני אוהב לקנטר או להשמיץ מישהו אישית. עם זאת, פה, על במה זאת, עלה השר המתאם מטעם הממשלה ודיבר יפה, בנועם, וחיך ודיבר עלינו כמו שצריך לדבר, אבל כאן עולה כסדר איש רע – אני אומר שאינני משתמש בביטויים כאלה, אבל כלפיו אשתמש – האיש הרע, הרע מאוד, וכל היושבים בספסלים האלה יודעים זאת, והוא שר החוץ דהיום, והוא מתחיל להשמיץ, והוא משלהב את הרוחות, ואז מתרגזים אצלנו, ואז אומרים האחרים: תראו איך אתם.

כך אתם נוהגים. אתם באים אלינו עכשיו, מדברים שלום, כאילו אנחנו ילדים תמימים שלא מבינים את הכוונות. תדברו לא כשאנחנו מעלים הצעות למען אהבת אחים, ואל תביאו לנו ציטוטים יפים. אנחנו גם יודעים לצטט. תנהגו כך בחיי היום-יום. תבינו שיש פה הרבה יותר ממחצית העם היהודי שכואב כאב עמוק, והוא צועק. מה אתם רוצים, שיעשה מעשים אחרים? הוא מוציא את הזעם שלו בצעקות. על כן, תתייחסו כל הזמן כך, ולא בחיור ובמלים טובות כפי שזה נעשה עכשיו. זה לא פותר. אנחנו לא נולדנו אתמול. יש לנו ניסיון בחיים.

היור"ר י' עזרן:

תודה, חבר הכנסת שילנסקי.

רבותי, מאחר שהשר הסכים לדיון במליאה, יש אפשרות להציע גם להסיר את הנושא וגם להעביר את הנושא לוועדה.

דוד מנע (הליכוד):

אני רוצה להסיר.

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, חבר הכנסת שמאי.

דקה אחת, ברשותך. אני קורא את ההחלטה של ועדת הכנסת מ-2 בינואר 1995, סעיף ה'; אני רק קורא: "לא נכח חבר הכנסת המציע באולם בעת סיום תשובת השר, יראו את הצעתו כבטלה, ולא יוכל אחד מחברי הכנסת להעלות הצעה אחרת כאמור בסעיף ד'". יש כאן הדגשה: "אם לא היה בעת סיום תשובת השר", ואני שמתני לב לכך. אני רק קורא את התקנה של ועדת הכנסת. אני מבקש לכבד אותה. בזמן שהשר סיים את תשובתו שמתני לב מי נכח ומי לא נכח, כי מצאתי כאן איזו ירושה, איזו צוואה של הקודמת. בבקשה, חבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש – – –

קריאה:

היו"ר י' עזרן:

בבקשה, אולי טעות. הנה אני קורא לך מלה במלה.

קריאה:

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבין שהכנסת רוגשת סביב הוויכוח – – –

דן תיכון (הליכוד):

כתוצאה מכך תסגור את הפה לחברי הכנסת.

היו"ר י' עזרן:

אז בואו נערער. בבקשה, אל תפריע עכשיו, חבר הכנסת תיכון. הוא התחיל לדבר. בוא נערער על הסעיף הזה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הכנסת רוגשת סביב ויכוח כתוצאה מכך שממשלת ישראל מפקירה היום את ארץ-ישראל ומפקירה גם את תושבי ארץ-ישראל ביהודה ושומרון. בסכנת חיים הם. ואם קם חלק מהעם ויוצא להפגנות – ולפעמים יש בהפגנות אנשים חסרי אחריות ואולי – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת סילבן שלום, מציעים להעביר את הצעתו מדיון במליאה לדיון בוועדה.

סילבן שלום (הליכוד):

את ההצעה שלי?

היו"ר י' עזרן:

לא, של חבר הכנסת זבולון המר. תנו לו להשמיע את הצעתו. בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבין שחבר הכנסת שפי מעסיק גם את השר.

אדוני היושב-ראש, קם חלק מהאנשים, ובזעם אמיתי, שבא מתוך תוכו, מתוך דאגה לעתיד המדינה ותושביה, אומר את מה שאומר – וקם פתאום השמאל היפה ותוקף את הימין, כאילו אנחנו משתמשים באלימות מילולית.

אדוני היושב-ראש, הנה חבר הכנסת יוסי שריד, השר לאיכות הסביבה. אולי נהפוך אותך גם לשר לאיכות הדיבור? לא לאיכות הדיבור שלך. ראש הממשלה יצחק רבין, כאשר הוא קורא לחברי מפלגת העבודה "מטומטמים", מה הוא משדר לעם? מה הוא אומר לעם? זאת לא אלימות שלו כלפי חבריו?

רחבעם זאבי (מולדת):

אולי הוא יודע מה הוא אומר.

יעקב שמאי (הליכוד):

כאשר ראש הממשלה קורא למתיישבים "פרופלורים", מה הוא רוצה לומר? כאשר הוא אמר: "אני לא שם עליכם", השר שריד, כאשר הוא אמר להם: "אתם לא מזיזים לי", למה הוא התכוון? מה לא מזיזים לו?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני אסביר אחר כך.

יעקב שמאי (הליכוד):

למה הוא התכוון? כשתדבר על תרבות הדיבור ועל אלימות מילולית, וכשחבריך בשמאל ידברו עלינו, אולי תבדקו בציציותיו של ראש הממשלה. "החמאס", הוא קורא. הוא לא מתבייש להאשים אותנו, את אנשי הליכוד או את היהודים, בכך שהוא מדמה אותנו ל"חמאס"?

לכן, אדוני היושב-ראש, אני חושב שהכנסת חייבת לדון בכך, ואם גם נעביר את ההצעה הזו לוועדה, נבדוק בראש ובראשונה את התבטאויותיו של ראש הממשלה. מי הם "בוחבוטים", כפי שאומר ראש הממשלה, השר שריד? למה הוא מתכוון? מרוקאים, הוא מתכוון להגיד? שיקום ויאמר לנו את האמת. זה באמת ביטוי שראש הממשלה יכול להדביק למישהו, בשמו, כדי לציין מאיזו עדה הוא? באמת כך מתנהג ראש ממשלה? בנושא זה אני רוצה לשמוע אתכם. מה אתם אומרים לנו פה, כאשר מדברים על תרבות הדיבור, כאשר מדברים על אלימות מילולית? מה אתם לא מסוגלים לעשות – –

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת שמאי, ולכן?

יעקב שמאי (הליכוד):

תגנו על ראש הממשלה, תמריצו אותו. כבר המרצת אותו, השר שריד.

היו"ר י' עזרון:

אדוני, אנא ממך.

יעקב שמאי (הליכוד):

תודה רבה, אדוני.

היו"ר י' עזרון:

תודה. קודם כול, כתוב בפרשת השבוע "ותמלא הארץ חמס". אז אל תתלונן.

חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

— — שמישהו לא יחשוב שזה חיובי.

היו"ר י' עזרון:

לכן העולם נחרב. אני מקבל את ההערה של חברי ועמיתי, ומכיוון ש"ותמלא הארץ חמס", לכן "וישחת אלוהים את כל הארץ", וזאת על-ידי המבול.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, יש היום אופנה במדינת ישראל, לפחות אצל חברים בימין – יש תחרות מי יתנצל יותר. אני, כמובן, מגנה אלימות כפי שהיתה בהצגתו של ראש הממשלה במדי אס.אס., אבל אני לא נמנה עם אלה שצריכים להתנצל בפני אנשי השמאל על כל מיני דברים שנעשים. כל הדברים האלה הם כאין וכאפס לעומת מה שעשה המחנה הזה למחנה הימין כל השנים שבהן שלטה ממשלת הליכוד.

אני קורא לחברי להפסיק את מחול ההתנצלויות הזה. כל אחד מתחרה בשני מי יתנצל יותר. לא צריך להתנצל.

הי"ר י' עזרן:

תודה. אם כן, מה היא הצעתך?

דוד מנע (הליכוד):

להסיר.

הי"ר י' עזרן:

להסיר. ובכן, רבותי, היות שהשר המשיב הסכים להעביר לדיון במליאה, כך שמעתי מאדוני, אני שואל את המציעים – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אין מה לשאול.

הי"ר י' עזרן:

אין מה לשאול. אם כן, בואו, רבותי, נצביע – – –

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, רק משפט אחד: מהדברים של חבר הכנסת דן תיכון משתמע שהוא פנה אלי בקשר להפגנה – אין לי כל קשר לעניין. אם יש לו טענות – שיתלונן. אני לא מוכן שאחר כך הוא יגיד: פניתי לשר המשטרה. כדי שהדברים יהיו ברורים.

הי"ר י' עזרן:

הערה נכונה, במקומה, אני מקבל.

ובכן, רבותי, אנחנו מצביעים אם להסיר את כל ההצעות בנדון או להעבירן לדין במליאה. בבקשה, מי בעד – הכוונה לדין במליאה.

קריאה:

נדמה לי שיהיה רוב.

הי"ר י' עזרן:

יהיה רוב? גם אני סבור כך. אני מצטרף לרוב.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

קריאה:

חבר הכנסת המר לא הצביע.

הי"ר י' עזרן:

חבר הכנסת המר בעצמו לא הצביע.

זבולון המר (מפד"ל):

לא הצבעתי?

היו"ר י' עזרן:

לא. אתה לא יודע ללחוץ היטב.

זבולון המר (מפד"ל):

זה נכון, זה נכון, אבל תספור אותי.

היו"ר י' עזרן:

אתה מתפשר לפעמים. תלחץ חזק. אני אצרף את קולך. ראיתי אותך לוחץ, אבל לא מספיק. זה נקרא: לחץ פיזי מתון.

זבולון המר (מפד"ל):

זאת אומרת שאני יכול להיות בשב"כ.

היו"ר י' עזרן:

כן, כן, בהחלט. מי אמר שלא?

אם כן – 14 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע, שההצעה הזאת אכן תידון, לכשתידון, במליאה. תודה.

**הצעות לסדר-היום רצח האשה בדליית-אל-כרמל בידי אחיה והתגברות האלימות
במשפחה**

היו"ר י' עזרון:

אנחנו עוברים לנושא הבא – הצעות לסדר-היום מס' 7524, 7527, 7530, 7554, 7555, 7561 ו-7585, בנושא: רצח האשה בדליית-אל-כרמל בידי אחיה והתגברות האלימות במשפחה. ישיב שר המשטרה. ראשונת הדוברים – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, הצעה מס' 7524, בבקשה. אני מזכיר שמסגרת הדיון היא שלוש דקות.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, עצוב וכואב שאנחנו נדרשים לדון באותו יום גם ברצח, בקטל בכבישים וגם בנושא של רצח נשים, אבל המציאות היא שכופה עלינו את הנושאים האלה.

אדוני היושב-ראש, ב-16 באוקטובר נרצחה אבתיאג' חסון בידי אחיה, אבל מאז תחילת שנת 1995 נרצחו עוד 13 נשים בידי הבעל, האב, בן-הדוד או הבעל לשעבר, ואני אקרא את שמותיהן: ז'קלין אסרף, הזנה איסמעאיל סולימאן, דורית חכים, קמלה סלח, שירה צייטלין, קדריה נזאל, אביבה שאטי, רחל למרוביץ, אריאלה שחר-חרזי, סיגל סורני, אסתר ברשידוב, רודינה ג'מיל ואטקלט צקולה. יהי זכרן ברוך.

כנסת נכבדה, רצח אשה הוא בדרך כלל סופה של מסכת התעללות רבת שנים המלווה באלימות פיזית, באלימות נפשית, בהזנחה, באיומים, ולפעמים גם בתיקים במשטרה.

רצח אשה הוא מעשה נבלה, וכל תירוץ של "כבוד משפחה" הוא צביעות נפשעת, שהחברה הישראלית כולה חייבת להוקיע אותה. לכן אני חשה סלידה עמוקה כלפי כל אחד שמוחא כף או מביע הזדהות או תמיכה במי שרצח אשה, ולכן אני רוצה להוקיר אותם אישי ציבור, במיוחד את אישי הציבור הערבים, המוקיעים רצח נשים ויודעים שרוצח אשה הוא רוצח, ושום תירוץ ושום הסבר לא יתקבלו על דעתנו ועל דעת כל חברה נאורה.

אני מבקשת לפנות לכבוד השר, ובאמצעותו לממשלה, כדי לחשוב יחד כיצד אנחנו פועלים כדי לנתץ את קשר השתיקה שקיים עדיין בין המשפחה לבין השכנים, הקהילה, המוסדות, וכדי לסייע לנשים להיחלץ ממה שעדיין אפשר להגדיר: שתיקת הכבשים.

כאשר אנחנו מדברות עם נשים, אנחנו, בעצם, עדות לכך שהאלימות נפוצה הרבה יותר מהנתונים המתפרסמים, שבעצם מה שאנחנו יודעים הוא קצה-קצהו של קרחון. השאלה היא, מדוע נשים לא מתלוננות? מדוע נשים לא מספרות? האם הן עדיין חשות שהאלימות שמופעלת כלפיהן היא, כאילו, הבושה הפרטית שלהן? האם עדיין הן חושבות שהן צריכות להגן על שמו הטוב של הגבר, וזה חשוב הרבה יותר מאשר להגן על עצמן, על כבודן וגם על חייהן? האם זה משום שהן חוששות שאם הן תתלוננה במשטרה או במקום אחר הן תחזרונה הביתה ומנת האלימות שטיפול בחלקן תהיה גרועה עוד יותר?

היו"ר י' עזרון:

זאת לא שאלה, זה ודאי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן, אני אומרת. האם זה משום שמערכות הרווחה אינן מסוגלות לתת תשובה נאותה לכל אשה שפונה?

אנחנו יודעות, שאף שמספר המקלטים לנשים מוכות גדל, עדיין תור ארוך משתרך לפתחם. לכן אני חושבת, שמחובתן של כל המערכות, גם הממשלתית, מערכת הרווחה, מערכת החינוך, לעודד נשים ונערות להתלונן ולהתגונן מפני אלימות.

אני מבקשת להציע ולהדגיש שני דברים: 1. נושא טיפול החובה בגברים אלימים, ריפוי מהתמכרות לאלימות. אני יודעת שיש תחילת טיפול בנושא הזה, אבל כדי שנטפל פחות בקורבנות האלימות אנחנו חייבים לטפל הרבה יותר בגורמי האלימות, כלומר בגברים האלימים, ולתת להם את הסעד הנפשי הפסיכולוגי, כל מה שדרוש כדי לסייע להם ללמוד להתמודד עם הבעיות שלהם, ולא באלימות – לא כלפי האשה, לא כלפי הילדים.

הדבר השני שרציתי להציע – אנחנו מוכרחים ליצור בכל יישוב מערכת זמינה של תוכנית שנתית לה שם זמני: "רגע לפני". כלומר, אתה נותן לאשה אפשרות לגשת אליה כשהיא חוששת מפני, לא רק כשהיא כבר באה עם סימנים כחולים שמעידים על האלימות שהופעלה כלפיה, לא רק כאשר כבר הסכין הונפה, אלא כאשר היא מרגישה שהמצב לחוץ והיא רוצה לבקש רגע לפני.

אני חושבת, שמעורבות כזאת של הרגע לפני תאפשר לנו להגיע בעתיד לדוכן הזה בלי רשימה נוראה כפי שקראתי. תודה.

היו"ר י' עזרון:

אני מודה לך, חברת הכנסת. כעת הצעה לסדר-היום מס' 7527 של חבר הכנסת שאול עמור – בבקשה.

שאול עמור (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, לפי ההערכה אחרונה של המכון למחקר בראשות פרופסור צבי אייזיקוביץ, יש כ-200,000 נשים מוכות, דהיינו, כמעט כל אשה חמישית מוגדרת כאשה שסובלת מאלימות מצד הבעל או מצד הילדים.

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת שאול עמור, היתה סקירה אחרת, של 200,000 משתמשים בסמים. האם יש איזו הקבלה?

שאול עמור (הליכוד):

יש להניח שלשימוש בסמים יש חלק בלתי מבוטל בנושא האלימות. יש קשר בין אלימות לבין סמים, אנחנו יודעים זאת.

בהזדמנות זאת אני רוצה להביע צער על אסון הדמים, התאונה שקרתה אמש, ומוסר את תנחומי לשכני מנצרת.

הפכנו יותר ויותר לחברה אלימה. זאת אומנם מכה אוניברסלית, אבל היא לא פסחה על החברה הישראלית, היהודית-הישראלית.

אבל אני חושב, שאנחנו, חברי הכנסת, מיתממים מדי פעם, ולא עושים תמיד את מלאכתנו כפי שצריך. לא מזמן הגשתי הצעת חוק, אדוני היושב-ראש – שנה שלמה היא נמצאת בדיון בוועדת השרים לחקיקה – בנושא האלימות הקשורה בסרטי הטלוויזיה ובפרסומות, בראש ובראשונה אלימות הנגרמת על-ידי חשיפתם של ילדינו לסרטי תועבה ולסרטים אלימים. לא מזמן שמענו, שבארצות-הברית קפץ ילד מקומה חמישית, בהזדהות עם איזו סצינה באיזה סרט, ונהרג.

שר החינוך ושר המשפטים – ועדיין לא דיברתי עם שר המשטרה – תמימי דעים שצריך לחוקק חוק שימנע את הצפייה של ילדים בטלוויזיה בשעות מסוימות. צריך לדאוג, לפחות, לכך שאותם סרטים יוקרנו בשעות המאוחרות של הלילה.

קודם כול, הכנסת צריכה להיות דוגמה בנושא זה. גם הבית הזה צריך להתנהג שלא באלימות. אני שומע מאזרחים: מה אתם מבלבלים את המוח בנושא האלימות, תתחילו אתם בכנסת להראות דוגמה. גם פה יש אלימות מילולית, והיא תלך בוודאי ותחריף. קודם כול, הבית הזה צריך להוות דוגמה לכלל העם.

נפגשתי לאחרונה יחד עם חבר הכנסת אלול עם הרב בקשי-דורון, בשם הלובי החברתי, ושלשום – עם הרב לאו. ביקשנו מן הרבנים הראשיים שיתערבו בנושא האלימות כנגד נשים, אם כבוד היושב-ראש יאשר זאת. בהלכה כתוב, שכבודה של אשה – בת מלך.

היו"ר י' עזרון:

כבודה בת מלך פנימה. מה שכתוב בגמרא, ביבמות ס"ב, הוא: האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו, והמשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקם, עליו הכתוב אומר, וידעת כי שלום אוהלך. מה פירוש? לאהוב את אשתו כגופו זה מספיק, כי אדם אוהב את גופו מספיק, וקשה שלא לאהוב מישהו אחר יותר מאשר את עצמו, אבל ההדגשה בחז"ל היא לכבד יותר מגופו. משמע, שלכבד את האשה חייבים יותר מאשר את עצמו.

שאלו עמור (הליכוד):

על כל פנים, אין ספק שעם הגברים המכים את נשותיהם נמנים אלפי גברים שומרי מסורת, ויש להניח שהם ישמעו בקול ההלכה, בקול התורה. לכן הצעתי, שהרבנים הראשיים ושופטי בית-המשפט ייפגשו כאן, בכנסת, ויפתחו במסע התעוררות למלחמה בנושא האלימות, כפי שיש מועצה האמורה להילחם בתאונות הדרכים. גם בתאונות הדרכים יש הרבה מאוד אלימות. תאונות עבודה, תאונות דרכים ואלימות כלפי ילדים – כל אלה הן סימפטום של מחלה. המחלה נעוצה בחינוך בחברה היהודית ובמערכת החינוך, וצריך לפתוח במסע דרך משרד החינוך להדרכת הילדים בנושא האלימות, בהדרכת זוגות צעירים לפני נישואיהם בנושא האלימות.

הגשנו הצעת חוק אשר תחייב מתן טיפול פסיכולוגי לאותו גבר או בן זוג אלים. לאחרונה ביקרנו במקלט לנשים מוכות בהרצלייה, והזדעזענו לראות ילדים קטנים באותה מיטה עם האם, חמש-שש אמהות. האמהות אומרות, ובצדק: במקום שהבעלים המכים יהיו בכלא, אנחנו כאן, במקלט, בכלא. זה ממש דבר משווע.

לכן אני קורא לכנסת ישראל לתת דוגמה אישית ולתקוף את נושא האלימות שהפך למגפה. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת שאול עמור. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

חיים דיין (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא כל כך מזעזע, שהכנסת חוזרת ודנה בו מדי מושב. הכנסת דנה באלימות במשפחה, באלימות כלפי ילדים, ואני לא צריך לחזור על תמונות שראו עיני במסגרת הקודמת במשטרת ישראל ולומר איך היה צריך לטפל בגברים המכים. אם היה הדבר בשליטתי, במלים פשוטות, הייתי שובר להם את הידיים לחתיכות, כדי שלא יוכלו עוד להרים יד על אשה.

היו"ר י' עזרן:

זו אלימות אנטי-אלימות.

חיים דיין (צומת):

אלימות אנטי-אלימות. אם כוח, אז כוח כנגד כוח, ואני לא מתבייש לומר זאת. כאשר אתה מקבל אשה שבאה למשרד שלך עם חתכים וסימנים כחולים על הגוף, ואתה רואה את הדברים האלה לנגד עיניך, בא לך לקום ולשבור לבחור הזה את הידיים, כדי שזו תהיה הפעם האחרונה שירים ידיים על אשה.

הי"ר י' עזרן:

זה איום ונורא, אך יש לי הצעה פרגמטית הרבה יותר – אם היינו מחוקקים חוק, שכל אשה תלמד ג'ודו או קראטה על חשבון המדינה, אני מבטיח לך שאף בעל לא היה מרים יד.

חיים דיין (צומת):

לא צריך. בתורה כתוב: הגבר יכבד את אשתו יותר מאשר את גופו. הם לא יודעים, כנראה, לתת כבוד, אז הם משתמשים בידיים. גבר שמגיע לאלימות פיזית, הוא אחד שלא מסוגל להתמודד מוחית.

הי"ר י' עזרן:

אמת.

חיים דיין (צומת):

המראה המזעזע של האירוע בדליית-אל-כרמל, עם החגיגות שהיו סביב רצח האשה, זה דבר שצריך להזקיק אותנו בכל חברה ובכל שכבה – אצל הדרוזים, הנוצרים או המוסלמים. במדינת ישראל נגיד "לא" לאלימות כלפי נשים. אשה אינה שק איגרוף. אם הופכים אותה לשק איגרוף או לנושא להתעללות מן הסוג הזה, בית-המשפט צריך להחמיר בעונשים ולתת לא רק הרחקה אלא מאסר – לא על-תנאי – אם הוכח שהגבר אלים כלפי המשפחה. לא רק לומר לו שמוציאים צו הרחקה לשלושה חודשים כדי שהמצב במשפחה יסתדר. הרי אנו יודעים, אדוני השר, שברגע שאשה מגיעה למשטרת ישראל, זה לאחר שאפסו כוחותיה לערב את המשפחה, השכנים והמקורבים על מנת להשפיע. היא ספגה מספיק, עד שהגיעה לפתיחת תיק במשטרת ישראל.

הי"ר י' עזרן:

וכאשר כבר הגיעה למשטרה, מה קורה?

חיים דיין (צומת):

גם שם טמונה בעיה: כאשר מגיעים למשטרת ישראל, המשטרה צריכה הוכחות, ואין זה מספיק שהעדות נאמרת מפי האשה. וכאשר היא מראה סימנים, לא תמיד שולחים אותה לעבור בדיקות רפואיות. אני מקווה שהיום זה אחרת, אני מדבר על מה שהיה אז.

משנת 1991 נרצחו, לצערי הרב, 126 נשים. זה מספר לא מבוטל. רוב מעשי הרצח נעשו בחניקה, בדקירה או בירי. כאשר אשה מתלוננת במשטרת ישראל ואומרת שבעלה מחזיק אקדח בבית ומאיים לרצוח אותה – אני מבקש להתייחס לכך בשיא החומרה. דבר ראשון, לקחת ממנו את האקדח ולשלול ממנו את הרשיון. לא יקרה שום אסון אם לא יסתובבו כחצי מיליון אקדחים אצל תושבי מדינת ישראל.

על-פי הסטטיסטיקה, יש במדינת ישראל כ-200,000 נשים מוכות. כ-40% מהן מגיעות לחדרי מיון בבתי-חולים, ויש עליהן גם סימנים. אני מבקש ממך, אדוני השר – כפי שיש דרישה מחדרי מיון לדווח למשטרת ישראל על תאונות דרכים, תהיה דרישה לדווח גם על אלימות במשפחה, לא רק כלפי ילדים אלא גם כלפי נשים.

היו"ר י' עזרון:

יש חוק כזה.

חיים דיין (צומת):

לא תמיד משתמשים בו, לצערי הרב.

היו"ר י' עזרון:

זו שאלה אחרת, שאלה של אכיפה. אבל החוק קיים. אני הייתי מהמחוקקים שלו.

חיים דיין (צומת):

לצערי הרב, באלימות במשפחה לא רק האשה מעורבת, אלא גם השכנים שומעים את הצעקות והילדים רואים. אנשים לא רצים להתערב, כאילו הם שומרים על סודו של העבריין ולא על סודו של הקורבן. לא צריך לשמור סוד, צריך לבוא ולהציג את הדברים כפי שהם. אני מסיים, אף שהנאום שלי בנושא הזה רחב וגדול, ויש מספיק על מה לדבר. היום האלימות היא לא רק פיזית אלא יש, לצערי הרב, גם אלימות מילולית, והאלימות המילולית לא נופלת מהאלימות הפיזית. יש אלימות של נקמה בגלל הפרנסה, ואני מתכוון לאלכוהוליסטים. יש לנו מספיק אלכוהוליסטים במדינה הזאת שלוקחים גם את הבטחת ההכנסה שהאשה מקבלת לצורך קיום ילדיה, על מנת לרכוש את הטיפה המרה. מי כמוני כחבר הוועדה למאבק בנגע הסמים והאלכוהול רואה ומזדעזע ממקרים כאלה של נשים שפונות

למוסדות ואמרות: אנחנו לא מקבלות את הבטחת ההכנסה לצורך הקיום. למשטרה אין שום שיניים כדי לבוא ולעשות משהו בנושא הזה.

צריכים לתת את הדעת על כך ולהחמיר את העונשים; אפילו בוועדת השרים לענייני חקיקה, לדרוש משר המשפטים, דרך בתי-המשפט, להחמיר בעונשים, לא רק בצו הרחקה. אם האשה הגיעה למשטרת ישראל, מצב היחסים במשפחה לא ילך וישתפר אלא ילך ויחמיר.

הי"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת חיים דיין. בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני השר, צירפו שני נושאים – רצח האשה בדליית-אל-כרמל בידי אחיה והתגברות האלימות במשפחה. אני הגשתי את הנושא השני: התגברות האלימות במשפחה. אני לא אתייחס לרצח האשה בדליית-אל-כרמל, אף שהרצח מזעזע, כמובן, וצריך לתת את הדעת וצריך לראות איך מטפלים בזה.

אדוני היושב-ראש, אומר את האמת. כאשר העליתי את ההצעה ראיתי לנגד עיני שר אחר שמשיב, ולא את שר המשטרה. לא שאיני מכבד את שר המשטרה; אני מכבד מאוד את שר המשטרה ואני חושב שלמשטרה יש בוודאי חלק במלחמה בנושא האלימות במשפחה. דברי היו מכוונים בעיקר למערכת החינוך, ולא לדרכי האכיפה של המשטרה. האכיפה של המשטרה בנושא האלימות במשפחה היא נושא שצריך לבחון אותו על-פי סעיפי החוק הקיימים היום. יכול להיות שיש צורך לשנות, יש אולי נהלים מסוימים שיש לשפר. אינני יודע, לא למדתי כל כך את הנושא לגבי מה שנוגע למשטרה. אני התכוונתי למישור החינוכי, ואני אדבר על המישור החינוכי. אינני יודע אם השר ירצה להתייחס לדברי או לא.

אני שוחחתי עם שר החינוך ודרשתי ממנו להגביר את תוכניות הלימודים בעניין האלימות. אדוני היושב-ראש, אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, אני סבור שהעניין נעוץ בחינוך בכמה מישורים. ואני יודע שיש תוכניות חינוך מצוינות.

המישור הראשון הוא חינוך ילדים להגנה עצמית, שלא ייתנו את עצמם לאלימות. באלימות במשפחה לא מדברים רק על הנשים אלא גם על נערות, ילדים ותינוקות. אנחנו עדים לתופעה מזוויעה שפוגעים בתינוקות במשפחות ושוברים להם גולגלות. אבל מובן שהתינוקות עדיין לא הולכים לבית-הספר. לילדים שהולכים לבית-הספר יש תוכנית חינוכית המלמדת את זכויותיו של הילד עם שמירה על כבוד המבוגרים. למשל, מישהו מהמשפחה שהולך ונוגע בילדה במידה שמפריעה לה – היא צריכה לדעת לסרב, והיא צריכה לדעת שמותר לה לסרב. אנחנו צריכים ללמד את הילדים שהם לא חייבים להיענות לכל מבוגר שמציע להם סוכרייה וכדומה. יש תוכנית כזאת.

לפי מה שידוע לי, משרד החינוך אינו מקדיש זמן מספיק לתוכניות בנושא האלימות. זה הנושא העיקרי שצריך לדבר עליו. אני אומר זאת לשר המשטרה, כיוון שזה נוגע לממשלה וזה נוגע גם לתקציב. כרגע אני לא נכנס לבעיות תקציביות, אבל אני אומר שאנחנו לא יכולים לטפל בבעיות חברתיות רק דרך המשטרה. אי-אפשר לטפל בבעיות חברתיות רק דרך המשטרה – –

היו"ר י' עזרן:

אוי ואבוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

– עם כל התפקיד המרכזי שיש למשטרה באכיפת החוק. אנחנו רוצים לטפל בבעיה הזאת, המתגברת והולכת לנגד עינינו, בדרכים חינוכיות. לכן אנחנו חייבים לדרוש משר החינוך שיקים צוות, שיקדיש חשיבה לעניין, איך אנחנו מתגברים על הדבר הזה, לרבות נושא החינוך במשפחה.

יש תוכניות של חינוך במשפחה, וחלק מהן מוקדש בחינוך הכללי לכל מיני עניינים של מין בטוח וכדומה. אני לא מאושר מזה, בכלל לא מאושר מהכיוונים האלה, אבל אלה תוכניות קיימות. בחינוך הממלכתי-דתי אנחנו נותנים יותר דגש במה היא משפחה ומה הם חיי המשפחה. יש צורך גם לראות אם אנחנו לא צריכים במשרד החינוך לפתח תוכניות שיטפלו בנושא האלימות, אלימות במשפחה ואלימות מחוץ למשפחה.

אדוני שר המשטרה, זה המסר העיקרי שרציתי להעביר. אני מצטער על שאני לא מתייחס למשרדך, אבל זה העניין. לכן אני מציע לדון במליאת הכנסת בנושאים האלה. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה – איננו נוכח. חברת הכנסת ענת מאור, בבקשה. אחריה – חברת הכנסת יעל דיין בהצעה רגילה. היא רשומה אחרונה בין הדוברים בנושא הזה.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מטבע הדברים בשעות הללו מגיעים הנושאים החברתיים החשובים. למרות השעה המאוחרת אנחנו מתמידים ונשארים, שכן אשה מוכה, ילד מוכה הם לא גזירה משמים, זה מעשה ידי אדם, ואנחנו לא יכולים להיות סובלנים כלפי נושא זה.

העובדה שאנחנו בעד פלורליזם תרבותי וחברתי לא יכולה להצדיק בשום אופן סובלנות וסלחנות כלפי כל אוכלוסייה מקרבנו. מחיאות הכפיים שהיו בדליית-אל-כרמל הן פעמון אזעקה. אני פונה לכל

האוכלוסיות ולכל המנהיגים והמנהיגות באוכלוסיות להתייצב נגד כך ולא להגן על שום מכה אשה, ילד וילדה בשם מסורת ובשם שורשים. פלורליזם – כן, כיבוד השונות – כן, כיבוד המוסר – כן, אך בשום אופן לא מתן לגיטימציה למסורת להפוך אשה וילד לקורבנות.

הי"ר י' עזרן:

אין שום מסורת כזאת.

ענת מאור (מרצ):

המקרה של דליית-אל-כרמל, של "כבוד המשפחה".

הי"ר י' עזרן:

לא כך הבנתי את המושג מסורת.

ענת מאור (מרצ):

זו היתה הכוונה. כל הטיפול בנושא של אלימות במשפחה הוא רב-פנים. אנחנו, הבית הזה, חייבים לעשות נוסף על המודעות הציבורית את מה שאנחנו מופקדים עליו, ואנחנו מופקדים על החקיקה. אני שמחה שבעקבות התגברות המעשים, חבר הכנסת דדי צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, קיבל על עצמו לתת במושב הזה קדימות לנושא. הוא יקים ועדת משנה ויקדם את החוקים.

התחלנו לטפל בנושא של כרמלה בוחבוט שהפכה לסמל, ואנחנו יודעים איזה הישג היה בבג"ץ שהפחית את עונשה משבע שנים לשלוש שנים. יש לנו אחריות גדולה מאוד. אני אישית מרגישה, כמי שליוותה אותה עם חברות כנסת וארגונים רבים אחרים וכמי שליוותה את שרה רביד שהיתה בתוכנית "עובדה", שאנחנו לא יכולים להגיד לנשים "אל תפחדו, תתלוננו", כשאנחנו לא נותנים להן את ההגנה הראויה.

לפיכך, שתי הצעות החוק שכבר עברו בקריאה טרומית, שלי ושל חברת הכנסת דליה איציק, חייבות לבוא לידי קידום, וכן הצעות החוק של חברי כנסת אחרים.

הצעת החוק הראשונה היא זו שאומרת לעצור את הבעל המכה גם ללא צו של בית-משפט. אדוני השר, אני שמחה על שוועדת השרים לענייני חקיקה אישרה את ההצעה, והיא עברה בקריאה טרומית. אין ספק שדבר זה יקל מאוד את פעולתה של המשטרה.

בדברי ההסבר להצעת החוק אנחנו מתנים את השחרור ממעצר בקורס גמילה מאלימות. לא יכול להיות, שהבעל ייעצר, כמו שקרה ברחובות, וישוחרר, ואז האשה המתלוננת שאזרה עוז תהיה טרף בציפורני הבעל המכה. חייבים לקדם את ההצעה הזאת.

כלי הירייה, הצעת החוק השנייה – מדוע הנגישות והיד הקלה על ההדק? מדוע אנחנו רואים כבר היום כמובן מאליו שכל אשה וגבר יחזיקו נשק? טוב שאנחנו מתקדמים לשלום, טוב שיצטרכו פחות נשק להגנה עצמית.

במקרים של אי-איזון נפשי, במקרים שהאדם מסוכן, אסור לו להחזיק בנשק. וכאשר יש תלונה על בעל אלים, צריך להשבית מייד את כלי הירייה שבידו.

יש, אדוני השר סוגיה נוספת: הצעת חוק שקשורה למשרדך, וטרם קיבלנו את תשובת ועדת השרים לענייני חקיקה. כאשר בעל מפר צו הגנה שהוצא, מדוע שלא תינתן למשטרה הוראה לעצור אותו מייד עם הפרת צו ההגנה, ללא בית-משפט? הרי צו ההגנה הוא תוצאה של החלטת בית-המשפט. הפנית אותו ליועצים המשפטיים. אני פונה לאדוני השר לקדם את הנושא. זו הצעת חוק חשובה ביותר.

לבסוף, יש הצעת חוק שהעלית לגבי חובת הדיווח לגבי נשים, כמו שקיים בחוק הנוגע לקשישים ולילדים. קיבלתי את הטיעונים שההצעה הזאת מורכבת. אנחנו לא רוצים שהחברה תהיה אחראית להתלונן יותר מאשר האשה עצמה. עם זאת, השתיקה של החברה ושל אלה שיודעים על כך – השתיקה הזאת רועמת.

והנושא האחרון, מאחר שזמני תם – – –

היו"ר י' עזרן:

תם ונשלם.

ענת מאור (מרצ):

בחודשיים האלה אנחנו, הבית הזה, מופקדים על אישור התקציב. במקביל לכך שנקדם את ההצעות החשובות של כולנו, אנחנו מוכרחים להגדיל תקציבים למקלטים לנשים מוכות. לא יכול להיות שאשה שאזרה אומץ והתלוננה, כאשר היא פונה למקלט מחזירים אותה כי אין מקום.

מספר המקלטים בארץ, אף שהוא הוכפל על-ידי הממשלה שלנו, עדיין קטן מאוד לעומת מספר המקלטים בשבדיה.

עלינו להגדיל את התקציב לדירות לנשים שיוצאות מן המקלט, שכן, אדוני היושב-ראש, אשה שהיתה חצי שנה במקלט, והיא רוצה להמשיך את חייה ולא לחזור אל הבעל המכה – אם היא לא מקבלת סיוע בדיוור, היא לא יכולה לצאת לדרך עצמאית.

במסגרת הדברים החשובים שנאמרו – אנחנו, הבית הזה, מופקד במושב הזה על קידום החקיקה ועל קידום ההקצבות, כדי שנוכל לתת סיוע אמת לנשים מוכות. תודה, אדוני.

היו"ר י' עזרן:

אני רוצה להבין, חברת הכנסת, כל אשה מוכה, את רוצה שיעזרו לה בשכר דירה?

ענת מאור (מרצ):

כל אשה מוכה שמחליטה שלא לחזור לביתה, צריכה לקבל עזרה בשכר דירה כמו כל נזקק. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חברת הכנסת יעל דיין, בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זה מקרי שיש הבחנה בין סוגים שונים של טרור. יש טרור שממלא את הכנסת הזאת, יש טרור שיש רוקדים עליו, יש טרור שממלא את הכנסת בדאגה, כמו הטרור בדרכים, ויש טרור שזוכה לנוכחות כבוד של שר אחד ולמספר קטן של חברי כנסת.

היו"ר י' עזרן:

איפה כל הנשים? אני מצדיק אותך שצריכים כולם להיות פה, אבל איפה כל הנשים?

בנימין טמקין (מרצ):

למה את אומרת את הדבר הזה?

יעל דיין (העבודה):

עכשיו אני מדברת, וזכותי לומר.

בנימין טמקין (מרצ):

האם כל פעם שאת לא נמצאת פה בדיון זה מפני שהוא לא חשוב? למה להגיד זאת?

יעל דיין (העבודה):

חבר הכנסת טמקין, אל תגיד לי "למה להגיד את זה". אני לא אומרת לך מה לומר ומה לא לומר.

בנימין טמקין (מרצ):

הדימוי שלנו כחברי הכנסת הוא כאילו הנושא הזה לא אכפת לנו ממנו.

היו"ר י' עזרון:

חבר הכנסת טמקין, מספיק.

יעל דיין (העבודה):

אני עברתי כאן שלוש שנים של דיונים: ביום האלימות, ביום האשה, ביום נגד האלימות, ביום נגד אלימות נגד ילדים, ביום נגד זה ונגד זה, בין-לאומי ולאומי ומה לא.

בהחלט כואב לי, בהחלט כואב לי כאשר שולחן הממשלה ואולם הכנסת, בעת הדיון בנושאים אקוטטיים, שהם לאומיים וחברתיים – – –

שלמה בוחבוט (העבודה):

יש כאן שר בכיר מאוד.

יעל דיין (העבודה):

אני הודיתי לשר הנוכח.

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים ליד הדין החשוב מאוד. יש בטענתה צדק. זה נושא חשוב.

יעל דיין (העבודה):

בחודש אוגוסט 1995, רק אתמול, רחל למרוביץ בעתלית – החשוד ברצח הוא בעלה. אני מציינת, שמבחינה משפטית, בכל מקרה, גם במקרים שבהם הרוצח הודה, הוא עדיין בחזקת חשוד אם הוא עדיין לא נשפט.

בספטמבר: גרושה של אריאלה שחר-חרזי חשוד ברציחתה. היא היתה בת 40, ולה שישה ילדים.

עדיין בספטמבר: רצח בירייה של סיגל סורני. החשוד הוא בעלה.

ועדיין בספטמבר: אסתר ברשידוב, בת 28, נרצחה בדקירות סכין. הטעון של בעלה החשוד ברציחתה, ההצדקה לרציחתה – היא עסקה בזנות.

באוקטובר, החודש שמסתיים עכשיו: אטקלט צקולה, בת 21, נרצחה במהלומות גרזן לעיני ילדיה.

ב-16 באוקטובר: אבתיאג' חסון, בת 40, בדליית-אל-כרמל, אחיה חשוד בהריגתה בדקירות סכין.

בשנת 1994 – 18 נשים, ח"י נשים לא זכו לחיים.

בשנת 1995, עד כה, והשנה עדיין לא נסתיימה, כבוד השר – 14 נשים, רצח במשפחה, בדרך כלל על-ידי בן הזוג.

לפני שבוע צעדנו בתל-אביב, נשים וגברים, בצעדת מחאה על אלימות ועל רצח נשים. הססמה שנשאנו היתה: "לך היום, לך הלילה". האמת המחפירה היא, שלנו, הנשים, לא היום, ולא לנו הלילה.

יש ועדות ויש חקירות ויש חקיקה, חברת הכנסת מאור, יש משטרה ויש אכיפה, יש מקלטים, ולרציחות יש תקשורת דרמטית, והדם נשפך בעמודי החדשות ולהט הגרזן בעיני הילדים הצופים ברצח אמם אטקלט צקולה, להט ההזדהות בעיני המוחאים כף וצוהלים בעיני הצופים והצופות ברצח, ומייד אחריו, בדליית-אל-כרמל, מול גופתה השותתת דם של אבתיאג'.

אז אין לנו יום ואין לנו לילה, כי לא במחשך, זה לא נעשה בסתר, זה לא נעשה בהצנע אלא בראש חוצות, כמו פיגוע טרור המוני, כמו תאונת דרכים קטלנית, וגם זה טרור. ללוחמה בטרור יש מי שנושא באחריות.

על הטרור נאמר, כי הוא חלק ממחיר השלום, ובקצה המנהרה יש אולי, אולי, אור של תקווה למחרתיים הזה, כשיהיה שלום. מחיר של מה בדיוק משלמות הנשים הנרצחות? מחיר של מסורת עבר? מחיר של "כבוד" של משפחה? של עדה? של שפיטה לקולא? זה המחיר? מחיר של השפיטה לקולא, שאף היא הפכה להיות כמעט "מסורת", מחיר של חוסר כיס? מחיר של פערים ותקציב שאיננו? של העדר תקנים? מחיר של היות האשה קניין? של כבודה פנימה? על מה בדיוק האשה שנרצחה, על מה היא משלמת את המחיר? שלא לדבר על היכן האור שלה ובקצה של איזו מנהרה. המחיר של היותה מורדת? היותה עגונה? היותה מסורבת גט המותרת ככזו באלימות? היותה קניין, בלי ה"חס וחלילה" שזה היום עובדה, מאוימת ברצח? זה המחיר שהיא חייבת לשלם בגלל המעמד שלה?

ואיזה אור בקצה המנהרה? ביום? בלילה? עוד תקציב? עוד חינוך? עוד מקלט? עוד ועדה? תאמרו אתם, חברי הכנסת הנכבדים, היכן הפתרון, אם לא בחיסול התופעה או בהפחתתה, לפחות.

ומה עם הסייענים שלגביהם אין אפילו חקיקה או התייחסות? אלה שידעו, אלה ששמעו, אלה שפנו אליהם והם לא נענו, אפילו דחו ב"לך ושוב", לפעמים אפילו בבדיחות דעת או באיזו זחיחות? והצופים, אלה שמחאו כף? גרוע מפילגש בגבעה. וכאן אני מגיעה לכיכר בדליית-אל-כרמל.

בני העדה הדרוזית, אזרחי ישראל, תובעים בצדק שוויון, שחייב להינתן על-ידי מדינת ישראל הדמוקרטית. שוויון איננו ניתן לחלוקה. השוויון לחיילים משוחררים דרוזים, השוויון לאלמנות צה"ל הדרוזיות הוא גם השוויון לנשים בהבטחת חייהן. אין כאן אשה אחת שצריכה להילחם על זכותה כאלמנת צה"ל, או חייל משוחרר שחייב להילחם על דיור. וכאן באים ודורשים שוויון ואי-שוויון בהתייחסות של שוויון נפש כאשר קורה רצח על "כבוד המשפחה".

אני רוצה לומר, שלא עולה על דעתי להטיל את האשם על כל העדה, אבל תקום כל העדה, אם אלה שוליים, אם אלה קיצוניים, אם זה משהו צדדי, אם אלה אנשים שעוד נטועים במסורת של טרום מדינה, לפני היותם חלק ממדינה דמוקרטית; שיקומו. שיקומו ראשי העדה, שיקומו חברי הכנסת שיושבים כאן בכנסת, שיובילו הם את העדה בענייני דמוקרטיה, שוויון ומעמד הנשים, לא רק בעניינים של שוויון זכויות והדם המשותף שיש לדרוזים וליהודים במלחמה ובצה"ל.

ומה עם אלה שמוחאים כף? ומה עם הדרוזים שקמו ובפירוש שיבחו את המעשה? יש להם שם, הם מופיעים בעיתון בדמותם ובצלמם. הם אפילו לא מתביישים במעשה שהם עשו. מי שקורא לרוצח גיבור, גיבור דרוזי וגיבור לאומי – אני רוצה לשמוע את הקול שמנגד כדי שלא להגיע, חס וחלילה, להכללה ולומר שכבוד המשפחה הדרוזית הוא קלון לעדה הדרוזית.

אני לא שמעתי די קולות דרוזיים – גם בכנסת הזאת, לא רק של חברי הכנסת הדרוזים. כשפנית וביקשתי להזדהות ולנסוע בשבת לדליית-אל-כרמל לעצרת הזדהות, באו אלי אנשים שלנו מכל המפלגות ואמרו לי: השתגעת? להזדהות עכשיו, בעידן הפריימריס, ללכת לדבר על זה? את יודעת מה זה? בכל זאת זה המגזר הדרוזי של בוחרינו. חרפה לכל מי שאמר זאת.

אני רוצה לומר, שבדליית-אל-כרמל צריך להעמיד לדין את כל מי שעמד והריע והצטלם ולא הפריע ולא מנע את רציחתה של אבתיאג', כי המסייעים והנמנעים מהגשת עזרה הם שותפים. כל מי שקורא לו גיבור באותו יום, וזה מופיע בשמו, הוא שותף. החברה שמגינה עליהם, וגרוע מזה – שמוחאת לו כפיים ומריעה לו, היא אשמה והיא שותפה.

לכן, חסר לי כאן הקול – והיו קולות של אל-פנאר, של ארגוני נשים. לא היו די קולות, לא רק שיגנו את המעשה אלא שיגידו מה לעשות עכשיו, שיציעו פתרון איך להתמודד עם הדבר ואיך להסיר את הכתם ואת הקלון.

"בחברה שלכם, לעולם לא תוכלו להבין זאת, ולכן אתם לא מבינים מדוע אנחנו משבחים אותו". לא תהיה הבנה לא בחברה שלנו ולא בשום חברה נאורה ודמוקרטית. לא תהיה הבנה, לא תהיה סליחה, ולא יהיה שיקול פריימריס שימנעו בעד שלטון החוק, מערכת החינוך והמערכת השופטת להוקיע, לחנך, למנוע ולהעניש בכל חומרת הדין.

הבית הזה התאחד היום סביב נושא הקטל בדרכים. הוא מתאחד בכאב ובזעזוע כשיש פיגוע. אני קוראת לו להתאחד בלי הבנה ובלי "אבל" בתביעה להענשת אלה שלא מנעו, שסייעו ועשו.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחברת הכנסת יעל דיין. שר המשטרה ישיב ויתייחס לכל הדוברים. בבקשה.

שר המשטרה מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מותה הטרגי של חסון אבתיאג' בדליית-אל-כרמל העלה על הפרק אחד מהנושאים הכואבים המעסיקים את החברה הישראלית. השנה נרצחו, לפי הנתונים בידינו, 11 נשים על-ידי הבעל או קרוב משפחה. שלוש מהן היו מהמגזר הערבי והדרוזי.

אין ספק, כי נושא האלימות כלפי נשים, ובכלל זה אלימות בין בני הזוג, הפך להיות אחד הנושאים המרכזיים המעסיקים את משטרת ישראל ואת המערכת כולה בעבודתה השוטפת.

אני רוצה לציין כמה נתונים חשובים. במהלך החודשים ינואר-ספטמבר 1995 דווחו למשטרה 14,441 דיווחים על אלימות בין בני זוג. בכ-11,000 מהדיווחים האשה היא המתלוננת, וב-3,500 דיווחים הבעל הוא המתלונן.

מבין התיקים שנפתחו על אלימות בקרב בני זוג – 2,899 תיקים נפתחו בגין איומים, 2,839 תיקים בגין תקיפה, 510 תיקים בגין גרימת נזק לרכוש ו-577 תיקים על הפרת הוראה חוקית.

האירוע הטרגי בדליית-אל-כרמל הוא למעשה ביטוי למה שידוע במגזר הערבי והדרוזי כ"חילול כבוד המשפחה". אני לא אתאר את המקרה, אני רק רוצה לציין שסוגיית "חילול כבוד המשפחה" היא שאלה קשה ועתיקת יומין המעסיקה את האוכלוסייה הדרוזית והערבית בארץ. יצא לי לצפות בטלוויזיה בדיון שהיה בנושא של נישואים במגזר הערבי ליותר מאשה אחת. אני שמעתי, לשמחתי, קבוצה גדולה של משכילים ערבים ומשכילות ערביות שדיברו באומץ לב רב, ואני יודע מה הן המגבלות.

אני רוצה לומר, שזה יותר משנה אנחנו, במשטרת ישראל, מנסים לגייס שוטרות דרוזיות משכילות, בוגרות לימודי עבודה סוציאלית, ולא הצלחתי לאתר כמה מהן שתהיינה מוכנות להתגייס למשטרה, כי בעיית האלימות בקרב המשפחה במגזר הערבי מחייבת גם טיפול ייחודי.

אומר דבר נוסף. הקטע הממוסד במדינת ישראל, שמטפל בבעיות אלימות במשפחה, במיוחד באלימות כלפי נשים, עשה, לדעתי, מהפכה בשלוש השנים האחרונות. במשטרה, במשרד העבודה והרווחה, בכל התחומים האלה נעשו דברים שלא היו במשך שנים. אולי אביא אפילו את הדוגמה הזאת – עד 1995 לא היו במשטרה נתונים סטטיסטיים על סיווג האלימות. היא נחשבה כאלימות רגילה, על כל המשתמע מכך. היום אנחנו יודעים, על-פי הוראות שניתנו, על-פי הנחיה שלי ושל המפכ"ל, שכל מקרה של אלימות כלפי אשה איננו תיק לסגירה. זה לא עניין של "שלום בית" בין הבעל לבין האשה. אנחנו רואים אותו כמקרה המחייב אזהרה מיידית. יש הוראות מיוחדות לראות במקרים אלה אות אזהרה, שמא יוסלם המצב ויתבטא בקיפוח חייה של האשה. אגב, החוקים שחברת הכנסת ענת מאור דיברה עליהם מקובלים עלי, לרבות ההצעה שהיא הציעה.

אני רוצה לסיים את דברי בתשובה לחבר הכנסת יצחק לוי. הקמנו צוות בין-משרדי, משרד החינוך, משרד העבודה והרווחה ומשרד המשטרה, בקשר לבני הנוער. נעשתה ונעשית עבודה, עוקבים אחריה, והיא מלווה בצוות מקצועי. הקמנו במשטרה את המועצה הציבורית לצמצום העבריינות. חלק מהתפקידים שלה, אלה הדברים. פניתי לרבנים, למנהלי בתי-ספר, לחברי מועצות עיר, לראשי עיר, ונעשית עבודה גדולה מאוד. אני בהחלט מקבל, שהטיפול שצריך להתבצע הוא לא רק משטרת, אלא הוא צריך להיות טיפול רב-מערכתי, במיוחד בתחום החינוך.

אני מציע להעביר את ההצעות לוועדה המיוחדת של הכנסת שדנה בנושא הזה – נדמה לי שחברת הכנסת יעל דיין עומדת בראשה.

יעל דיין (העבודה):

הוועדה לקידום מעמד האשה.

היו"ר י' עזרון:

תודה רבה, אדוני השר. היתה לך אפשרות לדבר 20 דקות, ודיברת חמש דקות. אני ממש מברך אותך על כך. 15 דקות תרמת מזכותך לזמנה של הכנסת. תודה.

ענת מאור (מרצ):

היו"ר י' עזרון:

נכון, בריכוז, באיכות ולא בכמות.

רבתי, יש החלטת ועדת הכנסת, ואני אכבד אותה. שמתי לב מי נוכח בזמן סיום תשובת השר. החלטת ועדת הכנסת אומרת בפירוש – וקראתי לכם אותה – מי מהמציעים שאינו נוכח בזמן סיום תשובת השר – לא נצביע, לא נסיר ולא נתייחס, כאילו הצעתו בטלה ומבוטלת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

רק לצורך הצבעה.

היו"ר י' עזרון:

לא. קראתי זאת, חזרתי והדגשתי: בטלה ומבוטלת.

יצחק לוי (מפד"ל):

לצורך הצעות נוספות.

היו"ר י' עזרון:

הנה יושב-ראש ועדת הכנסת נמצא פה. קראנו את התקנה בשמך.

חבר הכנסת יוסף בא-גד מציע להסיר את הצעתה של חברת הכנסת יעל דיין. דקה אחת. בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני מגנה בכל תוקף את המעשה השפל של רצח בשל חילול כבוד המשפחה. אני חושב שאין מעשה שפל מרצח. עם זאת אני קורא לבית וקורא לכולם להתעורר אם לא הרחקנו לכת במתירנות מופרזת שגורמת לכך שבנותינו יוצאות לתרבות רעה וסוטות מדרכים מקובלות. אני מתכוון לאותו כבוד נפלא שהיה – – –

היו"ר י' עזרן:

אבל פה מדברים על אלימות נגדן. מה אדוני אומר על כך?

יוסף בא-גד (מולדת):

אני אומר על כך, שלא עכברא גנב אלא חורא גנב. אם יש התפרקות יצרים ויש מתירנות מופרזת, התוצאה היא שיש גם דברים – ואני מגנה אותם בכל תוקף.

לכן, כבוד היושב-ראש, אני קורא לבית לדון גם בשאלה איך מחזירים את המוסר היהודי לעם היהודי – –

היו"ר י' עזרן:

סליחה, אתה יכול רק להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום.

יוסף בא-גד (מולדת):

– – ולעמי המזרח התיכון.

היו"ר י' עזרן:

ולכן אתה מבקש להסיר. תודה לחבר הכנסת בא-גד.

חבר הכנסת סילבן שלום מבקש להסיר את ההצעה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אני מבקש מאוד להצטמצם בזמן הנקוב.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהועלה כאן היום בפנינו כבר הפך נדוש, לצערי הרב, והוא חוזר בפעם המי-יודע-כמה, לאחר כל מקרה של רצח אשה. עד היום לא ראינו שהתופעה הזאת מוגרה, ואפילו לא צומצמה.

אני יודע שהמשטרה עשתה המון ניסיונות, ועל כך רציתי זה זמן רב לברך אותה. היא הקימה יחידה של נאמני קורבנות, והביאה לכך שבכל תחנת משטרה יהיו שני אנשים שעוסקים בתחום הזה. בקורסים של שוטרים המתקבלים למשטרה מעבירים פרק נוסף באלימות. גם סגל הפיקוד הכללי עובר הכשרה בעניין זה. אני חושב שמבחינה זו אולי עשתה המשטרה כל מה שאפשר, והשאלה היא מה עוד אפשר לעשות. אלא שאז מגיעים תמיד אל הנושא הכספי, אל נושא ההקצבה. אני חושב שהעניין הזה מחייב יותר משאבים לנושא הזה, כדי שביחד עם פעילות המשטרה נוכל – אם לא לפתור לגמרי, כי אז לפחות לצמצם בממדים דרסטיים את התופעה הזאת. על כן אני מציע להסיר.

היו"ר י' עזרן:

פורמלית, אני מבין. תודה לחבר הכנסת סילבן שלום. חבר הכנסת אסעד אסעד, בבקשה.

אסעד אסעד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מגנה את הרצח המתועב שהיה בדליית-אל-כרמל. גינתי אותו עוד באותו יום בשיחה אישית עם הכתב הפרלמנטרי של "קול ישראל", חיים הכט, גינתי אותו למחרת בבוקר בשיחה עם כרמית גיא ומר חנן קריסטל. אבל מכאן ועד להאשמה והכפשה של עדה שלמה ושל כפר שלם? עכשיו עושים השוואות – הדרוזים מבקשים שוויון, אז קושרים את בקשת השוויון לרצח המתועב שהיה בדליית-אל-כרמל.

מאיר שלו כותב ביום שישי האחרון, שיש כבוד העדה, כבוד המשפחה וקלון העדה. הוא מתאר את המעשה המתועב הזה כמו המעשה המתועב בהיסטוריה היוונית, שלא קם אפילו צדיק אחד, כאשר הוא לא בדק את העובדות.

אני לא רוצה להביא כאן תיאורים מדברים שקרו בשנתיים האחרונות, כמו, למשל, המקרה של רוצח מטורף שקם ורצח אנשים במערת-המכפלה. נכון שאנשים גינו אותו ואת המעשה שלו, אבל יש גם אנשים שהרעו לו והפכו את קברו לקדוש.

אז אני פונה אליכם: אל תכפישו עדה שלמה, אל תכפישו כפר שלם ותגידו עליהם שהם רוצחים והם פושעים. אנחנו לא רוצחים ואנחנו לא פושעים. זה מנוגד לדתנו, להשקפת עולמנו ולאמונתנו.

היו"ר י' עזרון:

אני מודה לחבר הכנסת אסעד אסעד.

חבר הכנסת שלמה בוחבוט, אני מצטער, אבל אינך יכול להציע הצעה אחרת, כי חבר הכנסת שאול עמור לא נמצא פה, וגם לא היה כאשר השר השיב. צר לי מאוד, אבל זה התקנון.

חבר הכנסת סאלח טריף מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת ענת מאור. אדוני, בבקשה, במסגרת דקה.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רצח הוא רצח הוא רצח, ויהיו מניעיו אשר יהיו. אין צורך להכביר מלים, כולנו מגנים את הרצח.

אני פשוט מתרעם על דבריה של חברתי יעל דיין ועל דברי אחרים, שכאשר קורה משהו בעדה הדרוזית מצפים שנקום ונגיב. אני לא ביקשתי מחברת הכנסת יעל דיין ולא משום חבר כנסת אחר, כאשר קורה מעשה אלימות במשפחה בתל-אביב או בהרצלייה, כאשר שוברים ידיים ורגליים של תינוק בן שלושה חודשים – מעשה שאינו חמור פחות, בעיני, ממעשה רצח – שכל אחד יקום ויגנה זאת. הרי זה מיותר.

אני אומר לך, שאם אתם חושבים שעל כל מקרה שקורה בעדה הדרוזית אנחנו צריכים לקום ולהצטדק ולהבהיר את עמדתנו, אתם טועים טעות גסה. אמר זאת חבר הכנסת אסעד אסעד, ואני חוזר ואומר שהבעיה היא אכן בעיה. יש כאן טרגדיה, יש כאן בעיות קשות, ואנחנו מנסים להתמודד אתן ולהתגבר עליהן.

אנחנו לא רוצים שיטיפו לנו מוסר, אנחנו לא רוצים שיגידו לנו מה לעשות. אני מקווה שגם אנחנו נשכיל ונתגבר.

היו"ר י' עזרון:

תודה. רבותי, אנחנו עומדים עכשיו להצביע.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

חבל שלא גינית זאת, חבר הכנסת סאלח טריף.

סאלח טריף (העבודה):

גינתי – – –

הי"ר י' עזרן:

חברת הכנסת גוז'נסקי, הדיון הסתיים. חבר הכנסת סאלח טריף, נתתי לך אפשרות לבטא את עמדתך. אנא.

עכשיו אני צריך לשאול את המציעים. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, את מסכימה להעברת הנושא לוועדה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן.

הי"ר י' עזרן:

חבר הכנסת שאול עמור – לא נמצא. גם חבר הכנסת חיים דיין לא נמצא. חבר הכנסת יצחק לוי, האם אתה מסכים?

יצחק לוי (מפד"ל):

במליאה.

הי"ר י' עזרן:

חברת הכנסת ענת מאור, את מסכימה?

ענת מאור (מרצ):

מסכימה.

היו"ר י' עזרן:

חברת הכנסת יעל דיין.

יעל דיין (העבודה):

להעביר לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, רבותי, יש לפנינו הצעה להעביר לוועדה ויש הצעה להסיר. מי בעד מי נגד?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

להעביר לוועדה לקידום מעמד האשה.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 22

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברות הכנסת ת' גוז'נסקי, ע' מאור וי' דיין

לוועדה לקידום מעמד האשה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

22 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע שהנושא יידון בוועדה לקידום מעמד האשה.

עכשיו נצביע על הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי, שמבקש כי נדון בהצעתו במליאה. בבקשה, מי בעד ומי נגד?

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 6

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 15

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' לוי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' עזרון:

שישה בעד, 15 נגד, אין נמנעים. אני קובע שההצעה של חבר הכנסת יצחק לוי הוסרה.

הצעה לסדר-היום הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת הניהול הכספי בהסתדרות

היו"ר י' עזרון:

רבותי, אנחנו עוברים לנושא הבא – הצעה לסדר-היום מס' 7571, בנושא: הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת הניהול הכספי בהסתדרות – של חבר הכנסת סילבן שלום. ישיב השר לאיכות הסביבה. לרשותך עשר דקות.

סילבן שלום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום אני מעלה את ההצעה שלי להקים ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת הניהול הכספי בהסתדרות כדי לחקור את ההיבטים הציבוריים של הפרשה. אנחנו יודעים היום, שיש חקירה של המשטרה שבדקת היבטים אישיים של איש כזה או אחר כדי לראות האם הוא עבר עבירות פליליות אם לאו. אבל מטרת ההצעה שלי היא לבדוק את ההיבטים הציבוריים, קרי: האם מפלגת העבודה עלתה לשלטון ב-1992 תוך שימוש במתקני ההסתדרות ובכספיה, האם מפלגת העבודה נהגה במשך כל עשרות השנים שבהן שלטה בהסתדרות כבבנק פרטי שלה, האם אנחנו נמצאים במצב שבו עשרות שנים נעשה שימוש בכספי המבוטחים למען מטרות זרות באופן כללי, קבוע, ברור. אלה הדברים שיש לבדוק, אלה הדברים שיש לחקור.

אני יודע, אומרים: משטרה. כאשר העליתי את הנושא הזה בפעם הקודמת, אמרו לי: למה אתה מעלה זאת? הרי זה ארגון וולונטרי, ויש לו ביקורת פנימית, יש לו מבקרים פנימיים, הם יבדקו כארגון וולונטרי אם אכן צריך לעשות א' וב'. הם יתקנו את הליקויים. אם הייתם מקבלים את הצעתי אז, עוד לפני הבחירות של 1994, היום היינו חוסכים אולי את כל מצעד הנחקרים הזה, ואולי היינו חוסכים את כל מה שקורה היום.

אבל לא רציתם. לא רציתם אז מסיבות ברורות, ואינכם רוצים היום מסיבות ברורות. אז זה היה משום שיש ביקורת פנימית בארגון וולונטרי, והיום משום שיש חקירת משטרה. אבל בעצם זה היה תמיד מסיבה אחת: חוסר הרצון להביא לידיעת הציבור מה עשיתם במשך עשרות שנים בהסתדרות – בכספיה, במתקניה ובאנשיה.

כי מה עשתה ההסתדרות במשך השנים, אדוני היושב-ראש? האם היא פעלה למען העובדים? האם היא באמת שמה את העובדים בראש מעייניה? ידענו כולם על מה שקורה בהסתדרות. ראינו את הפונקציונרים, ראינו את הרכבים, ראינו את חשבון ההוצאות. הדברים האלה היו ידועים לנו, ואמרנו זאת לציבור זמן רב. הדבר הזה נשאר, לצערי הרב, כאיזו אבן שאין לה הופכין, שאיש לא הרים אותה. והיום, כשמרימים את האבן, מתפלאים פתאום שיש איזו חשיפה של דברים מסוג כזה שהיו ידועים במשך עשרות שנים.

אני שואל: מה קרה בהסתדרות הכללית? ההסתדרות הכללית, בעשרות השנים שבהן היא פעלה האם היא פעלה כראוי? היא קיבלה 2.5 מיליארדי שקלים – אדוני השר שריד, שאמור לענות לי לאחר מכן – כל שנה ממבוטחיה. לאן הלכו אותם 2.5 מיליארדי שקלים? האם הם הלכו למבוטחי קופת-חולים, או שהם הלכו למטרות זרות שלא לשמן שילם אותם אותו מבוטח? כולנו יודעים מה קרה בדבר הזה. כולם יודעים גם איך הדבר נוהל. הרי כל המערכות ההסתדרותיות קרסו אחת אחרי השנייה. אם רק "סולל-בונה" היתה קורסת, הייתי אומר – זה "סולל-בונה". אם רק "הסנה" היתה קורסת, הייתי אומר – זה "הסנה". אם רק "כור" היתה קורסת בזמנה, הייתי אומר – זה "כור". ואם רק קופת-חולים היתה קורסת, הייתי אומר – זה קופת-חולים. וכך הלאה וכך הלאה. אבל כאשר גם "סולל-בונה", גם "הסנה", גם "כור", גם קופת-חולים – – –

היו"ר י' עזרן:

היום "כור" מוצלחת.

סילבן שלום (הליכוד):

נכון, אבל היא קרסה. בתהליך ההבראה היא הגיעה למצב שאליו היא הגיעה.

אם הייתי יודע שזה רק זה, הייתי אומר דינו. אבל כשאני יודע שזה גם "כור", גם "סולל-בונה", גם "הסנה", גם קופת-חולים, וכך הלאה, סימן שמהו היה רקוב מלמעלה, משהו למעלה בניהול הכספי, בניהול היומיומי לא בוצע כראוי, לא בוצע במסגרת החוק.

אני יודע מה היא הסתדרות. הרי כולנו היינו פעם בצורה כזו או אחרת חברים בהסתדרות. ההסתדרות הכללית הזאת תפסה אותנו, אדוני היושב-ראש, מיום לידתנו ועד יום מותנו. מהיום שנולדנו בבית-חולים "השרון" וב"בילינסון" עד שהלכנו למעון של "נעמת", והלכנו לבית-הספר היסודי של זרם העובדים בתל-אביב, ולאחר מכן לבית-הספר התיכון של "עמל", ולאחר השירות הצבאי ל"מכללה למינהל" כדי ללמוד, וקנינו דירה ב"שיכון עובדים", ואנחנו אפילו הולכים לסופרמרקט לקנות חלב של "תנובה". היום לא בטוח שקונים. בכל דבר, עד שהגענו למצב של קשישא, וגם הלכנו בסופו של דבר ל"משען". רק חברה קדישא הם לא הקימו. מיום שנולדת ועד יום מותך היית קשור בטבורך להסתדרות הכללית. לא יכולת לצאת מאותה לפיתת חנק של ההסתדרות.

באים ואומרים היום, מדוע להקים ועדת חקירה? מדוע לשאול? יש חקירת משטרה. אני אומר לך, אדוני השר, ואני רוצה כאן להגיד לך באופן אישי: נהגת כמו ששר משטרה צריך לנהוג, נהגת כמו שהיית אמור לעשות. ולא משום שאתה יושב כאן אני אומר את הדברים האלה, אני חושב שעשית את המעשה הנכון כשר המשטרה. אם נגיע למצב שבו שר המשטרה יתחיל להתערב בחקירת משטרתיות, המדינה הזאת תהפוך להיות רפובליקת בננות. אני יודע שזה קשה. קשה שהשר הוא שר של אותה מפלגה. אני יודע, שיש אולי פעילים משותפים גם לאנשים האלה וגם לך, והם חברים קרובים, הם מבקשים, אולי, להוריד את הלחץ, אולי לעשות כך ולעשות אחרת. ואני יודע את הדברים. הרי כולנו אנשי ציבור. אני יודע שעמדת בלחץ לא קל. אבל לבוא ולומר שלא היה צריך בכלל לעשות, או שאתה עושה חשבונות אישיים או נקמנות – אני לא יודע.

הרגשתי היא, שהאנשים שעשו את הדבר הזה במשך כל השנים לא ידעו שהם פשוט עוברים עבירה. הם לא הבינו שהם עושים משהו לא ראוי. איך אמרו? זאת היתה נורמה, זאת היתה שיטה. לא הבינו שכשעושים שימוש במתקני מועצות הפועלים זה דבר אסור, וכששולחים הזמנות ונותנים כיבוד על חשבון ההסתדרות זה דבר אסור. לא חשבו שזה לא בסדר.

תמיד כשאני בא להרצאות במקומות מסוימים אני שואל: מתי היה אחד מאתנו בקהל בפעם האחרונה במועצת פועלים? התשובה תמיד – זה מסתכל על זה – איש לא היה. איש לא הניח שם בכלל את כף רגלו, לא דרך, לא חצה את המפתן של מועצת הפועלים.

ודאי שלא אז, אבל גם היום – סיעת רם שאמרה שהיא תעשה הסתדרות חדשה, אני מצפה מהם היום שלא להיעלם מההצבעה, אני מצפה מהם היום לבוא ולהצביע בעד אותה ועדת חקירה ולא לעשות חצי היריון. לבוא ולהגיד: אנחנו נגד ההצעה שלך לא יכולים להצביע, כי את מה שאתה אומר היום הרי אנחנו אמרנו במערכת הבחירות רק לפני שנה. אז להצביע נגד אנחנו לא יכולים, אבל להצביע בעד – אנחנו אולי באיזה משא-ומתן לחזרה למפלגה, וזה לא כל כך נעים ואי-אפשר, ויש לחצים. גם כך תעריך מאוד שאנחנו לא באים להצביע. לא מקובל עלי. אם אנשים חושבים בדיוק את מה שהם אמרו בבחירות ב-1994, שזה בעצם פחות או יותר מה שאני אומר היום, הייתי עושה דבר אחד.

שלמה בוחבוט (העבודה):

איפה הייתם במשך שנים? הייתם שותפים להסתדרות.

סילבן שלום (הליכוד):

חבר הכנסת בוחבוט, דבר אחד, אני מצפה ממך שפשוט תשב, תתבייש ותשתוק. באמת, זה נושא שאני חושב שלא כדאי שתגיב עליו. אין ולו אחד ממפלגת העבודה שהגיב בפעם הקודמת. גם היום מגיב השר שריד. אף לא שר אחד ממפלגת העבודה. אני מצפה ממך, כחבר העבודה, לשמוע את הדברים, להתבייש ולשתוק.

שלמה בוחבוט (העבודה):

מותר לשאול שאלה?

סילבן שלום (הליכוד):

אני רוצה להמשיך.

שלמה בוחבוט (העבודה):

שאלה: הייתם שותפים, כן או לא?

סילבן שלום (הליכוד):

תראה, אנחנו מעולם לא היינו חברים בקואליציה בהסתדרות. הרי תמיד היינו באופוזיציה. שותפים כמו מה? התרענו תמיד, אמרנו תמיד שהדברים נעשים. אף פעם אף אחד לא שמע, לצערי הרב. גם בבחירות של 1989 מתברר שמפלגת העבודה קיבלה 57%. 95% בסקטור הערבי. זה נראה לכם סביר? נראה לכם אפשרי?

יורם לס (העבודה):

מי מימן את ביבי? מי שילם בעבור הפלקטים של שמאי?

שלמה בוחבוט (העבודה):

אתה עונה על השאלה שלי. למה לא הקמת ועדות בדיקה?

היו"ר י' עזרן:

רבתי, הוא לא חייב להשיב. חבר הכנסת שלמה בוחבוט, זכותך לשאול ולהעיר. אין חובתו לענות לך. הוא ענה מה שענה.

יורם לס (העבודה):

חברי הליכוד היום – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת לס, אני קורא אותך לשקט פעם ראשונה.

יורם לס (העבודה):

בשירות התעסוקה – – –

היו"ר י' עזרן:

עכשיו אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה. אתה מפריע לי.

סילבן שלום (הליכוד):

חברי הכנסת של מפלגת העבודה, שנים ארוכות הייתם תלויים במנגנון ההסתדרותי להבטחת עתידכם הפוליטי. בחירתכם לכנסת או לכל מוסד ציבורי אחר היתה תלויה באותם ראויים הסתדרותיים – – –

שלמה בוחבוט (העבודה):

מה עשיתם במרכז הבנייה? מה עשתה חברת הכנסת לימור לבנת במשרד השיכון? אתם מנסים לחפות?

סילבן שלום (הליכוד):

אני מצפה עכשיו שאתם תחשבו רגע, תגידו שהיום אנחנו לא חייבים דבר לאותם ראיסים הסתדרותיים. היום נעשה את מה שהציבור באמת מצפה מאתנו לעשות: להתעלות מעל שיקולים מפלגתיים, מעל שיקולים צרים. הרי ב-1992 אתם הבטחתם לציבור מינהל תקין, שינוי בסדרי העדיפויות. איפה זה היום? היום הציבור רואה אתכם מצביעים נגד הקמת ועדת חקירה פרלמנטרית של ההסתדרות. האם זה נראה לכם סביר? האם זה נראה לכם אפשרי? אני לא מבין.

שלמה בוחבוט (העבודה):

אנחנו מטפלים בכל הדברים הגרועים שעשיתם.

בנימין טמקין (מרצ):

מי שינה את ההסתדרות?

רענן כהן (העבודה):

חבר הכנסת טמקין, מה אתה מתייחס אליו.

בנימין טמקין (מרצ):

מי שינה את ההסתדרות?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת בני טמקין, זכותך להעיר, אבל אתה חוזר על אותה הערה שש פעמים, והוא לא מתייחס, אז תשנה. מה לעשות?

שלמה בוחבוט (העבודה):

מה עשו במרכז הבנייה? איפה לימור לבנת?

בנימין טמקין (מרצ):

מי ששינה את העניין זה אנחנו. אתה רוצה להתעסק בעבר כנשק פוליטי. לא מעולם לא עשיתם דבר. הייתם שותפים שם, לא שיניתם כלום. אנחנו שינינו, המצב הזה לא קיים עוד בהסתדרות תודות לר"צ, ואתה אפילו לא אומר תודה.

סילבן שלום (הליכוד):

הבדיחה הטובה ביותר שנשמעה היא זאת שאמר עכשיו חבר הכנסת בני טמקין: המצב הזה לא קיים עוד בהסתדרות. רק בשבוע שעבר המטה להצלת הרחוב, אני לא יודע איזה מטה שהקימו פעילי ההסתדרות של מפלגת העבודה – –

בנימין טמקין (מרצ):

באמת.

סילבן שלום (הליכוד):

– עשה את הפעילות בתק"ם, שלח פקסים מההסתדרות, ואתה אומר לי שנכון להיום המצב הזה לא קיים. הרי היום אתם מנותקים. היום עושים פריימריס של מפלגת העבודה מתוך מתקני מועצות הפועלים – –

רענן כהן (העבודה):

השעון עוד הפעם לא עובד, אדוני היושב-ראש?

היו"ר י' עזרן:

תדעו, רבותי, אתם הפרעתם לו שתי דקות. הוא לא דיבר עשר דקות, הפרעתם לו.

סילבן שלום (הליכוד):

– היום עושים את כל הפעילות הפוליטית מתוך מתקני מועצת הפועלים, ובאים ואומרים שניקו.

אני יודע שהשר שריד נחשב כשר הגון, לפחות בעיני, אני מאמין שגם בעיני אחרים.

שלמה בוחבוט (העבודה):

הוא גם יגיד דברים הגונים.

סילבן שלום (הליכוד):

אני הייתי מצפה שהשר שריד, שגם הוביל את כל הבחירות של "רם" ב-1994, גם טבע את הססמה "חיים חדשים בהסתדרות", יבוא ויאמר: מהיום לא עוד, חיים חדשים, בואו נבדוק מה היה, נבדוק את ההיבטים הציבוריים כדי לנקות זאת אחת ולתמיד. תודה רבה.

רענן כהן (העבודה):

תציע חיים חדשים בליכוד עם ביבי נתניהו.

היו"ר י' עזרון:

בבקשה, אדוני השר, בוא לטהר לנו את האווירה.

בנימין טמקין (מרצ):

אתה מ"תכלת לבן" או מ"תכלת כחול"? מאיזה תכלת אתה, סילבן שלום?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, בדרך הטבע, יש הרבה הצעות לסדר-היום שעולות בכנסת ואני אינני מסכים להן, אבל מצבה של ההצעה שלך לסדר-היום, מבחינתי – אני אומר את דעתי האישית – גרוע עוד יותר, כי אני פשוט לא מבין – יש הבדל בין הבנה להסכמה – מה היא ההצעה. ואם לא הבנתי לפני דבריך, אחרי דבריך אני מבין עוד פחות.

תראה, בעצם, מה אתה מציע לנו. אתה מציע לנו ועדת חקירה פרלמנטרית, אבל אתה כבר לא צריך ועדת חקירה פרלמנטרית. לו הייתי צריך להסביר לכנסת למה אין צורך בוועדת חקירה פרלמנטרית, הייתי קורא עכשיו את הנאום שלך – עדיין אין סטנוגרמה, אז אני לא יכול לעשות זאת. אתה מצפה לחקירה? אתה מצפה לממצאיה? אתה סקרן לדעת מה היה שם? הרי אתה כבר גזרת את דינם, לא רק של אנשים, אלא האשמה קולקטיבית. זאת אומרת, בעיניך מפלגה שלמה היא כבר חייבת, היא כבר אשמה. אז למה צריך חקירה?

אני מציע, שדבריו של חבר הכנסת סילבן שלום – ואני מכבד ומערך אותו מאוד – יהיו, אולי – הם כבר, בעצם, מסקנות הוועדה. הבעיה רק שאין ועדה, ואלה הן מסקנות אישיות של אדם אחד, מכובד ככל שיהיה, הוא כבר בא עם המסקנות מוכנות. אז מה אתה רוצה לחקור? לו אני במקומך – סליחה שאני נותן לך עצה בתור פרלמנטר ותיק מעט יותר – הייתי אולי עושה זאת מעט יותר בתחום, אני לא רוצה לומר בחוכמה, והייתי אומר: יש באמת הרבה דברים נעלמים, לא ידועים, בואו נחקור. אבל אם אתה כבר מביא את הממצאים, אז למה לחקור? אני חושב, שהנאום שלך היה ההסבר הטוב ביותר מדוע כמובן זה רעיון עיוועים, רעיון נואל מאין כמוהו להקים ועדת חקירה פרלמנטרית.

גם אתה הבנת שזה רעיון נואל, כי אתה אדם חכם, ולכן אמרת: בואו נבדוק את ההיבטים הציבוריים. מה הם "ההיבטים הציבוריים"? ההיבטים הציבוריים, בסופו של דבר, מיתרגמים לאנשים. הרי מדובר באנשים, מה זה "ציבוריים"? אתה רוצה להעמיד מפלגה שלמה אל עמוד הקלון. אם יש אנשים שחטאו – הרי גם אתה לא חושב שמפלגה שלמה חטאה – הם בוודאי ישלמו.

צריך, אגב, להזכיר בהקשר זה – – –

קריאה:

השיטה חטאה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

פה לא חוקרים שיטות, בבית הזה.

אני בכל זאת מחויב להזכיר דברים מובנים מאליהם ולמדים מעניינם, אני בכל זאת רוצה להזכיר, שעדיין אין אפילו כתב אישום אחד. יכול להיות שיהיו, אבל בינתיים, נגד כל מי שמוזכר במקום זה או במקום אחר, בינתיים עדיין אין אפילו כתב אישום, לא כל שכן שאין אישום.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כשנרצח ערבי בחלחול לא היה כתב אישום. זה הפריע לכם להעליל על ציבור שלם? על ציבור שלם העללתם. אתה היית אחד מהם, השר שריד, ואפילו לא הסכמת להתנצל.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

חבר הכנסת בגין המכובד, אני לא רוצה לחזור לעניין הזה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אל תטיף לנו מוסר על עלילות.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני מרשה לעצמי להטיף לכם מוסר. אני מרשה לעצמי להניח, שאפילו אתה חושב שאולי ההצעה הזאת איננה במקומה – לפי הנוכחות שלכם כאן אני חושב שגם החברים האחרים שלכם חושבים שההצעה הזאת איננה במקומה – כי ההצעה הזאת היתה צריכה להיות גולת הכותרת בכלל – לא רק של היום, של השבוע, של השנה.

דן תיכון (הליכוד):

כבר יש רוב, יאללה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני רוצה לומר כך – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת דן תיכון, אתה מהסייענים או המשת"פים?

דן תיכון (הליכוד):

תשמע, כבר יש רוב. הרי הוא מדבר עד שיהיה רוב.

היו"ר י' עזרן:

אבל אתה נותן סיוע לוגיסטי מפה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הייתי מבין את ההצעה של חבר הכנסת סילבן שלום לו היו ידיעות על דברים חמורים שקורים, ידיעות על עשן, ידיעות על אש, והדברים האלה לא היו נחקרים. הדברים נחקרים בעצם הימים האלה. הייתי מבין את ההצעה של סילבן שלום לו היו הדברים נחקרים אבל מישהו, אדם אחד בכל הארץ, היה מטיל דופי בחקירה. לא שמעתי אדם אחד בכל המדינה שמטיל דופי בחקירה. להיפך. אהה, שמעתי טענות נגד החקירה, טענות של הנחקרים. שמעתי טענות פה ושם, אולי לא ממש מפיהם, אבל אולי ממקורבים. דברים אלה שמעתי. לא שמעתי טענה אחת נגד החקירה. כולם, גם באמצעי התקשורת, בכל מקום, משבחים ומהללים את החקירה, משבחים את כל מי שקשור בחקירה, משבחים את האחראים לחקירה.

דן תיכון (הליכוד):

חוץ מקיסר.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אתה בעצמך שיבחת את האחראים לחקירה. נו, אז משבחים את החקירה מצד אחד, אבל רוצים חקירה מקבילה מן הצד השני.

אבל הדבר המכריע בעיני הוא שאומרים: חס וחלילה שר המשטרה ושר המשפטים, שלא תהיה פוליטיזציה של החקירה. מי שאומר שלא תהיה פוליטיזציה של החקירה הופך את החקירה או רוצה להפוך את החקירה לחקירה הפוליטית ביותר. אתה מתאר לעצמך מה יקרה פה בכנסת? אתה יודע, שלו היו מציעים לך להיות חוקר – כאדם הגון, ואני חושב שאתה אדם הגון – היית צריך לסרב. היית אומר: אני, אני סילבן שלום, יכול להיות חוקר בעניין כזה? הרי יש לי דעה קדומה, הרי כבר קבעתי את דעתי מראש, אני לא כשיר להיות חוקר.

היו"ר י' עזרון:

אדוני השר, לידיעתך: יש לך עוד דקה. תסכמ.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הייתי אומר את הדברים האלה בכל ימות השנה. בשנת בחירות, חבר הכנסת סילבן שלום, בשנה של פריימריס, אתה רוצה שהכנסת הזאת תחקור בעניין שכל-כולו הוא עניין מפלגתי, כאשר ברור לגמרי – ואתה גילית זאת בנאומך עכשיו – שאתה רוצה להכתים ציבור שלם, מפלגה שלמה? זה דבר מתוקן? זה עומד באיזה מבחן ציבורי? זה עומד באיזה מבחן מוסרי? הרי לכל אורך הנאום שלך היה לך כישלון מוסרי ממדרגה ראשונה.

צחי הנגבי (הליכוד):

מצאו את האשם, סילבן שלום.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

עוד משפט אחד, ובזאת אני מסיים.

אני חושב שאתה עשית עוול לכמה וכמה אנשים ולכמה וכמה גורמים. אני מבקש ממך – אם יורשה לי לומר, אני ממריצ אותך – לשקול אולי לבקש מהם סליחה. כי אם אתה מציע חקירה מקבילה, פירוש של דבר שמיניה וביה אתה משמיע לפחות נימה של אי-אמון במי שמקיים את החקירה עכשיו. נניח המשטרה – אתה שיבחת את המשטרה. למה ליצור רושם של אי-אמון? נניח פרקליטות המדינה – אתה יוצר רושם של אי-אמון, בעוד אני בטוח שאתה רוחש אמון מלא לפרקליטות המדינה. למה לעשות זאת?

אני מציע לך לשקול מחדש את הצעתך, ואולי אתה עצמך תחזור מן ההצעה הזאת ולא נצטרך להצביע.

היו"ר י' עזרן:

אם כן, השר מציע להסיר, ויש לנו הצעה לערוך דיון במליאה. יש הצעה של חבר הכנסת יורם לס להעביר את הנושא לוועדה. בבקשה, במסגרת של דקה.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת סילבן שלום לוועדה לביקורת המדינה, כדי שתבדוק את התמונה בכללותה. מה עושות מפלגות שנמצאות בשלטון? מה קרה, למשל, במרכז הבנייה, כאשר 900 חברי הליכוד באו למסיבה חברתית של חברת כנסת שנבחרה על חשבון משלם המסים? מה היו החגיגות בחברת "עמידר" ובמשרד השיכון?

אלה דברים שצריך לבדוק כאשר מפלגה נמצאת אולי יותר מדי זמן בשלטון. יש פרשיות רבות, ולכן מן הראוי שכולן ביחד יידונו בוועדה לביקורת המדינה.

היו"ר י' עזרן:

תודה. ובכן, יש לנו הצעה להעביר את הנושא לוועדה, ויש לנו הצעה להסיר אותו מסדר-היום. הצבעה בעד פירושה ועדה, הצבעה נגד פירושה להסיר. נא להצביע.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 16

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 31

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

רענן כהן (העבודה):

איפה הליכוד? איפה אתם? מה קרה? חבר הכנסת סילבן שלום, מה עשו לך חבריך מהליכוד?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת רענן כהן, תן לי בבקשה רק לקרוא את התוצאה.

מאחר שבליכוד אין חבר כנסת נמרץ כמו חבר הכנסת רענן כהן שעבד קשה כל כך, לכן התוצאות הן: 16 בעד, 31 נגד, אין נמנעים. אני קובע שההצעה הזאת עברה מסדר-היום.

הצעות לסדר-היום מצעד ההמונים בוושינגטון וההתבטאויות האנטישמיות בארצות-הברית

היו"ר י' עזרן:

רבותי, אנחנו עוברים כעת להצעות לסדר-היום מס' 7529, 7531, 7534, 7563 ו-7567, בנושא: מצעד ההמונים בוושינגטון וההתבטאויות האנטישמיות בארצות-הברית, של כמה חברי כנסת. ראשון הדוברים, חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לברך את הסנאט ובית-הנבחרים בארצות הברית על ההצבעה בנושא ירושלים. הייתי רוצה לראות גם בבית הזה ציונות כזאת ותוצאות כאלה בדיון על כבודה של ירושלים. כאשר חוקקנו כמה דברים שצריכים לחזק את ירושלים רבתי בבית הזה לא היתה, לצערי, אותה התלהבות. אני רוצה לברך את העושים והיוזמים בסנאט.

עם הברכה שברצוני לברך אומר גם, שבית-הנבחרים האמריקני, העם היהודי, ממשלת ישראל, שוחרי החופש בעולם, צריכים להתעורר. ההפגנה המפחידה, צעדת המיליון של לואיס פארחאן, מנהיג "אומת האסלאם" – ההפגנה הזאת צריכה להדליק נורה אדומה. הם אמרו שהם רוצים לכסות את וושינגטון בשחור באותו יום, אבל אני חושב שזה יום שחור לדמוקרטיה האמריקנית, ההשתוללות חסרת המעצורים של האנטישמים שם.

מי שמעיין בהתבטאויות, מי שרואה את ההתארגנות, מזכר בדרך שבה עלו הנאצים לשלטון. אנחנו ראינו שוב במדינה הדמוקרטית ארצות-הברית, כיצד סומאות שהיו נחלת האנטישמים בכל הדורות עלו וצצו. ביטויים כמו: "היהודים מוצצי דם", "היהודים עושקים את השחורים", "הם לוקחים מכיסם של השחורים ושמים בכיסיהם שלהם" – ביטויים כאלה ביזו לא רק את היהודים אלא גם את הדת היהודית.

הם אומרים שהדת היהודית היא דת של אשפתות. הם השמיצו את הדת היהודית, הדת שגם הנצרות וגם האסלאם צמחו ממנה, למדו ממנה וגנבו ממנה רעיונות מסוימים.

הם השמיצו את מדינת ישראל ואמרו שהיא מדינה בלתי חוקית. אבל את מי הם כן שיבחו? את היטלר. הם אמרו שהיה מנהיג דגול, ואחרים אמרו: רשע דגול.

רבתי חברי הכנסת, כל ישראל ערבים זה לזה. אנחנו לא יכולים לומר שאין קשר בין מה שקורה שם לבין מה שקורה כאן. כפי שאנחנו חושבים שיהודי ארצות-הברית זכאים להתערב במה שנעשה פה, לא רק בכסף אלא גם בדעה, כך אנחנו חושבים שעלינו להתערב במה שנעשה שם.

אני מקווה, שראש הממשלה, שפגש מחצית ממנהיגי העולם, התפנה גם לבעיה קשה וחמורה זו.

מה הם עושים? הם למדו את השיטה של ה"חמאס" כאן אצלנו, הם פועלים בשם הדת. הם הולכים ומפעילים כאילו פעולות צדקה, עזרה, חינוך, שמירה. עיקר הכסף שלהם מגיע מחברת השמירה שהם הקימו, והם מקבלים 20 מיליון דולר מהתקציב הפדרלי.

אני חושב שלא רק "הליגה נגד השמצה" צריכה לפעול בעניין זה.

רבתי, היו תקופות שגם כאן ביישוב היינו אדישים כאשר החלו הסימנים הראשונים של השואה. אנחנו רואים ש"אומת האסלאם" מקבלת, בוודאי, משאבים מאותם מקורות שה"חיזבאללה" ו"החמאס" מקבלים מהם.

אדוני היושב-ראש, כל הזמן לא הבנתי את הפירוש לפסוק הראשון בספר בראשית, מה שאמר רבי יצחק על ארץ-ישראל: "כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גויים" – משום כך התחילה התורה ב"בראשית", לומר שהשם ברא את העולם והוא נתן לעמו את ארץ-ישראל. לא הבנתי כל הזמן – "כח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גויים". צריך להגיד לגויים שהשם נתן. למה כוח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים? שיגיד לגויים שזה שלנו. למה צריך להגיד לנו? בשנה האחרונה אני מבין יותר ויותר את הפירוש הזה של רש"י, כי קודם כול הוא צריך לשכנע את עמו. צריך לשכנע את הממשלה, צריך לשכנע – – –

היו"ר ס' טריף:

אדוני, לפי השעון, אדוני סיים.

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא, הוא נתן לי דקה לדבר תורה. דבר תורה זה לא בחשבון.

יוסף עזרון (ש"ס):

יגאל ביבי (מפד"ל):

אבל דבר תורה קצר, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

הדקה של דבר תורה ממש לקראת סיום. בבקשה, אדוני.

יוסף עזרון (ש"ס):

מה שאתה אומר כתוב במפרשים. כיוונת לדעת גדולים.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני אומר, שחכמינו, זיכרונם לברכה, הבינו את הרמז הגדול הזה: שיוסי שריד יבין, שרבין יבין, ש"כוח מעשיו הגיד לעמו, לתת להם נחלת גויים". הגיע הזמן שאנחנו לא נעשה את השטויות ולא נכתוב שאנחנו רוצחים שבויים ושאנחנו כובשים ושאנחנו מתעללים; ואנחנו מוציאים דוחות של "בצלם" וכל מיני דברים כאלה. החוסן הפנימי שלנו צריך להיות בראש ובראשונה, והממשלה היא שצריכה להוביל את הגאווה היהודית, את הכבוד היהודי, ואז אולי נוכל להתגבר על אנטישמים בתקופה הזאת, כפי שהיה בעבר.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת סגן היושב-ראש יוסף עזרן. איפה אדוני? אם כן, אני אקרא בינתיים לחבר הכנסת דוד צוקר. חבר הכנסת יוסף אחימאיר, בבקשה.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

דילגת.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יוסף אחימאיר, בבקשה. אני פשוט לא שמתי לב. פשוט טעיתי. בבקשה, אדוני.

אני מברך את חבר הכנסת אחימאיר. זו פעם ראשונה שהוא עולה לדוכן כשאני יושב-ראש הישיבה. אני מברך אותך מכל הלב.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, במעט הזמן שהוא נמצא כאן, הוא כבר מילא מכסה של חבר כנסת ותיק.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

כן? לא ידעתי.

היו"ר ס' טריף:

אני משוכנע ובטוח, ואם חבר הכנסת מגן אומר זאת, הוא בוודאי יודע.

דוד מגן (הליכוד):

ועוד ידו נטויה.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

לא ידעתי.

אלי דיין (העבודה):

ותיק בליכוד.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, סגן השר דיין, חבר הכנסת שפי, חבר הכנסת רביץ – זאת הכנסת שלנו עכשיו.

יעקב שפי (העבודה):

זה מה יש.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

גם אני רוצה להצטרף לברכה של קודמי, חבר הכנסת יגאל ביבי, לסנאט של ארצות-הברית, שהחליט על העברת השגרירות של ארצות-הברית מתל-אביב לירושלים, ולברך את יוזם ההחלטה, הסנטור רוברט דול, על ההחלטה החשובה הזאת.

כמו-כן, אני רוצה לברך את ראש עיריית ניו-יורק, רודולף ג'וליאני, שמנע את כניסתו של יושב-ראש אש"ף לכנס, לאירוע של ראשי מדינות. ערפאת לא היה ולא יהיה ראש מדינה. ועל כך אני מברך את ג'וליאני.

חברי הכנסת, בשבוע שעבר הפגינו כחצי מיליון גברים שחורים במרכז וושינגטון, במסגרת מה שכונה "מצעד המיליון" של השחורים בארצות-הברית, בהנהגת ראש "אומת האסלאם", האדון לואיס פארחאן.

המצעד הזה הפך לבימה של דברי הסתה אנטישמיים קשים ביותר, כמעט חסרי תקדים, הן מצדו של ה"פיהרר" השחור והן מצדם של מנהיגים ודוברים אחרים. ביטויים כמו "היהודים מוצצי דם" חזרו ונשנו הן במהלך העצרת, ההתכנסות אדירת המשתתפים הזאת, והן בכל כלי התקשורת, שדיווחו בהרחבה על האירוע. כמו-כן, נשמעו דיבורים על היהודים "המנצלים", על הכחשת השואה ועל הפשעים שנעשו כביכול לשחורים מצד היהודים.

מה שנאמר באותו "מצעד" ובאותם ימים שקדמו לו ולאחריו הוא רק כטיפה בים ההסתה האנטישמית היוצאת מבית-מדרשו של אותו פארחאן. ה-ADL, "הליגה נגד השמצה" ריכזה בקובץ מיוחד את כל ההתבטאויות האלה בעשר השנים האחרונות, ואני ממליץ לכל מי שמתעניין ומודאג באמת, לקרוא את החומר הזה.

מה שקרה בשבוע שעבר הוא, שאותו מקבץ של המוני אדם, שהתרכזו בלב וושינגטון ונענו בכך לקריאתה של "אומת האסלאם", הפך להיות – מעבר למצוקות האמיתיות הידועות הכלליות של השחורים בארצות-הברית – במה אדירה להשתלחות נגד העם היהודי, ו"הליגה נגד השמצה" הגדירה את האירוע בהודעה שהוציאה לעיתונות כ"מאורע הגדול ביותר בהיסטוריה האמריקנית החדשה, שהונהג על-ידי אנטישמי וגזען".

חברי הכנסת, חלילה לנו להתערב בעניינים הפנימיים של מדינה זרה, ובוודאי לא בענייניה הפנימיים של הגדולה בידידות ישראל, הלוא היא ארצות-הברית. אבל הנושא הוא לא יחסי ישראל-ארצות-הברית; הנושא הוא חמור ועגום, והוא מדאיג בוודאי גם את הממשל בארצות-הברית לא פחות משהוא מדאיג אותנו, כמדינת היהודים, כאחים להמוני היהודים בקהילה היהודית הגדולה ביותר בעולם.

הממסד היהודי בארצות-הברית אינו יודע איך "לאכול" את המצב החדש שנוצר בעקבות המצעד הפאראקאני. אף שאין מדובר בכלל האוכלוסייה השחורה, ואף שהיחסים בין יהודים לשחורים בארצות-הברית הם בדרך כלל טובים, גם מנהיגי הקהילה הגדולה מודים, כי נפל דבר; משהו השתנה, ומה שחשבוהו לבעיה קטנה נהפך לפתע למפגן כוח אדיר, וכל זה קורה כאשר ראש ממשלת ישראל מבקר בארצות-הברית; כל זה קורה לאחר שראש ממשלת ישראל קורא לכמה מנהיגים יהודים "מוקצים"; כל זה קורה כאשר ראש ממשלת ישראל נמנע מלהיפגש עם הפורום הבכיר של הארגונים היהודיים באמריקה, וכל זה כאשר השמאל בתוכנו מלגלג על מה שהם מכנים "האמריקאנערים" העולים לישראל.

היו"ר ס' טריף:

נא לסיים.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

על כנסת ישראל להרים קולה כנגד כל גילוי של אנטישמיות – אני כבר מסיים – ובמיוחד גילוי של אנטישמיות חמורה שיוצאת מאמריקה, ועוד בשם האסלאם.

על כנסת ישראל להתריע על הרמת הראש של הנחש האנטישמי-הפאראקאני ועל האפשרות שנרקם לנגד עינינו גל עכור, שילך ויגבר, שילך ויהפוך מדיבורים למעשים.

היו"ר ס' טריף:

זה כבר ארבע דקות.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

עוד משפט אחד.

אנחנו רוצים לראות בהתגברות העלייה גם מארצות-הברית. 4,000 עולים הגיעו ויגיעו אלינו השנה. בעניין זה אל לנו להסתמך רק על האנטישמיות של "אומת האסלאם", אבל המצעד בושינגטון צריך לעורר אותנו להגביר עוד יותר את הפעילות הציונית, את מערך השליחים הישראלים ואת הרחבת לימוד העברית בקרב הנוער היהודי-האמריקני. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לאדוני. חבר הכנסת יוסף עזרן, בבקשה, ואחריו – חבר הכנסת דוד צוקר ואחרון הדוברים, חבר הכנסת אברהם רביץ.

יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד היושב-ראש, חברי הבית, זו ממש טרגדיה לראות שדווקא בתקופה שבה יש כעין השלמה בין האסלאם ליהדות קמים אנשים, פרחחים כמו הפארחאן הזה, ומשתמשים בעניין הדת שהם למדו מה"חמאס" ובדגל ובמסווה של הדת הם נלחמים ביהדות ורוצים להצדיק את האנטישמיות. אבל, בואו ניזהר. אנחנו, כעם שסבל מהכללות, בואו נהיה מאוד זהירים, נבונים, ולא ניגרר ולא נכליל.

למה אני אומר את זה? מפני שהיום יש לישראל שם טוב מאוד באפריקה השחורה, שם מצוין. אני חושב שסגן שר החוץ יצדיק את זה. אני ביקרתי שם לאחרונה.

יוסף אחימאיר (הליכוד):

מה הקשר?

יוסף עזרון (ש"ס):

מייד אני מגיע לזה.

ולכן חייבים להדגיש, שהיהדות עם האסלאם, והאסלאם השחור דווקא, חיה בשלום ותחיה בשלום, וצריך לבדוד – הנה אני עונה לך, חבר הכנסת אחימאיר – את האלמנטים האלה, השליליים השוליים. אני רוצה לומר לך: לא להיתפס לבהלות ולהכללות, אף שאני מאוד מודאג. אבל, רבותי, יש 25 מיליון שחורים אזרחי ארצות-הברית, ואני מאמין שרובם אנשים הוגנים והגונים ולא אנטישמים. תמיד היו מיעוטים מתסיסים ותוססים, מפני שיש להם עניין להיבנות על חשבון האנטישמיות ועל חשבון זה שהם מקצינים וקיצונים. ואני משיב לאדוני ואומר: חייבים להוכיח – אני לא יודע אם הוא שם לב אלי – שדווקא הקבוצה האתנית הגדולה הזאת, שנקראת "אפריקנים שחורים" ואסלאמיים, מכבדת את היהדות ואת הדת, ולתקוף את המיעוט הקיצוני השלילי, השולי הזה. גם בארצות-הברית הוא שולי. הדגשתי: יש 25-30 מיליון שחורים, ויש בהם הרבה אינטלקטואלים, גם במצעד הזה. היו שם אנשים שלא הזדהו עם הפרחח פארחאן.

עם כל הכאב, עם כל איתותי הזעקה, ואני מסכים אתך בהחלט ועם כל חברי שידונו וכבר דנו בנושא – חייבים למקד את הנושא, לצמצם אותו, לבדוד אותו, ויש דרכים לעשות זאת, קודם כול על-ידי חיזוק הקשרים של ישראל עם אפריקה השחורה, ובעיקר האסלאמית. זה בידינו. הם יהוו את האנטייתיזה לשחורים האלה, שהם אנטישמים ומשתמשים באנטישמיות.

אני רוצה לסיים ולומר, אדוני, שלקהילה היהודית, לצערי הרב, תמיד טפחו בפנים. כאשר היא רצתה יותר מדי – לא מבחינה הומנית אני כועס עליהם, או אני טוען עליהם, אלא מבחינה חברתית יהודית – כאשר הם רצו להראות שהם ככל הגויים והם בעד המיעוטים, כשרצו להתנער מיהדותם, המיעוטים האלה שהם רצו להזדהות אתם, טפחו על פניהם.

היהודים בארצות-הברית צריכים לחזור ליהדות האמיתית, צריכים לחזור לשורשים שלהם, ורק בצורה כזאת אנחנו נוכל להם, כפי שהיה במצרים. ישראל היו מצוינים שם, כתוב. מה קרה שפתאום שעבדו אותם? אומר המדרש: הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו, כשכל הארץ, ותימלא הארץ אותם. מצאו אותם בקרקסאות, מצאו אותם בפאבים, מצאו אותם בכל מוסדות החינוך הקולקלים והלא-יהודיים, אז התחילה האנטישמיות. הפך לבם.

יהודים יחזרו ליהדותם, ואז יצמצמו את האנטישמיות.

היו"ר ס' טריף:

יישר כוח.

יוסף עזרון (ש"ס):

תודה.

היור"ס' טריף:

חבר הכנסת דוד צוקר – איננו. חבר הכנסת אברהם רביץ, אחרון הדוברים. אחר כך ישיב לנו סגן שר החוץ, חבר הכנסת אלי דיין. בבקשה, חבר הכנסת רביץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צריך לומר כאן, שמצעד המיליון, שהפך להיות למצעד של 400,000, מצעד של מה שפארחאן קורא לו: האומה האסלאמית, שמרבית המנהיגים החשובים, או חלק גדול של המנהיגים החשובים של קהילת השחורים לא השתתפו בו, אני חושב שהמצעד הזה נכשל מבחינת היומרות של מארגניו, וצריך להגיד את הדבר הזה.

אני חושב, שמה שאמר כאן חבר הכנסת הרב עזרון היו דברים חשובים מאוד. יהודים חיים בקרב קהילות השחורים בארצות-הברית, יש בעיות, אני לא אומר שאין בעיות, אבל בכל אופן מוצאים דרך כיצד לחיות זה בצד זה.

אבל, אנחנו חייבים להתריע על מה שכן קרה. נכון שאלה הם סימנים חדשים של אנטישמיות בארצות-הברית, במדינה החשובה הזאת, אבל הסגנון עתיק, הוא לא חידש שם שום דבר. אם פארחאן הזה אומר, למשל, כלפי עולם שלם, שהיהודים אשמים בסחר העבדים בארצות-הברית ובבעלות על העבדים, כל ילד שמתחיל, שיודע תחילת היסטוריה בארצות-הברית, יודע שיהודים עדיין לא היו באמריקה בתקופה של סחר העבדים. היו יהודים מעטים שם. ההגירות היו בסוף המאה הקודמת, בתחילת המאה הנוכחית, וזה היה כבר שנים רבות לאחר גמר סחר העבדים; אבל הוא אומר. למה הוא אומר? – מכיוון שכך נהגו האנטישמים, לחזור על אותו שקר חזור ואמור עד שהוא ייכנס, אולי, ללבותיהם.

אני אסיים, אני רק רוצה לומר עוד שני משפטים קצרים. לזו הם היו ישרים, ההנהגה של הקהילה השחורה הזאת, אז הם היו חייבים לעמוד דום במצעד הזה; ואני רוצה להזכיר, שבתחילת שנות ה-60, כאשר התחילה ההתנערות של הקהילה השחורה בארצות-הברית למען שוויון זכויות, נהרגו שני בחורים יהודים, שצריך להזכיר אותם: מייקל שורמר ולו גודמן, שנהרגו במיסיסיפי. הם נסעו למיסיסיפי כדי להילחם עבור הקהילה השחורה, כדי שיהיה להם שוויון זכויות בהצבעה.

ועוד משפט אחד, ובזה אני באמת מסיים – – –

הי"ר ס' טריף:

בבקשה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

נכתב בעיתונות, שאלה שהיו במצעד הזה, היו מהמעמד הבינוני ומעלה, והם השיגו אותו בשנים האחרונות. על-ידי מי הם השיגו את המעמד הזה, בין השאר? מי עזר למרטין לותר קינג במאבקים שלו? מי צעד אתו יחד? מי תמך בו? אנשי רוח, אנשי מדע ועיתונאים שרובם יהודים. היה ויכוח בקהילה היהודית על העניין הזה. אם כן, טיפת הכרת טובה מצד האזרחים השחורים בארצות-הברית.

אני חושב, שהמסר מצד הכנסת צריך לעודד את מיליוני השחורים שלא הולכים אחרי פארחאן הזה, והם נאמנים ומכירים בתרומה הגדולה של הקהילה היהודית לקידום למען שוויון זכויות. תודה.

הי"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת אברהם רביץ. לכל המתדיינים – סגן שר החוץ ישיב לנו. חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה. מייד לאחר מכן נעבור לנושא הבא – תשע שנים לנפילתו של הנווט רון ארד. בבקשה, חבר הכנסת אלי דיין.

סגן שר החוץ א' דיין:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, קודם כול, אני מברך את חברי הכנסת שהעלו את ההצעות על סדר-היום. אכן הנושא ראוי לדיון, וכבר בראשית דברי אני ממליץ שתסכימו שהוא יעבור לדיון בוועדה הפרלמנטרית המיוחדת בראשותו של חבר הכנסת עובדיה עלי, סגן יושב-ראש הכנסת, שדנה בכל הנושא של המלחמה שלנו באנטישמיות.

הי"ר ס' טריף:

אדוני סגן השר, הוועדה הזאת איננה סטטוטורית, היא לא אחת מוועדות הכנסת, ולכן קודם כול מביאים לוועדה של ועדות הכנסת. רק רציתי להסב את תשומת לבך לכך.

סגן שר החוץ א' דיין:

כן, אני ער לזה, לכן אנחנו צריכים למצוא את הדרך הטכנית ואת הפרוצדורה המתאימה כדי לדון לעומק בסוגיה הזאת, כי זו סוגיה רצינית, רחבה, שדורשת טיפול מיוחד בוועדה המקצועית והמיוחדת הזאת שקיימת בכנסת.

בראש ובראשונה מחובתנו להבחין ולא לעשות הכללה מסוכנת. רוב השחורים בארצות-הברית חיים ביחסים טובים עם הקהילה היהודית ועם החברה האמריקנית, והייתי אפילו מוסיף ואומר, שהם מעריכים את פועלם ואת תרומתם של היהודים ושל האחרים לקידום חיי השחורים בארצות-הברית. כמו-כן יש הרבה פורומים משותפים ליהודים ולשחורים, ודווקא שם נעשית עבודה טובה, שסותרת את כל הטיעונים חסרי היסוד והאנטישמיים שנטענו על-ידי לואיס פארחאן ואחרים.

הגילויים האלה, האנטישמיים, רבותי חברי הכנסת, של לואיס פארחאן, אינם תופעה חדשה. משרד החוץ עוקב, באמצעות הנציגויות שלו בארצות-הברית, אחרי הופעותיו ודבריו של פארחאן זה כמה שנים, וזו לא תופעה חדשה. כמובן, היה הד להתבטאויות הגזעניות והאנטישמיות האלה, מפני שהם נערכו כאשר היה מצעד גדול, ב-16 בנובמבר שנה זו.

אנחנו, כמובן, מגלים דאגה, וההתבטאויות האלה מעוררות דאגה, דאגה רבה, גם בקרב חוגים רחבים בציבור האמריקני ככלל ובקהילה היהודית בפרט, אבל מחובתנו לבודד את התופעה הזאת, שראויה לכל גינוי, של ההתבטאויות האנטישמיות האלה ולהבדיל אותה מההשלכות שיש לאותו מצעד, שהוא בראש ובראשונה תופעה פנים-אמריקנית. עם זאת, לעצם העובדה שהמצעד אורגן על-ידי המנהיג שנחשב מנהיג "האומה האסלאמית" ובראשותו, אנחנו צריכים להיות ערים לכך שלהתבטאויות האלה עלולות להיות השלכות על יחסי הקהילה היהודית בארצות-הברית עם הקהילה האפרו-אמריקנית. לכן מחובתנו לטפל בסוגיה הזאת, לשרש אותה, לבודד אותה ולצמצם את הנזק אשר היא עלולה לגרום.

עם זאת, אנחנו צריכים להדגיש ולציין, שהאסלאם והיהדות יכולות לדור בכפיפה אחת. אנחנו יודעים מה הוא יחס היהדות לאסלאם. ואנחנו צריכים – הייתי אומר, דווקא בימים אלה – להרבות במפגשים בין ראשי האסלאם לבין ראשי היהדות בכל מקום בעולם וגם אצלנו, כדי להדגיש את הערכים המשותפים ואת העובדה שהאסלאם והיהדות הן דתות מונותאיסטיות המטיפות לשלום, לאהבת האדם, לאחוה ולקרבה, והן מגנות, בוודאי, את כל התופעות האנטישמיות והגזעניות, כי בצלם אלוקים נברא האדם.

לכן, רבותי חברי הכנסת, הנני חוזר על הצעתי למצוא את הדרך המתאימה לטיפול בבעיה הרגישה הזו בוועדה.

היו"ר ס' טריף:

ועדת החוץ והביטחון.

סגן שר החוץ א' דיין:

בוועדה המתאימה של הכנסת, שיכולה אולי גם להציע דרכים קונקרטיות לטיפול בבעיה שהתעוררה ובהשלכות אשר עלולות להיות לה בחברה האמריקנית ובמקומות אחרים בעולם. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לסגן שר החוץ. הצעות אחרות: חבר הכנסת בא-גד מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת רביץ, במסגרת של דקה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן שר החוץ, אני רוצה שתקשיב היטב: פארחאן הוא היטלר. כך זה התחיל בגרמניה הנאצית. אני קורא לכל היהודים בארצות-הברית: תלמדו את הלקח. אותי לא מעניין מה יעשו הכושים בארצות-הברית, אותי מעניין שהיהודים צריכים לקום, לצאת מארצות-הברית ולעלות לישראל כל עוד לא מאוחר. גם בגרמניה, ב-1933, איש לא האמין שכעבור שש שנים לא יהיה אפשר לצאת.

לכן, מלבד להרגיע ולומר שצריך הידברות ויחסים טובים – ואין לי שום דבר נגד הכושים – משרד החוץ צריך לומר: יהודים, קומו וצאו ועלו למדינת ישראל. גרמניה הנאצית מתעוררת מחדש בארצות-הברית במסווה פארחאן.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת בא-גד. חבר הכנסת דוד מגן מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יגאל ביבי. בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שיש לברך את יוזמת חברי הכנסת אשר העלו את הנושא כהצעה דחופה לסדר-היום.

עם זאת, אני רוצה להעיר במיוחד לידידי חבר הכנסת יוסי אחימאיר, אשר כבר מתחיל להטביע את חותמו על הכנסת הזו – חבל שנכנסת מאוחר, אבל אתה מספיק הרבה – וגם לחבר הכנסת רביץ: שמעתי איזה צליל המנסה להפחית ממספר המשתתפים באותה הפגנה מזוויעה, כאילו המספר הוא לא מיליון אלא חצי מיליון או 400,000. לא זה החשוב. החשוב הוא, שהתופעה הזו חמורה מאוד ומסוכנת מאוד, וזרע הפורענות אכן נזרע, ועלינו להתייחס לכך לא רק במישור הממשלתי, אלא במישור הציבוריות הישראלית והכלל-עולמית, ולהילחם מלחמת חורמה כנגד הנבטים הראשונים של אותה תופעה חמורה מאוד.

אני מקווה, לאחר שאותה ועדת כנסת תדון בנושא הזה, נצליח להעלותו על סדר-היום בכל אתר בקהילות היהודיות ולהשיב מלחמה שעה. זו תופעה מסוכנת, ואסור לזלזל בה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חברי הכנסת, נצביע על העברת הנושא לוועדת החוץ והביטחון. כך צריך להיות. אני מניח, שאם יש ועדה מיוחדת, הנושא יעבור אליה. בעיקרון, זו הוועדה הרלוונטית.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

שבעה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים, הנושא יועבר לוועדת החוץ והביטחון. אני מודה לכם.

הצעה לסדר-היום

תשע שנים לנפילתו בשבי של הנווט רון ארד

היו"ר ס' טריף:

הצעות לסדר-היום מס' 7518 ו-7568, בנושא: תשע שנים לנפילתו בשבי של הנווט רון ארד. אני מזמין את חברת הכנסת נעמי בלומנטל; בבקשה. גם על כך ישיב סגן שר החוץ, חבר הכנסת אלי דיין.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רון ארד, מטוס ה"פנטום" של רון ארד הופל מעל צידון ב-16 באוקטובר 1986. תשע שנים עברו מאז טס רון ארד באותה פעילות מבצעית בשעת אחר הצהריים. המטרה: תקיפת מוצב מחופר על גבעה שבה מרוכזים יחד כוחות של כמה ארגוני מחבלים. רגע אחד שבו נחתך הגורל, שבריר של דקה – המטוס מופל. ושוב חותך הגורל: את איש הצוות האחר מצליחים לחלץ. על אדמת לבנון נותר נווט ישראלי.

בשנתיים הראשונות שמו אינו מותר לפרסום. הזמן שלהם, של אלה שיש לנו אתם משא-ומתן, הזמן שלהם אינו בוער להם, איננו גורם מזרז. אך באותו זמן, עם השנים שעוברות עליו, כאשר הוא עובר ידיים כרכוש, עובר כירושה מארגון טרור אחד לארגון טרור אחר, הוא הופך להיות השבוי ובן הערובה המפורסם ביותר מאז הקמת המדינה. שמו מתנוסס על מדבקות של מכוניות, על קירות, על כרזות, אין מי שלא מכיר אותו, אין מי שלא שמע עליו – לא רק בארץ, גם בחוץ-לארץ. מי לא טיפל והיה מעורב בענייניו: האמריקנים, הרומנים – צ'אושסקו – כמרים, גרמנים, גנרלים בצבא צד"ל.

אומות נפלו וקמו, מעצמות קרסו, יובל גדלה – והוא יושב בשבי. איש פרטי שהפך לסמל לאומי, חיבור בלתי אפשרי. איך מחברים חיים של בן-אדם עם סמל? איך מחברים את הסבל הפרטי למשמעות לאומית? איך ניתן לגזור מדיניות של משא-ומתן עם טרוריסטים, מחבלים ומדינות טרור, בהתייחסות לגורל המאוד-אישי הזה? אומנם חייל בשירות המדינה, אבל הגורל הוא גורל אישי. שני עולמות שאינם נפגשים: אדם פרטי וסמל לאומי.

חיים של אדם הם ערך עליון. המציל נפש אחת, כאילו הציל עולם ומלואו. הפתגם הזה הוא פתגם חכם במיוחד. הפתגם חכם במיוחד, מכיוון שהוא מרכז במשפט את כל תפיסת העולם ההומניסטית – התפיסה שהאדם הוא המרכז שלה. כל אדם – החיים שלי עבורי הם העולם כולו. אין לי, כמו לכל אחד מאתנו, קיום מחוץ לחיים שלי. אותו פתגם, המציל נפש אחת כאילו הציל עולם ומלואו, מיעץ לנו להתייחס אל הזולת באותה הבנה שבה היינו מתייחסים לעצמנו; להתייחס כך שעבור אותו אדם אחר, החיים שלו הם כל העולם עבורו, ומכיוון שכך הרי הם גם כל העולם עבורי.

לרון ארד היושב בשבי חייו הם כל עולמו. למשפחתו הגורל שלו הוא הגורל שלה. זה עולמם וחייהם. זו אמת אחת ודאית ושלמה. החיים האלה, החיים של רון ארד, הם אינם נושא למיקוח, הם העולם עצמו, הם עצם הקיום. היכן מפגישים את האמת המוחלטת הזאת של חיים של אדם עם משא-ומתן פוליטי ציני, מול טרוריסטים, מול אויב שרק מחכה שתגלה סימני חולשה? במשא-ומתן הקודם הוא סחט ממך 1,150 מחבלים – 1,150 רוצחים שיצאו אל החופש בעבור שלושה שבועיים. הפעם הוא רוצה לסחוט יותר. הוא מחכה להזדמנות הנכונה. תשע שנים הוא מחכה שהמחיר יעלה.

לאויבים שלנו יש זמן. אצלם לא משננים פתגמים כמו המציל נפש אחת. עליהם מקובל הביזיון שנובע מן המשואה שחיי חייל אחד שווים חיים של 400 מחבלים. אצל האויבים שלנו החיים אינם נחשבים, ודווקא השתלשלות העניינים בסיפור הטרגי של רון ארד חושפת את המציאות הזאת לעומקה. יושבים אצלנו במאסר כל מיני מפקדים חשובים מתוך רצון שלנו ליצור לחץ. אבל צוחקים עלינו, צוחקים לנו בפנים. זה מפגש בלתי אפשרי בין חיים של אדם ובין היותו סמל ציבורי פוליטי. סמל לתפיסה הערכית שלנו שבה פדיון שבויים תופס מקום גבוה בבחינת כל ישראל ערבים זה לזה.

הם, האויבים שלנו, קלטו את הפרינציפ שיש להם עסק עם ישראלים שנותנים כמעט כל מה שתובעים מהם. למה שלא יתבעו עוד ועוד ועוד? מה שבסופו של דבר פוגע גם בשבוי, משום שהשבויים שלו יודעים שהמחיר שלו רק יעלה.

וכך, כך אנחנו נסחטים תשע שנים. החוזק הערכי שלנו משחק לרעתנו. אבל היום, בנסיבות של היום, כאשר כל המדיניות של הממשלה הנוכחית היא מדיניות שהייתי קוראת לה מדיניות של התרפסות וכניעה, של כניעה לסחטנות, מדיניות של הגבהת רף הציפיות, בכל פעם גבוה יותר, אצל הצד השני – האם פעלנו די? האם לא היתה הזדמנות לבוא ולומר: עד כאן, החזירו את השבויים, החזירו את רון? אבל לא, אין המשך של המשא-ומתן.

סיפור מדיניות חילופי השבויים הוא בית-ספר לכל אלו המדברים על לוותר כדי להגיע להבנה. לאן מובילים הוויתורים ואיזה חשבון נפש אנחנו עושים עם עצמנו? דווקא בחוסר חשבון הנפש הנוקב בינינו לבין עצמנו, דווקא בכניעה לסחטנות אנחנו משאירים מאחור את הערכים שבשמם אנחנו יוצאים לכניעה, לוויתורים?

אנחנו עם אחד, אנחנו ערבים זה לזה. כל נפש אצלנו היא עולם ומלואו, ואנחנו במאבק מול אנשים שהתפיסה שלהם שונה, שחיי אדם אינם נחשבים בה. במאבק הזה אנחנו חייבים לגלות את הכוחות שיש בנו. אנחנו הצודקים. תפיסת העולם שלנו היא הצודקת. וכמו בכל מאבק, אנחנו גם חייבים להאמין שהסוף שאנו מקווים לו אכן יגיע, והשבויים והנעדרים ישובו, רון ארד יחזור הביתה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחברת הכנסת נעמי בלומנטל.

חבר הכנסת רן כהן שהיה אמור להשתתף בדיון שוכב חולה. הוא מתנצל על שהוא לא יכול להגיע ונבצר ממנו להעלות על סדר-היום את המצוקה של רון ארד ומשפחתו במלאות תשע שנים לנפילתו בשבי. חבר הכנסת רן כהן ביקש להבהיר שהוא חבר ועדת המשנה של ועדת החוץ והביטחון העוסקת בנושא. הוא מבטיח להמשיך ולעשות הכול למען שובו של רון ארד במהירות האפשרית לחיק משפחתו ולמדינתו.

אני מאחל גם לחבר הכנסת רן כהן בריאות שלמה והחלמה מהירה, ואני מזמין את סגן שר החוץ להשיב. בבקשה.

סגן שר החוץ א' דיין:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מברך את חברי הכנסת שהעלו את הנושא על סדר-היום, כי אני רואה בכך חלק מהפעילות שצריכה להמשיך ולהיעשות ללא ליאות, כדי להביא לתוצאה המקווה, להחזיר את רון ארד הביתה.

רבותי חברי הכנסת, ההנחה שלנו היא שרון ארד חי. מחובתנו – ואנחנו רוצים – לעשות הכול כדי להגיע אליו ולהביא אותו הביתה חי. יש לנו קשיים רבים, ולעתים אנחנו אפילו נתקלים באי-הבנה לרגישות המיוחדת שיש לנו לחיי אדם. אנחנו מנצלים כל דרך אפשרית כדי להגיע לכל מידע, כדי להשקיע כל משאב וכל מאמץ כדי להציל חיי אדם עקב הרגישות המיוחדת שיש לנו לחיי אדם. אבל

אנחנו נתקלים ולפעמים מוצאים את עצמנו עומדים מול קיר אנושי אטום. דבר זה נובע כנראה מהפערים שקיימים בינינו לבין אחרים באשר לרגישות המיוחדת.

אני רוצה לומר לכם, שבתופעה הזאת אנחנו נתקלים לא רק כאשר מדברים עם בודדים או אחדים שיכולים לסייע לנו בדרך זו או אחרת – כאשר מגיע מידע כלשהו אנחנו מנצלים אותו עד תום ומוכנים להשקיע בו כל מאמץ – אלא גם כאשר מדברים עם מדינות, מדינות חזקות. לעתים אין מבינים איך יש לנו העוז לקבוע מדיניות על-פי גורלו של אדם אחד.

רבתי חברי הכנסת, אנחנו מתמקדים באירן, כי יש לנו חלקי ידיעות אשר מפנים אותנו לשם. אנחנו מבקשים מכל הידידים שלנו וממדינות רבות וממנהיגים רבים להפעיל את השפעתם כדי להביא לתוצאה המקווה כאמור.

לעתים אנחנו נתקלים, לצערנו, בקיר קשה מאוד. לא הייתי אומר שכולו עוין, אבל בחלקו הגדול הוא בלתי מבין ובחלקו עוין.

רבתי חברי הכנסת, הנני רוצה שתדעו, שההנחיות של הממשלה בסוגיה הזאת הן ברורות – לעקוב ולהגיע לכל מקור, גם הקטן ביותר, ולפתח אותו ולנסות למצות את המידע האפשרי ממנו.

כולנו מאמינים, וגם אני, שאנחנו עושים כמעט את כל הדברים האפשריים. כל הבטחה בעניין זה לא תהיה רצינית, פרט לכך שאין כוונה להפסיק ולו לשנייה אחת, או להקטין ולו במעט את החיפוש אחרי רון ארד עד שנביא אותו שלם הביתה. נקווה שזה יהיה בקרוב ממש.

בהזדמנות המיוחדת הזאת, עקב הדיון שיזמו חברי הכנסת הנכבדים, ועל כך תודתי, הייתי פונה מבמת הכנסת לממשלת אירן ומבקש ממנה, מאחר שאנחנו יודעים שהם אחראים לגורלו של רון ארד, לעשות במקרה הזה מחווה הומניטרית שפעם אחת ולתמיד תעזור לפתור את הבעיה המעסיקה לא רק אותנו, לא רק את ישראל, אלא גם את הקהילייה הבין-לאומית כולה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לסגן שר החוץ. הצעה אחרת. בכל זאת, חבר הכנסת בא-גד, אי-אפשר בלי הצעה אחרת. בבקשה, דקה, אדוני.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן שר החוץ, אני יודע שממשלת ישראל פעלה רבות בעניין. יש לכם רק טעות אחת – אנחנו עוסקים עם ממשלות וגופים שלא מבינים פניות, לא מבינים בקשות, לא מבינים תחוננים. הם מבינים שפה אחת – עין תחת עין. זאת אומרת, היה אסור, לדעתי, לשחרר אף מחבל, והיה אסור להגיע להסכמים עם ערפאת עד שהוא יחזיר לנו את רון ארד חי.

לכן אני אומר, עשיתם רבות, אבל אני תובע: עדיין אתם חייבים להביא לנו את רון ארד בדרכים בלתי קונבנציונליות ורק באיומים על ממשלת אירן.

היו"ר ס' טריף:

אני מבין שאדוני מסכים לדיון במליאה.

סגן שר החוץ א' דיין:

כן. אומנם חשבתי על דיון בוועדה, שם יוכלו למסור יותר פרטים.

היו"ר ס' טריף:

בגלל כובד העניין ומשקלו נצביע על דיון במליאה. ההצבעה החלה. מי בעד ומי נגד? אני מבין שחבר הכנסת בגין מצטרף.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

בוודאי, אדוני היושב-ראש.

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 6

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

שישה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. הנושא עובר לדיון במליאה. אני מודה לחברים.

הצעה לסדר-היום מסמכים המוכיחים כי אש"ף שולח את זרועותיו אל תוככי מדינת ישראל

היו"ר ס' טריף:

אנחנו עוברים לנושא הבא – הצעה לסדר-היום מס' 7517, בנושא: מסמכים המוכיחים כי אש"ף שולח את זרועותיו אל תוככי מדינת ישראל. חבר הכנסת זאב בנימין בגין – בבקשה, אדוני. ישיב סגן שר החוץ.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

תודה רבה לך.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כל ישראל ערבים זה לזה, ומצוות פדיון שבויים היא מן הנעלות שבמצוות. מאז נשבה רון ארד בידי אויב אכזר, נעשים מאמצים כבירים על-ידי יחידים ומוסדות, ובראשם ממשלות ישראל, כדי להביאו הביתה. נקווה שלא ירחק היום ומאמצים אלה יישאו פרי ורון ארד ישוב לחיק משפחתו, הפועלת ללא ליאות ברחבי העולם לשחרורו.

הנושא שלפנינו, אדוני היושב-ראש, ברשותך, אביא דברים שכבר אמרתי בבית בו' תשרי התשנ"ד, 21 בספטמבר 1993, בעת הדיון על הודעת הממשלה בנושא: הצהרת העקרונות וחתימת הסכם להסדר ביניים של ממשל עצמי. זו היתה כותרת הדיון. לקראת סיום דברי אמרתי כך: "בהסכם הזה ובלחיצת היד על מדשאת הבית הלבן הוציאו ראש הממשלה ושר הביטחון שד מן הבקבוק, ומי יודע איך נכניס אותו חזרה. כי מבחינת מהות הדברים הוא החזיר אותנו, וההסכם מחזיר אותנו, לימי 1947, שעליהם עלזה ועלצה השרה שולמית אלוני. הכול חוזר, הכול פתוח, לא רק מדינה עצמאית בשומרון, ביהודה ובחבל עזה. כאשר ראש הממשלה מודיע, שהוא רואה באש"ף את הנציג של העם הפלשתיני, הוא מהר מאוד ילמד, אם הוא לא יודע, שערבים המכנים עצמם 'פלשתינים' אינם מתגוררים רק בשומרון, ולא רק ביהודה, ולא רק בחבל עזה, ולא רק בלבנון, ולא רק בסוריה, ולא רק עלולים לגרום לאי-יציבות בירדן – ערבים המגדירים עצמם 'פלשתינים' מתגוררים גם בגליל וגם בוואדי עארה".

הוספתי, זה אולי נשמע מוזר אז, אולי גם מוזר היום, ש"אני קורא לאזרחי ישראל הלא-יהודים בוואדי עארה ובגליל ובעכו להבין, שההסכם הזה יוביל את כולנו לאי-יציבות יסודית, לפריעת המרקם שאנחנו עמלים עליו יותר מ-40 שנה".

לא איחרו החודשים לנקוף, והיה אפשר לראות כיצד האבחנה הזאת מתגשמת לנגד עינינו. וכאשר יאסר ערפאת זכה, אדוני שר החוץ, על-ידי הממשלה שאתה משרת בה, לבסיס פעולה בפלשתינ, הוא אמר בסיום נאומו הראשון, לאחר שהציג את כף רגלו בעזה: "אני שולח מכאן את הברכה הנלבבת לכל אחינו הנמצאים ממדבר הנגב ועד הגליל, ואני מצטט את דברי האל מתוך הקוראן, שנעשה

אנשים אלה מנהיגים לעמם – אכן, אכן, אכן"; דברי היושב-ראש, המנהיג, חתן פרס נובל לשלום, יאסר ערפאת.

ועברו שבעה שבועות בלבד, והרשות הפלשתינית קבלה הנחיה מאותו יאסר ערפאת, אכן לשלוח זרוע ארוכה אל תוככי מדינת ישראל, כדי להתחיל בפעולה שתכליתה לעשות את האזרחים הערבים של מדינת ישראל מנהיגים בעמם על-פי הנחיות יאסר ערפאת.

ב-7 באוגוסט 1994 נשלח על-ידי הרשות הלאומית הפלשתינית, משרד האוצר, המכתב הבא: "לכבוד האח הנכבד יושב-ראש המועצה הכלכלית הפלשתינית לפיתוח ולבנייה, PECJAR, ירושלים הקדושה. סודי ביותר. ברכות השיבה. היות שהרשות הלאומית הפלשתינית עוסקת, באמצעות הגורמים הפלשתיניים הנאמנים, בבניית מערכות שונות תומכות לקביעת יסודות המדינה הפלשתינית, שאנו מתפללים כולנו להקמתה על אדמת מולדתנו החביבה, ותוך ריכוז על ירושלים הקדושה, כדי לייצב רגלנו בה נגביר את נוכחותנו בצורה פעילה וחזקה. והיות שאיננו רוצים שהפעילות הזאת תופיע בשם הרשות הלאומית הפלשתינית, פן תנוצל נגדנו למטרות מדיניות בחוגים הבין-לאומיים על-ידי הצד השני, ובכך תזיק לתהליך השלום ולשמה של הרשות הלאומית הפלשתינית בחוגים הבין-לאומיים ובמשל האמריקני במיוחד, החליט אדוננו האח המנהיג את הדברים הבאים:

1. לייסד חברת מקרקעין שמרכזה בירושלים, שתטפל בקניית מקרקעין בירושלים המזרחית ובעיר העתיקה, ובשם חברה זו בלבד.

2. הון החברה יהיה 15 מיליון דולר אמריקני בהתחלה."

והסעיף השלישי, זה הסעיף שבו באה רשימת חברי מועצת המנהלים של החברה. "וממליץ האח המנהיג אבו-עמאר, הלוא הוא יאסר ערפאת, שיהיו פעולות הוועדה הזאת סודיות, ושהיו הרישומים והתיקים רחוקים מעיני הצד השני. בכבוד רב, מוחמד זהדי נשאיבי, שר האוצר."

בשבוע שעבר הצגתי, אדוני סגן שר החוץ, בפני עיתונאים את המסמכים המקוריים כפי שהושאלו, אם אפשר לי לומר כך, לזמן מה מתוך תיקי הרשות הפלשתינית עצמה. אלה הם הצילומים של אותם מסמכים, ואין שום מקום לפקפוק שאכן אלה מסמכים מקוריים.

וחלף שבוע, ונכתב עוד מכתב מטעם הרשות הפלשתינית: "משרד האוצר, 15 באוגוסט 1994: ברכות השיבה" – קבל ברצינות, אדוני סגן שר החוץ, את השימוש בברכה הזאת – "ברכות השיבה, בהמשך למכתבנו מ-7 באוגוסט 1994, שמספרו מנ/30/75, ובאותו תוכן, על יסוד בניית המתקנים המסייעים, החליט המנהיג אבו-עמאר – שוב יאסר ערפאת – כי פעילות הרשות הפלשתינית תתפשט לתוך ישראל – אדוני סגן שר החוץ – ותתרכז בערבים הפלשתינים שבפנים, ושתוטל משימה זו על האח, ד"ר אחמד טיבי, ונבחרו האחים מבין חברי הכנסת, והרשויות המקומיות, ואגודות הצדקה, והמוסדות הקואופרטיביים, והכפרים והכנסיות, כדי לסייע לו בביצוע הדברים הבאים:

1. לעזור למפלגות השונות התומכות בהקמת מדינה פלשתינית ובכלל העיר ירושלים.

2. לסייע לרשויות מקומיות הסובלות מגירעון כספי.

3. סיוע לאגודות הצדקה והעמותות.

4. תרומות למועצות הכפריות.

5. תרומות לראשי הדת הנוצרים ואנשי הדת המנהלים את הכנסיות לעדותיהן השונות.

6. יוקדש לפעולות אלה סך של 10 מיליוני דולר אמריקני מייד.

וכפי שציינתי במכתבי המוזכר לעיל, ממליץ האח המנהיג, אבו-עמאר, כי לא יפורסמו פעולות הוועדה הזאת ויהיו רחוקות מעיתונאים ואנשי המדינה. בכבוד רב, מוחמד זהדי נשאיבי, שר האוצר."

זהו עותק מצולם צבעוני של המסמך הזה, עם חותמות נוספות על החותמות הרגילות, של הנשר, של הרשות הפלשתינית. השימוש באותן חותמות בא להגן על ביטחון הפנים. אני רואה שכבוד היושב-ראש מבקש לראות את המסמכים האלה. זה המסמך.

היו"ר ס' טריף:

הנוסח הוא בערבית, אדוני, ואני יודע קצת לקרוא ערבית.

שמואל אביטל (העבודה):

זה כמעט כמו שופט ועורך-דין.

היו"ר ס' טריף:

פשוט מסקרן אותי לראות מה שחבר הכנסת בגין הביא.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני מוכן לומר, חבר הכנסת אביטל, אלה עדויותי, אלה הוכחותי, אדוני יושב-ראש הכנסת.

לא רציתי להלאות את החברים בתשובות PECDAR, אבל יש בידינו מכתבי התשובה של אותה חברה כלכלית. שתי התשובות חיוביות. לכבוד שר החוץ נשאיבי, וכן הלאה. אכן ההנחיות בוצעו כהלכה, הועברו סכומי הכסף לבנק או לבנקים עלומים במקום מסתורי, בלתי ידוע.

ועדיין יש אנשים אשר מעלים איזה פקפוק שמא המסמכים האלה אינם מקוריים. קשה לי להבין את הפליאה בקשר לנכונות המסמכים האלה. הם תואמים לחלוטין את המדיניות המוצהרת של ערפאת לשלוח את זרועותיו ולפגוע במרקם העדין הזה שבין ערבים ליהודים בתוככי מדינת ישראל.

אני מבקש להסב את תשומת לבך, אדוני סגן שר החוץ, לעובדה שלא רבים שמו אליה לב. עד היום, יאסר ערפאת לא הציג מפה של מה שהוא רואה כגבולות המדינה הפלשתינית בראשות אש"ף וה"חמאס", המקובלים עליו. לכולם יש מפות, בארץ ובחוץ-לארץ. אין מפה כזאת שהוצגה, אפילו בסרטוט מקורב, על-ידי יאסר ערפאת. המפה היחידה הידועה לנו היא זו הטבועה בסמל אש"ף, בסמל "פתח". היא בוודאי כוללת את מדינת ישראל.

ערפאת מתחמק בעקביות מלסרטט את הגבולות האלה, עד כדי כך שלפני כשישה שבועות נפגשה אתו בעזה, לצערי אני צריך לומר, משלחת של איגוד לשכות המסחר בישראל, ואחד החברים, אולי הוא שמע מה שפעם יעצתי למישהו, שאל במפגיע את יאסר ערפאת האם המדינה הפלשתינית, כפי שהוא רואה אותה, עתידה לכלול גם את מדינת ישראל – הזדמנות פז ליאסר ערפאת להרגיע את סגן שר החוץ שלנו. ותשובת יאסר ערפאת: "אל תלחצו אתי בשאלות בלתי נכונות". על כן, המסמכים האלה תואמים לחלוטין את המדיניות הזאת.

או, מישהו מתפלל ואומר: הרי המסמכים האלה מוכיחים שאש"ף מפר את ההסכמים אתו. אני שואל אותך, אדוני סגן שר החוץ: ואיזה הסכם בין מדינת ישראל לבין אש"ף אכן קיים?

אני רוצה להביא בפניך, אתה אולי שמעת על כך, כי דווקא מפי לא אחר מאשר הנושא ונותן הראשי עם יאסר ערפאת, שר החוץ של מדינת ישראל, הביע את הערכתו על המידה שבה ניתן לסמוך על אש"ף ועל ערפאת בקיום הסכמים. בריאיון מעניין לעיתון "ידיעות אחרונות", לפני שלושה שבועות, ב-8 באוקטובר 1995, אמר שר החוץ את הדברים המדהימים הבאים: "הייתי אומר, שאצל הפלשתינים המלה הכתובה המוסכמת היא ב-40% התחייבות של ממש וב-60% מליצה, קישוט".

הסתכלתי שוב בכרך העבה של הסכם אוסלו ב'. באנגלית הוא מחזיק 314 עמודים. אני מבקש לשאול אותך, אדוני סגן שר החוץ, האם אתה יכול לומר לנו בשם הממשלה, מה מתוך 314 העמודים נכלל בתחום ה-40% שהם התחייבות לביצוע ואיזה הם ה-60% שאינם אלא, כדברי מר פרס שר החוץ, מליצה, קישוט.

אני מבקש עוד לשאול אותך לקראת סיום, האם מישהו מכם יכול לומר לנו מה יהיה עלינו אם שר החוץ טעה במקצת בחשבון, ובמקום שהיחס בין קישוט להתחייבות יהיה 60% ל-40%, אולי יסתבר לכולנו שהיחס הוא 80% קישוט, 20% מילוי ההתחייבות?

שר החוץ, שליחו של ראש הממשלה יצחק רבין, אמר באותו ריאיון את הדברים שקשה לשמוע אותם 50 שנה ומעלה אחרי אירועים מסוימים. כך אמר שר החוץ: "בטאבה נעשיתי מומחה לפיוס ערפאת".

תוצאת הפיוס, אדוני סגן שר החוץ, קרויה הסכם אוסלו ב'. התוצאות לנגד עינינו, והעתיד, רע ומר, עוד לפנינו. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

תודה, אדוני. אני מזמין את סגן שר החוץ, חבר הכנסת אלי דיין, ששיב לנו בשם הממשלה על דבריו של חבר הכנסת זאב בנימין בגין. בבקשה, אדוני.

סגן שר החוץ א' דיין:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית אני רוצה להתייחס לסוגיית ה"מסמכים" שעליהם דיבר חבר הכנסת בגין.

אכן זה כמה חודשים "מסתובבים" במערכת התקשורתית בישראל העברית והערבית, וכן בארצות-הברית, מסמכים בערבית הנראים על פניהם כמסמכים רשמיים של המועצה הכלכלית הפלשתינית לפיתוח ושיקום, הידועה בראשי התיבות PECDAR הפלשתינית. על-פי חלק ממסמכים אלה, שהם התכתבות סודית בין PECDAR ל"שר האוצר" ברשות הפלשתינית, הקצה ערפאת מעל ל-20 מיליון דולר לפרויקטים של קניית נכסי דלא נייד בירושלים ובניית דירות בה.

היו"ר ס' טריף:

25 מיליון לפי המסמכים שאני קראתי.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש מדייק.

סגן שר החוץ א' דיין:

פרויקטים אלו יבוצעו "בכיסוי", כך שלא ניתן יהיה לקשרם לרשות הפלשתינית. כמרכז פעילות זו מונה ד"ר אחמד טיבי, שלו גם גישה חופשית, על-פי המסמכים הללו, לחשבונות הבנק שאליהם הועברו הכספים הללו.

כמו כן, על-פי אחד המסמכים האלה, מונה, שוב, ד"ר אחמד טיבי על-ידי ערפאת לרכז באופן חשאי מתן סיוע כלכלי מטעם הרשות הפלשתינית למוסדות, לאישים ולגורמים פוליטיים בקרב ערביי ישראל התומכים במטרותיה של הרשות.

המסמכים האלה, רבותי חברי הכנסת, פורסמו לראשונה בתקשורת הישראלית במהלך מאי 1995, ומאז הוחזרו כמה פעמים, לרבות בשימועים בקונגרס האמריקני. בהקשר זה יצוין, שהיה גם ויכוח, שנערך בטלוויזיה הישראלית, לגבי האותנטיות של המסמכים, בין אחמד טיבי, שטען כי הם מזויפים, ליגאל כרמון. האחרון סיפר, כי נתבקש על-ידי גורמים יהודיים בארצות-הברית, שהמסמכים הגיעו לידיהם, לחוות דעה על האותנטיות שלהם. יש לציין, שבטענות פומביות רבות של הרשות הפלשתינית הם טענו שהמסמכים האלה מזויפים.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אדוני סגן שר החוץ, אתה הפרקליט של אש"ף או סגן שר החוץ?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת בגין, סגן שר החוץ שמע אותך בקשב רב. אנא ממך.

סגן שר החוץ א' דיין:

חבר הכנסת בגין, אני מביא קודם כול את העובדות לידיעת הכנסת, אחר כך תשמע גם את דעתי על מה שאמרת, על ההסכמים, על הרשות וכו'.

כראיה לכך הובאו ציטוטים שונים מתוך המסמכים, שאינם מתיישבים עם השימוש המקובל במסמכים רשמיים בערבית, כמו גם במסמכים של הרשות. לדוגמה, במסמכים הנ"ל מכונה ערפאת "מפקד", "אלקאיד", בעוד במסמכים הרשמיים של הרשות לא נעשה שימוש בכינוי זה אלא בכינוי "אלראיס". בנוסף טענה הרשות, כי העבירה את המסמכים לבדיקתו של משרד חקירות פרטי ישראלי, והוא קבע כי הם מזויפים.

יש לציין, שנעשה גם שימוש במסמכים הללו לשם ניגוחו של אחמד טיבי על-ידי יריבים פוליטיים שלו בקרב ערביי ישראל. במסגרת זו פרסם לפני שבועות מספר ביטאון התנועה האסלאמית בישראל מאמר גדול, המציג את טיבי, על בסיס מסמכים אלו, כסוכן של ערפאת. לאחר שטיבי איים בתגובה חריפה על המאמר, התנצלו גורמי התנועה האסלאמית בפניו.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כבודו טועה.

סגן שר החוץ א' דיין:

לגופו של עניין – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כבודו טועה. עורך-הדין של העיתון שלח מכתב שאין בו שום התנצלות והודיע שהמסמכים האלה הגיעו מהדרגים העליונים של הרשות. אינני סניגור של העיתון הזה, אבל אני מבקש – – –

סגן שר החוץ א' דיין:

חבר הכנסת בגין, אני מביא את העובדות – – –

דוד מגן (הליכוד):

חבר הכנסת בגין לא יודע מה היא תגובה חריפה. הוא חשב שזו תגובה משפטית, אבל יש תגובות חריפות אחרות.

סגן שר החוץ א' דיין:

אם אתם שמים לב, רבותי חברי הכנסת, אני לא נכנס לוויכוח עם חבר הכנסת בגין על דעותיו על מדיניות הממשלה, כי אנחנו ידועים בחילוקי הדעות בנושא זה. אני מברך אותו על שהוא דבק בעמדתו, שהיא אולי לא עמדת הליכוד היום, שצריך אפילו לשקול חזרה לעזה. אפילו הוא לא מוכן לומר בפומבי את הדבר, ונדמה לי שהוא נשאל כמה פעמים האם המדיניות של ממשלת הליכוד, אם תקום, תהיה חזרה לעזה, והוא אמר: כן, אני בעד חזרה לעזה ולמקומות אחרים. והחברים בליכוד, לרבות – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ומר רבין אמר בוושינגטון לערפאת: אם אתם לא תילחמו בטרור, אנחנו נילחם בטרור. למה התכוון מר רבין כאשר אמר "אם אתם לא תילחמו בטרור, אנחנו נילחם בטרור"? איפה זה יהיה, האם זה יהיה בתל-אביב?

סגן שר החוץ א' דיין:

הייתי מצפה לכך שתערוך לפחות דיון עם חבריך בסוגיה הזאת, ותחליטו מה היא מדיניות הליכוד. האם להשלים עם כך שעזבנו את עזה, ולא רוצים לחזור לשם, כפי שחושב היום, לדעתי, רוב הציבור הישראלי, אפילו מי שלא תומך במדיניות הממשלה, או שהמדיניות היא לחזור, ואז תאמרו זאת לציבור, והציבור יכריע גם בסוגיה הזאת.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

מדיניותנו היא קודם כול להביא את האמת בפני הציבור. זה מה שאנחנו עושים על-ידי הצגת המסמכים האלה.

סגן שר החוץ א' דיין:

לכך אני מתייחס. אני רוצה בראש ובראשונה להתייחס למסמכים. אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת בגין, שלגופו של עניין, ולא לפי הערכתי האישית, כי אתה יודע שאני מתבסס פה על הערכה של גורמי מחקר שונים במדינת ישראל, גורמים מקצועיים ורשמיים של המדינה, שלשאלתנו מה דעתם על המסמכים האלה הם אומרים שיש סימני שאלה, ואני מדייק בתשובה, לגבי האותנטיות של המסמכים האלה.

הם אומרים: בשטח, על כל פנים, לא מוכרת פעילות רחבת היקף של גורמים פלשתיניים העשויה לשקף את הכספים הרבים מאוד שעל-פי המסמכים הנ"ל הוקצו לנושא ירושלים. זאת בעצם התשובה המוסמכת של יודעי דבר. הם נתנו אותה על סמך בדיקה מקצועית, רצינית ויסודית שעשו. לכן הייתי מציע לך, חבר הכנסת בגין – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

הרי שר החוץ חשב גם שהקלטות של ערפאת מזויפות. הוא העלה את הסברה שהקלטות שבהן ערפאת קורא לג'יהאד הן אולי מזויפות, ואתם חוזרים – – –

סגן שר החוץ א' דיין:

חבר הכנסת בגין, קודם כול אני אומר לך, שאין יסוד לפעילות כזו בכספים האלה. זה לא עניין של סברות, אלא זה נקבע על-פי בדיקות שנעשו, וזה מידע בדוק. אין פעילות בכספים האלה שמופיעים במסמכים.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

גם לא בבית-חנינא. אין פעילות גם – – –

סגן שר החוץ א' דיין:

אני אומר זאת על סמך בדיקה מקצועית.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת בגין, אני מבקש את סבלנותך.

סגן שר החוץ א' דיין:

לכן הייתי אומר לך, חבר הכנסת בגין, שזכותך לתקוף את מדיניות הממשלה, אבל למה ללכת לדברים שאולי אין להם שום יסוד – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

ואולי יש.

סגן שר החוץ א' דיין:

תבדוק. אני מציע לך לבדוק.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

בדקתי.

סגן שר החוץ א' דיין:

הרי יש לך גישה גם למקורות שבודקים בשטח כדי לראות אם יש באמת פעילות. אבל למה לך ליצור אפילו עילה שיכולה להרע את היחסים הטובים שבינינו לבין ערבים ישראלים הנאמנים למדינה – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

נכון.

סגן שר החוץ א' דיין:

– – מצביעים לכנסת ונבחרים לכנסת – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

נכון.

סגן שר החוץ א' דיין:

– – והם אזרחים שווים? על מנת לנגח את הממשלה אתה מוכן להשתמש גם בעניין הזה של ישראלים ערבים, על סמך איזה מסמכים שיש לגביהם לפחות איזה סיכוי, ולא סיכוי קלוש, אלא סיכוי סביר ביותר, שהם מסמכים מזויפים שיש להם איזו מטרה פוליטית צדדית שאינה נוגעת לעניינינו.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

השותף שלכם מסית ומדיח את האזרחים הערבים של ישראל. זו הסכנה, ולכן אני מצביע עליה על-פי אחריותי.

היו"ר ס' טריף:

אני חושב, חבר הכנסת בגין, שביטאת יפה מאוד את הדברים. גם אני הבנתי אותם. אתה דיברת על אזרחים לא יהודים, ואתה כולל בתוכם גם כאלה שאינם נשמעים לקולות אלה ואחרים, ואתה יודע זאת. כך שאני מבקש ממך לתת לסגן שר החוץ – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אני מביע את עמדתי בעניין הזה.

היו"ר ס' טריף:

אני יודע, אבל אני מבקש שתאפשר לסגן שר החוץ לומר את דבריו.

סגן שר החוץ א' דיין:

חבר הכנסת בגין, הבה נסכים לפחות על דברים עובדתיים. היום אנחנו יודעים בבירור, שאש"ף אינו מעורב בטרור. זה שינוי מהותי בעל חשיבות היסטורית, הייתי אומר. מעבר לכך אני מוסיף ואומר, על סמך מידע בדוק, שיש לו גם תוצאות – היום יש שיתוף פעולה בין הרשות הפלשתינית לבין כל גורמי הביטחון הישראליים למניעת מעשי טרור, ויתירה מזו, למלחמה בטרור, ואת התוצאות אנחנו מרגישים, ברוך השם, בחודשים האחרונים. למה לא להתייחס גם לעובדות האלה שיש בהן שינוי מהותי, המביאות לאיזו תקווה למציאת פתרון – – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

נו, נראה.

סגן שר החוץ א' דיין:

נכון שיש גם סיכונים, אבל הרי המלחמה לא תברח לנו. תמיד נוכל לעשות מלחמות, וברוך השם לא אלמן ישראל. מדינת ישראל היא מדינה חזקה, עם צבא חזק ועם כל האמצעים הדרושים גם כדי לצאת למלחמות כאשר צריך וגם כדי לנצח בהן. אבל הבה נסכים, שיש פה שינויים מהותיים שמביאים לתקווה, שמביאים אולי לתקופה חדשה.

אני מסכם ואומר, שכאשר אנחנו עושים את ההסכמים עם הפלשתינים ומתפשרים על שטחים אלה ואחרים, אנחנו עושים זאת מתוך כאב, כאב לאומי וכאב אישי, הייתי מוסיף – – –

יוסף בא-גד (מולדת):

זה לא מורגש אצל רבין – – –

סגן שר החוץ א' דיין:

– – אבל אנחנו עושים זאת מפני שאנחנו לא רוצים לשלוט על עם זר. יש עם פלשתיני, ואנחנו רוצים לתת תקווה לתקופה חדשה ביחסים בינינו לבין הפלשתינים.

אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת בגין לוועדת החוץ והביטחון.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

אם תרשה לי, אדוני היושב-ראש, אני מציע הצעה דומה, אבל שונה במקצת.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

כיוון שאתה העלית ספק מסוים לגבי המקוריות של המסמכים, וכיוון שהם נוגעים גם לרשויות מקומיות בתוככי מדינת ישראל, אני חושב שבידי הוועדה לביקורת המדינה יש אפשרות וגם כלים לבדוק חלק מהטענות האלה. במקום להעביר זאת לוועדת החוץ והביטחון – אולי יסכים סגן השר להעביר זאת לוועדה לביקורת המדינה, ושם יהיה אפשר לברר את העובדות לאשורן דווקא על יסוד הפקפוק שכבוד סגן שר החוץ העלה.

סגן שר החוץ א' דיין:

אתה חושב שלוועדת החוץ והביטחון יש פחות כלים מאשר לוועדה לענייני ביקורת המדינה?

היו"ר ס' טריף:

אולי כדאי שוועדת הכנסת תשקול את העניין ותקבע את הוועדה.

זאב בנימין בגין (הליכוד):

לוועדה לביקורת המדינה יש אכן הכלים המתאימים. על-פי ניסיוני אני יודע שיש לוועדת החוץ והביטחון פחות כלים.

סגן שר החוץ א' דיין:

אדוני היושב-ראש, מאחר שאנחנו מעוניינים שיתקיים דיון שבו ישתתפו כל חברי הוועדה, ואינני יודע אם זו הוועדה לביקורת המדינה או אולי ועדה מיוחדת, וגם כדי שיהיה אפשר להשמיע בה עובדות נוספות שמטבע הדברים אי-אפשר להשמיע כאן, וכדי שתיעשה בדיקה תחת אמצעי הביטחון המתאימים המתקיימים בוועדת החוץ והביטחון, אני מציע לחבר הכנסת בגין, שהוא חבר נכבד

בוועדת החוץ והביטחון ופעיל מאוד בה, ועד כמה שאני יודע איננו חבר בוועדה לענייני ביקורת המדינה – –

זאב בנימין בגין (הליכוד):

לכן אני אובייקטיבי.

סגן שר החוץ א' דיין:

– – להסכים להעברת ההצעה לוועדת החוץ והביטחון, הוועדה שלך, ואולי אפילו לוועדת משנה מיוחדת של ועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לסגן שר החוץ. ועדה של הכנסת תקבע לאיזה ועדה להעביר את הנושא. בבקשה, אדוני.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לנצל את הזכות שמעניק התקנון להעלות הצעה אחרת כדי לנסות לשכנע את סגן שר החוץ. ממה נפשך, אדוני וידידי – –

היו"ר ס' טריף:

האם אדוני יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה?

דוד מגן (הליכוד):

כן.

היו"ר ס' טריף:

בוודאי.

דוד מגן (הליכוד):

ממה נפשך? אם אתה בא ואומר שיש סימני שאלה לגבי האותנטיות של המסמכים, הבה נבדוק באמצעות כלים – ואני יכול להוכיח לך באמצעות מומחים שיכולים לעמוד לרשותה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה את האותנטיות של המסמכים. ואם יתגלה, חס וחלילה, גם לפי השקפתך, שהמסמכים נכונים – תבואו, תודו בכך, תסירו את הקשרים מעל עיניכם ותנווטו לאור מה שיאמרו לכם המומחים. ואם לא, ואם יגידו אותם מומחים שהוועדה תפעיל שהמסמכים מזויפים, הרי יסתבר שצדקתם, ובא העניין על פתרונו.

היו"ר ס' טריף:

אני חושב שהנושא הוצג.

דוד מגן (הליכוד):

אם הנושא חשוב כל כך והאמת כאן חשובה כל כך, אפשר להעביר את הנושא לוועדה שבידיה ובאמצעותה אפשר להפעיל מומחים כדי לחשוף את האמת.

היו"ר ס' טריף:

תודה. אם כן, אנחנו נצביע, חברי הכנסת. בכל זאת אני מבין שוועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה להעביר את הנושא. אדוני, אני מבין שאתה רוצה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון, ואדוני רוצה להעביר את הנושא לוועדה לענייני ביקורת המדינה. יש ועדת כנסת, יש תקנון.

הצבעה החלה: בעד העברת הנושא לוועדת הכנסת שתחליט לאיזה ועדה יועבר הנושא. בבקשה, רבותי, זה התקנון וזה הנוהל.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 6

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

שישה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני מודה לחבר הכנסת בגין ולכל החברים היקרים.

הצעה לסדר-היום

מצבן הכספי של המועצות האזוריות

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום. שר הפנים נמצא? אני מבקש לקרוא לשר הפנים. הנושא הבא הוא הצעה לסדר-היום מס' 7570, בנושא: מצבן הכספי של המועצות האזוריות. חברנו חבר הכנסת שמואל אביטל. שר הפנים ישיב בעניין הזה. בבקשה, חבר הכנסת אביטל.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לבקש משר הפנים, שהוא עדיין שר חדש – כאשר אדבר במסגרת הצעה אחרת, אני אשאל מדוע עדיין לא קיבלתי תשובה על שאילתא.

היו"ר ס' טריף:

חכה, אדוני, עד שתגיע להצעה אחרת.

דוד מגן (הליכוד):

בינתיים יש לעוזרי השר זמן לברר את העניין.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה, חבר הכנסת אביטל.

שמואל אביטל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, ראשית, ברכה לשר מהדוכן; זו הפעם הראשונה שאנחנו נפגשים פה. אין לי ספק שהכניסה שלך לממשלה אחרי השירות המרשים שלך היא תוספת חשובה, ואני מאחל לך הצלחה בכול. אתה נופל לתקופה, לפחות בנושא שאני מעלה, קשה מאוד, למצב חמור מאוד של הרשויות במדינת ישראל ולמצב חמור עוד של המועצות האזוריות. אין לי ספק שלאחר מה שהפגנת עד היום תדע להתמודד עם הנושא.

אין פה אף חבר ש"ס או דגל התורה – אבל שתצליח, בעזרת השם, לא רק בתפקיד אלא גם בהתמודדות עם הנושא שאני מעלה פה. אני לא אומר סתם בעזרת השם, כי אם אתה מצפה שבייגה שוחט יעמוד לרשותך בעניין – תתארגן ותתכונן לכך שתתאכזב, כי נראה שכל מה שיש בו ריח של אדמה או קשור להתיישבות העובדת ובעיקר למושבים, בייגה שוחט מנגד. נראה שנגזר עלינו, ואולי עלי באופן אישי, לטפל בדבר זה בשיטות אחרות ממה שידענו.

אין לי צל של ספק, שהמהלכים שקרו היום – עשרות ראשי מועצות אזוריות הגיעו לכאן, לכנסת, ועל רקע הנושא הזה ונושאים אחרים שקשורים להתיישבות, בעיקר המושבית, תבעו ממני לעשות מה שכנראה מתבקש, לצערי הרב, בימים אלה, ולהצביע לא פחות ולא יותר נגד תקציב המדינה, כפי שהוא מונח על-ידי שר האוצר, עד אשר יקבלו הנושאים שבתחומי המועצות האזוריות איזה פתרון.

אם מותר לי להעביר מסר מהמפגש אתם – אני נענית לתביעה הזאת משום שאני חי בתוך המערכת הזאת ואני יודע עד כמה גדול הקושי ועד כמה – אינני רוצה להגיד האפליה – עד כמה מצבם חמור, ומתחיל להיפתח פער בלתי אפשרי בין המגזר הזה לבין הסביבה שבה הם חיים.

המועצות האזוריות – אחרי המשבר הגדול בהתיישבות העובדת, גם הקיבוצית, גם המושבית, אחרי ההתמוטטות של המערכות האזוריות והמערכות הארציות, כמו תנועות ההתיישבות – הן הגורם היחיד שעומד מול המתיישב הבודד. גם נושאים שטופלו על-ידי מערכות אחרות עברו לטיפול של המועצה האזורית והוסיפו נטל על מה שידענו בעבר.

מדובר ב-1,000 יישובים שפרוסים לאורכה ולרוחבה של מדינת ישראל. אנחנו יודעים יפה, שהמלה רשויות במדינת ישראל, אדוני היושב-ראש, ואתה היית ראש רשות, מתקשרת למלה גירעון. הבעיה של המועצות האזוריות היום היא לא בעיה שאפשר להגדיר אותה בתחום הגירעון, היא בעיה שבשנים האחרונות הן לא מסוגלות לתת את השירותים הבסיסיים לאזרחיהן.

אחרי הרבה שנים, בשנה האחרונה ובחודשים האחרונים יש, לצערי הרב, יותר מדי מקרים שבהם ראש מועצה מרים טלפון ומספר את הסיפור הידוע, שאין לו אפשרות לשלם את השכר של אותו חודש. אם כדי לשלם שכר צריך מועצה אזורית, אז צריך לסגור אותה.

אולי היום נזכה לכך שנקבל נתונים על הכבישים והביוב. זה לא שייך לעניין. מי שרוצה לספור את הדברים האלה, פשוט חוטא להצגה האמיתית והנכונה של העניין, שלא לדבר שבתחום הביוב גם אין כסף.

אחת הבעיות המרכזיות היא תקציב הפיתוח. אני מחדד ומציג אותו פה כבעיה, ואני מאמין שאתה, אדוני שר הפנים, יחד עם ראשי המועצות, תובילו מהלך כדי שהוא יקבל מענה – זה מה שאני מגדיר תחת הכותרת של דוח-סוארי, כפי שכולנו מכירים אותו. דוח-סוארי לגבי המועצות האזוריות היה דוח נכון. הוא נתן תשובה אמיתית, והוא המליץ נכון שתינתן עדיפות למועצות האזוריות גם בגלל הפריסה, גם בגלל גודל האוכלוסייה וגם בגלל המרכיבים הנוספים שעמדו בבסיסו של הדוח הזה. ואכן, כשהוצג הדוח הוא נתן מענה, כפי שהדברים הוגדרו שם, לרוב המכריע.

אבל התרגום של הדוח הוא פשוט מעשה נבלה. זה לא סוד מדינה. אני לא יודע אם שר הפנים יבוא ויודה פה מהדוכן, שכפי שלמד עד היום את ענייני המשרד – והדוח הזה מתייחס למועצות האזוריות – הוא יכיר בעובדה הזאת ויגיד פה פומבית: נכון, דוח-סוארי פוגע קשות. הכימות של העניין הזה במספרים ובאופן גס, רק לגבי דוח-סוארי, כ-120 מיליון שקל.

לא מהיום אנחנו מכירים, לצערי הרב, את תרגילי האוצר האלה. נראה שלא יהיה מנוס מלהזיז את בייגה שוחט – גם בגלל כובדו – רק בדרכים אחרות. צר לי על שהיום הגיעו ראשי המועצות האזוריות לכך שהם נוקטים פעולות.

אני חייב להגיד, אדוני שר הפנים, שאתה האחרון שמישהו מכון אליו איזה דבר בעניין. אתה באת זה מקרוב, קיבלת תמונה כפי שהיא, ואנחנו מאמינים שאתה מסוגל. אנחנו לא נמתין. אחרי אכזבה מסדרת ישיבות עם כל מי שנוגע בדבר, אנחנו לא נמתין עד שתתארגן. בניגוד לעבר הביטחוני שלך, כשתמיד הלכת בראש – הפעם לא נזיז אותך הצדה, אבל אנחנו נלך קדימה, כי היעד הוא לא אתה. מי שצריך לתת תשובה זה ראש הממשלה ושר האוצר, אחרי סדרת מפגשים שבהם – בעברית שלי, הפלאחית – עבדו עלינו בעיניים.

דב שילנסקי (הליכוד):

ראש הממשלה עושה דברים כאלה?

שמואל אביטל (העבודה):

אני לא מציע לך, ידידי מכובדי חבר הכנסת שילנסקי, כי ארבעה משפטים, ולא שמעת מה אמרתי לפני כן, עלולים להטעות אותך. אני חסיד גדול של הממשלה הזאת. אל תיכנס ותחבר דבר שעלול – אתה יודע מה. תן לי להמשיך, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

ידידי, אני חשבת שראש הממשלה עובד על העם בעיניים בענייני ארץ-ישראל וביטחון. אתה אומר שגם בדברים אחרים? איום ונורא.

שמואל אביטל (העבודה):

אתה יודע איך אומרים אצלנו במושב? חליכ.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני שותק.

שמואל אביטל (העבודה):

מפאת כבודך לא אגיד – חליכ משטויות.

קרה עוד דבר "אהבלי" – נמשיך בקצב הזה – במסגרת הזאת: התוצאה הקשה בדוח-סוארי, מעבר לאותן הגדרות בדוח-סוארי – באו ואמרו בעצם: סעו למשימות שלכם ותגדילו הכנסות. ראש המועצה האזורית מרחבים בנגב, רחמים יונה, וראש המועצה האזורית לכיש, מאיר עמר – הוא גר במקרה במושב עוצם – יפשילו עכשיו שרוולים ויגדילו את ההכנסות. אני מבין שזה או מהתוכניות הגרנדיוזיות של שר החקלאות לפיתוח מקורות, או, כמובן, מהפעולה המאומצת של משרד התעשייה והמסחר להגדלת המקורות לתעסוקות חלופיות אחרות, והנה לך הגדלת הכנסות. הורגים את הפריפריה.

הממשלה הזאת קבעה, בתחום המובהק ביותר, שמראש-העין צפונה ייבנו שתיים, שלוש או ארבע ערים, ולא הסתכלה דרומה, לנגב. דבר זה אנחנו כבר יודעים, הוא לא סוד מדינה. בכך היא הכריעה בפעם הראשונה, שאין עדיפות לדרום. אבל עושים זאת גם בעניין הזה. אדון מאיר עמר ואבי קרמפה ירוצו ויגדילו הכנסות. בחלק גדול מהמועצות האזוריות, אדוני השר, 30%-40% ואף יותר מבתי-האב סמוכים על שולחן מחלקת הרווחה במועצה האזורית. כמה מתביישים? כולנו יכולים לנחש.

בתוך כך, במשבר הגדול שפוקד ובהסדרי החובות, בעיקר בתנועה המושבית – ובניגוד למגזרים אחרים הממשלה הזאת לא שמה שם אגורה מכספי מדינה – אני חושש שיום הדין על האיפה ואיפה הזאת עוד יגיע. תלכו תגדילו הכנסות. משנת 1989, אדוני השר, קטן המענק מ-30% במוצע לכ-16%-17% ב-1995. אנחנו מכירים את השנתיים האחרונות, שהעובדה שהממשלה הזאת ידעה להקציב לכמה נושאים חשובים ומרכזיים סכומים שאין ערוך להם, והם הקפיצו את מה שהממשלה עשתה, כמו בחינוך וגם בנושאים אחרים, הביאה לשחיקה עוד יותר משמעותית בחלקן של המועצות.

אין מנוס, אדוני השר, מכך שבימים הקרובים – על מנת למנוע כל מיני פעולות שאותם ראשי יישובים ואותם ראשי מועצות אזוריות הגיעו למסקנה שהם צריכים לנקוט – תוביל מהלך כפי שתמצא לנכון, אבל הגיע הזמן לתקן את העוול הזה. אני מאמין, שאם הוא לא יתוקן, ניכנס למסלול של סחרור, שיש לי תחושה קשה שקודם כול הוא יוצר לכפר הקטן פער הולך ומצטבר מול הסביבה שבה הוא חי. הילדים שלנו, למשל במושב, הולכים לאותו פאב שאליו הולך הילד מהרצלייה ומהוד-השרון ולאותם בתי-ספר. ההתיישבות המושבית לא כלואה בד' אמותיה, ואם מישהו רוצה ליצור את הפער הזה אחרי שנוצר הפער הקשה בעקבות מה שקורה בהתיישבות היום, אני מציע לממשלה הזאת רק להודיע על זה, ואת ההתחשבות יעשו כולם. זו מדינה דמוקרטית.

אנחנו מאמינים, אדוני שר הפנים, שאתה יכול. אני מבין את ההיסוס, בהחלט אני מבין, לכן החלטתי, ואנחנו החלטנו, שנצא לפניך בעניין הזה, ובעזרת השם, כמו בחיל ההנדסה, נעשה איזה פינוי קטן שם, על מנת שלתוכניות, שאני יודע ומודע להן ואתה בסוף הגיבוש שלהן, יהיו גם האמצעים, כדי שתוכל להביא אותן לידי מימוש.

ואולי בתוך זה הערה אחרונה, ברשות היושב-ראש, שהיא לא לנושא הזה. ביד שלך היום, אדוני, וגם אחרי שעשית את המהלך הראשון אתמול לתת מענה אמיתי לתעסוקה חלופית במושבים – מה שחלק מהציבור היום רואה כאיזו תשובה של פרנסה במסגרת מחסנים, נקרא לזה – היום אתה מסוגל לקחת את המהלך הזה ולפתור את הבעיה שהממשלה מתעלמת ממנה שנים ולא לתת לי לרוץ עם החקיקה המטרופת שלי ולהשאיר כ-6,000 מושבניקים בפתחי בתי-המשפט. אחרי השיחה אתך היום, האנשים בהחלט קיבלו את המסר שעשית את הצעד הראשון, ואני מאחל שבשבוע-שבועיים הקרובים תגיע למיצוי העניין. נגמור עם החרפה הזאת, ואנשים שנפלו מהחקלאות והתחילו לנסות להתפרנס מדבר אחר, יזכו לגיבוי שלך, כי כל השרים וכל המשרדים שעסקו בזה עד היום בעצם לא קידמו דבר. הפעולה שלך מאתמול – אני מאמין שתמשיך אותה בימים הקרובים, ואני חושב שתפתור את אחת הבעיות הכי קריטיות של ההתיישבות שלנו. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

אתה רואה, חבר הכנסת שמואל אביטל, בדיוק עליתי להחליף את ידידנו היושב-ראש סאלח טריף, הפה שלי סתום ולא יכולתי יותר לקרוא לך קריאות ביניים.

שמואל אביטל (העבודה):

באמת לא הבנתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כי, שתדע, מבחינת החקלאים לבנו – אני חושב, של כל הכנסת, גם של אדוני השר – עם החקלאים, אין פה שמאל וימין. לב כולנו עם החקלאים וכולנו מגלים הבנה כלפיהם, כך שאם היו קריאות ביניים הן לא היו מכוונות נגד אלא אולי בעד. בבקשה, אדוני.

שר הפנים א' ברק:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המועצות האזוריות אחראיות לכ-600,000 איש בקרוב ל-1,000 יישובים, והם יותר מ-10% מכלל האוכלוסייה בישראל. מדובר ב-56 מועצות אזוריות מתוך 256 רשויות מקומיות במדינה. סך כל המענקים שהועברו למועצות האזוריות בשנת 1994 עומדים על 409 מיליון שקל מתוך 1,385 מיליון שקל שהועברו למגזר היהודי ומהווים מעל 29% מכלל המענק למגזר זה. נוסף על זאת, על-פי הסדר לכיסוי הגירעונות המצטברים של המועצות האזוריות עד ליום 31 בדצמבר 1993, הועברו בשנת 1994 26.7 מיליון שקל, וב-1995 – 40.6 מיליון שקל, סך הכול כ-67 מיליון שקל; וכל זאת עד להשלמת דוחות כספיים מבוקרים על-ידי רואי-חשבון. זאת מתוך כ-400 מיליון שקל שניתנו עד היום לצורך כיסוי גירעונות.

לא ניתן לדון בנושא המועצות האזוריות בלי לציין את תרומתן הייחודית לנוכחות הביטחונית והפיזית, לפריסת האוכלוסייה ברחבי המדינה ולאורך גבולותיה, את תרומתן לקליטת העלייה, להחזקת אתרי הקרוונים שהוקמו בשטחן, ואת תרומתן החשובה בנושאים נוספים רבים בחברה הישראלית.

משרד הפנים מודע לקשיי הרשויות המקומיות בכלל והמועצות האזוריות בפרט; כמו כן, להרכב המיוחד של המועצות האזוריות המורכבות מקיבוצים וממושבים אשר נמצאים בקשיים כלכליים כבדים בתקופה האחרונה.

בזמן הקרוב ביותר בכוונתי לבחון, יחד עם גורמי האוצר, כל דרך אפשרית על מנת לסייע ככל הניתן להתמודדות עם מצוקת אמת זו. אני מאמין שבעזרת השם והשכל הישר נדע לפתור גם את הבעיה.

המועצות האזוריות הפרוסות פריסה גיאוגרפית רחבה, עמוסות בטיפול בתשתית מיושנת; הן נושאות בנטל כלכלי-תפעולי יקר נוסף, יותר מכל רשות אחרת, לנוכח הפריסה הזאת. בחישוב נוסחאות המענק מנסה משרד הפנים להביא בחשבון את מספר היישובים בכל מועצה, את הפיזור הפיזי ואת מצב התשתית.

עם כניסתי לתפקיד אף מצאתי לנכון לסייע לכמה מועצות אזוריות אשר מצבן הסוציו-אקונומי נמוך ולהגדיל את המענק בסכומים צנועים, ככל שאפשר התקציב הנוכחי.

אני מקווה ומאמין שנדע להתמודד הן עם הצרכים התקציביים והן עם מקורות התעסוקה החלופית, כפי שנדרש על-ידי הצרכים האמיתיים של המערכת החשובה כל כך והרגישה כל כך במדינת ישראל.

אני מציע לכנסת להעביר את הנושא החשוב והדחוף כאחד לדין נוסף בוועדת הפנים.

היו"ר ס' טריף:

תודה לאדוני. הצעה אחרת לחבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

אני מבקש לברך את עמיתי, ידידי חבר הכנסת שמוליק אביטל, שהעלה את הנושא החשוב הזה.

אני מבקש לעדכן את השר בדברים ששמוליק לא אמר. בכנס של ראשי המועצות האזוריות – אם מותר לי לומר, כי חברים באו וסיפרו לי – נתקבלה היום החלטה, שאם המועצות האזוריות לא יקבלו את הסיוע שהן ראויות לו, נראה שסיכויי הממשלה לאשר את הצעת חוק התקציב שואפים לאפס.

ביום רביעי הקרוב יפגינו ראשי המועצות האזוריות בשערי הכנסת. יש בידיך למנוע בפעולה מאומצת את התופעות המיותרות הללו, שהן בבחינת העלאת קול של מחאה.

דיברת על כך שכבר סייעת לכמה מהמועצות האזוריות, המאופיינות במצב סוציו-אקונומי חלש. הזכרתי שעוד בכנס הקודם ציינתי על בסיס של מחקר איגוד המועצות האזוריות, כי ארבע המועצות האזוריות מרחבים, עזתה, שפיר ולכיש, והוסף על כך את עדולם, התענך וכמה קטעים בגליל התחתון – תושביהן חיים בעוני מחפיר. נדרשת פעולה מאומצת ודחופה באמצעות המועצות האזוריות הללו, כדי להגיש סיוע דחוף לאותן משפחות בתחום המועצות האזוריות.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת מגן.

חבר הכנסת אביטל, אתה מסכים להצעתו של שר הפנים להעביר את הנושא לוועדת הפנים?

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אולי לוועדת הכספים?

שמואל אביטל (העבודה):

חבר הכנסת מגן, אני מבקש שתחזור בך. חבל על הזמן, מוטב שהנושא יועבר לוועדת הפנים.

היו"ר ס' טריף:

אם כך, אנו מצביעים על העברת הנושא לוועדת הפנים של הכנסת. בבקשה, ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת הנכבדים, הנה התוצאות: ארבעה בעד, ללא מתנגדים וללא נמנעים. אני קובע שהנושא יועבר לדיון דחוף בוועדת הפנים של הכנסת. אני מודה לחברי הכנסת, אני מודה לשר הפנים.

הצעות לסדר-היום

מפקד האוכלוסין

היו"ר ס' טריף:

הנושא הבא: מפקד האוכלוסין. שלושה מציעים – הצעות לסדר-היום מס' 7533, 7545 ו-7558; הראשון בהם הוא חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה. ישיב שר הפנים אהוד ברק.

יוסף בא-גד (מולדת):

מי אחרי חבר הכנסת מגן?

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת בא-גד, שתמיד אוהב לשמוע מי הוא הבא בתור. שלוש דקות לכל דובר.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, נכבדי השר, בימים אלה פוקדים את כל בתי-האב בישראל פוקדים מטעם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה במסגרת המפקד הארצי.

על רקע הקולות הקוראים להחרים את מפקד האוכלוסין ולהכשילו, חשבתי כי יש צורך דחוף בקיום דיון בכנסת במגמה להסביר לציבור כולו, ללא יוצא מן הכלל, את חשיבות המפקד ולהזהיר מפני עבירה על החוק.

בפקודת הסטטיסטיקה [נוסח חדש], התשל"ב-1972, סעיף 11, אנחנו קוראים, בין היתר, לגבי כל תושב: "חייב אם נדרש לכך מאת הסטטיסטיקן או עובד מוסמך, למלא ולספק, לפי מיטב ידיעתו, את הפרטים שבכל שאלון לפי ההוראות המצורפות אליו או הנוגעות לו".

הואיל וכל אזרחי מדינת ישראל כפופים לשלטון החוק ומחויבים לפעול על-פיו, אין הכנסת יכולה לעבור לסדר-היום נוכח הקריאות השונות שהושמעו על-ידי גורמים מסוימים, ויהיו טעמיהם אשר יהיו, ותהא דעתם אשר תהיה, ויהיו מחנותיהם אשר יהיו, וחלקם אולי מזדהים עם האגף שאני אישית מצוי בקשת הפוליטית שלו – לא ייתכן שבעניין הזה יופר החוק ועוד בריש גלי.

שומה על הכנסת, על כל חברי הכנסת ללא יוצא מן הכלל, לקרוא לאותם גורמים, בקבוצות וביחידים, שלא להסית נגד החוק, שלא להסית נגד מבצע רב-חשיבות זה.

חשיבותו של מפקד בכלל, והמפקד שאנו מדברים עליו בפרט, נובעת מתרומתו הרבה למען הכלל, וכן מהבטחתו את רווחת הפרט. שכן, כל מי שבודק מה היו תרומות המפקדים הקודמים יודע, כי בעזרת נתונים מדויקים ואמינים, ורק בעזרתם, או בעיקר בעזרתם, ניתן יהיה לחזות ולתכנן הקמתם של מוסדות בריאות, חינוך, רווחה, תעשייה, שירותים מוניציפליים, שירותים קהילתיים ושירותים לפרט.

עלינו לזכור, כי המלצת האו"ם, החוגג עתה 50 שנה לייסודו, לחברותיו היא להנהיג מפקד אחת לעשר שנים. ואנו, במדינת ישראל, אכן משתדלים לנהוג כך, והמסורת והכלל אצלנו אכן מדברים על מפקד אחת לעשר שנים.

אדוני היושב-ראש, ראוי להזכיר, כי מפקד 1995 מתבצע באיחור של שנתיים, ודי לנו עם השיבוש הזה, שנגרם מסיבות שונות.

מולנו אפשר להצביע על יפן, אוסטרליה, קנדה, שרואות חשיבות גדולה מאוד בבדיקת עצמן מדי חמש שנים; הארצות המתקדמות הללו עורכות מפקד אחת לחמש שנים.

מאחר שכולנו מעוניינים לפתוח את המאה ה-21 ברגל ימין, בעזרת השם, הרי שמפקד זה הוא קרש הקפיצה הנכון. אי-לכך עלינו להתריס כנגד אלה המחרימים את המפקד או אלה המבקשים לשבש את עבודת המפקד, מפני שהם עוברים על החוק, מפני שהם מזיקים לכלל הציבור ומפני שהם עלולים להזיק לעצמם.

מפקד האוכלוסין והדיוור 1995 יאפשר לבנות את מדינת ישראל כמגדל תכנוני זקוף על יסודות מוצקים ולא כמגדל פיזה. לכן, אלה שחשבו להחרים את המפקד הם למעשה אנשים היורים לעצמם ברגליים תוך כדי המסע אל הקידמה.

כאן המקום לציין את ההבדל שבין סקר לבין מפקד. עריכת סקר היא בבחינת אליה וקוץ בה. בארץ נערכים סקרים רבים באופן שוטף, אך מפקד, מעבר מבית-אב לבית-אב, הוא מבצע מורכב, יקר ומסובך. אני יודע שהמפקד הזה יעלה לנו 103 מיליון שקלים לפחות.

אדוני היושב-ראש, המאיץ בי לסכם נושא חשוב כזה, ואני אכן עושה זאת, ניתן לומר, כי מפקד הינו בגדר צו מדאורייתא, שכן בספר במדבר, פרק א' פסוק ב', נאמר – ואני פונה גם לאנשים יראי השמים, ואני כבר רואה שגזלתי את הפסוק מנאומו של חבר הכנסת בא-גד – – –

היו"ר ס' טריף:

אתה למדת מחבר הכנסת בא-גד, דברי תורה בסוף לא נחשבים, ולו בזמן.

דוד מגן (הליכוד):

אני אראה לך כמה התכוננתי לנאום. בניגוד למה שכתוב בספר שמות, בניגוד למה שעשה דוד המלך במפקד לפני 3,000 שנה, שהיה מפקד עם גביית מס, כאן מדובר במפקד בלי שגובים מס.

שר הפנים א' ברק:

קודם גבו ואחר כך – – –

דוד מגן (הליכוד):

אז המפקד היה לצורכי מס הכנסה, 20%. ופה, בספר במדבר שבחתי, פרק א', פסוק ב', מדובר על מפקד ללא מס: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם". זה צו דאורייתא, ועל כך גם צריך להצביע.

אני מאחל לדניאל בן-נתן, מנהל המפקד, ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לממשלת ישראל ולכל מי שנוטל חלק פעיל ישיר ועקיף במבצע החשוב הזה הצלחה. כל אלה אשר חשבו לשבש את המפקד – ובכוונה, אדוני היושב-ראש, אני אומר "חשבו", בלשון עבר, כי כל הבית קורא להם ויקרא להם להצטרף למפקד, להטות שכם ולעזור להצלחת המפקד, ובכך תרמנו תרומתנו ככנסת.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לחבר הכנסת מגן. חבר הכנסת יוסף בא-גד, בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הפנים, אם חבר הכנסת דוד מגן פסק שזה מדאורייתא, מי אני שאבטל פסיקה כזו, בייחוד כשיש לי פה פסק של שני הרבנים הראשיים: הננו להביע דעתנו, מאחר שאין במפקד האוכלוסין כל התייחסות לדתו של המשיב, והמפקד כולל את כל האוכלוסייה הגרה בישראל, אין כל חשש לערוך את המפקד, מה גם שהמפקד נעשה על-ידי קריאת השאלונים באמצעים אופטיים, ואין סופרים אנשים. הנה, חיזוק לדבריך, חבר הכנסת דוד מגן. שני הרבנים הראשיים חתומים.

יפה ציינת, בספר במדבר: "שאו את ראש כל עדת בני ישראל – – –", ובפסוק ג' כתוב: "תפקדו אתם". אומר הרמב"ן במקום: אם כך, למה נענש דוד המלך שעשה מפקד? והוא עונה: אבל כפי דעתי היה הקצף עליו בעבור שמנאם שלא לצורך, כי לא היה יוצא למלחמה ולא עושה בהם דבר בעת ההיא, רק לשמח לבו שמלך על עם רב. הוא רק רצה להתגאות, הוא רק רצה להוכיח שיש לו עם רב. אבל אם הוא עושה לצורך – וראיתי במדבר רבה: רבי אליעזר בשם רבי יוסי אמר: כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו דבר. ובכן, פה זה לצורך, והכול טוב ויפה.

אני מביע כאב בשם הרב הראשון לציון הקודם, הרב מרדכי אליהו שליט"א, הרב הגאון, שאמר לא להתפקד. למה? בגלל שתי טעויות קלות, וחבל שעשו אותן. הטעות הראשונה, עניין הידוע בציבור. למה להכניס לדבר כזה ש"בן זוג" זכר – ייחשב לצורך המפקד כזוג נשוי? אני לא יודע מי השתגע והכניס גם דבר כזה, ואולי זו טעות, ואולי כבוד השר יוכיח שיש פה אי-הבנה. זוג שגר בדירה אחת הוא זוג נשוי כדת משה וישראל. יש רבנות, היא קובעת מי הוא זוג נשוי. היות שזה נכנס, פסק הרב מרדכי אליהו שלא לענות. דבר שני, תאריך לועזי. אין תאריך לידה עברי. אני מבין שטכנית למחשב קל יותר. אבל אנחנו עם ישראל. אלה שתי הטעויות שבגללן פסק הרב מרדכי אליהו מה שפסק. אולי ניתן עוד לתקן. אלה הטעויות הדתיות.

עכשיו, יש טעות מדינית, ולכן יצאה מועצת יש"ע נגד המפקד, ואני מבין אותם. אני רוצה לומר בכאב, ובזאת אסיים – יש היום מאבק כה קשה, את ארצי חילקו, מחזירים שטחים, מביאים לנו ממשל זר. זה מאבק קשה לכל הדעות. למה היה צריך לעשות את המפקד השנה? בואו נחכה לבחירות הבאות. מפקד הוא דבר חיובי, וכולנו נתמוך בו. כולנו רוצים לדעת איך להתארגן. אנחנו אנשי ארגון וסדר.

דוד מגן (הליכוד):

גם כך הוא באיחור של שנתיים. הוא היה צריך להיות ב-1993.

יוסף בא-גד (מולדת):

אז אני שואל, למה ממשלת הליכוד לא ערכה אותו בזמן?

דוד מגן (הליכוד):

כי העיפו אותה ב-1992.

היו"ר ס' טריף:

לוח הזמנים לא מסתדר עם הרב בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

בכל אופן, זה לגבי למועצת יש"ע.

היות שכולנו רוצים שהמפקד יעבור בשלום, אני מציע לבוא בדברים עם הרב הראשי הרב מרדכי אליהו, לבוא בדברים עם מועצת יש"ע ולמצוא את הדרך, כי מפקד הוא דבר חיובי בתנאי שהוא לא פוגע ביסודות עם ישראל. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בנימין טמקין, ומייד אחריו ישיב לנו שר הפנים.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר הפנים, האמת היא שאני העליתי את הנושא הזה לא בהקשר הטכני של המפקד. אין ספק שמדינה מודרנית איננה יכולה לתפקד ולבצע את הפעולות הדרושות לשירות האוכלוסייה בלי לבצע מפעם לפעם באופן מוסדר מפקד שיאיר את המצב הכלכלי והאחר של האוכלוסייה לשם מתן שירותים לאוכלוסייה.

לא זו הסיבה לכך שהעליתי את הנושא. הסיבה היא שיש כאן נדבך נוסף, דוגמה נוספת לאותו ניסיון לארגן סירוב, לפעמים לשירות בצה"ל בנסיבות כאלה או אחרות, לא כביטוי מצפוני של יחיד המבטא דבר זה או אחר, אלא על-ידי גוף מאורגן – ואני מתכוון למועצת יש"ע – ששנים, אגב, נהנה מסבסוד, מתמיכה ומעידוד של הממלכה, של המדינה. דבר זה, לפחות, אי-אפשר להכחיש. אותו גוף לוקח על עצמו באופן מאורגן, באופן מוצהר, גם על בסיס של אמירות גזעניות קיצוניות כלפי חלקי אוכלוסייה בישראל, קריאה לסרב להשתתף באותו מפקד, כאשר האוכלוסייה הזאת והארגונים האלה מקבלים חלק מהשירותים הניתנים בשל העובדה שאנחנו יודעים כמה הם, איפה הם, כתוצאה ממפקד האוכלוסין המתבצע מפעם לפעם גם באזורים האלה.

אני שומע לפעמים את נציגי המתנחלים מציינים את העובדה שיש גידול אוכלוסייה באחוזים כאלה או אחרים, ולכן הם צריכים תקציבים ופיתוח וכדומה. כל זאת אנחנו יודעים מכיוון שמבצעים מפקד. ברגע שהממשלה לא מבצעת בדיוק את המדיניות המקובלת עליהם, הם מוצאים לעצמם את הזכות לבקש מהאוכלוסייה באופן מאורגן לסרב להשתתף במעשה לאומי מאורגן על-ידי הממשלה, וההסבר הוא, ואני מצטט פחות או יותר, שהמפקד הזה מאורגן על-ידי ממשלה הנתמכת על-ידי נציגי אש"ף בכנסת. נציגי אש"ף בכנסת, למי שלא יודע בציבור, זה מין קוד שמציין את העובדה, שמדובר בנציגי מפלגות שמקבלים את רוב הקולות שלהם מסקטור המיעוטים במדינת ישראל, ובמיוחד האזרחים הערבים של מדינת ישראל.

אני חושב, שזו בושה וחרפה שבמדינת ישראל הגענו למצב שבו מועצה מאורגנת, הנתמכת בדרך כלל על-ידי ממשלות ישראל בצורה זו או אחרת, לוקחת על עצמה את החוצפה לשלול מאזרחים של המדינה, על-פי דין ולא על-פי טובה שמישהו עושה להם, את הזכות לקבוע ביחד עם כולנו את גורלה של מדינת ישראל, שהיא גם מדינתם.

אני חושב, שבתחום זה, כמו בתחומים אחרים, הניסיון לארגן סירוב על-ידי קבוצות נתמכות, מסובסדות, שנהנות גם מההגנה של צבא-הגנה לישראל שהוא צבא העם, הניסיון הזה הוא ניסיון נואל, לא מוסרי. אלה שלא רוצים להשתתף במאמץ הלאומי המאוחד, שלא יבואו אחר כך לבקש את תמיכת הממלכה בתחומים אחרים. הם שוללים מעצמם את הזכות המוסרית הזאת על-ידי קריאתם לסירוב בכל התחומים, לרבות המפקד. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת בני טמקין. אדוני שר הפנים, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת שילנסקי, אתה רשום אצלי. אתה רשום לרשות הדיבור אחר כך.

שר הפנים א' ברק:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מפקד האוכלוסין הינו בעל חשיבות לאומית מדרגה ראשונה. המפקד הינו כלי אשר מדינה מתוקנת צריכה לפעול, לכלכל צעדיה ולתכנן, בין היתר, באמצעותו.

על רקע הקולות בכנסת ובציבור, אני מברך על דבריו של חבר הכנסת דוד מגן ועל הערותיו של חבר הכנסת טמקין ומסכים עם כל חברי הכנסת שטוענים שצריך להסביר ולהדגיש את חשיבות המפקד ואת הצורך החיוני בקיומו התקין והמלא, תוך שיתוף פעולה של כל תושבי מדינת ישראל.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה קיימה ומקיימת פעולות הסברה נרחבות בכל הדרכים ואמצעי התקשורת האפשריים, וכן מקיימת וקיימה מגעים עם כל מגזרי האוכלוסייה לסוגיה ולגווניה ועם הנהגתם של אותם מגזרים, לרבות אלו שמקרבם נשמעו הסתייגויות לגבי עריכת המפקד.

ניסיונות לדה-לגיטימציה של המפקד מצד כמה גורמים הם מיותרים במשטר הדמוקרטי. על כלל הזרמים לכבד את כללי המשחק הדמוקרטי ואת המערכות החוקיות הקיימות, וחוסר שביעות רצון, אם הוא קיים בקבוצה כזו או אחרת, ראוי שיבוא לידי ביטוי באופן חוקי כאן, בבית-המחוקקים וברחוב, בהפגנות חוקיות, ובבוא העת בקלפיות, כמובן.

מאמצי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הביאו לברכתם של הרבנים הראשיים לישראל למפקד, ושל רבנים נוספים מגדולי הפוסקים בדורנו, מכל הזרמים.

המפקד נערך על-פי החוק, ויש לכבדו בצורה מלאה, ולעניות דעתי, כלל חברי הכנסת צריכים להתאחד בפנייה לציבור להתפקד.

היו"ר ס' טריף:

תודה לשר הפנים.

אני מבין שאדוני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

נואף מסאלחה (העבודה):

קריאה:

היו"ר ס' טריף:

להסתפק בדברי השר?

דוד מגן (הליכוד):

היו"ר ס' טריף:

אני מבין שאדוני רוצה דיון במליאה. אני רוצה לשאול את כבוד השר, מה הוא רוצה. ועדת הפנים של הכנסת. אני מודה לאדוני.

בנימין טמקין (מרצ):

דברי השר היו קצרים מדי. הוא קובע סטנדרדים -- --

היו"ר ס' טריף:

עניין תכליתי, דברים תכליתיים, מסוכמים וברורים לחלוטין.

אני מזמין את חבר הכנסת שילנסקי להצעה אחרת. הוא מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בני טמקין.

בנימין טמקין (מרצ):

למה?

היו"ר ס' טריף:

בכל זאת, זו אפשרות לומר את דברו. בבקשה, אדוני.

דב שילנסקי (הליכוד):

מכל השלושה בחרתי דווקא את חבר הכנסת בנימין טמקין, כי הוא לא מחמיץ שום הזדמנות ולא מוותר על שום הזדמנות להתקיף את תושבי יש"ע הברוכים. אני רוצה להגיד, שאני בעד המפקד, אם כי, דרך אגב, אני חושב שהגזימו בפרטים. כמו שאומרים, ממש נכנסים לקרביים, בלשון עממית – לקישקעס, בפריט זה או אחר. זה אני אומר אגב אורחא.

עליתי לדבר בעיקר בנושא תושבי יש"ע, שיש פנייה אליהם. פונים אל תושבי יש"ע שלא להשתתף במפקד, ומה שמועצת יש"ע קובעת בנושאים האלה הוא בשבילי "כזה ראה וקדש".

בנימין טמקין (מרצ):

דב שילנסקי (הליכוד):

תרשה לי לסיים, חבר הכנסת טמקין.

היו"ר ס' טריף:

תן לו. יש לו דקה והיא הסתיימה. תן לו, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני בעד יישוב ארץ-ישראל.

היו"ר ס' טריף:

כולנו יודעים.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני נמצא בתל-אביב, בירושלים, ביישובים נוספים. הם נמצאים בחזית, ואיש הנמצא בעורף צריך ללכת אחרי האיש הנמצא בחזית. הם הביטחון לארץ-ישראל, הם לוחמים יום יום, הם מסכנים את חייהם יום יום, ולכן, מי אני הקטן שאחלוק על מה שהם אומרים.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת יורם לס, הצעה אחרת. בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

אז אתה בעד או נגד המפקד?

דב שילנסקי (הליכוד):

אני בעד המפקד, אבל לגבי יש"ע – – –

היו"ר ס' טריף:

את הדיון תמשיכו לבדכם.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בא-גד, שלא נשאר לדיון ולהצבעה בהצעה שלו, ועזב אותנו באמצע הדיון, כך שאני מדבר בעיקר אליך, אדוני היושב-ראש. חבר הכנסת בא-גד, אני מעביר אליו מסר, שייתכן שהמפקד הזה יראה לחבריו, שמספר המתנחלים הוא לא כל כך גדול כפי שהם טוענים, כי כל שבוע המספר הזה מתנפח עוד ב-10,000 איש, והוא כבר הגיע ל-140,000 ל-160,000, ל-180,000, ואיש אינו יודע כמה מתנחלים יש, ואולי יתברר שבמרכז חברון גרות רק כמה עשרות משפחות מועטות, וכל השאר הם תלמידי ישיבה שאינם גרים שם.

דב שילנסקי (הליכוד):

אפילו כשיש שם אחד, אני מרכין את ראשי בפניו.

היו"ר ס' טריף:

אני מבקש, בלי קריאות ביניים.

יורם לס (העבודה):

וייתכן שהסיבה הדתית כביכול להתנגדות למפקד היא בעצם הוכחת הפחד, שהמפקד הזה יראה מה המספר האמיתי של המתנחלים בשטחים.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו נצביע, ויש לנו כאן שתי הצעות: האחת לקיום דיון במליאה, והאחרת – להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לפי התקנון, אם השר מציע להעביר את הנושא לוועדה, צריך לשאול את המציעים אם הם מסכימים להעברת הנושא לוועדה.

היו"ר ס' טריף:

נכון, אדוני. אני מתנצל, טעיתי. האם חברי חבר הכנסת מגן מסכים להעברת הנושא לוועדת הפנים? האם חבר הכנסת טמקין מסכים להעביר את זה? אני מבקש את תשובתכם. אני מבין שאתם מסכימים. אני מודה לשניכם.

נא להצביע. אנחנו לא מצביעים על ההצעה של חבר הכנסת בא-גד. אנחנו מצביעים על ההצעות של חבר הכנסת טמקין ושל חבר הכנסת מגן. מי בעד ומי נגד העברת הנושא לוועדת הפנים?

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני לא מצביע, היות שאני מקוזז עם – – –

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך, אדוני. אני מבין שאתה שומר על הקיזוז.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 5

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת ד' מגן וב' טמקין
לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

חמישה בעד, אין מתנגדים, נמנע אחד. אני קובע שההצעה תעבור לוועדת הפנים של הכנסת.

הצעה לסדר-היום

מצב האשפוז הסיעודי בישראל

היו"ר ס' טריף:

אנחנו ממשיכים. ההצעה הבאה לסדר-היום היא הצעתו של חבר הכנסת יורם לס, מס' 7512, בנושא:
מצב האשפוז הסיעודי בישראל. בבקשה, חבר הכנסת לס. ישיב לנו סגן שר הבריאות.

דב שילנסקי (הליכוד):

המקום היחיד שלא יהיו לי בו חילוקי דעות עם חבר הכנסת לס.

יורם לס (העבודה):

חבר הכנסת שילנסקי, כל עניין – עניין נפרד.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אתמול בערב השתתפתי בפגישת יסוד – בעיר תל-אביב – של עמותת של נפגעי האשפוז הסיעודי בישראל; משפחות שנמצאות במצב שהוא בושה וכלימה למדינה שלנו, ובמיוחד בעידן של חוק ביטוח בריאות, שהיה אמור לפתור כביכול את כל הבעיות במטה קסם.

מתברר שלאחר כמעט שנה של הפעלת חוק ביטוח הבריאות, הברכה היחידה שהחוק הזה הביא היא לפוליטיקאים שעסקו בו. לנושא עצמו: למשפחות, לאנשים, במקרה הטוב לא קרה ולא כלום, ויש סימנים קשים מאוד, שהולכים ומצטברים, ובמיוחד לקראת שנת התקציב הבאה, להחמרה, לפגיעה קשה מאוד בחלשים, והעניין שלפנינו הוא חמור מאין כמוהו.

ברגע זה, אדוני היושב-ראש, עברו 2,000 משפחות את כל התהליך הרפואי. הוכח מעל לכל ספק, שהיקר, האב, האם, החולים שלא יכולים לטפל בעצמם, זקוקים לאשפוז סיעודי. הולכים לפקידים של משרד הבריאות, והפקידים – קצרה ידם מלהושיע.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה יודע למה? כי יש לנו ממשלה עם שתי ידיים שמאליות, לכן הגענו למצב בריאות כזה.

יורם לס (העבודה):

חבר הכנסת שילנסקי, ברגע זה אני משתדל לתת את תמונת המצב, ותמונת המצב היא שמקבילים תשובות שלא באשמתם, תשובות שפשוט אי-אפשר להאמין. לפעמים אומרים לאנשים: אדוני, תחכה שמישהו ימות; אם מישהו ימות, תתפנה מיטה, ואם תתפנה מיטה – ניתן לך אפשרות. אומרים דברים כאלה לאנשים, למשפחות.

כל שנה מיתוספים 10% לבסיס. ברגע זה מאושפזים 6,900. כלומר, בשנה הבאה, בשנת התקציב 1996, על המספר הזה של המאושפזים ייתוספו 600 איש ואשה, ואנחנו נכנסים לשנה החדשה של התקציב עם גירעון של 2,000 – סליחה שאני מתייחס לאנשים כאל גירעון. ל-2,600 איש אין באופן ברור פתרון בעידן של חוק ביטוח בריאות, שהיה אמור לפתור את כל הבעיות – וגם אתה הצבעת בשבילו, אתה ואולמרט, שני פוליטיקאים, הוא וזה שבא אחריו. הון פוליטי עשו מהחוק הזה. איזה בעיה הם פתרו? איזה בעיה אחת קטנה מישהו יכול בכנסת לקום היום ולהגיד שנפתרה? המצב רק מחמיר.

בתקציב המדינה הולכים לשים גג לאשפוז הכללי, זה כבר לא נוגע רק לסיעודיים. והגג הזה, הרסן הזה, יגדיל את התורים, יגביר את הצפיפות שכבר עכשיו קיימת ויגביר את הרפואה השחורה.

אדוני היושב-ראש, זה מצב שבשום פנים ואופן לא יכול להימשך, והזירה היא ללא ספק דיוני התקציב. ההצעה הדחופה לסדר-היום שהעליתי עכשיו מקדימה את דיוני התקציב, כי אנחנו מוכרחים למצוא פתרון לעניין, והפתרון לעניין פשוט אם רק יהיו החלטות.

קודם כול, הכנסת צריכה להחליט באומץ, שהאשפוז הסיעודי הוא חלק מסל השירותים הכללי, ולא להיתמם. אדם נכנס למרפאה ומקבל אנטיביוטיקה נגד זיהום, אדם נכנס ומקבל הפניה לבית-חולים כללי כי יש לו התקף לב, אדם ייכנס ויקבל הפניה לאשפוז סיעודי משום שהוא חולה סיעודי. מה יותר פשוט מזה? למה נותנים טיפול במסגרת סל השירותים לדברים מסוימים, ובמסגרת האשפוז הסיעודי זה ממשלה, זה לא קופת-חולים? לכך הממשלה אחראית, והממשלה פועלת לפי התקציב שלה, לפי הדרכים שלה, בקשיחות – אני לא מאשים אותם, כי בסך הכול פקידי ממשלה לא יכולים לעבור על חוק התקציב, לא יכולים, יש להם כך וכך מקומות לאשפוז וכך וכך אפשרויות, אני לא מאשים אותם, זה המצב. בתקציב 1996 צריך להעביר זאת לאחריות קופות-החולים. נקודה. אז קופות-החולים – שהן, אני מקווה, לא פקידי ממשלה, כי בגלל החוק הזה מערכת הבריאות הולאמה, ואם אנחנו לא נדאג לכך בעוד חמש שנים גם הן יהיו פקידי ממשלה, והכול יהיה מולאם, אבל בינתיים הן לא – קופות-החולים יפתרו את הבעיה לחולה שזקוק לאשפוז הסיעודי.

צריך למצוא בתקציב 195 מיליון שקל, שהם עלות של מיטה סיעודית, 75,000 שקל, כפול 2,600 מיטות שתהיינה דרושות לנו בשנת התקציב 1996. מהמספר הזה אפשר להוריד, יש השתתפות של המשפחות, אולי תתגשם תוכנית משרד הבריאות, ואני תומך בה, חלק מהאשפוז הסיעודי אפשר להעביר למטפלים שתביא הממשלה מחוץ-לארץ בגלוי, בלי משחקים, להביא פיליפיניות שתטפלנה בבתיים – אני אומר זאת בגלוי, כי זה פתרון טוב לחלק מהמשפחות. יהיה אפשר להוריד מהסכום הזה, אבל אי-אפשר להמשיך עם המצב הקיים, שב ואל תעשה, קשיחות לב שהיא פשוט לא מובנת.

הלב פשוט נקרע אתמול בישיבה, כאשר נפגשתי עם המשפחות. ובעצם מה יכולתי להגיד? שאני אפעל בשבילן. וזה, אדוני היושב-ראש, מה שאני מנסה לעשות ברגע זה, לפעול בשבילן.

אני מקווה – אני לא מאיים שלא להצביע – אני מקווה, שביחד הכנסת, גם באמצעי חקיקה, לקראת חוק התקציב, תמצא פתרון אמיתי לבעיה האנושית הכאובה שאנחנו עומדים בפניה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן שר הבריאות.

יעקב שמאי (הליכוד):

סליחה, אדוני, אני ביקשתי הצעה אחרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

רגע. הצעה אחרת, ידידי הטוב חבר הכנסת שמאי, חבר כנסת ותיק ומלומד, מרוב להט – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

— אדוני היושב-ראש צודק —

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

— — אדוני היושב-ראש —

היו"ר ד' שילנסקי:

ניתן לך.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

— — חברי הכנסת — —

יעקב שמאי (הליכוד):

— ואני מכבד אותך גם על ההחלטה שלך במקרה זה, שהיתה נכונה. אני מכבד אותה בהחלט.

היו"ר ד' שילנסקי:

קורה שגם החלטה שלי נכונה לפעמים.

יעקב שמאי (הליכוד):

יש לך הרבה החלטות נכונות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הבריאות ל' מסאלחה:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בארץ אחוז הקשישים בני 65 ויותר עולה וגדל בהתמדה, מגמה שאינה תואמת את המקובל בארצות העולם המערבי והיא פועל יוצא של רמת הרפואה הגבוהה מאוד הקיימת בארץ, המאריכה, כמובן, את תוחלת החיים.

מאז הקמת המדינה אחוז הקשישים בני 65 ויותר הוכפל – מ-5% עד לכ-10% היום. בכלל האוכלוסייה היהודית שיעור אוכלוסיית הקשישים מתקרב ל-11%. בשנת 1990 היו 442,000 קשישים, ומאז גדל מספרם ל-528,000 ב-1995 ויגיע ל-648,000 בשנת 2005, דהיינו בעוד עשר שנים בלבד.

יתירה מזו, שיעור הגידול בקרב האוכלוסייה הבוגרת יותר בקרב הקשישים, דהיינו גילאי 75 ויותר, אף הוא גבוה יותר ועומד כיום על 3.8% מכלל האוכלוסייה. קבוצת גיל זו גדלה בקצב המהיר ביותר, והיא גדלה בקצב של פי 2.5 משיעור גידול האוכלוסייה הממוצע. בשנת 2005 אמורה קבוצת גיל זו – בני 75 ויותר – על-פי הערכה, להוות כמעט מחצית מאוכלוסיית הקשישים בארץ. זו גם האוכלוסייה שצורכת הכי הרבה שירותי בריאות בכלל ושירותי אשפוז בפרט.

יצוין, כי בקרב העולים החדשים חלקם של בני 65 ויותר הוא בשיעור של 12.5%, לעומת 9% מכלל האוכלוסייה.

אדוני היושב-ראש, נכון להיום המדינה קונה כ-6,800 פתרונות לאשפוז סיעודי. מעל למכסה זו יש היום תור רשום של כ-200 חולים – צודק חבר הכנסת יורם לס – המתאימים לקריטריונים של אשפוז סיעודי, זאת אומרת, ממתנינים בתור. המשמעות הישירה של תור זה היא תוספת תקציבית של 150 מיליון ש"ח. זאת אומרת, שלא הבאנו בחשבון את ה-600 לשנה הבאה. אתה צודק, אני מסכים אתך, והרי גם אתה עצמך אמרת שהמשפחות משתתפות, ולכן הסכום שיכול לפתור את הבעיה הוא כ-150 מיליון בשנת 1996.

יתר על כן, עד שנת 2000 יהיה צורך בתוספת תקציב לאשפוז סיעודי ל-300 חולים מלבד ה-2,000 הממתנינים כיום, ובסך הכול תוספת תקציבית לכ-5,000 חולים.

העדר יכולת לקנות אשפוז סיעודי מייד מאריך את האשפוז בבתי-החולים הכלליים ומגביר את מצוקת האשפוז הפנימי, הקשה בלאו הכי, ומשליך כמובן גם על הוצאות האשפוז הכללי.

אדוני היושב-ראש, לסיום, משרד הבריאות מכיר במצוקה הקיימת במערכת האשפוז הסיעודי. יש לנושא עדיפות גבוהה ביותר במשרדנו, וככזה הוא אף הועלה בדיונים עם האוצר ושר האוצר, בדרישה לתוספת תקציבית שתיתן מענה הולם על הסוגיה החשובה הזו.

אדוני היושב-ראש, לפי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, האשפוז הסיעודי צריך להיכלל ב-1 בינואר 1998. המשרד מוכן לשקול מציאת דרכים לכלול את הנושא בחוק שנה קודם, בינואר 1997. כמו כן, היום נבדקת במשרד אפשרות – כפי שאמר חבר הכנסת לס – להביא עוזרות פיליפיניות ואחרות

מחוץ-לארץ. אני רוצה שנבין: מטפלת בבית עולה 40,000-45,000 שקל לשנה, לעומת כ-70,000 שעולה אשפוז של חולה סיעודי.

אדוני היושב-ראש, תרשה לי לסיים במשפט אחד: חוק ביטוח בריאות ממלכתי לא בא לפתור את הבעיה, ועובדה שהנושא אינו נכלל. המדינה היתה צריכה להשתתף בתקציב הזה. חבר הכנסת לס, אני זוכר שהיתה לך הסתייגות נכונה. ההסתייגות שלך היתה, שהמדינה תשתתף במיליארד שקל. ההבדל בין אומדן הגבייה לגבייה בפועל הוא 500-600 מיליון. אם אתה מוסיף גם את העניין הגריאטרי, את התרופות החדישות והיקרות מחוץ-לארץ ואת המכונות החדשות והיקרות, אנו מגיעים לסכומים אלה. מדוע אני אומר זאת? אתה דרשת, ובצדק, אך מי כמוך יודע שאם היינו מכלילים זאת, שר האוצר היה מתנגד לחוק והוא לא היה עובר.

יורם לס (העבודה):

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

אבל לא לסיעודי, אתה יודע שזה נכלל ב-1998.

יורם לס (העבודה):

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

חבר הכנסת לס, מי אחראי לדפיציט של 4 מיליארדי שקלים בקופות-החולים? יכול להיות שממשלות ישראל, אבל גם קופת-חולים של ההסתדרות הכללית אז. למה לנו להתווכח על כך, שנינו מאותו בית ושנינו יודעים גם את המגבלות. לכן אני מצדיק אותך. אין לי עניין להתקיף את שר האוצר, שהוא שר אוצר מצליח, אך אם היית שואל אותי כסגן שר הבריאות, האם לתת יותר כסף לקשישים האלה – ואני לא רוצה לקרוא להם מסכנים; הלואי שנגיע לגיל כזה ולא נזדקק, בעזרת השם, לאשפוז. אבל אולי ההורים שלנו – זה עמך ישראל. אני לא אומר מסכנים, אבל הנזקקים האלה. אם הברירה היא בין עליית האינפלציה ב-1% או ב-2% לבין עלייתה ב-9%–11% ונתינת הכסף למערכות הבריאות – אני מעדיף את האפשרות השנייה. אני מעדיף שיהיה לנו דפיציט, שיהיה לנו תקציב לא כל כך מאוזן, אבל ניתן את העזרה לאנשים האלה. גם לפי התחזיות שלנו כמשרד הבריאות, האחוז גדל, המספר גדל. אם לא נשלם השנה את 150 מיליון השקל – בעוד שנתיים נצטרך 300 מיליון שקל, ואז ישאלו מהיכן ניקח את הכסף הזה.

אדוני היושב-ראש, הנושא חשוב מאוד, לא היתה לי בעיה לדון בו במליאה, אבל לדעתי היה חשוב לדון בכך בוועדת העבודה והרווחה. להביא את האוצר, את שר הבריאות, את קופות-החולים ואת כל הגופים העוסקים בבריאות לדון בנושא ולמצותו.

היו"ר ד' שילנסקי:

ידידי הטוב סגן השר נואף מסאלחה, תרשה לי להוסיף, ולא על רקע פוליטי – – –

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

חוץ מפוליטיקה אני מסכים אתך בכול.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני רוצה להוסיף לך מן המקורות של המשפט והתפילות העבריות – – –

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

"אל תשליכנו לעת זיקנה"; זה כתוב לי, ומשום מה לא קראתי. קפצתי שורה – ברוח האמונה היהודית האומרת "אל תשליכנו לעת זיקנה".

היו"ר ד' שילנסקי:

"ככלות כוחנו אל תעזבנו"; אבל אומרים גם: "ורוח קודשך אל תיקח ממני". רוח קודשך, הכוונה היא גם לצלילות הדעת. למוסדות מגיעים בשני מצבים, גם כאשר אין האדם צלול דעת. אבל גם אם הוא צלול דעת, הוא רואה מסביבו הכול ואינו יכול לעזור לעצמו.

שמואל אביטל (העבודה):

אני מכיר אדם בן 74 שהוא צעיר, אדם שלא תש כוחו ועוד כמה דברים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

עד כמה שאני זוכר נאמר: "ככלות כוחי אל תעזבני"; אבדוק ליתר ביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת עובדיה עלי, הרי אתה תלמיד חכם שאינו מחסיר אף תפילה. יכול להיות שאני טועה. כיצד נאמר?

עובדיה עלי (הליכוד):

בתפילת ימים נוראים נאמר: "אל תשליכנו לעת זיקנה".

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

לא לכך הכוונה, אלא למקום שבו נאמר "ככלות כוחי אל תעזבני".

היו"ר ד' שילנסקי:

"ככלות כוחנו" או "ככלות כוחי"?

עובדיה עלי (הליכוד):

"ככלות כוחי אל תעזבני".

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

זהו. בגלל זה הערתי ליושב-ראש. אם כבר מצטטים, צריך לדייק.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודה על התיקון.

שמואל אביטל (העבודה):

השר שריד הוא תלמיד חכם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יעקב שמאי מבקש להסיר. יודעים שזה רק פורמלי, אבל אני חייב להודיע על כך.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא נכחתי בדיון כאשר חבר הכנסת סילבן שלום העלה את נושא הקמת ועדת החקירה בעניין השחיתות בהסתדרות. נאמר לי על-ידי רבים מחברי הכנסת הנוכחים, שחבר הכנסת לס, שהוא עצמו פרופסור לרפואה ודיבר על אשפוז – ואני שואל אותו מי זקוק היום לאשפוז – האשים אותי בכך שגם אני השתמשתי בכספי ההסתדרות ובמוסדות ההסתדרות. כך מסרו לי.

שמואל אביטל (העבודה):

לא, אני הייתי פה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אז מה הוא אמר?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, זו הודעה אישית, תשים לב.

יורם לס (העבודה):

היו"ר ד' שילנסקי:

רבתי, סליחה, אני מבקש מכולם להירגע. חבר הכנסת יעקב שמאי, אני חייב להיות צמוד לתקנון. אומנם יש לנו חריגות מהתקנון – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

יש לי סיבה להוריד את ההצעה שלו על האשפוז, אני עדיין בנושא האשפוז.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יעקב שמאי, תרשה לי. גם השר יוסי שריד הפנה את תשומת לבי, בדיוק ברגע שבו רציתי לומר לך שזו הודעה אישית. אל תתווכח אתי, אתה פרלמנטר ותיק. נשארה לך רבע דקה, במקום זאת תחזור למקומך. לידך יושב חבר הכנסת עובדיה עלי, והוא יעזור לך בעצה. הוא אדם נבון. תכין את הודעתך האישית ותקבל חמש דקות בסוף הישיבה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מודה לאדוני, אני מקבל את ההמלצה ואנהג בהתאם.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שאתה מוותר על הבקשה להסרה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מבין שכבר הפסדתי את הדקה. אם אדוני ירשה לי, אדבר עוד דקה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מוותר או לא?

יעקב שמאי (הליכוד):

לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא מיצית את הדקה. אתה מבקש להסיר?

יעקב שמאי (הליכוד):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, יש לך רבע דקה.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת לס ביקש לטפל בנושא האשפוז. אני רוצה לומר לכם כמה דברים בנושא הזה. מי כמוך, חבר הכנסת לס, ששימש כמנכ"ל קופת-חולים, החולה בימים ההם, יודע שחולים רבים סבלו.

סגן שר הבריאות נ' מסאלחה:

הוא היה מנכ"ל משרד הבריאות.

יעקב שמאי (הליכוד):

מנכ"ל משרד הבריאות. חבר הכנסת לס יודע שקופת-חולים היתה קופה חולה מאוד. המדינה הזרימה לה כספים. חולים בקופת-חולים הכללית לא קיבלו את הטיפול המגיע להם. לא פעם אמרתי, מי יודע כמה חולים לא זכו לקבל את הטיפול המגיע להם.

אבל אם וכאשר מדברים על אשפוז וצריך לסייע, מובן שגם אם ביקשתי להוריד את ההצעה אני חושב שצריך לסייע יותר ככל שאפשר ובתנאי שבריאות העם תהיה בריאה מאוד.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

חבר הכנסת לס, האם אתה מסכים לוועדה?

יורם לס (העבודה):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 20

בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה – 4

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ארבעה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת יורם לס עוברת לוועדת העבודה והרווחה.

הצעות לסדר-היום

החרפת המשבר במושבים וחוק-גל

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום – הצעות לסדר-היום 7547 ו-7552, בנושא: החרפת המשבר במושבים וחוק-גל. סעיף אחרון חשוב. אומנם כתוב פה שמואל אביטל ואחריו יעקב שמאי, אבל בהסכמה חברית הם הסכימו להחליף את הסדר, ואני מזמין את חבר הכנסת יעקב שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):

לא בהסכמתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני מוזמן, הבמה לרשותו.

יעקב שמאי (הליכוד):

לפי הסדר מופיע חבר הכנסת אביטל קודם.

היו"ר ד' שילנסקי:

נכון, אבל קיבלתי פתק. אני מבין שזה בהסכמה.

יעקב שמאי (הליכוד):

לא בהסכמתי.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם אם לא בהסכמתך, אם הוא מבקש ממך אתה נענה?

יעקב שמאי (הליכוד):

אני לא הסכמתי. אני חייב לומר שלא הסכמתי. אם עדיין אפשר להזמין אותו, אני מבקש. אני רוצה לשמור על הסדר. קודם שמרתי על התקנון כאשר אמרו לי שהודעה אישית היא לא הצעה אחרת.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אם לא בהסכמה, אביטל יאבד את רשות הדיבור.

יעקב שמאי (הליכוד):

לא בהסכמה. אני מוכן להמתין שיקראו לו. לא בהסכמה, אני מודיע.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, אנחנו נתגבר. הנה חבר הכנסת אביטל, אני הבינתי שזה בהסכמה. חבר הכנסת יעקב שמאי אומר שלא.

שמואל אביטל (העבודה):

העברתי לך פתק ושאלתי אם אפשר.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה, הבמה לרשותך. חבר הכנסת יעקב שמאי מבקש להיות שני.

שמואל אביטל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר יוסי שריד, אני שמח מאוד על כך שעלה בגורל ההצעה הזאת שאתה תהיה המשיב. כשאני רואה את ההתפלפלות הזאת מי ידבר ראשון וכו' – חשבתי שבוודאי יצא לי פעם אחת לשמוע את יעקב שמאי, ורק לאחר שאשכיל ואלמד – להתייחס. נגזר עלי לעלות ראשון לדוכן.

עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת שמאי רוצה לשמוע דברים נבונים וייתייחס לדבריך.

שמואל אביטל (העבודה):

זה מה שאמרתי גם עליו, ואני שמח שאתה מחבר. מה גם שאני שומע שידידי חבר הכנסת יעקב שמאי החליט להתמודד במחוז המושבים של הליכוד. אני מברך את הליכוד על שסוף-סוף, לראשונה מקום המדינה, החליט לתת מקום ברשימה למושביניקים. חבר הכנסת שמאי החליט להתמודד שם. אין ספק שכבר פרק זמן ארוך הוא עומד לימין ההתיישבות והמושבים, ואני מאחל לו הצלחה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אביטל, כבר מיצית דקה מזמנך. אבל אני אהיה גזלן יהודי ורק עכשיו אתחיל את ספירת שלוש הדקות שלך. בבקשה.

שמואל אביטל (העבודה):

מה אגיד ומה אומר כמגדל עופות ותיק? חלק מהחברים שנשארים לסוף הדיונים לנים כנראה בירושלים, או קרובים גיאוגרפית. וכך אני הדרומי יושב ומחכה מתי אני אגיע למושב לבדוק אם העופות במקומם.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני נוסע רחוק יותר.

שמואל אביטל (העבודה):

הנושא, כפי שכתוב פה, הוא החרפת המשבר במושבים. ההחרפה, לפחות בחודשים האחרונים, מתחברת להסדר החובות. מי שלוקח את הסדר החובות ושם אותו היום כדבר מרכזי מול ההתיישבות העובדת, ובעיקר מול המושבים, עושה, לצערי הרב, טעות.

יש לחץ גדול, וביום רביעי הבא תהיה פה הפגנת החקלאים. המועצות האזוריות תובעות ממני, ואני מקווה שגם אחרים יענו כמוני, שלא להצביע בעד תקציב המדינה כפי שהוא מול ההתיישבות המושבית. מי שמעמיד רק את נושא החובות והסדרי החובות, עושה עוול.

הנתונים מציגים שנגזרה כליה על 6,000 משפחות במושבים. אגב, באופן חוקי דבר זה מסודר בחוק-גל. מי שלא יוכל לעמוד באותו מינימום של תשלום, או בהתמודדות עם 40% מסך חובותיו, נגזר עליו שיממשו את נכסיו. מי שמעמיד זאת כאילו זו תכלית הכול, חוטא לאמת.

מאחר שאני רק קדנציה ראשונה פה, אני לא אדבר בשמי אלא אצטט שועים ורוזנים, שרים בממשלה הזאת שאמרו: בגופנו לא ניתן שיממשו נכסים במושבים. אני בטוח שאותם שרים יעמדו על המשמר אם יקרה, חס וחלילה, הדבר הזה. אנחנו בעצם עדים לתהליך – – –

עובדיה עלי (הליכוד):

מותר לשאול, אדוני היושב-ראש?

שמואל אביטל (העבודה):

רק אחרי המשפט הזה, ברשותך, חבר הכנסת עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

מותר לשאול?

שמואל אביטל (העבודה):

בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

הבעיה המרכזית של חוק-גל, שהוא לא חוק כל כך רע, שהוא מותיר קושי גדול לגבי אותו חלק שאתה מדבר עליו, אותן 6,000 משפחות שלא מצליחות להחזיר את החובות בהסדר שהוטל עליהן. מה עם העניין הזה לא הבנתי – השועים והרוזנים ימנעו זאת?

שמואל אביטל (העבודה):

חבר הכנסת עלי, כולם – בעברית מדוברת – רוצים לראות את הבנקאי או נציג הממשלה שיבוא לממש את הנכסים האלה. יהיה לו קצת קושי לממש אותם, כי כולם יעמדו בחזית אחת ויעיפו אותם משם, ואני לא אשלים את המשפט לאן. לכן מימוש הנכסים הוא דבר שלא יעמדו בו.

השר שריד ידוע כאיש אמין, הגון וישר. גם אם מישהו הכין לו תשובה, כי לא הוא הממונה על המשרד, אולי בפעם הראשונה נשמע פה מהדוכן תשובה באופן מוסמך. הלוואי. אני לא מאמין שהשר יוסי שריד, כפי שכולנו מכירים אותו, אם יצטרך להתייחס לסוגיה הזאת, הוא יתפלפל אתה. אני מקווה מאוד שנשמע משהו מוסמך.

לכן מימוש הנכסים מטריד, אבל הוא לא ישים. אנחנו מדברים על מדיניות שכבר נמשכת שנים רבות. אני יכול רק לצטט מה אמרתי לראש הממשלה. הליכוד השכיב אותנו, את המושבים, והממשלה הזאת משמידה אותנו, וחבל להצטעע בעניין הזה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אביטל, תשתדל לסיים כי הזמן כבר עבר, עם שאלת הביניים.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, גם בגלל השעה המאוחרת וגם בגלל האווירה העניינית – – –

שמואל אביטל (העבודה):

חבל על הוויכוח, בארבע שניות הייתי גומר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אינני מקפיד כל כך על הזמן. שלוש דקות עברו מזמן.

שמואל אביטל (העבודה):

וואללה, לקחת אדוני היושב-ראש 70% מהזמן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אמרתי, תתקרב לסיום בליברליות, כך אמרתי.

שמואל אביטל (העבודה):

אבקש ליברליות סוציאליסטית.

לצערי הרב, המדיניות הכוללת הזאת היא של שתי הממשלות. אני נמנה עם השותפים למהפך במושבים, עבור מפלגת העבודה. אבל ככל שאני רואה את תמונת המצב היום, הציפיות מהממשלה הזאת, אדוני השר שריד, בתוך כל כך הרבה דברים יפים שהממשלה הזאת עשתה, ובעיקר מעשה השלום – אדוני היושב-ראש, זו הבושה הגדולה ביותר.

אם מותר לי לומר, כמי שבא מהנגב ומשמש גם כיושב-ראש לובי הנגב, אותה תחושה קשה כלפי הממשלה יש גם לרוב המכריע של הציבור שיושב בנגב, ואינני רוצה לערבב בשר בחלב. אבל היום שמחתי מאוד לשמוע את השר שריד מתייחס לנושא הבאת הזבל לנגב, אתר דודאים, שגם בעקבות ההחלטה הפורמלית שהתקבלה בגופים המוסמכים יש מקום לבחון במשותף דרכים להתמודד עם העניין הזה. אני מקווה שנציגי הנגב יגיעו לשר בימים הקרובים על מנת לראות איך מתמודדים גם עם הסוגיה הזאת.

הבעיה שלנו היא לא מימוש נכסים. הבעיה היא, שהיום אי-אפשר להתפרנס מחקלאות, והמדיניות, בשורה התחתונה שלה, המדיניות החקלאית גרמה לכך, שהמושבניק הקטן בעצם הולך ונעלם.

בראשית הקדנציה שאלתי את ראש הממשלה, האם הוא יכול להתחייב מי יהיו החקלאים בגמר הקדנציה שלו. הוא נאם, כמובן, נאום ארוך: אתם. אני יכול לומר לו פה, כשהוא בדרכו ארצה, מעכשיו עד אירועי התקציב, שהוא טעה בגדול. לא אנחנו אלא פישמן, הנוטע עשרות אלפי דונמים של פרדסים בנגב, על קרקע ומים שלנו, באישור של ממשלת ישראל וב-38% מענק.

אני רוצה לעצור פה, כי חשוב לי לשמוע את השר יוסי שריד. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בבקשה, חבר הכנסת יעקב שמאי.

עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת אביטל, אתה דיברת 12 דקות אבל זה היה מעניין.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ידידי חבר הכנסת אביטל, שמעתי אותך בקשב רב במשך יותר מ-12 דקות. אמרת דברים נכונים ומעניינים גם כאשר תקפת את מפלגתי, מפלגת הליכוד. אני מאחל לך שאתה תצליח.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין את הרמז, אתה מבקש שאתן לך אותו זמן.

יעקב שמאי (הליכוד):

חבר הכנסת אביטל, אני מאחל לך שתצליח במעשיך.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

היו"ר ד' שילנסקי:

גם אז הבינתי שהוא מבקש גם עבור שמואל אביטל אבל גם עבור עצמו. אלה שנענשים בכך שהנושא שלהם נדון בשעה מאוחרת – כשהאווירה טובה, אנחנו נוהגים לתת להם ליהנות. הנה, אני מכוון את השעון לעשר דקות במקום 12. אני יודע ששתי דקות נוספות אתה תוציא ממני, אני מכיר אותך.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חבר הכנסת, אני ביקשתי לקיים היום דיון בכנסת, בהנחה שהנושא יועבר לוועדה, בהסדר הקיבוצים ובחוק-גל.

רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לפרוס בפניכם כמה דברים ולראות האם באמת מדינת ישראל יכולה ליצור שני טיפוסים חקלאיים: סוג אחד שיקבל הכול, שנתן הרבה פחות, ואני גם אנתח זאת, ואחרים שעבדו מסביב לשעון, בימים קשים, הם יהיו הנחותים, ותהיה סכנה שייקחו מהם את נחלותיהם, את פרנסתם מהעבר, גם אם היום היא לא מפרנסת אותם.

כמה מלים, אדוני היושב-ראש. בשנות ה-50 הראשונות שלה, מדינת ישראל קיבלה החלטה אסטרטגית טובה, חשובה. הגיעו גלי עולים רבים לארץ. בין היתר, החליטו לפזר אותם ביישובים חקלאיים. פיזרו אותם בדרום, פיזרו אותם במרכז, פיזרו אותם בצפון. חלק גדול מהיישובים החקלאיים הוקם, לא במקרה, ליד קו הגבול ממש.

רצונם של אותם עולים היה להגיע ארצה, לנשק את האדמה ולחיות בה. הם לא הבינו שהופכים אותם לחקלאים. הם עברו הסבה מקצועית בלי הסכמתם ובלי ידיעתם. אמרו להם: אתם באים למושב. הם הגיעו למושב. אמרו להם, אדוני היושב-ראש: יש לכם שתי פרות, 100 תרנגולות, ב-5 דונמים אתם

תגדלו ירקות וניתן לכם גם 5 דונמים מטעים. ראש המשפחה, האשה, הילדים, אדוני השר שריד, כולם, הלכו לרפת בבוקר, משם עברו ללול, לגן הירק ולמטע. הם עבדו מסביב לשעון, בחום ובקור, בגשם ובשמש. לפעמים לא היה להם מה לאכול.

אני עצמי בן חקלאי שהגיע והתיישב בגבעת-עדה בשנת 1954. אני רוצה לומר לכם, אני זוכר את אדמת הטרשים, והטרקטור חרש את האדמה, הגיר הלבן עלה למעלה ולא נראתה האדמה השחורה. אני זוכר איך סחבתי את הסלים, סלי גומי, עם אבנים, ועשינו גל אבנים אחד אדיר כדי לנקות את השטח. לא שאלנו, לא ביקשנו, לא רצינו. לא שאלנו אם יש קיום או אין קיום. כל אותם חקלאים חיו בתנאים הללו ובאותה צורה. והחקלאים עבדו. והחקלאים התפרנסו.

אבל עשו עוד דבר, קיבלו החלטה משונה מאוד. לא די שאמרו להם, לעולים החדשים: אתם תהיו חקלאים, אלא אמרו להם: אנחנו נעביר אתכם ליישובים חקלאיים ונבנה לכם מערכת תחיקתית, קואופרציה; כך אמרו להם. הם הבינו את המשמעות של קואופרציה? חבר הכנסת אביטל, אתה הבנת? הוריך הבינו? אמרו להם: זה שיתופי. מה המשמעות של שיתופי? אתם תהיו האספה הכללית, והאספה תבחר ועד. אבל אמרו להם יותר מזה. אמרו להם: אנחנו גם נחלק אתכם פוליטית.

ואני אתן לכם דוגמה דמיונית, מה נעשה באוניית עולים שהגיעו בה 200 משפחות. לקחו 50 משפחות והושיבו אותן ביישוב – למשל, אלפלט – ואמרו להם: אתם שייכים לתנועת המושבים, זה יישוב של תנועת המושבים, אתם תהיו מפא"י. ומאותה אונייה לקחו קבוצה אחרת והעבירו אותה לתרום. אמרו להם: אתם תהיו יישוב של הפועל המזרחי, מפד"ל. לקחו עוד קבוצה של 50 משפחות מאותה אונייה דמיונית ואמרו להם: אתם תעברו למשגב-דב, משקי חרות, אתם תהיו חרותניקים. ולקחו עוד קבוצה ואמרו להם: אתם תלכו לרוגלית, זה התאחדות האיכרים.

כבר אז, אדוני היושב-ראש, המטרה היתה להפוך את החקלאים הללו, שכל מה שהם רצו זה להיות בארץ ולא רק בשר תותחים, לא רק כאלה שיגדלו פירות, ירקות, ביצים, בשר וחלב, לקחו אותם והפכו אותם לפוליטיים.

ובמסגרת אותו תאגיד, תנועת המושבים היתה התנועה ההתיישבותית הגדולה ביותר. היא היוותה כ-80% מכלל ההתיישבות. אמרו להם: רגע, זה שאתם באגודה חקלאית במקום – ניחא, אבל אנחנו נבנה לכם אגודת גג, באמצעות תנועת המושבים, ולנו יש זכות וטו – יהיה אסור לוועד המושב לקבל החלטות בניגוד לתנועה המיישבת.

אדוני השר שריד, תנועת המושבים קיבלה הזרמות כספים הן מההסתדרות והן מהממשלה כמעט בלי הגבלה, הקימה מערכת פוליטית שתשרת את המפלגה ותהפוך את החקלאים לאנשים קטנים וקשי יום.

אם תיארתי את התיאור הזה, הרי הוא לא במקרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני ביקשתי מהסדרן הנכבד, שהוא תלמיד חכם, שירד ויבדוק ויביא את האסמכתה. בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, תנועת המושבים היוותה בעצם את ארגון הגג של המושבים בתנועת המושבים של מפא"י דאז, דבר זה צריך לזכור, והמערכת הפוליטית הזאת דאגה באכזריות, בלי בושה, לסגור את האשראי למתיישב, לחקלאי שהיה בתנועת המושבים והצביע למפלגה אחרת; מנעו ממנו את התערובת, לקחו לו את מכסת הייצור, סגרו לו את המים. אלה דברים שהיו, צריך לזכור אותם. למרות הכול הם נשארו אזרחים נאמנים ואמרו: באנו לחיות ולהיבנות בארץ הזאת, באנו לייצר, ואנחנו רוצים להתקיים.

אני רוצה לעשות הקבלה ואולי גם לתת נתונים. מול החקלאים המושביים היו הקיבוצים. יש כ-260 קיבוצים, ובהם כ-125,000 תושבים. יש כ-450 מושבים, ובהם כ-250,000 תושבים, כמעט פי שניים. חבר הכנסת אביטל, אתה בוודאי מתמצא, אולי השר שריד לא יודע. יש קיבוץ אחד בארץ שפר-משפחה יש לו פחות מ-60 דונם אדמה? יש יותר. יש 80, יש 90 ויש גם 120 דונם, אדוני היושב-ראש. מושבים רבים שאמרו להם: אתם משק מתוכנן, ובמסגרת התכנון של המשק אמרו להם: אנחנו ניתן לכם את המכסות המתוכננות, בהן קרקע, אתם צריכים לקבל 28-30 דונם אדמה. למושבים רבים אין מכסה של 30 דונם קרקע, לא נתנו להם. לעומת זאת, לקיבוצים שכנים לידם יש הקרקע החסרה לאותם מושבים חקלאיים. לא שפר גורלם, ובכל זאת המושבים אמרו: נמשיך לחיות ונמשיך להיות חקלאים, כי התרגלנו לזה, כי כבר אהבנו את החקלאות, אהבנו את הארץ, אנחנו רוצים לגדל את התוצרת החקלאית במדינת ישראל.

אלה הדברים שהיו. כך קמה תנועת ההתיישבות. אבל מה קרה? אמרו להם: אנחנו בונים לכם, למושבים, קואופרטיב, בקואופרציה יש אגודה עם תקנון, התקנון אומר שהאספה בוחרת ועד, וכך היה. בחרו ועד. הוועד, אדוני היושב-ראש, בחר את הנציגים של ארגון הקניות – הוועד החליט, לא האספה. בין החברים לבין הארגון כבר לא היה דבר. הארגון, אדוני היושב-ראש, הקים לעצמו עוד גוף. הוא קרא לו מפעלים אזוריים. בין הוועד לבין המפעלים האזוריים כבר לא היה קשר. היה קשר בין ארגון הקניות לבין המפעלים האזוריים. החבר ידע, שאם הוא זורע ירקות, הוא יודע כמה עולים לו הזרעים, כמה החריש, כמה המים, כמה הזבל, כמה הדישון, כמה הדילול וכמה הקטיפ. הוא ידע מה הוא מקבל, הוא ידע כמה זה עלה לו, אם הוא הרוויח או הפסיד. אבל הוא לא ידע שיש עוד שני גופים שבולעים אותו והם יוצרים לו נטל כספי. מי שלא מכיר את האוכלוסייה הזו של המושבניקים – אנשים תמימים, ישרים, יש להם מוסר עבודה גבוה ביותר, הם עובדים מסביב לשעון מבוקר עד לילה וחוזר חלילה.

השוואה נוספת לקיבוצים, ואני רוצה לתת לכם תיאור. לפני 30 שנה, חבר הכנסת אביטל, אני זמרתי גפנים, ונקראתי לעבוד בקיבוץ העוגן, קיבוץ של "השומר הצעיר". הם נטעו שם יותר מ-30 דונם כרם, הם לא ידעו לזמור, היו לי כמה חברים גם מגבעת-עדה, והלכנו לזמור.

תשמע סיפור, אתה בתור חקלאי מכיר את הדבר הזה. חבל שהשר צור לא נמצא כאן, הוא היה שומע זאת ממני. הגעתי לכרם. הגיעה השעה 09:00, אדוני היושב-ראש. באמצע הזמירה של הגפן אמרו לי: עצור, הפסקה. אני אומר: מה קרה? אומרים לי: הולכים לאכול ארוחת בוקר. עולים על העגלה, נוסעים חצי שעה לחדר האוכל, יושבים חצי שעה וחוזרים לכרם. ב-12:30 הפסקה, עוד הפעם לארוחה, וחוזר חלילה. ב-15:00 אמרו לי: גמרנו, יום העבודה נגמר. שמחתי, גמרתי מוקדם. הגענו

למשק, אמרו לי: בוא לחדר האוכל, תשתה חלב. שאלו אותי: מה יותר טוב מכוס חלב? חשבתי על הרבה דברים. אמרו לי: לא, שתי כוסות חלב.

אני רוצה לומר לך, אדוני היושב-ראש, חבר הקיבוץ שלקח את כרטיס העבודה ויצא בהתאם לכך לעבודה, עבד בדיוק כמו שאני אומר לך. אין כאן אדם בארץ שלא יודע שכך הדבר. אחרי העבודה הוא הלך להתקלח, ראה את אשתו, ראה את ילדיו וחשב, מה אני עושה היום, הולך לקונצרט או הולך לספרייה, אולי הולך להצגה או אולי לסרט, או אולי אני אתכנן את הטיול של מחר? אין דאגות, שום דבר. מחר סידור העבודה יראה איפה הוא עובד. לעומתו, החקלאי במושב – לא רק הוא, גם אשתו וילדיו עובדים מסביב לשעון. לא היה להם זמן לחשוב על המערכת התרבותית, אבל הם רצו לחנך את הילדים, הם שלחו אותם לבתי-הספר. כמה מקרים אני מכיר שלא היה כסף, חבר הכנסת שמואל אביטל, אתה בוודאי יודע, לשלם לנסיעה לטיול, ולא ביקשו מאף אחד כסף. זה המושב, זה הקיבוץ. אלה חקלאים ואלה חקלאים.

כאשר התמוטטו הארגונים, חבר הכנסת עובדיה עלי וחברת הכנסת נעמי בלומנטל – הרי אמרנו ששם יש מחדל ארגוני פוליטי אדיר. הכול נפל. מה קרה בשרשרת? המפעלים האזוריים העבירו את החובות לארגון הקניות. ארגון הקניות העביר את החוב לוועד המושב. ועד המושב העביר את החוב למתיישבים. המתיישב ראה זאת ושאל: מה קרה, אני לא חייב; מה קרה שאני כעת בחוב? אומרים לו: אדוני, זה החוב שלך, זה האגודה. באו מתיישבים אחרים ואמרו: הרי אנחנו לא חייבים כלל. נהפוך הוא, בכרטיס של האגודה היינו בזכות. אומרים להם: לא, אתם חייבים.

וכאן אני רוצה לומר לכם, הכנסת עשתה מהלך נכון, חבר הכנסת אביטל. גדליה גל ו-70 חברי כנסת, גם נעמי, עובדיה, דב ואני נמנים עמם, והצענו לחוקק את חוק-גל. אבל אז, באותם ימים, לא אמרו לנו שהקיבוצים חייבים כסף. שיקרו לנו, רימו אותנו, סיפרו לנו סיפורי בדים; אמרו: אנחנו לא צריכים כלום. והחוק הזה בא ונתן שני עיקרים. העיקר הראשון, למשקם מותר למחוק עד 60% מהחובות; ואילו הדבר השני, וזה היה חשוב לא פחות באותם ימים, התחילו הבנקים להוציא את הרכוש ולקש לממש את הנחלות.

למה אני מספר את הסיפור הזה? כי היום יש משקם. הקימו גוף משקם. אם היה חוזר החוק באותם תנאים שעמדנו בהם אז, הייתי חוזר ומצביע בדיוק אותו דבר. אבל ראיתי את הבלוף, את הרמייה הגדולה. אחרי שהעברנו את חוק-גל, צעקו שזה חוק נוראי, זה חוק משחית, שנותנים כסף למושבניקים. כך אמרו, והרי שמעתם איך החוב שלהם הלך ותפח, איך הם הגיעו למצב שפתאום הם חייבים.

אדוני היושב-ראש, היום הייתי מצביע אותו דבר.

אדוני היושב-ראש, קשה לי לשמוע את השעון, ואני מבין שאני גוזל זמן. אני מדבר דברים מתוך לבי, מתוך כאבי ממש, כאבם של 250,000 תושבים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יעקב שמאי, אני מוסיף לך עוד שתי דקות.

יעקב שמאי (הליכוד):

תודה רבה.

רבתי, כשהגיעו להסדר הקיבוצים, שימו לב מה אמרו: 24 מיליארד שקל חובות, מזה מחיקה, לא הסדר בין המשקם לבין המתיישב, מחיקה של 65% על-ידי הבנקים. מי הם הבנקים? המדינה. המדינה הזרימה עוד כמה מיליארדים, הזרמה נוספת, ועוד הפעם אמרו להם: היתר לפריסה בריבית נמוכה ל-21 שנים.

היום יש מצב בחקלאות. נכון שמכון וולקני עבד שעות נוספות, הוא היה פורה מאוד, ייצר וקידם את החקלאות אלף שנים קדימה. מכון וולקני פיתח לנו זנים ואיכויות, טיפל בבעיה של קרקע שולית, שאפשר גם עליה לנטוע, ואנחנו היהודים, הישראלים, מכרנו את הידע כי לא יכולנו לעצור זאת. היום העולם מתחרה בנו בנושא הזה, והחקלאות היא כבר לא חקלאות של אותם ימים.

ומנגד קורה דבר מדהים. חלק מהיישובים נוגעים ביישוב העירוני, כך זה בעיקר במרכז הארץ. מה הם עשו? הם אמרו: אין לנו פרנסה מהחקלאות, אנחנו רוצים לעשות הסבה, גם להרוויח וגם לתת למדינה. הם בנו סככות, בנו מחסנים, ואמרו שמזה הם רוצים להתקיים מפני שמהחקלאות אינם יכולים להתפרנס. לא הסכימו למחסנים, ואמרו שעשו להם עיקולים ומשפטים. יש היום מסע אנטי מצד משרד השיכון ומינהל מקרקעי ישראל נגד אותם חקלאים, לסגור ולהרוס להם ולהחזיר אותם שוב לימים הנוראים ההם. ומולם הקיבוצים, וטראו מה הם קיבלו.

יש יישובים ומושבים גם צפונה וגם דרומה למרכז הארץ שיש עבורם פתרונות, ויש לתת להם את הפתרונות שיאפשרו להם להתקיים ולחיות. חבר הכנסת שמוליק אביטל, יש הטוענים, שהנה יש חוק-גל, והסדר קיבוצים הוא דבר אחר. ואני פונה אליך שתסביר לי. הרי חוק-גל אומר עד 60%. אפשר להגיד שהמשקם יכול לקבל הוראה למחוק 60%. בסדר. אבל מה עושה אלמנה שבעלה השאיר לה חובות עם הארגונים ועם המפעל, והוועד שעשה לה מה שעשה, והיא לא יכולה לעמוד בהסדר של 100,000 שקל? אז המשקם צריך לתת ממנה את המשק. למה שלא תעשה בשבילה המדינה את מה שעשתה לקיבוצים, בלי קונצים, בלי חוק, בלי שום דבר, ותיתן עוד 29% למשקם, וכך תאפשר לאותם 6,000 איש להמשיך ולהחזיק מעמד?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, קשה לי מאוד, הלב לא נותן לי להפסיק אותך, אבל הוספתי לך כבר שתי דקות, ואתה באמת חייב לסיים.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני כבר מסיים. אדוני היושב-ראש, האפליה הבלתי-נסבלת הזאת היא נוראה. לקיבוצים מחקו את הכול, ואז יהיה גן-עדן. אבל תאמין לי, אדוני השר שריד, שבעוד עשר שנים לא יישאר אף לא קיבוץ

אחד. כולם יהיו מושבי עובדים או יישובים קהילתיים, הם יחלקו את הרכוש לפי הענפים, והם יהיו המולטי-מיליונרים של המדינה. ואילו אלה שעבדו וסבלו ונאנקו ובאמת רצו לעבוד ולייצר, ובשביל המטרה הזאת הם באו – הם יסבלו. לא ניתן שהדבר הזה יקרה.

אני מכיר את היושר האישי שלך, אדוני השר. יש לי אתך ויכוח פוליטי, אבל אני מאמין ביושר שלך. אני יודע שיש לך נאום כתוב, שמישהו במשרד החקלאות הכתיב לך. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה ולקיים בה דיון כדי לפתור את הבעיה ולשחרר את החקלאים מהמצוקה, להעמיד שוב את החקלאות בראש סדר העדיפויות שלנו, לא להרוס את החקלאים האלה. וכבר ציינתי, שמי שהלך באותם ימים אל העיר, ולא אל הכפר, ועבד איפה שעבד 30-35 שנה, מקבל עכשיו פנסיה, יש לו פיצויים, והוא יכול היום לישון לבטח לעת זיקנתו. ואילו החקלאים יאבדו, חלילה, את כל מה שנותר להם. תודה רבה וסליחה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני רוצה להבהיר הבהרה ולסלק אי-הבנה. לאחר סיום דברי אני אמסור את העמודים שבידי לגרפולוג, כדי שהגרפולוג יקבע שהדברים כתובים בכתב יד. איש לא כתב את הדברים האלה – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

סליחה, אדוני השר, לא התכוונתי לומר שכתבו לך נאום, אלא התייחסתי לנתונים. סליחה, אני מתקן את דברי.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נתונים זה משהו אחר. מה שאני אומר כאן – – –

עובדיה עלי (הליכוד):

שמעתי, אדוני השר, שהכתיבו לך את הנאום. מכאן שההוכחה הזאת איננה הוכחה. זה אומנם כתב ידך, אבל הכתיבו לך את הדברים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הבנתי, הכתיבו בטלפון. נכון, כדי שלא יזהו את העקבות. אמרתי, שאם חבר הכנסת שמאי יגיד, חס וחלילה, שהכתיבו לי נאום, אז אני אוכל להציג את כתב ידי. כן.

אני ממלא את מקומו של שר החקלאות בהיעדרו מן הארץ.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה מקובל.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני ביקשתי מחברי הכנסת המכובדים – מכיוון שמדובר בנושא נכבד מאוד, לא חשבתי שמן הראוי ומן הנכון שהדברים יעלו בהיעדרו של שר החקלאות. אחרי ככלות הכול, הוא לא יצא למדינות הים לתקופה ארוכה באופן מיוחד, אלא לימים ספורים בלבד, וחשבתי שיהיה זה נכון שהדברים יעלו כאשר שר החקלאות יהיה כאן. אני חושב שזה יהיה לטובת העניין. אבל חברי הכנסת, וטעמיהם עמם, לא נענו לבקשתי, ואני חושב שהם עשו אפילו עוול להצעותיהם, וודאי וודאי שעשו עוול לנושא.

יעקב שמאי (הליכוד):

יהיה דיון בוועדה.

שמואל אביטל (העבודה):

אני רוצה לתקן. אני הסכמתי – – –

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נכון, חבר הכנסת אביטל הסכים אם חבר הכנסת שמאי יסכים. אבל אצל חבר הכנסת שמאי זה כנראה בוער לא רק בעצמותיו, אלא גם בוער לו, והוא לא נענה.

יעקב שמאי (הליכוד):

זו הצעה דחופה לסדר-היום, ולפי התקנון אי-אפשר לדחות זאת.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

מאה אחוז. הרי אני לא אומר שעשיתם דבר שלא לפי התקנון. אני רק אומר שלפי דעתי זה היה יכול לחכות לשר החקלאות.

אני רוצה לומר עוד משפט אחד של הקדמה, שאולי זה לא מקרה שאני ממלא את מקומו של שר החקלאות. יש לי הרבה הערכה והוקרה לחקלאים בישראל לתנועותיהם השונות – ותיכף אומר משהו בעניין זה – גם בגלל עבר, גם בגלל ההווה ולא פחות מזה בגלל העתיד.

החקלאות בהיותה חקלאות ראויה להערכה ולהוקרה, אבל היא גם ידועה היום בכל העולם, ואם אני צריך להביא טעם נוסף ומאוד מאוד אנוכי, החקלאות נחשבת היום לידידה המושבעת והמובהקת ביותר של הסביבה, של איכות הסביבה. כך היא נתפסת בכל מדינה מפותחת ומתוקנת, אדוני היושב-ראש, ומסוף העולם ועד סופו, וכך גם אני תופס אותה. אז אם הייתי צריך להציע טעם נוסף מדוע אני קשור לחקלאות ומדוע אני רוצה ביקרה, הנה לכם טעם נוסף. שר החקלאות ואחרים יעידו עלי, שבכל מקרה ומקרה, כאשר נושאים הקשורים במישרין או בעקיפין, ובעיקר במישרין, לחקלאות עולים על שולחנה של הממשלה, הסיוע העיקרי, עד כמה שידי משגת ועד כמה שכוחי עומד לי, ששר החקלאות מקבל הוא מקבל דווקא מהשר לאיכות הסביבה. לכן אולי זה לא מקרה שאני ממלא את מקומו ולא מישהו אחר.

אני לא יודע איך לומר את הדברים הבאים, אבל אני חייב לומר זאת. אני רוצה מאוד מאוד להאמין לחבר הכנסת שמאי שהעניין באמת בוער בו, ואני מאוד מאוד רוצה להאמין לחבר הכנסת שמאי שמאוד אכפת לו ממנו. אם אתאמץ מאוד, יכול להיות שגם אצליח, בסופו של דבר, להאמין. אבל מה בכל זאת מפריע לי? אגיד לך מה מפריע לי. כדי לתבוע את עלבונם של המושבים – ויש בוודאי עלבון לתבוע, יש אגב עלבונות רבים בחברה הישראלית שצריך לתבוע – אין צורך להסית נגד הקיבוצים.

יעקב שמאי (הליכוד):

on וחלילה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הנאום שלך היה נאום הסתה – –

יעקב שמאי (הליכוד):

השוויתי. עשיתי השוואה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

— — מן הדרגה הנמוכה ביותר. לו היית אומר, נניח, שבהסדרים יש כדי להפלות את — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אם האמת היא הסתה, אז אני כבר לא יודע שום דבר בחיים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

סליחה, תיכף אסביר לך. זה היה נאום הסתה מן הסוג הנמוך ביותר. לו היית אומר שיש משום אפליה כלפי המושבים בהסדרים שונים, אפשר להתווכח על כך. זה עניין עובדתי, אפשר לומר כך, אפשר לומר אחרת. אבל אתה, לא פחות ולא יותר — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מוכן לתקן את הדברים אם תאמר איפה הסתתי.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אתן לך דוגמה. מייד אתן לך דוגמה — —

יעקב שמאי (הליכוד):

אשמח לקבל.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

— — אני מבקש ממך, אני ישבתי ושמעתי בדריכות וברוב קשב את דבריך, ואני מציע שגם אתה תנהג כך.

אפשר בכלל למתוח ביקורת על כל אחד, אפשר גם למתוח ביקורת על הקיבוצים, וזה בסדר גמור. להציג את הקיבוצניק כעצלן, כבטלן שלא מוציא יום עבודה, שב-08:30 הולך לאכול וב-12:30 הולך שוב לאכול ואחר כך הוא שותה כוס – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

רגע, אתה לא מאמין לי שזה היה?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אין שום קשר בין התיאור הזה שלך לבין הקיבוץ, לבין הקיבוצניק. זו תנועה מפוארת, שכולה, בכללה וכל אחד מהם בנפרד תרמו לא פחות ממך, ויותר ממך, לחברה הישראלית. ואין לי במה להתבייש ואין להם על מה להתנצל.

יעקב שמאי (הליכוד):

ציינתי עובדה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

ואתה לא תציג אותם כאוכלי לחם חסד, כעצלנים וכבטלנים שלא עושים שום דבר אלא רק אוכלים מהבוקר עד הערב, ובערב הם לא יודעים מה לעשות. התיאור של התנועה הקיבוצית זה נאום הסתה, אתה מבין? ולכן אני מתקשה מאוד להאמין לך.

יעקב שמאי (הליכוד):

תבדוק את זה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

פעם אחת, ריבונו של עולם, אפשר להעלות נושא בלי להסית נגד אחרים ובלי להציג את הקיבוצניקים כסובבים את עפולה – אני אומר עפולה מפני שיושב פה חבר הכנסת עובדיה עלי חברי – בלי להציג אותם כבטלנים, כנצלנים, כאוכלי לחם חסד? אין שום קבוצה בחברה הישראלית שתרמה יותר מן הקיבוצים. אני תמיד אומר להם: אין לכם על מה להתנצל. מה אתם מתנצלים, ריבונו של עולם?

יעקב שמאי (הליכוד):

ששיחקה בבורסה, שהכול נשאר להם, את "תנובה" לא לקחו, את "המשביר המרכזי" לא לקחו, את התעשיות לא לקחו. יש גבול. אני לא רוצה להסית. אני ציינתי עובדה. אמרתי אחד מול אחד, לא הסתתי בכלל. אפרוס לפניך את כל האמת. גם האמת מרגיזה. עשר שנים דיברתי על ההסתדרות. אמרתי: מושחתים. הנה היום המושחתים. למה אתה לא מאמין.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, השר הקשיב, אני מבקש ממך – – –

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

חבר הכנסת שמאי, אם אתה כבר אומר זאת, הרי אתה כל הזמן רק התרעת, מתריע בשער. בכלל כל הזמן אני שומע אותך – אתה התרעת, והתרעת והתרעת.

יעקב שמאי (הליכוד):

עובדתית יש שחיתות בהסתדרות.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני רק רוצה לומר לך, אני בנאומי על ההסתדרות לא הזכרתי אותך ולא התייחסתי אליך. אבל עכשיו, אם אתה חוזר על כך בקריאת ביניים, אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת שמאי: לו היו גילויי השחיתות בהסתדרות צריכים לחכות לך, הם לא היו מתגלים לעולם. אתה חושב שהיינו זקוקים לך? אנחנו ניקינו את ההסתדרות. היינו זקוקים לך?

יעקב שמאי (הליכוד):

חברך השר שחל אמר שזה בעקבות התלונות שלי. גם זה לא נכון?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

חיים רמון וחיים אורון ורן כהן ועמיר פרץ. מי חיכה לך? היית שם עשר שנים, מי בכלל שמע עליך? אנחנו ניקינו את ההסתדרות. חיכינו לך? לו היו מחכים לך, ההסתדרות לא היתה מתנקה לעולם.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מתפלא עליך. חברך השר שחל אמר שזה בזכותי.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נמנעתי מלומר זאת מחמת כבודך בנאומי הקודם, אבל אם אתה כבר עושה מהומה כזו, כתבת שם איזה מכתב כדי לצאת ידי חובה.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני אשלח לך את הנאום של השר שחל.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

מזה כל העניין קרה. יש שם שלטון חדש, ושמואל אביטל שם, והם עשו את העבודה. ישבת שם יחד אתם עשרות שנים, אני יודע כמה זמן ישבת שם, ומה קרה כשישבת שם? קיבלת מימון מפלגות וזהו. ובזאת נגמר העניין.

יעקב שמאי (הליכוד):

כמוך בדיוק.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נכון. בסדר גמור. אז אתה חושב שחיכינו לך. לו היינו מחכים לך, היה בא המשיח לפני שהיו מנקים את ההסתדרות. התרעתי והתרעתי. כל הזמן אני שומע שהתרעתי. על מה התרעתי?

יעקב שמאי (הליכוד):

עובדתית. עובדה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

עובדתית. תמיד לכל אחד יש מכתב שם ובאיזה מקום הוא יכול – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

מה הנתונים?

שמואל אביטל (העבודה):

מספיק. והיו עיניך רואות את שמאלך מהדוכן.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, רק רגע. חבר הכנסת שמאי, אני מדבר אליך, אני מבקש, היו קריאות ביניים מעל ומעבר למידה המקובלת. השר שמע אותך בקשב בלי להפסיק אותך. אודה לך מאוד אם תאפשר לו עכשיו לענות.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אותה הערכה יש לי כלפי אנשי המושבים, המושבניקים, יש לי הערכה רבה אליהם ויש לי אהבה רבה אליהם, ואני מכיר את ההיסטוריה, וההיסטוריה לא קלה. המושבים בחלקם, כמו הקיבוצים בחלקם, משוועים היום לעזרה, והעזרה הזו צריכה להינתן.

מי ששמע כאן את הדברים של חבר הכנסת שמאי היה יכול להתרשם שמדובר ממש בסדום ובעמורה, וגם ההיסטוריה הזו שמספרים אותה ומסלפים אותה תוך כדי סילוף, היה אפשר לחשוב, אדם היה מתרשם שאולי ריבואות של חקלאים מושלכים בזה הרגע מביתם, ולא היא.

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מתאפק. אני מכבד את השר שריד. תן לי נתון אחד של סילוף. תציין אותו. 24 מיליון שקל זה מסולף?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הכול היה מסולף.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יעקב שמאי, אל תביא אותי לכך שאצטרך לתת לך אזהרה. אתה לא יכול כל משפט להפסיק את השר.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

לגופו של עניין. אדוני היושב-ראש, ל-80% מאנשי המושבים החוק כבר נתן פתרון הולם. אתם אומרים שזה חוק טוב, אתם תמכתם בו, גם אני חושב שבעיקרו וביסודו הוא חוק טוב. החוק מאפשר לרובם של אנשי המושבים, המושבניקים, לשלם את חובם לאחר מחיקה של חלק מהחוב בפריסה ל-17.5 שנים. וכאן, כפי שנאמר גם על-ידי הדוברים, אין שום בעיה. בכל זאת ל-80% מאנשי המושבים זה לא דבר של מה בכך.

נכון, אמת הדבר, כפי שאמר חבר הכנסת אביטל, שלגבי כ-20% מאנשי המושבים – 6,000 בתי-אב מ-30,000 – יש בעיה, כי לכאורה יש חשש למימוש נחלתם, כי גם לאחר מחיקת 60% מחובם עדיין אין ביכולתם להחזיר את יתרת החוב.

לגבי אלה, רבותי, ידידי חברי הכנסת, הממשלה מכינה עכשיו תקנות שיאפשרו להם – אני חוזר: שיאפשרו להם לעמוד בתשלום החוב בפריסה נאותה. דיון מיוחד בעניין זה, שבעיני הוא חשוב ודחוף מאין כמוהו, כבר נקבע אצל ראש הממשלה ל-6 בנובמבר, כלומר בעוד פחות משבועיים.

בנקודה הזאת אני רוצה להדגיש, והדברים ראויים להדגשה בגלל דברים שנאמרו כאן על-ידי חבר הכנסת שמאי, ראוי גם להדגיש כי במושבי קו העימות בלאו הכי אסור לפי החוק לממש נכסים חקלאיים, ועל כן בחלק ניכר מאוד מן המושבים הבעייתיים אין כלל חשש ואין הצדקה כלשהי לדאגה, ולכן לא צריך לרתום לעגלה הזו, שבלאו הכי חרקה לא מעט אצל חבר הכנסת שמאי, אין צורך לרתום לעגלה הזו את מושבי העימות, כי העניין איננו חל עליהם.

הועלתה כאן הטענה, שבהסדר הקיבוצים הממשלה משתתפת במימון מתקציבה, ואילו בהסדר המושבים אין השתתפות כזאת, ועל כן כאילו המושבים מופלים לרעה. אני חייב לומר, שהטענה הזו בסיסה רעוע מאוד. היא אומנם טענה חזקה, אבל היא לא טענה נכונה. בהסדר הקיבוצים – – –

שמואל אביטל (העבודה):

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

חבר הכנסת אביטל, מייד. בהסדר הקיבוצים כל הקיבוצים מתחייבים לתת עד 30% מן הקרקעות שלהם על בסיס העיקרון של עזרה הדדית.

יעקב שמאי (הליכוד):

מתוך 100 דונם קרקע פר משפחה. 30 דונם מול 100 דונם. זה נתון לא נכון. מה אתה מצטט? גליל-ים – 2 מיליוני דולר.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אילו יכלו המושבים – אני לא אמרתי שהם יכולים – להתארגן במסגרת של הסדר כזה, יכול מאוד להיות שההסדרים גם הם היו יכולים להיות זהים.

לסיכום אני רוצה לומר כך: לפי שעה לא נעקרה ולו משפחה אחת מן הנחלה שלה, ואני רוצה עכשיו להתנבא – חבר הכנסת שמאי, תקשיב להתנבאות שלי – אני גם לא רואה בעתיד הקרוב או הרחוק מציאות של משפחות במושבים הנעקרות מהנחלה שלהם, וכל זאת, אני בטוח, יתברר כאשר ייערך הדיון בוועדה. אני לא רואה משפחות, כדי שזה יהיה ברור, במושבים נעקרות משורש, או נעקרות מן הנחלה שלהן בגלל העובדה שאין ביכולתן לעמוד בחלק היחסי של החוב. אמרתי דבר מפורש מאוד.

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה לא מכיר את החוק. יש חוק.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

עם זאת אני רוצה להדגיש עוד דבר אחד. רבותי, אני חושב, שכל אדם הגון בינינו – וכולנו אנשים הגונים, אני בטוח – צריך גם להפריד בין אלה שלא יכולים לבין אלה שלא רוצים. ואני מאוד מאוד מבקש, שאיש לא יתפוס טרמפ על החלשים. חוב הוא חוב, וחוב – על-פי מה שאני יודע, כך זה קורה גם אצלי, בחיי הפרטיים – חוב הוא חוב, והוא צריך פירעון. אז מי שאיננו יכול – זו סוגיה אחת. מי שאיננו רוצה, וגרוע מזה, הוא גם תופס טרמפ על גבו של החלש – זה דבר אחר לחלוטין.

אני חושב, שאולי חבר הכנסת שמאי רוצה להלביש על גבם של החלשים גם את אלה שאינם רוצים לפרוע את החוב. גם אני לא רוצה לפרוע חובות רבים, אבל אין לי ברירה. אם יש לי חוב, אני פורע אותו.

יעקב שמאי (הליכוד):

לא תשמע זאת ממני. אל "תלביש" עלי דבר שלא אמרתי. שאלתי ממה נובע החוב.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

לכן אני אומר: החלשים, אלה שאינם יכולים לפרוע את החוב, ומשום שאינם יכולים לפרוע את החוב יש חשש כביכול לכך שהם יכולים, חס וחלילה, לאבד את נחלתם, את ביתם – זה לא יהיה. זה לא יהיה. ואלה שיכולים ישלמו, כמו שכולנו משלמים.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. לחבר הכנסת עובדיה עלי הצעה אחרת לגבי הצעתו של חבר הכנסת שמואל אביטל.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, שמעתי את הדוברים ברוב קשב, ואני מבקש כאן להתייחס לשתיים-שלוש נקודות. ראשית, היום מצב החקלאות בענפים שונים הוא בכי רע.

ענף הלול נמצא במשבר קשה מאוד, גם הפטם וגם ענף הביצים. ומי שבקיא בעניין הזה יודע שהיום מתיישבים לא יכולים אפילו לכסות את הוצאות הייצור שלהם. יש הפסדים בלתי רגילים.

יש משבר גם בענף הירקות, והדבר הזה נובע בעיקר מהעדר תכנון ומהעדר פיקוח נאות של משרד החקלאות. נושא התכנון הוא כלי חשוב בוויסות הייצור החקלאי, וכשאינן תכנון ואין פיקוח אין אפשרות לווסת את הייצור החקלאי, אדוני השר, ואם אין אפשרות לווסת את הייצור החקלאי ולתכנן אותו, נוצר מצב שלעתים יש מחסור, ואז זה משפיע לרעה על המדדים, ויש מצב שיש עודף בייצור, והתוצאה היא הפחתה ניכרת של מחירים, שלחקלאי לא משתלם אפילו לקטוף את הירקות ולהוביל אותם לשווקים.

לכן זאת בעיה מספר אחת, והיום חקלאים רבים – גם במושבים, גם בקיבוצים – מתלוננים וזועקים מרה נגד התופעה הזאת. צריך לתת על כך את הדעת, ולא קיבלנו על כך תשובה ומענה.

הנושא השני הוא חוק-גל. אדוני השר, החוק הוא בעיקרו חוק טוב. חלק גדול מן הבעיה נפתר בעקבות החוק ובעקבות מצב שיש משקמים ויש הליך מסוים שבו נפתרות הבעיות. אבל הדבר עדיין מעיק על 6,000 משפחות, והן מאוימות בכך שנחלותיהן יופקעו. שמעתי שהשר אמר שהוא לא רואה

משפחות שנעקרות מבתיהן. אתה יודע, גם בחוק הבית יישאר בחזקתו של המושבניק. לא מדובר על הבית, כאן מדובר על – – –

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

לא ייעקרו מנחלתם. אמרתי שנחלה היא לא בית. אמרתי את שני הדברים.

עובדיה עלי (הליכוד):

בסדר. אם כך, מדובר בכך שהם לא ייעקרו מנחלתם וגם מהאדמה שלייד הבית, והנחלות שלהם יישארו בבעלותם. הדבר הזה סותר את חוק-יסוד: חופש העיסוק. יש כאן סתירה. הנושא נמצא במסגרת של חוק, אי-אפשר להתגבר על כך בלי חקיקה בשינוי החוק, וכאן מדובר בשינוי חוק-יסוד. בוא לא נשלה את עצמנו, מפני שמול החקלאי עומדים הנושים, והנושים הם הבנקים, הנושים הם הספקים. זה שאנחנו עומדים כאן, נואמים ואומרים שאיש לא ייעקר מנחלתו – בכך אין מזור, אין פתרון.

יעקב שמאי (הליכוד):

זו אמירה של השר שריד.

עובדיה עלי (הליכוד):

סליחה, אני מבין אותו היטב. יש בוודאי רצון טוב, איש לא רוצה לעקור אדם מנחלתו, אבל יש פה חוק.

הפתרון היחיד הוא שינוי חוק-יסוד: חופש העיסוק, ואם נשנה אותו – עניין זה יוכל לתת מענה נאות בהצבעה ברוב מיוחס של 61 חברי כנסת, רק כך נוכל להבטיח שאותם חקלאים שעלו לארץ בשנות ה-50, נאחזו בציפורניהם בקרקע, בימים קשים, בימי סגריר, עיבדו את האדמה – נכון שהבעיה לא קיימת בקו העימות, אבל באזורים כמו יישובי תענך, שהיום הוא קו עימות בפועל – – –

יעקב שמאי (הליכוד):

מה קורה בשדי-תרומות?

עובדיה עלי (הליכוד):

מה קורה ביישובי לכיש, במטה-יהודה?

יעקב שמאי (הליכוד):

זה לא בקו העימות.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

מה אתה צורח?

יעקב שמאי (הליכוד):

תפתור את הבעיה. לא נתת לי נתון אחד.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת שמאי, בבקשה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

— — — נאום מלא שנאה. אתה איש שונא, וחבל.

יעקב שמאי (הליכוד):

אין לי שנאה עצמית, אתה יודע למי יש שנאה עצמית. רק מי ששונא את עצמו מדבר כמוך.

נעמי בלומנטל (הליכוד):

אתם השונאים הגדולים, אוהבי הפלשתינים.

שמואל אביטל (העבודה):

היום אתה העברת את חבר הכנסת שמאי בפריימריס של הליכוד.

עובדיה עלי (הליכוד):

אם כן, הוא עשה מעשה טוב. אם הוא העביר אותו – – –

אני מכיר את כנותו ואת יושרו של השר, ואני משוכנע שהתכוון לאשר אמר. אם כן, אני מבקש מאוד שנקום ונעשה מעשה, והמעשה שצריך לעשות הוא פשוט לשנות את החוק, להוסיף סעיף לחוק הזה ולהבטיח שהחוק לא יתנגש עם חוק-יסוד. רק כך נוכל להבטיח את העניין הזה. אני מדגיש שנית, שמול החקלאי עומד היום הנושה, והנושה לא מכיר הבטחות מהכנסת ולא נאומים של שריד ושל חברי כנסת אחרים. הדרך היחידה לשנות היא באמצעות חקיקה. אם יש נכונות לכך, נוכל למצוא מענה ופתרון לבעיה הכואבת הזאת של המושבים במדינת ישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. מה אתה מציע, בסופו של דבר?

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מציע – פורמלית, כמובן – להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אביטל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. חבר הכנסת אביטל, אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

שמואל אביטל (העבודה):

אני מסכים להצעת השר להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ועדת הכלכלה. חבר הכנסת יעקב שמאי?

יעקב שמאי (הליכוד):

אני מסכים עם הסכמתו של חבר הכנסת שמואל אביטל להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה מס' 21

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 5
בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין
נמנעים – אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חמישה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים.

חברי הכנסת, מיצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה השם, ביום שני הבא, ו' בחשוון התשנ"ו, 30 באוקטובר 1995, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 21:19.